PRECLARISSIMUM [!] EPITOMA SUPER TOTAM NATURALEM PHILOSOPHIAM ET METAPHISICAM...

Digitized by Google

¶ Frater Thomas Tura Venetus: Ordinis Predicatorum: Congregationis Lombardie Lectoribus ⁊ emptoribus. S. P. D.

Si ſis litterarum amator: eme: lege ⁊ perlege. Quid? Chryſoſtomi lucubratiunculas: familie Predicatorie obſeruantiſſimi ⁊ peritiſſimi viri: qui in Ariſtotelis diſciplina: velut alter Chryſoſtomus in Euangelio (illo dempto) ꝙ ipſe prolixa enarratione tanq̃ vulgo loquens: ⁊ perſuadentis Chriſti doctrinam perſonam gerens: multis euagatur ſententijs. Hic aureo ore breui enarratione tenebroſas tetraſq; Ariſtotelicas ambages: necnon labyrinthica atq; ſophiſtica argumenta: plena ⁊ lucida veritate diſſoluit: explicat: ⁊ enodat: ⁊ ſi quando (vt moris eſt) graue ⁊ peripatetice aſtutie: obuoluere multis ⁊ prolixis elogijs: clara ⁊ patentia: atq; obſcura: breuibus ⁊ truncatis occultare ſermonibus: hoc aureum os velut atropos: prolixa obuoluta truncat ⁊ reijcit: preſertim: que contra antiquos ⁊ primos philoſophos: inutili diſſertione diſputat: arguit: ⁊ euagatur: multotiens potius verborum ſuperficiem carpens: ⁊ dilacerans q̃ medulitus verum eorū ſenſum diſcutiens: Monſtruoſe etiam diminuta: que potiora ⁊ digniora ſcitu ex tota Philoſophia ille dimiſerat: aut ignorans quin potius ambigens: nunc aureo ore eruditiſſimi Chryſoſtomi reintegrantur: perficiuntur atq; ex monſtris: eius decenti, ⁊ regulatiſſime forme redduntur: vt nil diminutum aut otioſum in tota hac traditionis ſerie inueniri noſcatur. Si quid etiam interpretum ignorantia omiſſū ex Ariſtotelico fonte: Chryſoſtomus grecarū litterarū ſtudioſiſſimus (non in indoctis fabulis vel poeticis: figmentis) ſed in peripatetica atq; academica diſciplina diligentiſſimus obſeruator extitit: conferens traditiones latinas: cum grecis exēplaribus Ariſtotelem ipſummet loquentē ex amuſſim effinxit: ⁊ qui alīs doctis manibus ⁊ conſumatis tm̄ pertractari poterat: nunc ore Chryſoſtomi omnibus legum profeſſoribus: ⁊ pauperrimis bonarum diſciplinarum grammaticis: quin etiam idiotis: ⁊ regulas grammaticas ignorantibus: abſq; offendiculo vel dubietatis ſcrupulo: legere atq; intelligere poterint: ſub hac enim ipſa breui ⁊ facili editione omnia philoſophica ⁊ peripatetica fundamenta: totius Philoſophie Methaphiſiceq; diſcipline traduntur: vt prolixas Neotericorum commentationes vlterius percurrere non ſit neceſſe: qui quidem ab textu ipſo Ariſtotelico tm̄ deuiant tanq̃ longe euagantur: vt eo vnde digreſſi ſunt reuerti penitus neſciunt. Hinc proueniunt longiſſima ſtudia cum modico litterarum profectu: contentiones: emulationes: ire: ſecte: inuidie ⁊ hijs ſimilia: ex quo talia agentes (vt Apoſtolus aiebat) Regnū dei non poſſidebunt. Hinc ēt nonnulli in ſui prima ignorantia ꝑſiſtunt: faſtiditi laborioſa ⁊ intricata paleſtra: aut perterrefacti innumeroſitate voluminum voluendorū nauſeāt ⁊ abhorrent veram peripateticam doctrinam: ꝓlixis obuolutam, ſententijs: ⁊ illius nequiſſimi atq; pernitioſiſſimi heretici Lutheri Saxonis (qui eorū lingua clerus interpretatur) claritatem quidem pre ſe, ferentis: atq; opacitate pleni: ⁊ omnium hereticorum errorum tenebras ſuſcitantis: atq; in Chriſti hemiſperium impellentis garrulam ⁊ mordacem doctrinam ſectantur: ⁊ dum Chriſti Euangelium pleno ore profitentur longe ab Apoſtolica diſciplina euagantes euaneſcunt (iuxta illud Apoſtoli) In cogitationibus ſuis ⁊ obſcuratur inſipiens cor eorum: dicentes ſe in ſacrarum Scripturarum ſapientes eſſe: delinquunt in ianuijs bonarum litterarum: omiſſo adiſcendi ordine ⁊ gradu. Quapropter vt ſtulti eijcientur ad ſempiternum Chaos: vbi nullus ordo: ſed ſempiternus horror inhabitat. Quum enim Apoſtolus iterum dicat: Dei inuiſibilia cognoſci per ea que facta ſunt: quare deſpiciunt Phiſicas diſciplinas quando

nas:quando hijs manuducimur in ſublime ⁊ ſupernaturale lumen Scripturarum:
⁊ abraſa capillorum ceſarie circuncisiſq; vngulis:atq; depoſitis prioribus indumentis
tanq̃ Iſraelite has ad caſta coniugia aduocemus. Unus eſt omnium bonorum elar/
gitor. Naturalia eque ⁊ ſupernaturalia ab eodem fonte procedunt:neq; ſibijpſis con/
tradicunt:qꝛ non niſi falſo verum aduerſatur. Deſinat ergo Martinus:⁊ eius culto/
res ſcholaſticis detrahere diſciplinis:quando (vt naturale bonum) de ſurſum a Pa/
tre luminum deſcendunt (vt Jacobus aiebat Apoſtolus) Et Sacris litteris multi/
pliciter ancillantur:obſiſtunt etiam Hereticorum argutijs : auctoreſq; eorum turpi/
ter ꝯfodiant atq; perimant. Aliter non niſi tanq̃ Maumethani fidem noſtram : non
rõnibus:ſed armis tm̃ defenderemus:quum Chriſtus vtrūq; gladium preſtiterit:vo
lueritq; potius voluntaria ſuaſione attrahere:quando non niſi ſpontanea ſit fides ca/
tholica:neq; ad illam vllus cogi debeat:vel poſſit. Adminicula enim ſunt ad creden/
dum rationali homini : quum ſimile a ſuo tm̃ ſimili attrahatur : diſpari atq; diſſimili
diſſentiat. Eligite ergo hec pauca o diſciplinarum ſtudioſiſſimi:⁊ tanq̃ Enchiridion
ſemper vobiſcum afferte . Summum eſt enim totius Philoſophice diſcipline. Do/
ctrinarum perfectis memoriale breue: Mediocris directorium: Idiotis ⁊ ignoranti/
bus ſolatium atq; pabulum:quando q̃plurima digna ſcitu:⁊ eis incognita:tam faci
li intelligentia perquirent. Uniuerſis bonis ⁊ malis : catholicis ⁊ infidelibus : cleri/
cis ⁊ laycis:⁊ cuiuſcunq; perſonarum conditionibus delectari atq; prodeſſe poterit:
dummodo (omni liuore depoſito) rationis oculum obſtinate voluntati anteponant.
Et tu Lector candidiſſime diu ⁊ feliciter vale.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

¶ Reuerendiſſimo Patri in Chriſto: ⁊ Domino
Domino Hieronymo Quirino: Venetia/
rum Patriarce colendiſſimo:
Frater Chryſoſtomus
bene ac feliciter
agere.

DEo maximo ⁊ optimo quas poſſum h. deo gratias: Pater obſeruandiſſime: ꝙ
a genitricis mee vtero hanc placidiſſimam ſuſceperim ſortem: vt totum vite
mee decurſum: ⁊ puer: ⁊ adoleſcens: ⁊ iuuenis ⁊ vir: ⁊ nunc ſenex: non in turbulentis
ſeculi negocijs: ſed in litterario exercitio conſumarem: cuius rei Pater Reuerendiſſi
me: ⁊ tu mihi indubius teſtis exiſtis: ſiquidem memoria teneo: ꝙ Ferrarie ⁊ Bono/
nie in Logica: in Philoſophia: in doctrina Sacra q̃z pluribus annis inſimul deſuda/
uimus. Peractis hys ſtudys: Patrum diſpoſitione Lector inſtitutus: viginti ſeptem
annis docui. Demum expleto Regentis officio: in ciuitate Bononie complacuerũt
mihi diſcretiſſimi noſtre Cõgregationis Patres: vt a labori oſo legendi diſputandiq̃z
officio quieſcerem: ⁊ in hac debili ſenectute mihi ipſi viuerem: non otioſus tamen: qđ
nec mihi poſſibile foret: Otium namq̃z vt mortem abhorreo. Nactus igitur hanc de/
ſideratiſſimam requiem: animo diſpoſui filios meos intelligibiles: quos docens partu
rieram: vtpote diſperſos ⁊ nondum perfecte formatos ad me reducere: ⁊ ſingulos ve/
luti obſtetrix q̃z pulchros ⁊ ſuo doctrinali ordine optime diſpoſitos reddere: Quod
pro maiori parte: diuino fretus auxilio: aſſequutus ſum. Sunt autẽ hi filij mei: Epi
tomata: que ſuper Ariſtotelis Philoſophiam formaui: videlicet: ſuper octos Libros
de phiſica auſcultatione: ſuper quattuor Libros de celo: ſuper duos Libros de genera/
ratione: ſuper tres Libros Metheororum: ſuper tres Libros de anima: ſuper omnia
parua naturalia: ſuper Librum de bona fortuna: ſuper Librum de cauſis: ſuper totam
Methaphiſicam. In hys omnibus mea fuit intentio: ſenſum Ariſtotelis: reſolute: cla
re: ⁊ latine: ⁊ ſine diminutione aperire ſtudioſis ingenijs. Ordinaui inſuper Queſita:
ſiue dubia vnicuiq̃z ex predictis correſpondẽtia: que adhuc reuiſa ⁊ extenſa non ſunt.
Sum tamen optime ſpei: ꝙ ſi Deus benedictus aliquantuluʒ vite ⁊ virium mihi do/
nauerit: omnia ad optatum finem deducam. Nunc vero ad te Patrem obſeruandiſſi/
mum: quem in iuuẽtute vt fratrem dilexi: in ſenectute colui: in preſentia digniſſimum
Paſtorem omni reuerentia veneror: mitto preſens Volumen: per Venerabilem ⁊ in/
genuum diuini verbi Doctorem Patrem Fratrem Laurentium Bergomenſem: vt
tuo clariſſimo ⁊ vero iudicio diffinias: conſulaſq̃z ſi Impreſſoribus dandum ſit: vel
non. Quod enim tua ſinceritas iudicauerit pro Oraculo recipiam: Quandoquidem
non contentor Superiorum auctoritate: niſi ⁊ a te fidiſſimo Patre: in quo magis q̃z
in meipſo quieſco: iudicium: aſſenſum: conſiliumq̃z ſuſcepero. Vale mi Pater huma/
niſſime: ⁊ Chryſoſtomi humilis creature tue aliquando ſis memor: obſecro. Placen
tie. 1529. die. 30. Marcij.

Frater Chryſoſtomus Creſcentio ſuo bene agere.

Qui vndarum profunda pedibus ſcrutari contendunt: pedetentim procedunt: ne immenſurata profunditate inuoluantur: ſic vtiq; agendum eſt a teneris & ineruditis adoleſcentium ingenijs: que vaſte & pene inattingibili Philoſophie profunditati ſe committunt. Prius nanq; leuioribus & compendioſis ſummulis incumbere preſtat: vt his veluti fidiſſimis directorijs diſponantur ad Peripatetice archana Philoſophie. Hac de cauſa Creſcenti fili tue compatiens imbecillitati & teneriori etati: aduertenſq; te ad optimas doctrinas progenitum: decreui Epitomata tibi ſuper naturalem Ariſtotelis Philoſophiam ordinare: quibus paulatim ingenij tui vires firmabuntur. Et tunc ſententias Ariſtotelis cum fidiſſimo Expoſitore Diuo Thoma intelligere: & claro intuitu penetrare poteris. Poſt hec & Diui Thome reſolutiſſimam Lecturam preparabo: tibi vita comite (& ne diffidas) ordinarias Queſtiones: in quibus conabor: reſecatis ſuperfluis: firmiſſimas Concluſiones deducere: ſolutis vt ſe offerent argumentis Thomiſtice doctrine contrarijs. Tu igitur accipe quod tibi impendo ſubſidium: memorq; ſis laboris: quem tui gratia aſſumpſi. Uale mei memor: vt ſoles: & confido. Datis Placentie. 1520. die prima Martij.

¶ Numerus Tractatuum in octo Libros de Phiſico auditu.

¶ Primi Libri.

¶ Primus Tractatus de communibus toti Philoſophie naturali.

¶ Secūdus Tractatus de principijs naturalibus ad mentem Ariſtotelis.

¶ Secundi Libri.

¶ Primus Tractatus de natura.

¶ Secūdus Tractatus de cauſis per ſe.

¶ Tertius Trac. de fortuna: caſu: & fato.

¶ Tertij Libri.

¶ Primus Tractatus de motu.

¶ Secundus Tractatus de infinito.

¶ Quarti Libri.

¶ Primus Tractatus de loco.

¶ Secundus de vacuo.

¶ Tertius de tempore.

¶ Quinti Libri.

¶ Unicus Tractatus de vnitate & diuerſitate motus.

¶ Sexti Libri.

¶ Primus Tractatus de continuo.

¶ Secundus Tractatus de diui. motus in partes quantitatiuas.

¶ Tertius Tractatus contra errores antiquorum.

¶ Septimi Libri.

¶ Primus Tractatus de primo motore in communi.

¶ Secundus Tractatus de comparatione motuum.

¶ Octaui Libri.

¶ Primus Tract. ſi ſemper fuit motus.

¶ Secundus Tractatus de primo motore & primo motu.

¶ Tertius Tractatus qualis eſt primus motus.

¶ Quartus Tractatus qualis eſt primus motor.

Fratris Criſoſtomi

Jauelli Canapicij: Ordinis Predicatorum: Sacre Theologie Profeſſoris Epitoma: ſup octo Libros de Phiſica auſcultatione Ariſtotelis.

Super primum libꝛ Phiſicoꝛ formamus duos Tractatus.

¶ In primo declarantur quedam cōia toti Philoſophie naturali: et octo Libris de phiſico auditu.

¶ In ſcdo ponitur opinio Ariſt de principijs nālibus: et determinatur de vnoquoqꝫ eoꝛ. Tractatum primum diuidimus in quattuoꝛ capita.

¶ In primo inueſtigatur quid ſit ſbm in tota Philoſophia naturali.

¶ In ſcdo declaratur diuiſio totius philoſophie naturalis in particulares libros

¶ In tertio declaratur tota diuiſio octo libroꝛ de phiſico auditu.

¶ In quarto declaraf a quo ſit incipiendum in philoſophia nāli: et hec pars correſpondet prohemio Philoſophi.

¶ Caput primum.

Circa pm cap. ponitur hec ꝯ. Ens mobile eſt ſbm in tota Phia nāli: pbatur ratione et auctoritate: rō eſt hec: Quelibet ſcientia tractat de ente: qꝛ vnumqdqꝫ ſcif inquantum ens eſt: et de nō ente nō hi ſciētia: vt dī in p Poſter. ergo diuerſe ſciētie ſunt de ente diuerſimode ꝯſideratoꝛ: ſꝫ ens p diuidif in ens rōnis et ens reale: de ente rōnis ꝯſiderat Logica: ens aūt reale tripl'r ꝯſideratur. p: inquātum eſt ſeparatum a mā et a motu ſm eſſe et diffōnem: et de hoc ꝯſiderat Methca: que principal'r eſt de entibus incoꝛpoꝛeis: que nō habent eſſe in mā: nec diffiniuntur per mām: nec mouentur motu phiſico: cum nō ſint coꝛpus. 2°: ꝯſideraf inquātum ſe paraf a mā et a motu ſm diffōnem et non ſm eſſe: ſicut linea et triangulus: que non diffiniunf per mām ſenſibilem: nō enim dicimus: triāgulus eſt figura lapidea vel lignea: ſed ſolum q eſt figura habēs tres angulos equales rectis duobus: et tñ ſemper hꝫ eſſe in aliqua mā: qꝛ non daf quantitas ſeparata: vt dicebat Plat. et de hoc ente eſt mathca. 3°: ꝯſideratur ens vt hꝫ eſſe in mā: et ſubycif motui: et diffinif per mām ſenſibilē: vt hō hꝫ eſſe in carnibus et oſſibus: que ſunt partes componentes ipſum ſm phiſicum: diffiniturqꝫ p mām ſenſibilem: ſic eniꝫ diffinif ſm phiſicum: vt pꝫ in. 2. Phiſ. hō eſt qd compoſitum ex carne et oſſe ſanguine et neruo ac rōnali aīa: et de hoc ente eſt Phiſica: ſed ens qd eſt in mā et ſubycif motui eſt ens mobile: ergo Phiſica eſt de ente mobili vt de ſbto. 2°: pbatur auctoritate Cōmen. in. 4. Methce. cōmē. p. vbi ſic ait: eſt vna qdem ſcientia que tractat de ente inquātum ens: alie vo particulares ꝯſiderāt aliquam parteꝫ entis. nam mathematice de numeris et magnitudinibus ꝯſiderāt: nāles ſciētie de quadam parte entis. i. de ente mobili: et de accūtibus eſſentialibus eidem inquantum eſt mobile: et de motu. Hec ille. Pꝫ ergo q ens mobile eſt ſbm in tota Phia nāli: quare vo nō ſit coꝛpus mobile declarabif in ſoīone argumētoꝛ.

¶ Caput ſecundum.

Circa. 2. ca. diſtinguēda eſt tota phiſica in ſuas partes vt habeaf eius ſufficiētia. Igif aduerte q tota phiſica diuidif in. 8. partes: quaꝛ hec eſt ſufficiētia Cum ens mobile ſit ſbm in tota phiſica: ergo ens mobile ſm diuerſas rōnes limitātes ipſuꝫ eſt ſbm in qlibet parte ipſius phiſice: tūc ſic: ens mobile. 8. modis pōt

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

ꝯſideꝛari.ꝑ:vt eſt ens mobile ſimplr non
ꝯtractum ad aliquã nãm particularem:nec
ad aliquã ſpeciem motus:ſed ſoluꝫ vt eſt
ens mobile:ꝛ ſic de eo tractaꝭ in.8.lib:is
Phiſ.qui dñr de phiſ co audi tu:q꞉ Ariſ.
eos non ſcripſit:ſed diſcipuli eũ docẽtem
audiebãt.Nota tñ ꝙ de ente mobili non
applicato loqtur:in.6.pꝛimis lib.in.7.ꝛ
8.applicat ſe ad ꝑm motu:eꝫ.2°:ꝯſideraꝭ
vt eſt ens mobile ſm motũ localeꝫ circu
larem vel rectum:ꝛ ſic de eo tractaꝭ in li°
de cel.ibi eniꝫ ptractaꝭ de motu circulari
corpoꝝ celeſtiũ:ꝛ de motu recto elemen
toꝝ:quoꝝ aliqd moueꝭ ſurſuꝫ:aliqd deoꝛ
ſum:ꝛ ſic in tali parte ſm eſt ens mobile
ad vbi.i.ſm motuꝫ localem.3°:ꝯſideraꝭ
vt eſt ens mobile ſm alterationem ꝛ ſm
gñonem ꝛ coꝛruptionẽ:ꝛ ſic de eo tractaꝭ
in lib.de gñoe.ibi enim declaraꝭ quõ elta
gñanꝭ ꝛ coꝛrũpunꝭ:ꝛ quõ elta p elemẽ
tata ex qbus cõponunꝭ alteranꝭ ꝛ gñanꝭ
ꝛ coꝛrũpunꝭ ꝛ augenꝭ:vñ in hoc lib.ſm
eſt ens mobile ad foꝛmaꝫ.i.ens mobile il
lis modis qbus acquiriꝭ foꝛma ſtalis vel
accñtalis.4°:ꝯſideraꝭ vt eſt ens mobile
compoſitum impfecte:vt pluuia:nix:grã
do:hec eniꝫ pducunꝭ ex vapoꝛe ſicco vel
humido:ꝛ ſic de eo tractaꝭ in li.Methe.
cuius ſm dꝛ ens mobile mixtum impfe
cte.5°:ꝯſideraꝭ vt eſt compoſitum perfe
cte:ſed inaiatum:vt ſunt oia metalla:ꝛ la
pides:que oia pducunꝭ in mineris terre:
ꝛ ſic de eo agiꝭ in li.de mineral.cuius ſbꝫ
eſt id qd dictuꝫ eſt.6°:ꝯſideraꝭ vt eſt ens
mobile aiatum ſimplr ꝛ in cõi:ꝛ ſic de eo
rõne pꝛincipij tractaꝭ in lib.de aia:cuius
ſm eſt aia:vt diceꝭ in Epito.ſup lib.de
aia.7°:ꝯſideraꝭ vt eſt ens mobile aiatum
aia vegetatiua:vt ſunt plãte:ꝛ herbe:ꝛ ſic
de eo tractaꝭ in lib.de vegetab.cuius ſm
eſt id qd dictuꝫ eſt.8°:ꝯſideraꝭ vt eſt ens
mobile aiatuꝫ aia ſenſitiua:ꝛ ſic de eo agiꝭ
in lib.de aial.ibi ẽt agiꝭ de hoie:vt eſt ha
bẽs aiam ſenſitiuam:inquãtũ aũt eſt nãe
intellectualis ſpectat ad Methm:q꞉ intel
ligere nõ eſt actio alicuius oꝛgi coꝛli:vt di
cemus in.3.de aia.quãtum vo ſpectat ad
Phiſicũ tractaꝭ de actibus aie intellecti
ue in.3.de aia.Hic terminaꝭ principalis
diuiſio ſciẽtie nãlis:poſt quã ſeqtur ſcda
ria diuiſio que eſt in Paruis nãlibus:vbi
agiꝭ de his actionibus:vt ſentire:remini
ſci:doꝛmire:vigilare:moueri ſm locuꝫ de
moꝛ.ꝛ vi.iuuẽt.ꝛ ſnec.inſpi.ꝛ expi.lõgi.
ꝛ breui.vi.quoꝝ ſufficiẽtiam ꝛ oꝛdinẽ oſ
ſpoſuimus in Epit.ſup lim de ſen.ꝛ ſenſ.
ideo vide illic.

¶ Caput tertium.

Circa.3.ca.poniꝭ tota diuiſio.8.li
broꝝ de phico audi.Ubi nota ꝙ in
8.lib:is tria intẽdunꝭ.ꝑm:eſt tractare de
hijs que ſunt cõia cuilibet enti mobili:ꝛ
hoc fit in.4.ꝑmis lib ea aũt que ꝯueniũt
cuilibꝫ enti mobili ſunt hec:Oẽ ens mo
bile ꝯſtituiꝭ ex pncipijs nãlibus que ſunt
mã ꝛ foꝛma ꝛ priuatio:ꝛ de hijs agiꝭ in ꝑ
lib.Item oẽ ens mobile hꝫ nãm in ſe q꞉
ens mobile phiſicum dꝛ nãle:nãle aũt eſt
qd hꝫ in ſe nãm:ideo agiꝭ in.2.lib.de nã.
Iteꝫ oẽ ens mobile eſt cognoſcibile p cau
ſas ſuas nãles:iõ de cauſis agiꝭ in.2.tam
de cauſis p ſe qꝫ de cauſis p accñs:vt ſunt
foꝛtuna ꝛ caſus.Item oẽ ens mobile põt
aliquo motu moueri:iõ de motu agiꝭ in
3.Item oẽ ens mobile vel eſt finituꝫ vel
infinitum:cũ ſit ꝯtinuũ in infinitũ diuiſi
bile:vt pbaꝭ in.6.iõ de infinito agiꝭ in
3.Item oẽ ens mobile eſt in loco cuꝫ ſit
coꝛpus:iõ de loco agiꝭ i.4.ꝛ ſilr de vacuo
qd reputabaꝭ locus apud antiq.Item oẽ
ens mobile moueꝭ in tpe:q꞉ ois motus
fit in tpe:vt pbaꝭ in.6.iõ de eo agiꝭ in.4.
2m qd intẽdiꝭ eſt diuiſio motus:q꞉ enim
varia mobilia varijs ſpẽbus motuũ mo
uenꝭ:iõ fuit neceſſe aſſignare diſt.motuũ.
Nota igiꝭ ꝙ motus duplr diuidiꝭ.ſm
ſpẽs ſuas:que ſunt alteratio:augmẽtum
ꝛc.ꝛ de hijs ſpẽbus motuuꝫ agiꝭ in.5.ex
ꝑñti de vnitate ac diuiſione motuuꝫ.2°:
diuidiꝭ in partes ſuas quãtitatiuas:cum
enim motus ſit qddam ꝯtinuum:eſt diui
ſibilis in ſemp diuiſibilia:ſicut magnitu
do ſup quam fit motus:ꝛ ſicut tps mẽſu
rãs motuꝫ:ꝛ de hac diuiſione motus agiꝭ

in.6.3^{m} qđ intendit eſt inueſtigare p^{m} motorez:ꝛ p^{m} mobile:ꝛ p^{m} motū:ꝛ hoc duplr vł ipſecte vł pſecte.p mō de eis tractaꝛ in.7.2° mō tractaꝛ de eis in.8.lib. Ultimo nota ꝙ.7.ꝛ.8.lib. ſunt quodā mō diſpō preuia ad libꝝ de cel.ꝛ mū. naꝫ cuꝫ in ipſo lib.de cel. agaꝛ de motu celi ꝛ corpore eius: ꝛ motus primus ſit motus celi: ꝛ mobile p^{m} ſit ipſum celū:pꝫ ꝙ.7.ꝛ.8.lib.Phyſi.diſponūt intellm ad agnitionem lib.de cel. nam vt diximus:declaraꝛ in.8.lib.ꝙ celuꝫ eſt p^{m} mobile:ꝛ motus celi eſt motus primus ꝛ eternus:moueſq₃ p^{m} mobile eſt primus motor.

¶ Caput quartum.

Circa.4.ca.inueſtigādum eſt a quo ſit incipiēdum in ſciētia nāli:vnde ponimus duas ꝯnes: in qbus ꝯtineꝛ totum phemium Philoſophi.

Prima eſt:in ſciētia nāli incipiendū eſt a cognitione principioꝝ cauſaꝝ ꝛ elemētoꝝ reꝝ nāliū:hec ꝯ p declaraꝛ:2° pbaꝛ. Nota igiꝛ ꝙ pn^{m} eſt id a quo aliqđ pcedit:vt fons eſt pn^{m} fluuij:ꝛ ſol eſt prin^{m} lucis: ꝛ pr eſt prin^{m} filij:prin^{a} igiꝛ reꝝ nāliuꝫ ſunt illa a qbus res nāles pcedūt:qđ ſit cā diceꝛ in.2.li. elemētuꝫ aūt eſt illud ex quo res nālis cōponiꝛ ꝑuta ꝙ nō reſoluiꝛ in priora corpora:vt lapis cōponiꝛ ex terra ꝛ aq̄:terra ꝯo ꝛ aqua nō reſoluunꝛ in priora corpora:qꝛ nullum eſt corpus corruptibile prius q̄tuor elemētis. 2°:pbaꝛ ꝯ ſic. Res nāles ſciunꝛ ꝛ intelligunꝛ p pn^{a} ꝛ cauſas ꝛ elemēta ſua:tūc enim ſcimus cū prin^{a} ꝛ cauſas cognoſcimus:vt pꝫ p Poſte. ꝯ debemus incipere in ſciētia nāli a cognitione principioꝝ ꝛ cauſaꝝ ꝛ elemētoꝝ reꝝ nāliuꝫ:alr nunq̄ hēmus ſufficiētem ſciētiam de rebus naturalibus.

Scđa ꝯ:in ſciētia nāli incipiēdum eſt a magis vlibus ꝛ magis cōibus:deinde deueniēdum eſt ad particularia p applicationem. vn̄ p inueſtigādum eſt que ſunt illa prin^{a} cōia que ſunt in q̄libet re nāli:puta mā ꝛ forma in cōi: deinde inueſtigandum eſt in particulari que mā ꝛ que forma ſit in diuerſis ſpēbus reꝝ nāliuꝫ:alia eniꝫ forma eſt in celo:alia in lapide:alia in plāta ꝛc. hec ꝯ pbaꝛ ſic: In q̄libet ſciētia incipiēdum eſt a notioribus nobis:ſed notiora nobis ſunt vlia ꝛ magis cōia: ꝯ in ſciētia nāli incipiēdum eſt a magis vlibus. Maior: ſic declaraꝛ:aliqua ſunt notiora duplr. Quedaꝫ ſunt notiora ſm ſe ꝛ ex nā ſua:ꝛ hec ſunt entia pfecta:vt deus ꝛ ſbe ſeparate: que cuꝫ ſint maxime actu ſunt ex nā ſua maxime cognoſcibiles:lꝫ ex debilitate nr̄i intellꝰ nō cognoſcanꝛ a nobis Quedam ſunt notiora quo ad nos: ꝛ hec ſunt entia ſenſibilia ꝛ corruptibilia:a qbus nr̄a cognitio ortum hꝫ:dicit ꝯ Phs ꝙ in oī ſciētia eſt incipiēdum a notioribus nobis.i.a ſenſibilibus: ꝛ nō a notioribus ſm ſe.nam ad illa cognoſcēda manuducimur:ex hijs ſenſibilibus ꝛ magis notis. Minor: ꝓpō.ſ.notiora nobis ſunt magis vlia: pbaꝛ a Pho in triplici toto.p ſic:Totum ſenſibile eſt prius notum q̄ ſue ſpēs:puta ſi videro aliqueꝫ venietēꝫ a lōge:prius cognoſco ꝙ eſt aial q̄ hō: ꝛ prius cognoſco ꝙ eſt hō q̄ hic hō:puta Socrates:ergo ſic eſt ſm intellectum ꝙ prius cognoſco hoiem eſſe ſbam q̄ ſit corpus q̄ ſit aiatus ꝛ q̄ ſit aial:pꝫ ergo ꝙ magis vlia ſunt notiora nobis ꝛ prius nota. 2° ſic: Totum diffinibile eſt prius notum q̄ partes diffinitionis ſue: vn̄ prius ſcio ꝙ hō pōt diffiniri q̄ ſciam ꝙ aial ꝛ rōnale ſint partes diffinitionis ſue:qꝛ totum diffinibile ſe hꝫ vt vle ꝛ ꝯfuſum:ꝯ ꝛc. 3° ſic:Totuꝫ integrale eſt prius notum q̄ ſue partes:puta prius cognoſco hāc domū in ꝯfuſo q̄ cognoſcam q̄s ꝛ quot partes hꝫ:quot parietes:quot cameras ꝛc.ſꝫ tot ū integrale cōparaꝛ ad partes ſuas vt magis cōe ꝛ magis ꝯfuſuꝫ: ꝯ pꝫ ꝙ magis cōia ꝛ magis vlia ſunt notiora nobis:ꝛ p ea deuenimus ī cognitionē pticulariū:vt p cognitionē aialis deuenimus ī cognitionē hois ꝛ aſini ꝛ eq ꝛc. ſic ēt ꝯtigit ī phi^{ca} ꝙ p cognitionē māe ꝛ forme ꝺuenimus ī cognitionē pticularis māe ꝛ forē:iuxta igiꝛ hāc determinationē icipie

mus tractare de principijs rez nālium in vij.li. de c. de .4.ca. Nunc ſoluēda ſunt que dam argū: qbus pbaſ ens mobile nō eſſe ſbm in philoſophia nāli.

Primo ſic: ens per accñs non eſt ſbm in aliq̄ ſcientia: qm̄ nō eſt ſcibile ex. 6. Meth. ſed ens mobile eſt ens per accñs: dicit enim cōpoſitum ex ente z mobilitate que accidit enti: aliter oē ens eſſet mobile: z ſic non daref mo/ uens immobile.

Ad hoc di: q ly mobile aliqñ ſumi tur loco paſſionis: z vt ſic adueniēs enti ꝯſtitueret vnum p accñs: aliqñ ſumiſ loco differentie ꝯhentis ens cōe ad ſpecialem rōnem: ſub qua ꝯſiderā/ dum eſt in aliqua ſcientia: ſicut z ſanabile additum corpori dicit rationez formalem: ſub qua corpus ꝯſiderandum eſt in medi cina: z vt ſic nego q dicat vnū p accñs: ſic accipiſ in propoſito. nam mobile dicit d̄ iam huc rōnem formalem: ſub qua ens ꝯſideraſ a phiſico: ſicut quātum dicit rō/ nem formalem ſm quam ens ꝯſideratur a mathematico.

Secundo ſi eſt ſbm vel ens mo bile inquantum ens mobile: vel inquātum hoc vel illud ens mobile: ſed nō ſcd̄o modo: q ſciētia non eſt de aliquo ſingulari vt de ſbto: nec p̄ modo: q oē ens mobile eſſet ſbm: nam qd̄ ꝯuenit alicui tali ꝯuenit ei tali: ḡ zc.

Ad hoc di q eſt ens mobile in/ quātum ens mobile: z ne gaſ illa ꝯña: ergo ꝯuenit oi enti. Ad pba tionez dico q illa maxima nō eſt vera ni ſi in terminis prime intētionis: vt cuȝ di hō inquātum hō eſt rōnalis vel riſibilis zc. ſed eſſe ſbm vel genus vel ſpēm ſunt termini ſcd̄e intētionis: in qbus non tȝ: nō enim ſeqtur hō inquantum hō eſt ſpe cies: ergo ois hō eſt ſpecies: ſic nō ſeqtur hic: ens mobile inquātum ens mobile eſt ſbm: ergo oē ens mobile eſt ſbm.

Tertio ſbm in ſcientia pdicaſ de oi ꝯſiderato in ſciētia: qm̄ eſt vlē ꝯſideratum in ſciētia: ſed ens mo/ bile non pdicaſ de oi ꝯſiderato in ſcien/ tia nāli. ꝯſideraſ enim de mā: de motu: de loco: z vacuo: z tpe: z polis mundi: que ꝯſtāt nō eſſe entia mobilia: oē enim mobi/ le eſt actu: ſed mā p̄ vt ſic nō eſt actu: er/ go zc. ꝯſtat aūt q motus non eſt ens mo bile: ſicut albedo nō eſt alba: z de rōne lo ci eſt immobilitas: ex. 4. Phiſi. ergo zc.

Ad hoc di q non eſt neceſſe ſbm pdicari in recto de oi ꝯſi/ derato in ſciētia: ſed ſufficit q pdiceſ in recto vel in obliquo: z 2ª pars verificaſ in exēplis adductis. nam lȝ mā nō ſit ens mobile: eſt tñ pncipium entis mobilis: z mo/ tus eſt vt paſſio entis mobilis: z locus: z vacuum: z tps hn̄t vt mēſura vel ꝯtenti ua entis mobilis. poli aūt ſunt circa quos moueſ ens mobile motu ſperico.

Quatro B. Th. dicit in p̄ Poſt. z in p̄ cel. q corpus mo bile eſt ſbm in phiſicis: ḡ nō ens mobile.

Ad hoc di q in locis predictis in tēdit de ſbto pncipi z nō de adeq̄to: hic aūt intēdimus de adeq̄to.

¶ Sequitur ſcd̄s Tractatus de princi/ pijs nālibus ad mentem Ariſto.

¶ Tractatus ſecundus ſuper pri mum Phiſicorum.

3 **Ad hoc** Tract. acturi ſu/ mus de pmis pn cipijs nālibus ad mētem Ar. z diuidemus ipſum in .4. cap.

¶ In p̄ probabitur q ſunt ꝯria.

¶ In 2° q ſunt tria: z hec ſufficiunt.

¶ In 3° qd ſit vnunquodq3 eoꝝ.

¶ In 4° quo non eodem mō ſunt prin cipia: ſed duo ſunt principia per ſe: z ter/ tium eſt principium per accidens.

¶ Caput primum.

3 **Ad primo** cap. anteqȝ pbemus q ſint ꝯria: prius fiet diſtictio de

ꝑ ꝑncipio.vñ aduerte ꝙ ſumit̄.4.modis.
¶ Primo:pro ꝑ ꝑductiuo ⁊ motiuo to
tius entis ꝑducti: ⁊ ſic ſolus deus dr̄ ꝑm
prinm a quo omnia pendent.
¶ Scḋo:pro ꝓpōne ꝑ ſe nota: que ſolet
appellari maxima vel dignitas:vt de quo
libet eſt vera affirmatio vel negatio: ⁊ de
hmōi vt de fundamentis oīum ſcientiaꝝ
agitur in ꝑ Poſte.
¶ Tertio: pro gn̄e proximo ⁊ differētia
ſpecifica:vt ꝯſtituunt ſpeciem ſm̄ Logi/
cum:vnde aīalꝫ rationale ſunt ꝑa princi
pia intrinſeca ꝯſtituentia hoīem.
¶ Quarto:pro ꝑ principio ex quo ꝑdu
cit̄ ⁊ cōponit̄ ꝑ res nālis compoſita: ⁊ ſic
de eo loquuturi ſumus hic ad mētē phi.
¶ Poſita hac diſt. ꝓbat̄ ꝙ ꝑa ꝑna nālia
ſunt ꝯ̄ria.nam habent tres ꝯditiones ꝯue
niētes primis ꝯ̄rijs:ḡ ſunt ꝯ̄ria:ꝯn̄a pꝫ: ⁊
ꝓbat̄ aīs.Prima ꝯditio primoꝝ princi/
pioꝝ eſt ꝙ non fiāt ex alijs prioribus:alr̄
non eſſent ꝑa: implicat enim ꝑm fieri ex
priori.Scḋa ꝯditio eſt:ꝙ nō fiāt ex alter/
utris.nam ſint ꝑa ꝑna.A.⁊.B.ſi.A.fit ex
B.ergo.B.eſt prius.A.⁊ ſic.A.non eſſet
ꝑm ꝑnm.Item ſi.B.fit ex.A.ergo.B.eſt
poſterius.A:nam principiatum eſt poſte
rius ſuo principio in nālibus: ⁊ hac de cā
q̄ttuor elementa non ſunt ꝑa ꝑna reꝝ nā/
lium ꝯ̄ Empedo. q: gn̄ant̄ ex ſeinuicem:
vt declarabit̄ in lib.de gn̄o.⁊ corrup.Ter
tia ꝯditio eſt:ꝙ oīa fiūt ex primis princi/
pijs.nam ſicut oēs ſciētie ꝯtinent̄ virtua
liter in ſuis primis principijs:vt declarat̄
in.4.Meth.ſic oēs res ꝑducibiles nāles
ꝯtinent̄ in ꝑmis principijs: ex ꝯn̄ti apte
ſunt ꝑduci ⁊ fieri ex eis.
¶ Modo aūt declarat̄ ꝙ predicte tres
ꝯditiones ꝯueniāt primis ꝯ̄rijs.
¶ Et ꝑ:ꝑa ꝯ̄ria non fiunt ex prioribus ꝯ̄
rijs:lꝫ enim ꝯ̄ria ſcḋaria fiāt ex primis ꝯ̄/
rijs:vt dulcedo ⁊ amaritudo:ex humido
⁊ ſicco:vt declarabit̄ in.2.de aīa.in ca.de
guſtu.tn̄ ꝑa ꝯ̄ria: vt caliditas ⁊ frigiditas
⁊c.nō fiunt ex alijs prioribus:q: ſunt pri
me q̄litates ꝯ̄rie ⁊ iplicat ꝑm fieri ex ꝑore.
¶ Scḋo:ꝑa ꝯ̄ria nō fiūt ex alterutris:q:
vnum ꝯ̄rium non ꝑducit aliud:imo de/
ſtruit ipſum:vt pꝫ de calido ⁊ frigido:vi
tio ⁊ virtute.
¶ Tertio:gcq̄d fit ex ꝯ̄rijs fit: ⁊ id ꝓbat
phs inductiue ſic.In oī motu ⁊ ꝑductio
ne:terminus a quo: ⁊ terminus ad quem
ſunt ꝯ̄rij:ergo gcquid fit:fit ex ꝯ̄rijs:ꝯn̄a
nota: ⁊ ꝓbat̄ aīs inductiue:album nō fit
ex muſico niſi ꝑ accn̄s:ſed fit ex nō albo:
puta nigro:vel ex medio colore:ſed albū
⁊ nigꝝ vel medius color ſunt ꝯ̄ria: cum
ſint ſpecies diſparate:ḡ ⁊c.Itē magnum
nō fit ꝑ ſe ex albo:ſed ex paruo.Item do/
ctus fit ex non docto: ⁊ figuratum ex infi
gurato: ⁊ hō ex nō hoīe:qui eſt aptus na/
tus eſſe hō.pꝫ ergo ꝙ termini cuiuſlibet
ꝑductionis ſunt ꝯ̄rij ſaltem largo modo:
ꝑut terminus a quo:hꝫ rōnem priuatio/
nis: ⁊ terminus ad quē hꝫ rōnem forme
⁊ habitus: ⁊ hec eſt ꝑa radix ꝯ̄rietatis:ex
x.Meth.cum igit̄ ꝯditiones primoꝝ ꝯ̄/
rioꝝ ꝯueniāt primis principijs nālibus:
ꝯſtat ꝙ ſunt ꝯ̄ria.Utꝝ aūt oīa ſint adinui
cem ꝯ̄ria dicā infra.Hec de ꝑ ca.ſufficiāt.

¶ Caput ſecundum.

In.2.cap. declarādum eſt quot ſint
hmōi ꝑa ꝑna nālia: ⁊ ad mētem phi
ponunt̄ quattuor ꝯ̄nes.

Prima ꝯ̄:in ꝑductione nāli nō
regrunt̄ prina intrinſeca
infinita:vt opinabat̄ Democ.⁊ Anax.ꝓ/
bat̄:ſi eſſent infinita eſſent ignota:q: infi
nitum ignotum eſt:vt dixit ſupra Ariſt.ꝯ̄
Anaxa. ſi eſſent ignota ⁊ res nāles eſſent
ignote: ⁊ ſic deperiret ſciētia reꝝ nālium.
nā res pricipiatas ꝑ ꝑna cogſcimus:ḡ ⁊c.

Scḋa ꝯ̄:non ſufficit vnū ꝑnm:ꝓ/
bat̄:prina nālia ſunt ꝯ̄ria:vt
declaratū eſt in ca.prece.repugnat enim
terminus a quo: ⁊ terminus ad quē:ſed
ꝯ̄ria nō ſunt tm̄ vnum:qm̄ nil ſibijpſi eſt
ꝯ̄rium:ergo in ꝑductione nāli non ſuffi/
cit vnum principium.

Tertia ꝯ̄:non ſufficiūt duo ꝑna nā
lia ꝯ̄ria: ꝓbat̄:vnū ꝯ̄rium
nō ꝑducit aliud ꝯ̄rium: imo deſtruit:vt
pꝫ in calido ⁊ frigido:humido ⁊ ſicco: ḡ

ſi eſſent tñ duo principia nãlia ɔ̃ria: nulla eſſet nãlis ꝓductio: ſed deſtructio.

Quarta ɔ̃: Sufficiũt tria pnª nãlia. ſ. forma ꝛ priuatio que ſunt ɔ̃ria large mõ: ꝛ mã receptiua ɔ̃rioꝝ ſucceſſiue ꝓbatur: Fruſtra fit p plura qḋ põt fieri p pauciora ꝛ eq̃ bñ: ſed ꝓductio rei nãlis ɔuenienter põt fieri p tria predicta principia: ad recipiẽdum eniꝫ ſufficit vnum princᵐ. ſ. mã ꝛ duo ɔ̃ria: ex qbus ſi vnũ expellit a mã: ꝛ alteꝝ recipit: cõplet rei ꝓductio: puta ad hoc ꝙ gñet ignis ex ligno ſufficit mã ligni vt priuata eſt forma ignis aq̃ ſi remoueret forma ligni cuꝫ qua ſtat priuatio forme ignis ꝛ itroducat forma ignis cõplet gñō ignis. Pꝫ igit ꝙ tria principia nãlia ſufficiunt. Hec de. 2. cap. ſufficiant.

Caput tertium.

In. 3. cap. agenda ſunt tria.

Primo: declarandum eſt qd ſit vnumqḋqꝫ hoꝝ trium principioꝝ.

Scḋo: ſi oia ſunt adinuicem ɔ̃ria.

Tertio: quõ priuatio eſt alio mõ principium qꝫ materia ꝛ forma.

Quãtum ad pᵐ aduerte ꝙ hic nõ eſt ſermo de mã circa quam que alio mõ dr̃ obm: circa qḋ eſt ſciẽtia: vel ars vel opans opat: nec de mã in qua: que alio mõ dr̃ ſbm in quo recipit accñs: nec de mã ex qua ſcḋaria: que alio mõ dr̃ mã ꝓxima: vt lateres in domo: caro ꝛ oſſa in aiali: ſꝫ de mã p pª: ex qua ſiũt oia cõpoſita nãlia: ꝛ apud grecũ dr̃ yle: ꝛ vt colligit ex p Phiſi. ꝛ. 8 Metha. ſi deſcribit: Mã prima eſt pᵐ ſbm in oi ꝓductione phiſica: ex quo fit aliqd cum inſit: nõ ſm accñs: nullam ex ſe formã hñs: ingñabilis ꝛ incorruptibilis p ſe: nõ cognoſcibilis ſm ſe: ſed tñ p analogiam ad formam. p dr̃ pᵐ ſbm. i. pᵐ receptiuũ forme gñande: ad drĩaꝫ mãe ſcḋarie que reſoluit in priorem mãm: vt caro ꝛ oſſa in elta: ꝛ elta in mãm primã: ꝛ illa eſt irreſolubilis in prioreꝫ: alr eſſet pceſſus in infinitũ in cãnalibꝫ qḋ eſt ɔ̃ pbm in. 2. Meth. hãc igit mãm ad quã reſoluit ois ſcḋaria mã: dicimus pᵐ ſbm: pᵐ receptiuuꝫ: pᵐ ſuſtamẽtum ois forme educte de eius põa. 2°: dr̃ ex quo fit aliqd cuꝫ inſit: ꝛ nõ ſm accñs: id totũ ponit ad drĩã priuationis que nõ ineſt rei ꝓducte: vt dicemus infra: lꝫ eniꝫ anteq̃ꝫ gñet ignis ex ligno: mã ſit ſub priuatione forme ignis que dicat non igneitas: tñ gñato igne ꝛ recepta igneitate in mã: nõ ſtãt ſimul igneitas ꝛ nõ igneitas: qm̃ pñte habitu ceſſat priuatio: vt adueniẽte luce fugat tenebra: cũ igit mã remaneat in ꝓducto: ꝛ nõ priuatio: dr̃ ɔueniẽter ex quo fit aliqd: cũ inſit: ꝛ nõ ſm accidẽs. 3°: dr̃ nullam ex ſe formã hñs: q2 nullo mõ eſt actu: g̃ ex ſe eſt in põa ad oẽꝫ formam: ex ɔ̃ñti nullam ex ſe hꝫ: vñ docuit Ar. in p Phiſi. ꝙ ſicut ſe hꝫ es ad ſtatuã ꝛ lignũ ad ſcãnũ: ſic mã prima ad formas nãles: ɔſtat aũt ꝙ es ex ſe nullã hꝫ formã ſtatue: nec lignũ vllam formã ſcãni: g̃ nec mã cuꝫ ſit receptiua ois forme: aliquã hꝫ ex ſe formã. 4°: dr̃ ingñabilis ꝛ incorruptibilis p ſe: qḋ ꝓbat Phs in p Phiſi. nam oẽ qḋ per ſe gñat: gñat ex mã prima: ſi g̃ gñat: ex priori mã gñat: g̃ mã prima hʒet priorẽ: qḋ iplicat ɔ̃dictioneꝫ: qm̃ iam nõ eſſet mã prima. Dico aũt p ſe: qm̃ ſubiectiue nõ incõuenit eam gñari ꝛ corrũpi. Dr̃ qdem ſubiectiue gñari qñ nouam formã recipit ꝛ ſubiectiue corrũpi qñ ſpoliat forma quã hꝫ p aduẽtum ſequẽtis: ſed hoc eſt gñari ꝛ corrũpi p accñs. i. nõ rõne ſui: ſꝫ rõne forme. 5°: dr̃ nõ cognoſcibilis ꝛc. qm̃ vnũqḋqꝫ cognoſcit inquãtũ eſt actu: cũ g̃ nõ ſit actu ex ſe: nõ eſt ex ſe cognoſcibilis: ꝛ cũ fiat actu p formam: g̃ eſt cognoſcibilis per ꝓportionem ad formã: vt plenius declarabit in qõnibus ordinarijs.

Notificata mã notificãdum eſt qd ſit forma. Et aduerte ꝙ hic nõ eſt ſermo de forma abſolute ꝓut ſe extẽdit ad formas abſtractas: qm̃ eas ɔſiderare ad pᵐ pħm ſpectat: vt dicit Ariſt. in. 2. Phiſi. nec put ſe extẽdit ad formas accñtales que nõ recipiunt immediate in mã prima: ſed in ſbto iam actu exiſtente: vt calor in manu: lux in aere: ſed de forma que facit rem

eſſe ſimplr:cuꝫ prius eſſet in mera pōa:ꝛ di forma ſbalis:que pōt ſic notificari:forma ſbalis eſt que exiſtēs pars compoſiti: dat ei eſſe ſimplr:ꝛ recipiꝭ in mā nuda vt actus in ꝓpria pōa: appetibilis a mā:vt qddam diuinum ꝛ optimū.p̄:di exiſtens pars compoſiti vt in hoc diſtinguiꝭ a forma accñtali:ꝛ qm̄ cōpoſitum p ſe ꝯſtat ex pōa ꝛ actu:ex.8.Meth.pōa aūt attribuitur mãe ꝛ actus forme. ſcdo:di dat ei eſſe ſimplr:qm̄ vt declarat Ariſt. in princ. 2. Phiſi.ſicut artificiatū añ aduētuꝫ forme: nullo mō eſt actu:ſic nec ens nāle añ aduētum forme nālis:vñ nō eſt hō actu:niſi p aduētum aie in mā diſpoſita ꝛc.tertio di ꝛ recipiꝭ in mā nuda. nam cuꝫ det eſſe ſimplr: reqrit mām nullo mō actuatam p̄cedēti forma:alr adueniēs enti iā ꝯſtituto in actu:nō daret eſſe ſimplr: ſed ſm qd:vt forma accñtalis:q: ḡ facit rem eē actu ſimplr: neceſſe eſt vt recipiaꝭ in mā nuda. q̄rto: di vt ꝓprius actus in ꝓpria pōa qm̄ cū forma ſbalis ſit actus ſimplr: q: facit reꝫ eſſe ſimplr:ꝛ mā prima ſit pōa ſimplr:qm̄ ex ſe nullo modo eſt actu:ꝯueniēter di ꝓprius actus ꝓprie pōe:vtpote actus ſimplr:pōe ſimplr: ſicut actus ſm qd:pōe ſm qd:vt forma accidētalis recepta in ſbto exiſtēte actu:ꝛ exiſtēte in pōa ſm qd ad talem formā. q̄nto:di appetibilis a mā:qm̄ actus eſt pfectio pōe:ꝛ vnūquodqꝫ nālr appetit ſuā pfectionem:cū igiꝭ mā ſit pōa paſſiua:ꝛ forma actus eius:cōgrue eſt appetibilis a mā. ſexto:di vt qddam diuinū ꝛ optimum: qm̄ cū deus ſit puriſſimus actus:ois forma que eſt actus eſt participatio diuini actus: ex ꝯñti eſt qddam diuinū ꝛ optimum:que enim diuina ſunt vt ſic optima ſunt: patet igitur quid ſit forma.

¶ Notificata forma declarādum eſt qd ſit priuatio. Et aduerte ꝙ hic non eſt ſermo de oibus modis priuationis:quos ponit Phs in.5.Meth. nec de priuatione forme accñtalis: que apta nata eſt eſſe in ſbto:eo mō quo dicimus tenebrā eſſe priuationem lucis: ꝛ cecitateꝫ priuationem viſus:ſed de priuatione forme ſbalis quā apta nata eſt mā prima recipe:ſic eniꝫ ꝓprie opponiꝭ forme ſbali:pōt igiꝭ ſic dſcribi priuatio vt eſt 3m prinm nāle eſt negatio forme ſbalis in mā pria:vt eſt in pōa ad hmōi formam:ꝛ cā corruptionis in rebus inferioribus.p̄:di negatio forme ſbalis ad driam negationis forme accñtalis: vt cecitas ꝛ ſurditas:illa eniꝫ nō dicit negationeꝫ in mā prima:ſed in ꝓprio ſbto: vt in oculo ꝛ in aure. Et aduerte ꝙ hmōi priuatio noiaꝭ ab habitu ſiue forma ſbali adiūcta negatione. nam ſicut igneitas eſt forma ignis:ſic nō igneitas dicit priuationem forme ignis:ꝛ hoc eſt qd ſupra dixit Ariſt. ꝙ in oi productione termini ſunt ꝯrij:qꝛ priuatiue oppoſiti:vt ex non igne ſit ignis:ex non hoie ſit hō.ſcdo:di vt eſt in potentia ad hmōi formam.nam cum plures forme non poſſint ſimul actuare mām: dum eſt ſub vna forma ꝯſt priuata alia:ꝛ qꝛ eſt priuata:ideo eſt in potētia ad illam:priuatio enim dicit negationem in ſbto cum aptitudine ad habitum: ſiue actum:ſiue formam. tertio:di ꝛ eſt cā corruptionis ꝛc. nam ex eo ꝙ non compleꝭ appetitus materie p vnam formaꝫ deſiderat eſſe ſub alia forma qua priuata eſt: nō pōt aūt eſſe ſub alia forma niſi deꝑdat eaꝫ quam hꝫ:nō deꝑdiꝭ aūt niſi p corruptionem cōpoſiti:ḡ mā exiſtens ſub priuatione eſt cā corruptionis: ꝛ qm̄ corruptio mala eſt: ideo dicit Phs in p̄ Phiſic.ꝙ ſbta mā cū forma iam eſt eox que ſiunt ſicut mater: altera vō pars ꝯrietatis.i.priuatio imaginabiꝭ ad maleficium ꝛc. Pꝫ igitur quid ſit vnumquodqꝫ trium principiox naturalium.

Quātum ad 2m aduerte ꝙ forma pōt comparari ad ſubiectam materiam ꝛ ad priuationem: ꝛ quidem comparata materie non ꝯtrariatur ei:quoniam ſe habent vt perfectibile ꝛ perfectio:ꝛ vnum recipitur in altero:ꝛ ſe compatiuntur:hmōi autem conditiones repugnant ꝯrijs: ergo forma ꝛ materia non contrariantur: comparans

aūt priuationi ꝯrianꝛ:qm̄ pᵃ radix ꝯrieta tis eſt habitus ⁊ priuatio:forma aūt hȝ rō nem habitus:ꝑ pterea nō ſe cōpatiunꝛ in mā.nam adueniēte forma ceſſat illius pri uatio:ſicut adueniēte luce ceſſat tenebra: vñ ꝓprie loquēdo dōm eſt:ꝙ cū tria ſunt pinciᵃ rex nālium duo ſunt ꝯria : ⁊ ter tium.ſ mā eſt ſbm duox ꝯriox : vñ inqt pħs in pᵒ pħiſi.opꝫ aliqd ſubijci ꝯrijs:⁊ contraria duo eſſe.

Quātum ad 3ᵐ aduerte ꝙ non oīa ſunt eodem modo prinᵃ:qm̄ mā ⁊ forma ſunt prinᵃ p ſe:ꝯſti tuūt enim rem ꝓductam ⁊ ſunt ei intrin ſeca:⁊ poſt ꝓductionem ꝑmanēt in re:⁊ tam diu res ſaluaꝛ q̄zdiu vnite ꝑmanent: priuatio aūt cū ſit negatio nō eſt prinᵐ p ſe in eſſendo rei ꝓducte:qm̄ non ꝑmanet in re ꝓducta:lȝ eni anteq̄ȝ ꝓducaꝛ ignis inſit māe nō igneitas:adueniēte tñ ignei tate ceſſat non igneitas:⁊ ꝓpterea ponitur prinᵐ p accñs:vñ dicit Ariſt.in pᵒ pħiſ. ꝙ vno qdem ſenſu dōm eſt prinᵃ nālia eē duo.ſ.p ſe vt mā ⁊ forma:⁊ alio ſenſu eſſe tria.ſ.duo p ſe:⁊ 3ᵐ p accñs qđ eſt priua tio:pꝫ igiꝛ quō hec tria non ſunt eodem modo principia:⁊ hec de principijs nāli bus ad mētem pħi dicta ſufficiant.

¶ Nunc ſoluēda ſunt quedam argᵃ. pᵐ ꝓbat ꝙ non oīa fiūt ex ꝯrijs ēt largo mō ſumptis.nam dicit Ariſ.ſoluēs dubitatio nes antiquox in pᵒ pħiſi. ꝙ oīa fiunt ex ente in pōa pro quāto trāſeunt de pōa ad actum:ſed ens in pōa non ꝯriaur enti in actu:imo qđ erat in pōa trāſit in actum: ⁊ actus pficit pōam:vnum aūt ꝯrium nō pficit alterx:ḡ oīa nō fiunt ex ꝯrijs.

Ad hoc dī ꝙ vtrūq̄ȝ eſt vex.nam diuerſimode.nā lȝ ex pōt dicere terminuȝ a quo:⁊ pōt dicere ſbm: ſi dicit terminum a quo dicit ꝯrium : qm̄ terminus a quo vel eſt priuatio vel forma oppᵃ forme introducēde que eſt terminus ad quem:ſi dicit ſbm : dicit ens in pōa.i. mām que eſt in pōa ad recipiendum for mam p quam res gñanda ꝯſtituiꝛ actu:eſt ergo vex ꝙ oia fiūt ex ꝯrijs rōne termini a quo:qui ꝯriaꝛ termino ad quem:⁊ ꝙ oia fiūt ex ente in pōa rōne māe que eſt ens in pōa ad formam gñandam.

Scdm ꝓbat ꝙ nō ſunt tria prinᵃ nālia. nam priuatio non eſt prinᵐ:qm̄ inter prinᵐ ⁊ principiatuȝ eſt relatio realis:ſed priuatio:cuȝ ſit nō ens: non pōt terminare relationeȝ realem:re quirit enim extrema realia:vt dicetur in 5 Metaphẏſi.ergo ⁊c.

Ad hoc dico ꝙ priuatio vt ſit pnᵐ p accñs nō eſt neceſſe eſſe ens reale niſi rōne ſbti:vn̄ de niſi priuatio diceret negationem in ſbto nō poſſet eſſe prinᵐ neq̄ per ſe:neq̄ȝ p accñs:nec eſt ne ceſſe inter prinᵐ p accñs ⁊ principiatum eſſe relationem realem:imo illa ꝓpō non verificaꝛ vlr niſi de prinᵒ effectiuo ⁊ prin cipiato:vñ Ariſ.in.5 Meth. non exēpli ficat in ſcdo modo relatiuox niſi de pōa actiua ⁊ paſſiua:vt calefactiuum ⁊ calefa cibile ⁊ calefaciens ⁊ calefactum.

Tertium ꝓbat ꝙ mā pᵃ non eſt ens in pura pōa. nam pōa māe aut eſt idem ſcdm mā:aut non:ſi idem:ḡ mā non eſt vna : qm̄ pōe ad for mam multiplicanꝛ vt forma:ſi nō:ḡ pōa comparaꝛ ad mām vt actus ad pōam:ex ꝯñti non eſt ens in pura pōa:ſed qd com poſitum ex potentia ⁊ actu.

Ad hoc dī ꝙ pōa māe eſt ipſa ſba māe:⁊ cum arguiꝛ : ergo non eſt vna:negaꝛ ꝯña:qm̄ pōa māe non multiplicaꝛ realr:ſed formalr tm̄:qđ quō fiat declarabiꝛ in qōnibus ordinarijs.

Quartum ꝓbat ꝙ forma non eſt prinᵐ. nam effe ctus non eſt prinᵐ:ſed potius principia tum:forma aūt eſt effectus:ꝓduciꝛ enim a gñante:aliter non ꝓduceret ſibi ſile:er go non eſt principium.

Ad hoc dī ꝙ forma pōt cōparari ad efficiēs ⁊ ad ꝓductuȝ cōpoſitum:intētio pħi eſt ponere eā eſſe pnᵐ reſpectu ꝓducti:vñ dixit in pᵒ pħiſ. ꝙ ſba mā cuȝ forma eſt cā eox que fiūt ſi cut mater:nō incōuenit ḡ formaȝ eſſe effe ctum

ctum gñantis:ꝛ pn^m intrinſecum ꝯſtitutiuũ geniti.Hec dixerimus ſup p^m Phiſi.relinquẽtes opi.antiq.vtpote diffuſe pertractatas ab alijs.Et nos hoc Epit^a non ꝯfic mus:niſi vt introductoꝛium ad mẽtem Ariſto.

¶ Sequitur Epitoma ſuper libꝛum ſecundum Phiſicoꝛum.

¶ Epitoma ſuper libꝛum ſecundum Phiſicoꝛum.

Super 2^m lib. Phiſi. formamus tres trac.
¶ Pꝛimus eſt de natura.
¶ Scd̃s de cauſa per ſe.
¶ Tertius de caſu ꝛ foꝛtuna : que ſunt canſe per accidens.
¶ Tractatum de nã diuidimus in.4.ca.
¶ In pꝛimo ponit diffinitio nature.
¶ In ſcd̃o declarat̃ quot modis dĩ nã.
¶ In tertio queritur vtrum Phiſica diſtinguatur a Mathematica.
¶ In q̃rto querit̃ vtꝝ phiſicus ꝯſideret materiam ꝛ foꝛmam rei naturalis:ꝛ vſq ad quem terminum.

¶ Caput pꝛimum.

Circa p^m cap. in quo aſſignãda eſt diffinitio nature ſiunt quattuoꝛ.
¶ Pꝛimo : ponitur quedam diuiſio:ex qua ingritur diffinitio nature.
¶ Scd̃o:ponitur diffinitio:ꝛ declaratur ſm omnes partes.
¶ Tertio:declaratur qd̃ ſit habere naturam:ꝛ quid eſſe ſm naturam.
¶ Quarto:ponit̃ quoddam coꝛrelariũ.
¶ Diuiſio eſt hec:Entiũ quedam ꝓducunt̃ a nã : vt plante:ꝛ aialia:ꝛ ſimplicia coꝛpoꝛa:que ſunt eſta:quedam ꝓducunt̃ ab arte:vt gladius:domus:ſcãnum:enſis ꝛc.ꝛ in hoc diunt:q2 ea que ſunt a nã habẽt in ſe pn^m alicuius motus : aut motus ſm locũ:ſicut grauia hñt in ſe grauitatẽ q̃ mouent̃ deoꝛſũ : ꝛ leuia hñt leuitatẽ:aut motus aug^i ꝛ decre^i:vt aiata hñt aiam:q̃ ſit aug^m p ꝯuerſionẽ nutrimẽti in ſbam rei aiate:aut motus alterõnis:vt eſta que hñt in ſe q̃litates:qb^9 adinuicẽ alterant̃: vt ignis p calorẽ alterat aquã:aq̃ hũectat ꝛc.ſ illa que ꝓducunt̃ ab arte nõ hñt in ſe pn^m alicuius motus inq̃ꝫtũ ſunt artificiata:ſed ſolũ inq̃ꝫtũ hñt mãm ꝓductã a nã:vt gladius inq̃ꝫtũ eſt ab artifice nullũ hꝫ pn^m motus:inquãtũ vo eſt ex ferro hꝫ grauitatẽ q̃ mouet̃ deoꝛſum:pꝫ ģ q̃ nãlia vt nãlia ſunt hñt pn^m motus ĩ ſeipſis artificiata vo vt ſunt artificiata nõ hñt pn^m motus in ſeipſis niſi inq̃ꝫtũ hñt mãm:puta ferꝝ vel lignũ ꝛc. 2° :ex hac diuiſione ponit̃ a Pho diffõ nãe:q̃ eſt hec : Nã eſt pn^m ꝛ cã motus ꝛ quietis ĩ eo in quo eſt p̃ ꝛ p ſe ꝛ nõ ſm accñs.Hec diffõ declarat̃ p̃ qd̃ ſit ꝯueniẽs nãe ſic:Entia nãlia differũt ab artificiatis:q2 hñt in ſe nãꝫ:ſ hñt in ſe nãm:q2 pn^m alicuius motus hñt in ſe:vt diximus in diuiſ^e. ģ ſignũ eſt q̃ nã eſt pn^m motus ꝛ quietis ꝛc. 2° declarat̃ quo ad ſingulas partes : ꝛ p̃ dĩ pn^m ꝛ cã. Nota q̃ pn^m motus eſt duplex.ſ.actiuũ: vt in aiatis aĩa eſt pn^m actiuũ motus : ꝛ paſſiuũ:vt in grauibus ꝛ leuib^9 eſt grauitas ꝛ leuitas:qb^9 mediãtib^9 ſunt apta nata moueri a gñante:vt declat̃ in.8.Jī.ꝛ in celis eſt pn^m paſſiuũ:qd̃ qdẽ eſt põa nãlis nobis inoĩata:q̃ ſũt apti nati moueri motu ppetuo ab itelĩgẽ eis appoſitis: qñ in diffõne nãe põit̃ pn^m:ſumẽdũ eſt ly pn^m diſiũctiue ſic:Nã eſt pn^m actiuũ vel paſſiuũ mot^9 ꝛc.q2 in aliqb^9:puta in aiatis nã eſt pn^m actiuũ:puta aĩa:in aliqb^9:vt ĩ grauib^9 eſt pn^m paſſiuũ:puta grauitas:dĩ 2° mot^9 ꝛ q̃etis.Nota q̃ ly ꝛ:nõ tenet̃ copulatiue in oĩb^9 mobilib^9:nõ eni eſt veꝝ q̃ oẽ mobile moueat̃ ꝛ quieſcat.nã celũ ſm pħm mouet̃:nõ tñ q̃ſcit:q2 ſm ipſũ motus celi eſt eternus:vñ nã in celo eſt pn^m motus:ſ nõ quietis:ſ ſic itelĩgat̃ : Nã eſt pn^m motus ꝛ quietis in oĩ eo qd̃ mouet̃ ꝛ quieſcit:ꝛ eſt pn^m mot^9 in oĩ eo qd̃ mouet̃:ꝛ quãtũ ſit ex parte ſui ẽt pncipium

quietis: ſi tale mobile quieſceret. nam ſi celum quieſceret nã eſſet pñm quietis: ſicut tenẽt Theol. ꝙ de facto quieſcet poſt iudicium. Dr 3° in eo in quo eſt ad drñam cauſe efficiẽtis ꝛ finalis: que lʒ ſint prinm motus: nõ tñ ſunt imobilia: vt ignis lʒ calefaciat aquam: non tñ eſt in aq̃: ꝛ lucrũ lʒ moueat mercatorem: non tñ eſt in mercatore: põt tñ poſſideri a mercatore: ꝛ ideo nec cã efficiẽs nec finalis põt dici nã. Dr 4°: p̄. i. non mediãte alio priori: vt grauitas eſt nã in terra: quia non mediãte alio mouet deorſum a grauante: ꝛ ex hoc excludit motus rei compoſite: puta ꝙ aial moueat deorſum nõ eſt ab aia vt a nã: ſed eſt ab elemẽto dñante in aiali. i. a terra. nam aial ideo mouet deorſum: nõ qꝛ eſt aial: ſed qꝛ eſt ex terra: cui ineſt grauitas: aia ergo nõ põt dici nã qñ mouet aial deorſum: qꝛ nõ mouet ab aia p̄: ſed mediãte grauitate terre: ex qua componit aial: vt elemẽto pdñante. Dr vltimo p ſe ꝛ nõ ſm accñs: ad differẽtiam artificiatorum que ſiũt a pñº extrinſeco efficiẽte: vt domus ꝛ gladius ſiũt ab artifice: aliqñ ſiũt a principio intrinſeco: vt qñ aliqs infirmat ꝛ eſt medicus ꝛ ſeipſuʒ ſanat: tũc illa ſanitas eſt a principio intrinſeco. i. a ſciẽtia medicine que eſt in ipſo infirmo: ſed hoc eſt p accñs ꝙ idem hõ ſit medicus ꝛ infirmus: ꝛ iõ ſciẽtia medicine non dr nã: lʒ aliqñ ſit per accñs pñm ſanationis in vno hoie qui ſit medicus ꝛ infirmus: nõ ſic eſt in rebus nãlibus nam ſemp ꝛ p ſe habẽt in ſeipſis pñm ſui motus: vt ſemp ignis hʒ leuitatem qua mouet ſurſuʒ. Tertio: declarat qd ſit hīe nãm ſic: Illa habent nãm que habẽt in ſe pñm ſui motus: vt declaratum eſt: ꝛ talia ſunt entia nãlia: in q̃bus pñcm ſui motus eſt mã aut forma: vñ mã ꝛ forma dñr nã: vt declarabit in cap̄ ſeq. ſm nãm vel a nã ſunt res pducte nãlr: vt pprie paſſiones ꝯñtes ipſam rem: vt hõ eſt a nã: ꝛ riſibile ineſt hoi a nã: qꝛ ꝯcomitat hoiem. Quarto ponitur corm: qḋ eſt tale: Cum nã ſit pñm motus nõ põt demõſtrari ꝙ nã ſit: ꝛ pbat ſic: Qḋ eſt p ſe notum non põt demonſtrari: ſed nãm eſſe eſt p ſe notum: qꝛ pʒ ad ſenſum ꝙ aliq̃ habẽt in ſe pñm motus: vt grauia ꝛ leuia ꝛ aiata: ergo nãm eſſe nõ põt demõſtrari: ſed ſupponit tanq̃ manifeſtum: ꝛ iõ inqt Phs: Qui volut demonſtrare nãm eſſe: aſſilant ceco nato qui vult iudicare de coloribus: qs color ſit nobilior: cũ enim cecus nõ cognoſcat colores nõ põt iudicare de coloribus per aliqḋ magis notũ: ſic oppoſito mõ ſe hñt qui volũt demõſtrare nãm eſſe: qꝛ cũ cognoſcãt nãm eſſe per ſenſum: qꝛ videt in multis pñm motus: non pñt eam demõſtrare p aliqḋ magis notum: ꝛ ſic fruſtra laborãt: ꝯueniẽter ergo Phs inueſtigat qd ſit nã: quam tñ ſupponit eſſe. Hec de de p̄ cap̄. ſufficiant.

¶ Caput ſecundum.

Circa cap̄. 2. nota ꝙ nã dr q̃nqꝫ modis: ex q̃bus tres ponunt a pho hic ¶ Primus eſt: nã dr mã reꝝ nãliuʒ que eſt in põa ad recipiẽdum formã ſbalem: vt nã hois dicet mã p̄a: que in ſe recipit aiam intellectiuam: ꝛ hoc mõ et antiqui phi dicebãt mãm eſſe nãm. Immo ſolam mãm dicebant eſſe nãm: qꝛ credebant ꝙ ſola nã eſſet ſba ꝛ oẽs forme ſbales eſſent accidentia. Non eniʒ diſtinguebant inter formas reꝝ nãlium: ꝛ formas reꝝ artificiataꝝ que ſunt accñia: vt forma gladij eſt ſua figura: que eſt accñs. Cum ſit in 4a ſpetie qualitatis: lʒ ergo deciperẽtur in hoc ꝙ ponebant oẽs formas eſſe accidentia. Tamen in hoc dicebãt veꝝ. ſ. nãm dici ꝛ predicari de mã. Scdo nã dr de forma rerum nãliuʒ: vt aia eſt nã in hoie: qꝛ aia eſt principium motus ꝛ operationum in hoie. Iteʒ qꝛ forma rei facit ipſam actu eſſe naturalem: non enim hõ eſt hõ actu: ex ſola ſua mã: ſʒ tm̃ in põa: qñ vero hʒ formam eſt actu homo: ergo forma eſt nã: ꝛ magis natura qȝ mã qꝛ forma facit reꝫ eſſe actu: materia vero facit rem ſolum eſſe in põa: non enim ferrum facit gladium actu: ſed figura recepta in ferro. Tertio dicit natura de gñone reꝝ aiataꝝ que dicitur natiuitas. Nam aiata proprie dñr naſci. Sʒ hec

natiuitas dicif natura: q2 eſt via ad for mã: que eſt proprie natura: qñ enim res aiata naſcitur vel gñatur acqrit formam ſuã: ⁊ ideo reſpectu forme dicif natiuitas eſſe nãm: ſ3 hic modus paꝝ eſt in vſu. Quarto dicif natura de proprietate cuiuſl3 rei: vt cum dicimus nã reubarbari eſt ſanare a febre. i. proprietas. Ite3 natura ignis eſt aſcẽdere. i. proprietas ⁊ hoc modo natura põt inueniri in qualibet re abſoluta ẽt in deo: ſicut dicimus: natura dei eſt indulgere peccatũ. i. ꝓprietas. Quinto dicif natura de qualibet eſſentia reꝝ ſiue ſit res increata: vt cũ3 dicimus: natura dei eſt eterna. i. eſſentia: natura hoĩs eſt rõnalis. i. eſſentia: ſed nota q2 quartus ⁊ quintus modus nõ ſunt phiſicales: ſed potius methaphiſicales q2 repertunf in oibus entibus ẽt incorporeis: ideo phus eos non poſuit hic in phiſicis. Ubi ſolu3 agitur de rebus corporeis ⁊ mobilibus: ⁊ ſi de icorporeis hic agitur: vt in 8° hoc eſt ĩnquãtu3 hñt ordinẽ ad motum: puta agif de intelligẽtiis: vt mouẽt celos. Hec de. 2. capi. ſuffi.

¶ Caput tertium.

Circa 3^m cap. querif vtꝝ phiſica diſtinguaf a math^ca ⁊ ibi ſunt duo.

¶ Primo ponitur ꝯ affirmatiua: quod diſtinguitur.

¶ Scdo ſoluit pñs duo argumenta.

Concluſio pbaf dupl'r. Primo ſic: aliter format diffinitiões phiſicus: ⁊ aliter methaphiſicus: ergo ſunt diſtincte ſcie: pbatur aña: nam phiſicus diffinit per mãm ſenſibilem: vt qñ diffinit hoie3: ponit in ſua diffinitione carnẽ ſanguinẽ ⁊ oſſa. Hec enim ſunt mã ex qua ſm phiſicum cõponitur hõ: ſicut domus ſm artẽ cõponitur ex cemento ⁊ lapidibus ⁊ lignis: qñ vero mathematicus diffinit non ponit in ſua diffinitione mãm ſenſibilem: ſ3 ſolũ materiã intelligibilẽ ⁊ ſubiecta3 ſolũ quãtitati: ⁊ abſtrahit ab oi qualitate ſenſibili: vt qñ diffinit angulũ: non dicit angulu3 eſſe qd deſcriptũ in ere: aut in ligno: aut ferro: que ſunt mã ſenſibilis: ſ3 dicit: q2 eſt ille q cauſatus eſt ex ꝯcurſu duaꝝ lineaꝝ: linee aũt nõ ſignt mãm ſenſibile3: ſ3 ſolam quãtitatem: p3 ḡ q2 alio modo diffinit phiſicus ⁊ alio mõ mathematicus: ergo ſunt diſtincte ſcie. Scdo ſic: ſcie medie inter phiſicam ⁊ mathematicam dñr: ergo phiſica ⁊ mathematica differũt: pbaf ꝯña: q2 ſi media differũt ab extremis: multo magis extrema inter ſe differunt: pbaf ṽo aña ſic: pſpectiua eſt ſcia media inter geometriã ⁊ phiſicam q2 accipit lineã ꝯſideratam a geometria ⁊ applicat eã ad viſum qui ꝯſideraf a phiſico: vt p3 in. 2. de aia: ⁊ tñ diſtinguif a phiſica: q2 ſbm phiſice eſt ens mobile: ſbo ṽo pſpectiue eſt linea viſualis: ſed ſcie que hñt diſtincta ſba ſunt diſtincte: vt p3 in p poſte. Itẽ muſica eſt media iter arithmeticã ⁊ phiſicã q2 accipit nũm ⁊ ꝓportiones nũales ꝯſideratas ab arthimetico ⁊ applicat ſono ꝯſiderato a phiſico in. 2. de aia: ⁊ tñ diſtinguif a phiſica: q2 hñt diſtincta ſbta: eſt enim ſbm muſice nũs ſonorus: phiſice vero: ens mobile. Ite3 põt pbari de aſtrologia que eſt media iter geometriã ⁊ phiſicã. Accipit eñi figurã circularẽ a geometra ⁊ applicat celo qd eſt corpus phiſicum. Item numerum accipit ab arithmetico ⁊ applicat motui celoꝝ ⁊ ſignis: p3 ergo q2 phiſica ⁊ ſcientie medie ⁊ ſcientie mathematice diſtinguntur.

¶ Nunc ſoluemus duo argumenta.

Primum ẽ: phiſica ⁊ geometria ꝯſiderant eaſdẽ reſ: ḡ ſunt eadẽ ſcia: pbaf aña: geometria ꝯſiderat quãtitates ꝯtinuas: vt lineã ſuperficie3 ⁊ corpus ⁊ figuras. S3 hec eadẽ ꝯſiderantur a phiſico q2 quecũq3 ſunt in re nãli p ſe ꝯſideranf a phiſico: aliter nõ haberent cõpletam ſcia3 de re nãli: ſ3 linea ſuperficies corporeitas ⁊ figura ſunt in re naturali: puta lapide vt patet: ergo phiſica ⁊ geometria conſiderant eaſdem res.

Scdm eſt aſtrologia ẽ ps math^ce q2 ꝯſiderat quantitates ⁊ figuras ⁊ nũos: ⁊ eſt eadẽ cũ phiſica: q2 ta3 phiſica: vt p3 in lib. de celo: ẽẽ aſtrologia ꝯſiderãt figuram ſolis: ⁊ lune: ⁊ celi: ⁊ ter

re ꝛc.ꝗ Phica ſaltem ſm hāc partē que
eſt aſtrola nō diſtinguif a mathca. Ad pm
rñdet phs ꝙ lʒ eadē ꝯſiderenf a phiſica
ꝛ mathca: nō tñ ſm eādem rōnem: ꝛ hoc
nō eſt incōueniēs. naʒ hō ꝯſideraf a logi
co inq̄ʒtum eſt ſpēs: ꝛ a phiſico inq̄ʒtum
eſt cōpoſitum ex ꝯ̄: ye eſtis: ſic in ꝓpoſito
ꝯſideranf linea: ſupficies: corporeitas: ꝛ fi
gura a matheco abſolute: puta linea vt li/
nea: a phco vo ꝯſiderant: vt ſunt terminā
tes rē nālem. nā figa terminat ꝛ finit rem
figurabilē: pʒ igif ꝙ phica ꝛ mathca nō
ſunt eadē ſciētia. Ad 2m dī ꝙ aſtrola nō
eſt pars ſciētie mathce: qꝛ cū ſcientia ma
thca ꝯſiderat quātitates nō applicādo ad
māmꝫ: ſʒ aſtrola applicat q̄ʒtitatem ad cor
pus celeſte: iō eſt media iter phicam ꝛ ma
thicam. dī ēt ꝙ lʒ aſtrola ꝛ phiſica ꝯſiderēt
eādem ꝯ̄nem: nō tñ ꝓbāt eā eodē medio:
ſed diuerſo: puta hec ꝯ̄: Terra eſt rotūda
ꝯſideraf a phico: ꝛ ꝓbaf hoc medio: qꝛ oēs
partes terre ſunt graues ꝛ appetūt eſſe in
cētro: iō ſe ꝯculcāt ꝛ faciūt figurā rotūdā
vt ꝓpinquēt cētro tātum q̄ʒtum poſſit: ab
aſtrolo eadem ꝯ̄ ꝓbaf hoc medio: qꝛ ecly
pſis lune nō appet oībus habitātibus in
terra eadē hora: ſʒ orientalibus 2a aut 3a
hora noctis: occidētalibus vo pa hora no
ctis ꝛc. hec declaraui in trac. ſpe: nō ꝗ ſūt
eadē ſciētia phica ꝛ mathca: iō nec aſtro/
logia. Hec ſufficiant de. 3. cap.

¶ Caput quartum.

Circa. 4. ca. q̄rif vtꝝ phiſicus ꝯſide
ret māmm ꝛ formam: ꝛ rñdet phs p
duas ꝯ̄nes. pa eſt: Phiſicus ꝯſiderat māʒ
ꝛ formā rei nālis: ꝓbaf tripr. p ſic: phiſi
cus ꝯſiderat nām: ſʒ nā dī de mā ꝛ forma:
ꝗ phiſicus ꝯſiderat māmm ꝛ formā. 2o ſic:
Ars imitaf nām: ſʒ ars ꝯſiderat māʒ ꝛ for
mā artificiati: vt artifex ꝯſiderat māmm ex
q̄ dʒ fieri gladius: puta ferꝝ: nō eniʒ ex oi
mā fit gladius: ꝛ ꝯſiderat quā figuram ꝛ
formā dʒ hēe gladius vt p ſuā formā diſti/
guaf ab alijs artificiatis: ꝗ ꝛ phiſicus dʒ
ꝯſiderare māmm ꝛ formā rei nālis: puta ex
q̄ mā fit auꝝ: ꝛ que ſit forma auri. 3o ſic:
eadem ſciētia ꝯſideret ea que ſunt ad finē
ordinata ꝛ ipſum finē: ſed mā ordinaf ad
formā vt ad finem: puta ordinanf ligna ꝛ
claui ad formā nauis: ꝛ forma introducta
in lignis terminat ꝛ finit factionē nauis:
ſic in nālibus: poſtq̄ʒ aīa eſt itroducta in
mā: terminaf gñio aīalis: ꝗ phiſicus ꝯſide
rat māmm ꝛ formā rei nālis. 2a ꝯ̄: phiſicus
nō ꝯſiderat oēm formā abſolute: ſed tm il
las que hñt eē in mā: ꝓbaf ſic: Sicut me/
dicus nō ꝯſiderat corpus humanū abſo/
lute: ſed ſolū inq̄ʒtum pōt recipe ſanita/
tem: ſilr artifex nō ꝯſiderat ferꝝ abſolute:
ſed ſolū inq̄ʒtum pōt recipe figurā artifi/
ciati: ſic nec phiſicus ꝯſiderat formas ab/
ſolute: ſed ſolū inquātuʒ recipiūf in mā
ꝛ dant eſſe rei nāli: ꝯſiderare vo de forma
abſolute eſt offm methci: ſicut ꝯſiderare
corpus hum ꝛ ferꝝ abſolute eſt offm phici.
¶ Ex hijs ſeqtur correlarie ꝙ vltima for
ma que ꝯſideraf a phiſico eſt aīa intellectī
ua: qꝛ partim eſt in mā inquātum dat eſſe
hōi: ꝛ eſt vnita corpori humano: partim
eſt extra māmm inq̄ʒtum intellꝰ nō eſt affi
xus alicui organo corporeo: qꝺ quō fit de
clarabif in. 3. de aīa. qñ igif eſt ſeparata a
corpore nō amplius eſt de ꝯſideratōe phi
ſici quo ad ſbam ſuam precīe: ſed metha
phiſici: ſicut ēt intelligētie ꝛ deus glioſus
nō ꝯſideranf a phiſico niſi inq̄ʒtum ſunt
mouētes: vt pʒ in. 8. Phiſic. ſm vo ſbas
ſuas ꝯſideranf a methaphico ꝛ theologo.
Hec de. 4. cap. ſufficiant.

Ultimo ꝯ̄ diffōnem nāe hñt que/
daʒ arg. ꝛ ſoluunf. pm eſt
hoc: Nulla ſba dʒ diffiniri p accñtia: ſed
per ſuum ꝓprium genus ꝛ dñam: ſed nā
eſt ſba: dī enim de mā ꝛ de forma ſbali: q̄/
ruʒ vtraq̄ʒ eſt ſba reductiue: ꝗ natura nō
dʒ diffiniri p accñtia: ſed motus ꝛ quies
ſunt accñtia: ꝗ male ponunf in diffō. nāe.

Adhoc dī ꝙ diffō eſt duplex. pri/
ma eſt q̄dditatiua ꝛ eſſen
tialis: ꝛ hec nunq̄ʒ ē p accñtia: ſʒ p ꝓpriū
genꝰ ꝛ dñā. 2a ē deſcriptiua: ꝛ hec pt eē p
accñtia: vt hō ꝛ aīal biſicabile: aliqñ ē p
effectū: vt ignis ē cā calefactiōis: ſic eſt i ꝓ
poſito: nā hō ꝯ̄ſcribif p effectū: motꝰ ꝛ quo

ſunt effectus nature vt cauſantur a nã.
Scðm eſt: abſolutum non dꝫ diffiniri p
relatiuum: ſed nã eſt qd abſolutũ: ⁊ prin
cipium eſt relatiuũ: dꝛ enim principiati
principiũ. ğ male dꝛ ꝙ nã eſt principiuꝫ.
Ad hoc negatᷣ ꝙ nã ſit qd abſolu
tum: imo eſt relatiuuꝫ
ſm dici: ſicut ēt principium. nam nã eſt
rei nãlis nã: ⁊ nã eſt mã vel forma. mã
vero hꝫ reſpectum ad formaꝫ: ſicut poᵃ ad
actum: vt declaratᷣ in p̊ lib. ⁊ ſic pꝫ ꝙ nã
eſt qd relatiuum ſm dici: vnde ꝯuenien
ter diffinitᷣ p aliud relatiuum. Tertium
eſt: quies cum ſit priuatio ⁊ negatio for/
me non hꝫ principium: qꝛ oē hñs princi
pium eſt ens poſitiuum. ergo male dꝛ ꝙ
nã ſit principium motus ⁊ quietis.
Ad hoc dꝛ ꝙ lꝫ priuatio non ha/
beat principiuꝫ p̊ ⁊ p ſe:
hꝫ tñ ſcðario: vnde nã intendit motum
⁊ acqſitionem termini motus: quo acq/
ſito per accñs ſit quies: qꝛ ceſſat motus.
dico ergo ad argm̃ ꝙ lꝫ id qð hꝫ princi/
pium p̊ ⁊ per ſe ſit ens poſitiuum: tñ id
qð hꝫ principium per accñs: ⁊ ſcðario:
pōt eſſe ens priuatiuum. Hic terminatᷣ
Tractatus de natura.

¶ Tractatus de Cauſis per ſe.

TRactatum de cauſis p ſe diuidi/
mus in ſex capita.
¶ In p̊ oſtenditur quid ſit cauſa.
¶ In 2° agitur de cauſa efficiente.
¶ In 3° agitur de cauſa formali.
¶ In 4° agitur de cauſa materiali.
¶ In 5° agitur de cauſa finali.
¶ In 6° agitur de modis cauſaꝝ.

¶ Caput primum.

CIrca primuꝫ cap̃. diſcu
tiẽdum eſt qd ſit
cã. Unde nota ꝙ de rõne
cauſe ſunt tria. Primuꝫ eſt
ꝙ a cã dependet effectus: ſed diuerſimo
de: qꝛ alio modo dependet effectus a cã
mãli: ⁊ alio modo a cã efficiente: vt dice
mus. Scðm eſt: ꝙ cã eſt prior ſuo effectu:
qꝛ effectus hꝫ eſſe a cã ſua. ergo cã preſup
ponitᷣ eſſe: niſi enim cã hꝛet eſſe: non poſ
ſet dare eſſe effectui: vt niſi ſol eſſet: non
poſſet dare eſſe plãte naſcenti: ⁊ per hãc
ꝯditionem differt principium a cã. nam
non eſt neceſſe oē principium eſſe prius a
ſuo principiato: vt declarat Theologus:
qui tꝫ in deo patrem eſſe principiuꝫ filij:
non tñ patrem eſſe priorem filio. ⁊ ſic in
deo: hec eſt falſa: pater eſt cã filij: qꝛ eſſet
prior filio: cum oĩs cã ſit prior ſuo cauſa/
to. Tertium eſt: ꝙ cã ſemp diſtinguitur
realr ⁊ eſſentialr a ſuo effectu: qꝛ cum cã
ꝓducat ſuum effectum ſi non diſtinguitᷣ
eſſentialr a ſuo effectu. ergo idem ꝓduce
ret ſeipſum: qð eſt impoſſe: puta ſi ſortes
gñans non diſtinguitur eſſentialr a filio
ſuo genito. ergo ſortes gñat ſeipſum: qð
pꝫ eſſe falſum: ⁊ per hanc ꝯditionem dif
fert ēt cã a prinᵒ: non enim eſt neceſſe oē
principium diſtingui eſſentialr a ſuo ꝑn
cipiato. ſuſtinet nãqꝫ Theologus in deo
patrem eſſe principiuꝫ filij: non tñ diſtin
gui eſſentialr: qꝛ pater ⁊ filius ſunt vnus
deus: vna ſba: ſed hec ptranſeo: qm̃ ſunt
altiſſime ſpeculationis. Theologice igitᷣ
ex his ꝯditionibus formetᷣ ſic diffinitio
cauſe. Cã eſt a qua dependet effectus: ⁊
eſt ſemp prior ſuo effectu: diſtinguiturqꝫ
eſſentialr a ſuo effectu: ex ꝯñti ſic formetᷣ
diffinitio principij: principium eſt id a
quo aliqd ꝓcedit: ⁊ non plus: ex quo pꝫ
ꝙ principium eſt in plus q̃ꝫ cã. nam oĩs
cã eſt principium: qꝛ oĩs effectus a ſua cã
ꝓcedit ⁊ depẽdet: non tñ oē principium
eſt cã. nam priuatio eſt principium nãle:
non tñ cã (vt diximus) ⁊ punctus eſt
principium linee: non tñ cã: qꝛ eſſet cã
mãlis: qð eſt falſum: qꝛ linea nõ compo
nitur ex punctis: vt pꝫ in 6° Phiſicoꝝ.
Hec de p̊ cap̃. ſufficiant.

¶ Capit ſecundum.

IN 2° cap̃. declarãdum eſt qd ſit cã
efficiens: ⁊ deinde ponentᷣ quedam

diſtinctiones de cā efficiente:ſic igiť diffi
niť.Cā efficiēs eſt illa que actione ſua ef/
ficit effectum:vt ignis calefactione ꝓdu
cit ⁊ efficit aquā calidā.Hec diffō cōpetit
ſoli efficiēti:q2 nulla alia cā actione effi/
cit effectum:non enim mā p aliq3 actio/
nem eſt cā:ſed ſeipſa inq3tum recipit for/
mam:nec forma p aliq3 actionem eſt cā:
ſed ſeipſa inq3tum facit rem eſſe actu:vt
aia ſeipſa facit aiatum eſſe actu. ſilr finis
p nullam actione3 eſt cā niſi methapho/
rice:vt dicemus.P3 ergo ꝙ efficere per
actionem ſuam effectum eſt cōpetens ſo
li cauſe efficiēti:⁊ ſic diffō eſt bona:q2 cō
petit ſoli diffinito:⁊ facit ipſum differre
ab alijs cauſis. Preterea:actio effectiua
eſt a ſolo efficiēte.ḡ ſoli efficiēti competit
ꝓducere effectum p actionem ſuā ſemp
ſumēdo actione3 effectiue ⁊ nō formalr:
que quō differant vide in Cōpendio mi
nori in pnto actionis. Scdo:ponuntur
quedam diſtinctiones de cā efficiēte:que
neceſie ſunt Phiſico:⁊ Meth̄co:⁊ Theo
logo. Diuiſto diſtinctionem que eſt in
cauſam diſponētem:preparātem:ꝯſilian
tem:⁊ pficientem. Hec enim declaraꝛ a
B. Tho.in Cōmento. pona3 ergo alias
quattuor diſtinctiones.

¶ Prima eſt. Cauſaꝝ efficiētium que/
dam ꝓducit totam ſbam rei:⁊ hic eſt ſo
lus deus:qui dū creat:totam rei ſbam ꝓ
ducit:quedam ꝓducit rem ſm partem:
⁊ hoc eſt agēs creatum:qđ ſolum intro/
ducit formā in mām:ſ3 nō ꝓducit mām
ſaltem:mām prima3.Hāc diſtinctionem
ponemus ēt in 8° Phiſic.vbi diſputaꝛ
ꝯ Auerr.de creatione.

¶ Scđa eſt.Cauſaꝝ efficientium qdam
vlis:⁊ eſt illa que plures effectus diſtin/
ctos ſpecie ꝓducere pōt:vt deus qui oīa
ſua virtute ꝓducere pōt:⁊ ſol qui virtu
te ſua cū alijs planetis ꝓducit hec infe/
riora:quedam particularis que ſolū vnū
effectu3 ꝓducere pōt:vt hō ſolū hoiem
gnat:⁊ ignis ſolū calefacit:⁊ talis arbor
ſolu3 talem effectū vel fructum ꝓducit.

¶ Tertia diſtinctio.Cauſaꝝ efficiētium
quedā ſunt eſſentialr ſubordinate:⁊ ſunt
ille que ita ſe hñt ꝙ vna non pōt cauſare
ſine alia:⁊ qñ vna cauſat oēs cauſant:vt
oēs planete ſunt cāe ſubordinate:q2 luna
nō cauſat aliqd in hijs iferioribus:niſi ēt
cauſet Mercurius:⁊ Venus:⁊ Sol:⁊
Mars ⁊c.ſilr hō gñans ⁊ ſol ſunt ſubor/
dinate cauſe:q2 hō nō pōt gñare hoiem:
niſi ſol p motū ſuū ifluat in hijs iferiori/
bus:quedā ſunt accñtalr ſubordinate:⁊
ſunt ille que l3 ſimul cauſent:tñ vna pōt
cāre ſine alia:vt baculus ⁊ manꝰ ſūt accñ/
talr cāe ſubordiate ad mouēdū lapidē:
pt n.manꝰ mouē lapidē ſine baculo ⁊c.

¶ Quarta diſt. Cauſaꝝ efficiētiu3 que/
dā eſt totalis:⁊ eſt illa que p ſeipſam cau
ſat:vt ignis:quedam partialis:⁊ eſt illa
que nō p ſeipſam:ſ3 alia ꝯcurrēte pōt ef/
fectū ꝓducere:vt qñ Plato p ſeipſu3 nō
pōt trahere nauē niſi ꝯcurrēte Socrate:
vterq3 dr cā partialis:ex qbus ꝯiunctis
fit vna cā totalis ⁊ perfecta.

¶ Poſſet addi 5ª diſt. que eſt. Cauſaꝝ
efficiētiū quedā eſt in fieri tm̄:quedā in
fieri ⁊ ꝯſeruari.Exēplum pͥ:vt edifica/
tor.Exemplum 2ͥ:vt ſol.

¶ Caput tertium.

In 3° cap. declarandū eſt qđ ſit cā
formalis. Et p̄ ſupponiť diſtinctio
q̄drimembris de forma quā poſui in Cō
pēdio minori:in Trac.de locis.Hic eni3
hēmus diffinire formā 4° mō ſumpta3:
q2 ſic eſt cā formalis:⁊ nō in alijs tribus
modis. Sumēdo ergo formā 4° mō ſic
diffiniť. Cā formalis eſt illa que dat eſſe
itrinſece ⁊ p ſeipſam rei cōpoſite ex mā ⁊
forma:vt aia eſt formalis cā:q2 dat eē rei
aiate.p̄ dr itrinſece ad dñiam cauſe efficiē
tis ⁊ finalis:q2 nō ſunt cauſe itrinſece:cū
nō igrediaꝛ eſſentiā rei ꝓducte:nō eni
edificator ingrediť cōpōnem domus. 2°
dr p ſeipſam ēt ad dñiam cauſe efficiētis:
que nō efficit effectū niſi p actionē ſua3:
vt diximus.Nota ꝙ ad rōnem cauſe for
malis plura nō reqruꝛ:l3 aliq̄ ꝯſequaꝛ
ad ea3 vt ꝓprie ſue paſſiones:⁊ precipue
due.pª eſt:ꝙ cā formalis facit rē differre

a quolibet alio: vt p a iam differt alatum a quolibet inalato: ⁊ ſilr p albedinem differt album a quolibet alio colorato: ſe hʒ eni cā formalis ad rē cōpoſitā vt dīa magis ꝓpria ad ſpēm: ſicut enim rōnale facit differre hoīem a quolibet alio aīali: ita cā formalis: ſiue ſbalis: ſiue accn̄talis facit differre rē cōpoſitam a quolibet alio nō hn̄te talem formaʒ. 2° eſt: ꝙ cā formalis que eſt ipſamet forma hʒ reſtrigere māʒ. nā mā pͣ ex ſe eſt in poª ꝙ ſit ſub forma ignis: vl' aeris: vel hoīs: vel plāte. qn̄ vo eſt actu ſub tali forma: puta ſub forma ignis: toto illo tpe quo eſt ſub forā ignis reſtrigit ⁊ terminat ne poſſit eē ſub alia forma: ⁊ iō dī ꝙ forma limitat ⁊ coarctat amplitudinē mēe: idē facit forma accn̄talis. nam paries ex ſe pōt fieri ⁊ rubeus ⁊ niger ⁊ albus: qn̄ vo recepit nigredinem que eſt forma accn̄talis: toto illo tpe quo fuerit ſub nigredine nō pōt eſſe ſub alio colore. Patet ergo quid ſit cauſa formalis: ⁊ que ſunt ſue ꝓprie paſſiones. Hec de 3° capi. ſufficiant.

¶ Caput quartum.

In 4° cap. declarādum eſt quid ſit cā mālis. Et pͦ ſupponit diſtinctio de mā quā poſui in Trac. de locis: in Cōpen° minori. Hic eni ſolū diffinit mā 3° mō. s. ex q̄ ſit cū forma ſit res cōpoſita. ſic igit diffinit. Mālis cā eſt illa que recipit formā ⁊ pſeruat eā ⁊c. Primo dī: que recipit formā: q: mā ⁊ forma ſibiinuicē correſpondent. nā mā ordinat ad formā vt poª ad actum: ſed forma: iō eſt cā: q: dat eſſe mēe ⁊ rei cōpoſite: vt dictum eſt ſupra. ḡ mā eſt cā: q: recipit formā. Di 2°: ⁊ pſeruat eā: q: nulla forma ſbalis pter aiaʒ intellectiuā hʒ eſſe p ſe: ſed in alio. s. in mā: ⁊ iō qn̄ ſeparant a mā corrūpunt: vt ois aīa brutoꝝ corrūpit qn̄ aīal morit: ⁊ tn̄ hn̄t eſſe q̄diu ſunt recepte in mā. ḡ mā pſeruat formā in eſſe. ſilr nulla forma accn̄talis hʒ eſſe niſi ſit in aliquo ſbto: qd dī mā 2ª: vt declaraui in. ij. Trac. ſup primū lib. Phiſi. ḡ mā pſeruat oēm formā ſiue accn̄talē: ſiue ſbalem. pʒ ḡ diffō mālis cauſe: nec eſt inſtātia de aīa intellectiua: que lʒ pſeruet in ſe poſtq̄ eſt ſeparata a mā: tn̄ non eſt actu cauſa formalis niſi qn̄ eſt in mā: q: qn̄ eſt ſeparata nō dat eē rei cōpoſite: ⁊ iō eſt neceſſe ꝙ pſeruet a mā in rōne forme: lʒ nō quātum ad ſuū eſſe. Hec de 4° cap. ſufficiant.

¶ Caput quintum.

In 5° cap. declarādū eſt qd ſit cā finalis. Et nota ꝙ dupl'r diffinit. Primo: ſm viā Thomiſticaʒ ſic. Cā finalis eſt illa que mouet agēteʒ methaphorice. Primo dī que mouet agētē: q: agēs opat pp finē: vt medicus dat remediū pp ſanitatē. ḡ finis mouet agētē ad opandū: vt ſanitas mouet medicū ad exhibēdū remediū. Scdo dī methaphorice. nā mouere ptingit dupl'r. s. ꝓprie ⁊ methaphorice. Mouere ꝓprie eſt cauſare aliqd reale in re mota: ſiue ſit forma ſbalis: vt in gnōne: ſiue accn̄talis: vt in augmēto: vel alteratione: ⁊ ſic mouere cōpetit ſoli cauſe efficiēti: ſiue ſit gn̄ans: ſiue creās: ſiue alterās. Mouere methaphorice eſt nihil cauſare in re mota: ſed ſolū trahere agētē ad ſui amorē: vt. s. gr̄a ſui aliqd fiat ab agēte: puta ſanitas trahit medicū ad ſuū amorē: vt gr̄a ipſius ſanitatis amate det medicina a medico: ⁊ hoc mō mouere methaphorice competit ſoli cauſe finali: eſt eni illa gr̄a cuius aliqd fit: vt inquit Phs in tex 2°. Diffinit ſic ſm viā Heruey in 2° Quolib. q. pͣ. Cā finalis eſt illa que dat q̄dam bonitatē nālē rei ordinate ad finē: quā nō hʒ ex ſe. v. g. ſanitas eſt cā finalis medicine: q: ſanitas dat medicine quādā bonitatē ⁊ appetibilitatē inq̄ntū videt bona: ⁊ appetit vt cauſatiua ſanitatis: dato ēt caſu ꝙ ſm ſui nām gn̄aret horrorē inq̄ntū amara vel fetēs: tn̄ ſanitas facit ipſam deſiderabilē: ⁊ hoc eſt qd dixi in Cōpē. minori: in Tract. de locis ꝙ pª dignitas finis eſt cauſare amorē i re ordiata ad finē. Hic ſeqt diſtin. de fine pcedēti ⁊ fine vltio: repies eā in Cōpē. minori: i Tract. de locis: ⁊ ponit i tex. 21 Phiſi. ab Ari. Hec de 5° ca. ſufficiāt.

¶ Caput ſextum.

In 6° cap. agendum eſt de modis cauſaꝝ quot ſunt: ꝛ nota ꝙ oēs iſti modi poſſunt applicari cuilibet gnī cauſaꝝ. ſ. efficienti. ꝛ mālī: ꝛ formali: ꝛ finali: oēs iſti modi ꝯtinent ſub quadruplici diuiſione. Prima diuiſio: cauſaꝝ quedam eſt prior .i. remota: vt ſol eſt cā remota hoīs geniti: quedam eſt poſterior .i. ꝓpinqua: vt hō eſt cā ꝓpinqua: immo ꝓxima hoīs geniti. Scda diuiſio: cauſaꝝ quedā eſt per ſe: ꝛ eſt illa que ſm virtutē ſuam ꝓducit effectum: vt gñans per ſe mouet graue deorſum: imprimit enim grauitatem qua mouet deorſum: quedam eſt ꝑ accñs: ꝛ eſt illa que nō ſm virtutē ſuam ꝓducit effectum: ſed inquātum ꝯiungit effectui ꝑ ſe: vel cauſe per ſe. Exemplum pͥ. Remouens colūnam eſt cā per accñs ꝙ lapis deſcendat: qꝛ remouet impedimentum. Exēplum 2ͥ. Muſicus edificat. nam muſicus ꝯiungit per accñs edificatori: eſt eniꝫ per accñs ꝙ in vno hoīe ſit muſica ꝛ ars edificādi. Tertia diuiſio. Cauſaꝝ quedam eſt ſimplex .i. noīata ꝑ terminum incomplexum: vt edificator edificat: ly edificator eſt cā ſimplex: quedam eſt compoſita .i. noīata ꝑ terminum cōplexum: vt edificator rubeus Criſpus edificat: ly edificator eſt cā per ſe: ly rubeus Criſpus eſt cā per accñs: accidit enim edificatori ꝙ ſit rubeus Criſpus: vñ ille terminus cōplexus dicit vnum aggregatum ex cā per ſe ꝛ cā per accñs. Quarta diuiſio. Cauſaꝝ quedam eſt in poᵃ: ꝛ eſt illa que nō actu cauſat: ſed pōt cauſare: ꝛ denoīatur per nomen verbale: vt lector: qui pōt legere: ꝛ edificator: ꝛ dñator: ꝛ creator. Quedam eſt in actu: ꝛ eſt illa que actu cauſat: ꝛ denoīat ꝑ participium pñtis tpis: vt illuminans: generās: creans ꝛc. Et nota ſm Phm: ꝙ oīa membra trium precedētium diuiſionum poſſunt diſtingui per potentiam ꝛ actuꝫ: puta cā prior eſt duplex. ſ. quedam in poᵃ: quedam in actu: ſilī modo: cā poſterior eſt duplex. ſ. in poᵃ ꝛ in actu: ꝛ ſic diſtingue ſequētia: ꝛ tunc ſi recte aduertes inuenies duodecim modos cauſaꝝ. Hec ſufficiant de modis cauſaꝝ.

Ultimo Phs adducit quattuor: que ꝯſequunt predicta gña cauſaꝝ: ꝛ modos eaꝝ. Primum eſt. Unius effectus poſſunt eſſe multe cauſe ꝑ ſe: hec ſic declarat. Unus effectus: puta ſtatua hꝫ cauſam efficiētem per ſe: qui eſt ſtatue factor: ꝛ mām ꝑ ſe: que eſt es: aut marmor: aut lignum ꝛc. ꝛ formaꝫ per ſe: que eſt figura in tali mā recepta. pꝫ ergo ꝙ vnus effectus pōt hr̄e plures cauſas ꝑ ſe: que tñ ſunt diuerſoꝝ generꝝ: puta ꝙ vna ſit in gñe cauſe efficientis: alia in gñe cauſe mālis: non enim vnus effectus pōt hr̄e duas cauſas efficientes totales ꝛ ſufficiētes: vt declarabit in 5ᵒ Methᶜᶜ. pōt tñ hr̄e duas cauſas: quaꝝ vna ſit remota: ꝛ alia ꝓpinqua: ſicut dicimus ꝙ ſol ꝛ hō gñant hoīem: ꝛ pōt hr̄e duas cauſas partiales: ex qbus fiat vna ſufficiens: vt Sortes ꝛ Plato trahunt nauem.

¶ Scdm eſt. Due cauſe ſunt ſibiīuicem cauſe: hoc declarat ſic. Efficiens eſt cā finis. nā efficiens ſua actione facit finem eſſe actu: vt medicus ſua medicatione facit ſanitateꝫ eſſe actu in infirmo: ꝛ finis eſt cā efficientis. nam finis mouet efficiētem methᶜᶜ ad opandum: vt dictum eſt ſupra: puta ſanitas trahit medicum ad opandum: ſilr mā eſt cā forme: qꝛ recipit eam ꝛ ſuſtentat eam: vt diximus ſupra: ꝛ forma eſt cā māe: qꝛ dat eſſe māe ꝛ limitat eam: vt diximus ſupra. pꝫ ergo quo cauſe ſunt ſibiīuicem cauſe.

¶ Tertium eſt. Contingit ꝙ eadem ſit cā ꝯrioꝝ in eodem gñe cauſe: hoc declarat ſic. Gubernator nauis qñ eſt pñs ꝛ exiſtens in naui in tpe tempeſtatis eſt cā ꝙ nauis ſaluet: ꝛ non ſubmergat: qñ vo eſt abſens eſt cā ꝙ nauis depdatur: cum non recte ab alio gubernet: ecce ꝙ idem gubernator ſm pñtiam eſt cā ſalutis: ꝛ ſm abſentiam eſt cā pditionis in naui: ſalus ꝛ pditio ſunt ꝯrie. ergo ꝛc.

Quartum

¶ Quartum eſt: quõ valet ꝯña a cauſa ad effectũ affirmatiue ⁊ neg. vñ nota ꝙ ſemp ẽ bona ꝯña qñ ſumunt cã ⁊ effect⁹ eodem mõ: Ita ꝙ vtrumqꝫ ſit in po^a vl̃ vtrumqꝫ ſit in actu: vñ bene ſeqtur edificãs eſt. ğ domus actu edificat: ⁊ ſi edificator eſt ğ domus põt edificari: ſilr̃ intellige arguẽdo negan. qñ v̊o ſumunt diuerſimode puta cã in po^a ⁊ effectus in actu ⁊ eõ: non eſt bona ꝯña: nõ eni ſeqt: lector eſt ğ lectio actu legit: ſic hñt intelligi. Ille due maxime: poſita cã ponit effectus: dummõ ſumant: cã ⁊ effectus eodẽ mõ: ⁊ ſimilr̃ remota cã remouetur effectus eodem modo. Hec de cauſis per ſe ⁊ modis cauſarum ſufficiant.

Poſtremo ſoluẽ. ſunt aliqua argumẽta: primũ pbat ꝙ mã non eſt cã ſic: oĩs cã dat eſſe effectui ſed mã non dat eſſe effectui: q2 ſi ſic ğ ipſa hꝫ magis eſſe q̃ꝫ effectus ꝙ eſt falſum: q2 mã hꝫ eſſe ſolum in po^a vt dictum eſt in p̃ lib. in trac. 2° effectus v̊o habet eſſe actu: ꝯña vero pbat ſic: pp̃ter qđ vnũqđqꝫ ⁊ illud magis: ſed effectus habet eẽ per materiam ſm te. ğ materia habet magis eſſe q̃ꝫ effectus.

Ad hoc dr̃ ꝙ mã eſt cã: q2 recipit formã vt diximus: nec ſequtur ꝙ habeat magis eſſe q̃ꝫ effectus: q2 illa ppõ pbi: pp̃ter ꝙ vnũquodqꝫ: non tenet in cã mãli: ſed pcipue hꝫ veritatem in cauſa efficiẽte pncipali vniuoca vt dixi in compendio maiori ſup lib. poſteriorũ. Scõm probat ꝙ forma nõ eſt cã ſic: effectus nõ eſt cã: ſed forma eſt effectus pducitur eni ab efficiẽte puta aſinus generans aſinuꝫ: pducit aiam aſini geniti: q̃ eſt forma ſua: ğ forma non eſt cauſa.

Ad hoc dr̃ ꝙ forã cõparat ad duo p̃ad pducẽtẽ: ⁊ ſic ẽ effect⁹: ⁊ nõ cã vt pbat argm̃. Scđo cõparat ad rem pductam ⁊ ſic eſt cã q2 dat eẽ rei pducte: puta Aia aſini geniti dat eſſe aſino genito ⁊ ſic eſt cã lꝫ ſit effectus cõparata aſino gñanti. Tertiũ probat ꝙ finis non eſt cã ſic: oĩs cã eſt pꝛoꝛ ſuo effectu ſꝫ finis nõ eſt pꝛioꝛ ſuo effectu imo eſt vltimus effectus q pducit ab efficiẽte: vt ſanitas eſt vltimũ quod cauſatur a medico in infirmo ergo non eſt cauſa.

Ad hoc dr̃ ꝙ finis ſumit duplr̃. p̃ vt intendit ab agẽte. 2° vt pducitur vel acqrit ab agente: p̃ mõ nõ eſt vltimus effectus pductus: ſed eſt pꝛioꝛ oĩbus alijs cauſis: nã edificãs pꝛius intẽdit habitationẽ q̃ eſt finis domus q̃ꝫ pparet lapides ⁊ cementũ: ⁊ quã cõponat hec ad inuicẽ in qua cõpõne ꝯſiſtit forã domus. Vltimo aũt poſt domũ factã ſit habitatio in ea: ecce ꝙ hitatio ſcđm ꝙ intendit ab edificatoꝛe ẽ pꝛoꝛ: ⁊ ſic ẽ cã q2 mouet edificatoꝛem ad edificandum: vt qđdã amatũ: ſm v̊o ꝙ pducit eſt vltimus effect⁹ vt pbat argm̃: ⁊ ſic nõ ẽ cã: Et hoc eſt ꝙ apud doctoꝛes ſolet dici: finis vt eſt in intẽtiõe operãtis eſt cã vt ẽ in executione nõ eſt cã q2 eſt vltimus effect⁹ pducẽtis: Quartũ pbat ꝙ efficiẽs nõ eſt cã ſic: ſi efficiens eſt cã ğ hõ gñans eſt cã efficiẽs hoĩs geniti: ſed hoc nõ: q2 vl̃ pducit totã ſubam rei vt deus creãs vel partẽ ſbe: puta formã ſicut equus pducit eq aiam ſꝫ hõ nõ pducit partem hoĩs geniti q2 non pducit mãm primã: hec eni eſt in generabilis vt dictuꝫ eſt in p̃ libꝛo tract. 2° nec pducit aiam intellectiuam q2 hec creatur adeo ergo hõ generans nõ eſt cã efficiẽs hominis geniti.

Ad hoc dr̃ ꝙ cã efficiẽs debet hꝛe vnam ex tribus ꝯditionibus. ſ. vl̃ pducat oẽs partes rei: vel vnã partẽ: vel ſaltẽ vniat ptes rei ad inuiceꝫ licet nõ pducat eas: ⁊ hoc 3° mõ hõ eſt efficiens hoĩs geniti q2 licet nõ pducat aiam: eſt tñ cauſa ꝙ aia vniatur mãe: diſponit eni mãm oꝛganizãdo coꝛpus humanũ: ⁊ in coꝛpe ſic oꝛganizato introducit aia intellectiua: vtrũ vero hec oꝛganizatio pcedat aiam intellectiuã p nũc trãſeo: q2 hoc reſoluet in 2° de aia diffiniendo aiam: dr̃ ergo hõ cã efficiens hoĩs geniti: q2 eſt cã ꝙ aia vniat materie ex qua vnione hõ genitus habet eſſe actu: Hic

terminatur trac. de cauſis per ſe.

ℭ Tractatus de fortuna et caſu et fato.

TRactatum hunc diuidimus in 3ª capita.
ℭ In p̄ agit̄ d̄ fortᵃ et caſu et fato.
ℭ In 2° probatur q̄ phiſicus demonſtrat per .4. genera cauſarum.
ℭ In 3° p̄bat̄ q̄ natura operatur propter finem: et quomodo aliquid eſt neceſſariū in rebus naturalibus.

ℭ Caput primum.

CApud p̄mū diuidimꝰ in tres partes.
ℭ Primo diffinit̄ fortuna.
ℭ Sc̄do diffinit̄ caſus et declaratur quomodo differt a fortuna.
ℭ Tertio diffinit̄ fatū: deīde declaratur q̄uo opiones antiquoꝝ et vulgariuꝫ ſint vere vl̄ falſe de fortuna: diffō fortune. Inueſtigat̄ p̄ q̄ttuor diuiſiōes q̄ꝝ. p̄ᵃ ē hec: Cauſaꝝ efficiētiū q̄dā eſt p̄ ſe: q̄daꝫ eſt p̄ accn̄s: cā efficiens p̄ ſe eſt illa q̄ influit in ſuū effectū directe: vel q̄ intēdit ſuū effectū: exēplū p̄mi: Ignis eſt cā efficiēs p̄ ſe aque calide: influit enī et agit in aq̄ꝫ p̄ caliditatē ſuā q̄ directe cale facit: exempluꝫ 2ˡ: ſortes vidēs in forū vt emat panes: ſi emit panes eſt cā p̄ ſe emptionis panuꝫ: Intēdebat.n. ire ī forū vt emeret panes: cā efficiēs p̄ accn̄s eſt illa q̄ nō influit in effectū directe: vel q̄ nō intēdit effectuꝫ licet effectus ꝓueniat: exemplū p̄ⁱ Muſicus edificat domū: nō enī hō vt muſicus agit in domū: ſed vt edificator: et iō muſica et oīa q̄ ſunt in edificatore p̄ter artē edificādi ſūt cā efficiēs p̄ accn̄s domꝰ: exēpli 2ˡ ſortes fodiēs ſepulcꝝ repit theſauꝝ licet nō itēderet inuenire theſauꝝ: ſortes ē cā per accn̄s iuētionis theſauri.
ℭ Sc̄da diuiſio ē ex p̄te effectuū ſic: eoꝝ q̄ fiūt q̄dā fiūt ſp̄ et nūq̄ꝫ deficiūt vt ſol quolibꝫ mane orit̄: et veſpe occidit: q̄dā ſiunt frequenter et in pluribus: vt homo naſcitur cum duobus occulis: quedam ſiunt raro: vt homo naſcitur cum ſex digitis in manu.
ℭ Tertia diuiſio ē ex p̄te finis ſic eoꝝ q̄ fiūt q̄dā fiūt p̄p̄ finē d̄liberatū: vt ſortes fodit ſepulcꝝ: p̄p̄ mortuū ſepeliēdū: et medicꝰ dat medicinā p̄p̄ ſanitatē īfirmi: q̄dā nō fiūt p̄p̄ aliquē finē d̄liberatū: Sꝫ icōſiderate: vt ſortes ſtudens inconſiderate mouet tibiam: confricat barbam: corrodit vngues et c. Iſti dicuntur actus indeliberati et inconſiderati.
ℭ Quarta diuiſio eſt ex parte agentiuꝫ ſic: eoꝝ q̄ agunt p̄p̄ finē: q̄dā agunt p̄p̄ finē cognitū ab eis: et deliberatū: et iſta ſūt agentia p̄ intellectum vt hō et angelus: et dīr agētia a ꝓpoſito. i. ex voluntate deliberata. Quedā agunt p̄p̄ finē nō cognitū ab eis: ſꝫ vt dirigunt̄ ab aliquo cognoſcente finē: et iſta ſunt agētia ſine intellectu: vt bruta et inaīata q̄ dirigunt̄ in finē nāli iſtinctu: a p̄ ꝯditore cognoſcēte oīa: ſic irundo facit nidū talis forme: nō q̄dē intelligēs nidū: ſed vt directa a p̄ ꝯditore: ſic lapis tendit deorſuꝫ vt directus a p̄nᵒ p̄p̄ ꝯſeruationē ſuā: et iſta agētia dīr agentia a nā. i. ex nāli inſtinctu ſibi indito a p̄ ꝯditore. Ex his diuiſionibus: pōit p̄bus diffōnē fortune: q̄ eſt hec: fortuna ē cā p̄ accn̄s: in hijs q̄ fiunt a ꝓpoſito ī minori parte. i. raro et p̄p̄ finem: dī cā p̄ accidēs ad d̄ñā cauſe p̄ ſe intendētis effectū: neceſſe eſt enī: q̄ effectus q̄ eſt a fortuna: nō ſit intentus: q̄ ſi eſt intentus: nō dī a fortuna: ſi ḡ effectus fortuitus nō eſt intētus: fortuna dī cā per accn̄s: nā diximus in p̄ma diuiſione: q̄ cā per accn̄s eſt que non intēdit effectum: licet effectus ꝓueniat. Dī in hijs q̄ fiunt a ꝓpoſito: q̄ effectus nō intentus q̄ eſt ab agente inſtinctu nāli: nō dī eſſe a fortuna. ſed a caſu vt dicemus infra: vnde inuentio theſauri q̄ eſt a Socrate fodiente ſepulchꝛū: dī eſſe a fortuna: q̄ Socrates ex ꝓpoſito fodit ſepulchꝛuꝫ: vn̄ nota q̄ eadem cauſa: que

eſt cauſa per ſe effectus intenti:eſt cā per
accñs effectus nō intenti:⁊ reſpectu effe
ctus nō intēti ē fortuna.v̄.g.ſortes eſt cā
ꝑ ſe foſſionis ſepulchri:⁊ ipſemet ſortes ē
cā per accñs inuentionis theſauri : ⁊ re/
ſpectu huiuſmet inuētiōis q eſt effectus
nō intētus:ſortes dī fortuna: vñ fortuna
eſt ipſamet cā ꝑ ſe pro vt ei ꝯtingit aliqs
effectus nō intētus ⁊ inopinatus reſpe/
ctu cuius dī cā per accñs.Dicif in mino
ri pte.i.raro:q̄ ſi effectus freq̄nter ꝯtin
geret:nō pōt dici a fortuna:q̄ eſſet intē/
tus ſaltem ſecūdario.v̄.g. quotiēs ſortes
vadit ꝑ viā lutuoſam ſotulares eius de/
turpanf:licet ſortes non intendat detur/
pare ſotulares:tñ illa deturpatio nō pōt
dici eē a fortuna:q̄ hoc ei accidit frequē/
ter:qñ per lutoſam viā incedit.Ad hoc
ḡ ꝙ effectus dicaf eſſe a fortuna debet ra
ro eueni re:vt raro euenit ꝙ ſortes ten/
dens ad eccliam inueniat ducatū in ea:
d: ꝑꝑ finem.Ad hoc eni ꝙ aliqđ agens
dicaf fortuna eſt: neceſſe ꝙ intendat ali/
quē effectū ꝑꝑ aliquē finē:Cui effectui
intento ꝑꝑ finē ꝯiungatur alius effectus
nō intētus:reſpectu cuius ipſum agens
dicef eſſe fortuna.v̄.g.ſortes tendit in fo
rum vt emat panes:ecce effectus ꝑꝑ fi/
nem intentus.Qñ eſt in foro reperit ini
micū ſuū a quo vulneratur ly repit ini/
micū eſt effectus nō intentus:qui ꝯiun/
gif effectui intēto.ſ.tendere ad forū vt
emat panes:⁊ reſpectu illius effectus nō
itēti ſortes dī fortᵉ:māifeſta ē ḡ diffō for/
tūe ſ3 Ari.aſſignata.Caſus dſfinif ſic.Ca
ſus ē cā efficiēs ꝑ accñs in hys q̄ fiunt nō
a ꝓpoſito:in minori pte.i.raro:⁊ ꝑꝑ finē:
hec declaraf ſicut diffō fortune:q̄ nō di
ſtinguif ab ea:niſi in hac pticula:nō a ꝓ/
poſito:per quam differt caſus a fortuna:
vnde dicit pħus ꝙ caſus ſolū eſt in agē
tibus ſine ꝓpoſito:vt ſunt īfantes:⁊ ſtul
ti:⁊ bruta aīalia:⁊ inaīata:vñ ſi īfans ſtet
iuxta aquam: vt eā inſpiciat:⁊ cadat in
ea:atqꝫ ſubmergaf:dicetur eſſe effectus a
caſu:ſed non a fortuna:nota tñ ꝙ apud
cōiter loquentes:ſumitur caſus ⁊ fortu/
na indifferenter ⁊ in agentibus a ꝓpoſi
to ⁊ in agentibus ſine propoſito.
¶ Fatum quid ſit inueſtigandū eſt:licet
pħus de eo mentionē non faciat in 2°
phiſi.ſed nota ꝙ fatum nō pōt cognoſci
niſi ſciaf qđ eſt ꝓuidētia vt patebit. No
tandum igif ꝙ oīs pnceps intēdit ordi/
nare ꝑ ꝯuenientia media ⁊ leges optimas
ſubditos ſuos in debitū finem vt.ſ. open
tur i ciuitate ⁊ pacifice viuāt ⁊c. Poſt/
qꝫ ſic ordinauit ⁊ diſpoſuit in mente ſua:
ꝯſtituit ſup ſubditos ſuos pticulares gu/
bernatores ⁊ officiales:qbus tradit ordi
natas leges vt faciant eas a ſubditis ob/
ſeruari.Sic deus glorioſus : vt ſummus
princeps ordinauit in mente ſua ꝙ oēs
res per cōuenientia media tendāt in ſuū
finem:⁊ operenf ſecundū cōuenientiam
nāe ſue:puta ꝙ ignis aſcendat : ꝙ graue
tendat deorſum ꝙ vnumqđqꝫ aīal gene/
ret ſibi ſimile ⁊c.Et hec ordinatio dī di/
uina ꝓuidentia: vñ ſic diffinif : ꝓuiden/
tia eſt ordinatio rerū in finem ꝑ ꝯuenien
tia media in mēte ſūmi pncipis.i.dei cō
ſtituta:hāc ordinationē obſeruandā tra/
dit deus ſecundis cauſis dominantibus
hys rebus corruptibilibus vt rectoribus ⁊
gubernatoribus:iſte cauſe ſecunde dñan
tes mōdo inferiori ſunt planete ⁊ alia ſy/
dera:que vario ſuo influxu ⁊ motu ⁊ cō
iunctione ⁊ aſpectu cauſaf hec inferiora
corruptibilia:hec igif ordiatio vt cōmit
tif cauſis celeſtibus obſeruāda ⁊ exequē/
da dī fatum.v̄.g.deus ordinauit in mēte
ſua:ſortem naſciturū tanto tpe victurū:
talem artem executurꝫ hec eſt ꝓuidētia:
Quod vero naſcatur:⁊ tanto tēpore vi/
uat:⁊ ad talem artē inclinetur:hoc eſt a
corporibus celeſtibus:in tali ſitu ⁊ cōiun
ctiōe ⁊ aſpectu: vt ſcrutaf aſtronomus:
⁊ hec executio dicitur fatū:vnde ſic dif/
finitur fatum eſt executio diuine proui/
dentie:corporibus celeſtibus inſerta:per
quam inferiora mouentur in fines ſuos
preordinatos:Ex hoc ſequitur ꝙ fortu/
na ⁊ fatum ſunt oppoſita:nam fortuna
eſt reſpectu effectᵒ nō intēti nec ordina/

ti nec diſpoſiti in mente ipſius operantis: fatum ſo eſt reſpectu effectus fatati.i. p/ ordinati et intenti a ſummo principe: q tñ exe quif a cauſis celeſtibus: et nota q p cas celeſtes intelligo corpora celeſtia et intel/ ligentias eis applicatas.

In hoc ſenſu ſomniabat poete et pħi fatū: cū dicunt Italiā fato.i. ordinatione diuina executa p cor/ pora celeſtia. Itē: ſic vbi fata vocāt: expo ne eodē ſenſu. Itē ſic eſt intelligēda diffō hermetis termegiſti egiptij q eſt hec: fa/ tū eſt cōplexio cārū ſingulis tpaliter tri buens q deoꝝ celeſtium ſunt ordinata ſꝫ rectam fidē ſic rectificef: fatū eſt ꝯnexio cārū celeſtium ſingulis rebus tribuēs q ſunt adeo ſūmo ordinata: ſic formata cō/ cordat cū theologo: nullūq; continet er/ rorem: ſic patet quid ſit fortuna et caſus et prouidentia et fatum.

¶ Poſt hec videndū eſt quō ſunt vera vel falſa q dīr a pħis antiqs et a vulgo de fortuna: Notādū igif q apud pħos fuit triplex opio de fortuna. Pria negat for/ tunā: et dicit q nihil fit a fortuna: hec eſt falſa: et ſic improbaf: multa fiunt pter in/ tētionē operātis et raro ei eueniūt: vt in/ tentio ſerpētis ei qui metit frumentū in agro: et inuentio theſauri ei qui arat agro aliqua fiunt a fortuna etc.

¶ Scda dicit q fortuna eſt cā celi: et ſtel larū vt dicebat democritus: q ex atho/ mis ꝯcurrentibus a caſu formatus eſt mon dus: hec ē falſa: et ſic improbaf ab Ariſt. ſpēs rez corruptibiliū: vt hō equus leo plante nō fiūt a fortuna: ſed a cā p ſe intē dēte ꝯſeruare ſpēꝫ ſuā: puta pducif equ⁹ ab equo tātū: et nō ab alio aiali et hō ab hoie ſolū: ḡ multo minus fiūt a fortuna celi et ſtelle q ſunt in corruptibilia et di/ gniora: dōm eſt ergo q celi et elementa: et oēs rez ſpēs pducte ſunt ab aliq cā per ſe ordinante intendente et prouidente: et h ic eſt deus glorioſus ſm rectā pħiam.

¶ Tertia dicit q fortuna ē incognita et īmanifeſta nobis vt qdā ens diuinū: ve luti qdā ſba ſeparata in cuius manu re/ ponunf bona tpalia tribuens ea et aufe/ rens qñ placet: hanc opionem ſequunf poete: vt Iuuenalis: te facimus fortᵃ deā celoq; locamus: hec opio nō eſt vera ſm pħm ruſi in hoc: q fortuna eſt incognita: q: cū ſit cā per accñs: et effectus fortuitus: eueniat raro: eſt icerta. ergo eſt icognita q: oē incertū pōt alr ſe hr̄e. ergo nō pōt cognoſci nec ſciri vt habef in p poſterio rū. Q, vō ſit qdaꝫ ſba ſeparata: eſt falſuꝫ: q: hec ſba non eſt deus: nihil eni incer/ te nec pter intentionē opaf ſed oia ex p/ poſito et ſingulari puidentia: nec pōt eē alia ſba ſeparata q ſm Ariſt. nō dantur ſbe ſeparate: niſi ille que applicantur cor/ poribus celeſtibus vt proprij mouētes.

Apud vulguꝫ dīr. 4. de fortuna p q eſt ſine rōne: qre ceca: eo q ſine iudicio vꝫ plerūq; tribuere bona tpalia hoi ſceleſti et vitioſo: et ea q auſer/ re a viro iuſto ac pbo. hec ſnia ē vera in hoc ſenſu ſm pħm: q fortuna eſt incerta et raro eueniēs: ea q ſunt raro nō ſunt co gnoſcibilia: nec de eis rōnem hr̄e poſſu/ mus: et in hoc ſenſu pōt dici fortuna eſſe ſine rōne. Quare āt bona tēporalia ſepe tribuanf vitioſis et aufferanf a iuſtis: nō eſt offiñ pħici ſꝫ theologi: q reducit h in diuinā puidentiā et non in fortunam.

¶ Scdo apud vulgū fortuna dī bona et mala q eſt vez in hoc ſenſu: qñ aliqd eui dens bonū nobis euenit pter intentio/ nem: dī fortuna eſſe bona: et illud euidēs bonū dī euſortuniū: et ille cui tale bonuꝫ euenit dī bñfortunatus: qñ āt aliqd eui/ dens malum euenit preter intentionem dicitur fortuna eſſe mala: et illud malum eueniens dicitur infortunium et ille cui euenit dicitur male fortunatus.

¶ Tertio apud vulgū fortuna dī incer/ ta q eſt vez q: euſortunia: puta inuētio theſauri: et infortunia: puta q expolietur a latrōe: ille q tēdit Romā pp idulgētiā raro eueniū q āt raro eueniūt ſūt icerta.

¶ Quarto apd vulgū dī mutabilis: qd eſt vez: q hoi pōt accidere pter intētio/ nem. aliqd euſortunium. puta theſaurus

inuentus:⁊ eidem pōt ſuccedere infortu/
nium:puta q occidať ab inimico ſuo vt
accipiat theſaurū:⁊ ī hoc dī mutabilis.p̄
vt euſortuniū ⁊ infortuniū euenire pōt.
Quō āt ſeruet fortuna ⁊ caſus:cū fato:⁊
p̄uidētia:nō ē offīm phiſici:ſ3 theologi
iō ptrāſeo:hec de p̄ capite ſufficiant.

¶ Caput ſecundum.

Circa caput ſcđm declarādū ē quō
phiſicus demōſtrat ↄcluſiōes ſuas:
per quattuor genera cauſarum: ⁊ primo
ſupponuntur duo: primum eſt: tria ge/
nera cauſarum vt forma finis ⁊ efficiens
multotiens ſunt idē:nā forma ⁊ finis ſūt
idem nuō.v.g.aīa intellectiua eſt foīa ho
minis ⁊ eſt finis gnōnis hoīs: q3 qñ eſt
introducta aīa intellectiua in mā termi/
nať gnō hoīs:nota tñ q finis rei genite
non eſt idē cum foīa: nam finis rei geni/
te:ē p̄pria opatio rei:vt intelligere eſt p̄
pria operatio hominis:hec āt operatio
non eſt idem cum forma ſbali:qui forma
ſbalis eſt ſba ⁊ operatio eſt accñs. Item
efficiens ⁊ forma rei genite ſunt idē ſpe:
licet nō ſint idē nuō: nam rō agendi pn/
cipalr eſt foīa ipſius efficientis:⁊ oē effi/
ciens ſi eſt vniuocum p̄ducit ſibi ſilē in
ſpe puta ignis p̄ducit ignem:⁊ hō homi
nē:⁊ equus equū qui ſunt eiuſdem ſpei.
ergo forma p̄ducētis vniuoci ⁊ foīa rei
p̄ducte ſunt idē ſpe:puta ſūt eiuſdē ſpei
forma hoīs gñantis.⁊ forma hoīs geniti
vtraq3 enim eſt aīa intellectiua:mā vero
nunq3 eſt idē ſpe nec nuō cum tribus p̄/
dictis:q3 mā ſecūdū ſe eſt ens in po⁹: vt
dictū eſt in p̄ lib.efficiens aut ſm ſe eſt in
actu:⁊ forma eſt actus:⁊ finis eſt pfectio
rei:cū ergo mā:non ſit in actu ſm ſe:nec
ſit actus nec pfectio rei p̄ducte:ſequitur
q nunquam eſt idem:cum tribus predi
ctis cauſis nec ſpecie nec numero.

¶ Scđm eſt:phiſicus ſolum conſiderat
entia q̄ mouent ⁊ mouenť.vñ mouentia
que ſolū mouēt ⁊ nō mouenť ſicut ſūt ſbe
ſeparate:⁊ deus glioſus nō ↄſiderātur a
phiſico ſm ſbas ſuas:ſed a meth^co.Que
vō mouēt ⁊ mouenť vt oīa corporea ſiue
incorruptibilia vt celi ſiue generabilia ⁊
corruptibilia:conſiderantur a phiſico.

His ſuppoſitis p̄batur ſic ↄclu
ſio:phiſicus ↄſiderat ens gñabile ⁊ corru
ptibile:vt p3 p̄ ſm ſuppoſitū.ergo d3 cō
ſiderare oēs cāſ.q̄ regrunť in p̄ductiōe
entis gñabilis ⁊ corruptibilis: ſ3.4.gña
cauſarū ibi regrunť:p̄ regriť efficiens:ni
hil eni ſe ipm p̄ducit.2° requiriť foīa ⁊
mā:q3 vt dcm̄ eſt in p̄ li.hec duo ſūt pn⁹
nālia per ſe:q̄ inueniunť in oi re cōpoſi/
ta nāli.3°.requiriť finis.Qōlibet eni ef/
ficiens ſiue nāle ſiue intellectiuū pp ali/
quē finem opať.ergo phiſicus ↄſiderat.4.
gña cauſarū.Quō vero demonſtrat p cās
ſic declarat pħs exemplariter:p̄ demon/
ſtrat per cām mālem:probat eni phiſicus
q oīs homo eſt corruptibilis ſic: hō cō/
ponitur ex ↄrijs elemētis.ergo hō eſt cor
ruptibilis.2° per cauſam efficientē:p̄bat
eni q dies eſtatis ſūt lōgiores ſic:ſol mo
uetur verſus polum articū in eſtate.ergo
dies ſūt lōgiores:ecce q cā efficiens diei
longioris eſt ſol ſic motus.3° per cām for/
malē:p̄bat eni phiſicus:q oē aīal ſentit
ſic:oē aīal habet aīam ſenſitiuā q̄ eſt pn/
cipium ſentiendi.ergo oē aīal ſentit.4° p
cām finalem:p̄bat eni phiſicus q dentes
anteriores ↄueniēter ſunt accuti ſic: den
tes anteriores ſunt producti ad hunc fi/
nem vt ſcindant panem.ergo ↄueniēter
ſunt accuti:hic terminatur ſcđm caput.

¶ Caput tertium.

Circa tertium caput nota q antiq
li ↄcederent phiſicum cōſiderare
cām mālem:tñ non ↄcedebant ipſum cō
ſiderare finem:q3 opinabantur q nā age
ret oīa a caſu:⁊ non pp aliquem finē in/
tentum:ſilr dicebant q nihil eſt neceſſa
rium in rebus nālibus ex fine:ſed ſolum
ex neceſſitate materie.Et iō pħus.p̄ pro
bat q natura.i.agens nāle operatur pro/
pter finem intentum.Et hoc quinq3 ra
tionibus:ex quibus hic pono duas.

¶ Prima eſt:agens ⁊ operās a caſu ope
ratur raro vt patet in diffinitione caſus

⁊ fortune:ſed agens nāle non operaṫ raro: imo ſemp vel ſaltē frequēter ⁊ eodez mō:puta ſemē frumēti:vt in pluribus ꝑducat frumentū:⁊ aues ⁊ bruta frequentius eodē mō ꝑcreant filios.ḡ agēs nāle nō opatur a caſu ſed pp finē intentuz: lȝ aliqñ ⁊ raro deficiāt: vt pȝ in mōſtris.

¶ Scōa eſt:agens artificiale opaṫ pp finem:puta artifex facit ſerram talis figure ad ſecādū ligna ⁊ galeā talis figure ad ꝓtegendū caput in bello.ḡ ⁊ agens nāle opaṫ pp finez:puta formica ꝯgregat grana vt nutriaṫ in hyeme ⁊ ꝯſeruet in eſſe: ⁊ irūdo facit nidū ⁊ ꝑcreat filios:vt ſpēs ſua ꝑpetueṫ : ꝓbaṫ ꝯña:ars imitaṫ nām in q̄ȝtū pōt vt diximus ſupra.ḡ ſi ars opatur propter finem: etiam multo magis natura operatur propter finem.

¶ Scōo declarat quō ſit neceſſitas in rebus nālib⁹:⁊ dicit:ꝙ eſt neceſſitas ex ꝑte māe:que tñ ordinaṫ ad neceſſitatē finis: ⁊ hec declaraṫ in artificialibus:⁊ poſt ea in nālibus:i artificialibus ſic: neceſſe eſt ꝙ ſerra habeat dentes ferreos:ſed dȝ hře dentes ferreos non q̄dem abſolute:ſȝ vt poſſit ſecare ligna:ecce ꝙ neceſſitatē māe ordinamus ad neceſſitatē finis:niſi enim ſerra fieret ex ferro non poſſet ſecare ligna:ſic eſt in nālibus:vt neceſſe eſt dentes eē duros:⁊ oſſeos:vt poſſint ſcindere ⁊ ꝯterr. re cibos: ſi eni eſſent moles ⁊ carnei non poſſent ꝯterrere cibū:ſilr neceſſe eſt hoīem hře multū cerebrū vt habeat ꝯueniens inſtrm ad intelligenduz: vt declarabiṫ in libro de aīa:pȝ igiṫ ꝙ in nālibus eſt neceſſitas māe ⁊ finis:ſed primā ordinamus ad ſecundā : Antiqui vo ga dicebant nām nō agere pp finem ponebant ſolam neceſſitatem ex parte materie.Hec de 3° capite ſufficiant.

Ultimo ſoluuntur q̄dam arg⁹ p:i mū ꝓbat ꝙ nec fortuna nec caſus poſſunt diffiniri ſic : fortuna ⁊ caſus ſunt incerti:incerta ſūt incognita: in incognita non poſſunt diffiniri preciꝑue que ſunt in cognoſcibilia.ergo fortuna ⁊ caſus non poſſunt diffiniri.

Ad hoc dī ꝙ fortuna ꝯſid͛ratur dupl̄r:p̄ ſecundū ſe īquātum eſt fortuna:⁊ ſic eſt certa ⁊ cognoſcibilis:q: certū eſt ⁊ ad ſenſuz exprimiṫ ꝙ multa eueniunt nobis raro ⁊ ꝑter intentionē ⁊ ſic ſunt a fortuna:⁊ hoc mō fortuna eſt diſſiniibilis ⁊ ſcibilis :⁊ ſic de ea habetur cognitio apud philoſophuz in 2° phiſi. 2° ꝯſideraṫ quantū ad effectū fortuitum:de quo nō poſſimus ſcire qñ aut quō euenire debeat:⁊ ſic fortuna eſt nobis occulta ⁊ nō cognoſcibilis:nec ſic eſt diffinibilis. Scōm probat ꝙ agens nāle nō agit pp finem:ſic oē agens pp finem cognoſcit finē vt qōdā ſibi vtile: ſȝ agēs nāle non cognoſcit finē:nō eni arbor cognoſcit fructus q ſunt finis eius: nec lapis cognoſcit centrū mondi ad qō vt ad ſuū vtile ⁊ ꝯſeruatiuum moneṫ.ḡ agens nāle:non operatur propter finem.

Ad hoc dī ꝙ maior eſt falſa:ſȝ bene hec diſiunctiua eſt vera.ſ.oē agens pp finem cognoſcit finem vel dirigiṫ ab aliquo cognoſcēte finez:⁊ tūc dico ad argm̄:ꝙ licet agens nāle nō cognoſcat finez:tñ dirigiṫ a p̄ ꝯditore cognoſcente finem ꝯuenientē cuilibet rei: puta lapis dirigiṫ a p̄ ꝯditore ad centruz ſicut ſagitta dirigiṫ a ſagittante ad tale ſignū:⁊ hec directo rez in finez dī prouidētia vt diximus ſupra in primo capite.

¶ Tertium ꝓbat ꝙ neceſſitas in rebus nālibus :nō eſt ex fine:ſȝ ſolum ex neceſſitate māe ſic:ꝙ pluuia deſcēdat nō eſt ex fine vtili:puta ex eo ꝙ herba creſcat:vel fructus producantur : ſed ex neceſſitate materie.i.vaporis elleuati ⁊ condenſati.

Ad hoc dicitur ꝙ pluuia eſt propter neceſſitatem materie:quam tamen neceſſitatem natura ordinat ad neceſſitatem finis:ſcilicet ad ꝓductionem herbarum ⁊ frugum:que nō poſſet eſſe niſi plueret : ꝙ vero aliquando pluuia noceat: non eſt ſm intentionem nature ſed a caſu:ſicut etiam monſtrum eſt a caſu:Hic terminatur tertius tractatus ſuper ſecundum phiſicoꝝ.

Tractatus de motu.

SUper tertiū libꝝ phiſi.ſoꝛma/ mus duos tractat᷒.pꝛi/ mū de motu:ſcdm ḋ īfinito:tracta tū ḋ motu diuidim᷒ i q̄ttuoꝛ capi.

¶ In p̄ ꝓbat̄ ꝙ phiſicus dꝫ tractare de oībus hys.ſ.motu: īfinito loco vacuo: ⁊ tpe. ¶ In 2° ponitur diffinitio motus. ¶ In 3° inueſtigatur in quo fit motus: vt in ſbto:an in mouente an in mobili. ¶ In 4° ſoluitur dubium famoſum oꝛ/ tum ex dictis phi.ſ.vtrum actio ⁊ paſſio ſint 2° p̄dicam̄ta an tm̄vnū p̄dicamētū.

¶ Caput pꝛimum.

CIrca p̄mū caput ꝓbat̄.p̄ ꝙ phiſicus:hꝫ tra/ ctare de motu ſic phiſicus tra ctat de nā vt pꝫ in.2.lib.pci/ pue ꝙ dī ſcia phiſica:q̄ſi ſcia de nā.ḡ hēt tractare ḋ motu:ꝓbat̄ ꝯñā:motus poni tur in diffōne nāe vt pꝫ in 2°.ḡ ſi phiſi/ cus dꝫ cognoſcere nām hꝫ tractare ḋ mo tu:ꝙ ignoꝛātis ptibus diffōnis ignoꝛat̄ diffinitū:2° ꝓbat̄ ꝙ hꝫ tractare de īfini/ to loco vacuo:⁊ tpe ſic:q̄cūꝗ tractat de aliquo:hꝫ tractare oīa q̄ p ſe ꝯſequūt̄ ad ip̄m:vt geometra q tracta de figura hēt tractare de recto angulo ⁊ acuto ⁊ obtu/ ſo:⁊ q tractat de hoīe:tractat ēt de riſibi li:vñ dī i p̄ poſterioꝝ:ꝙ eadē ſcia tracta tur de ſbto ⁊ de accñtibus p ſe ꝯñtibus ſbm:ſed infinitū locus vacuū ⁊ tp̄s ꝯſe/ quunt̄ motū ⁊ mobile.ḡ hec oīa tractan da ſūt a phiſico:⁊ p̄ īfinitū ꝯſequit̄ motū ⁊ mobile itrinſece ꝙ oē mobile eſt q̄ddā ꝯtinuū cū ſit diuiſibile ⁊ ſit coꝛpus vt ꝓ/ bat̄ in 6° ſilr motus ē q̄ddā ꝯtinuū ſicut tp̄s nec p̄t cōponi ex momētis:ſicut nec tp̄s ex iſtātibus:ſꝫ ꝯtinuū diffinit̄:p ip̄m īfinitū.dī.n.ꝯtinuū in.6.lib.ꝙ ē diuiſibi le in īfinitū.ḡ phiſicus hꝫ tractare ḋ īfi/ nito:ꝙ p īfinitū diffinimus ꝯtinuū: ⁊ p ꝯtinuū diffinimus motū ⁊ mobile vt ſūt ꝺ̄ta.Qḋ ṽo ad motū ⁊ mobile ꝯſequant̄ locus vacuū ⁊ tp̄s vt mēſura ꝓbat̄ ſic:cū oē mobile ſit coꝛp᷒.ḡ ē i loco.⁊ ſic nō p̄t moueri niſi ſit i loco ſꝫ ṽitatē:vl̄ ſit i va/ cuo ſcdꝫ opiōnē āliquoꝝ q ſumebāt va/ cuū p loco vt declaꝫ i trac.ḋ vacuo.ḡ lo cus ⁊ vacuū:ꝯñr motū ⁊ mobile cū non poſſit eē motus ⁊ mobile ſine loco vl̄ va cuo:ſm̄ āliquos:tp̄s ṽo manifeſte ꝯſeq̄t̄ motū:tū q̄a oīs motus ſit in tpe vt ꝓbat̄ in.6.tū q̄a tp̄s eſt mēſura motus vt pꝫ i 4° pꝫ igit̄ ꝙ oīa p̄dicta ſunt ꝯſideranda a phiſico.Hec de pꝛimo capite ſufficiāt.

¶ Caput ſecundum.

CIrca ſcdm caput aſſignāda eſt diffō mot᷒:⁊ ibi fiet q̄ttuoꝛ.Pꝛio ponet̄ diſtinctio de motu:ē eni mot᷒ terminus equocus:vt ſciamus i quo ſenſu loq̄tur phiſicus de motu.2° ponet̄ tres diſōes: ex qb᷒ iueſtigat phus diffōnē mot᷒.3° po nit̄ diffō motus cū declaratiōe.B.Th.4. ipſa diffō ꝓbatur p ſingulas ptes ſuas.

Circa p̄mū nota ꝙ mot᷒ ſumit̄ du/ plr.p̄ ſumit̄ p q̄libꝫ actiōe in manēte q̄ ē i ip̄ſo agēte vt i ſbto:ſicut ſūt actiōes poꝛētiaꝝ aīe:vt itelligere ꝙ ē i i/ tellectu: ⁊ velle apetere ⁊ ſentire ⁊c. Et ſic de motu nō ꝯſideraꝫ hic:ſꝫ poti᷒ i lib. de aīa:⁊ in meth̄ce:talis.n.motus ēt ē in deo:ꝙ ⁊ de᷒ glioſus itelligit ⁊ amat.Se cūdo ſumit̄ motus.p q̄lꝫ actiōe trāſeūte: q̄ quidē cātur ab agēte:ſꝫ recipit̄ i patien te vt calefactio ē ab igne ⁊ recipit̄ i aq̄ ſilr piectio vl̄ pulſio ē ab expelēte:ſꝫ recipit̄ i pulſo:puta i lapide ⁊ ſic a phiſico ꝯſide/ raꝫ motus.Itē nota ꝙ mot᷒ ſūptus.2° mō:Adhuc duplr ꝯſideraꝫ.p̄vt diſtiguit̄ a mutatiōe tāꝗ ſibi oppoſita ſpē:⁊ ſic de eo tractat̄ i.5.phiſi.q̄n diuidit̄ mutatio i gnōnē ⁊ coꝛruptionē ⁊ motū vt i tres ſpēs oppoſitas.2° ſumit̄ large vt ē q̄ddā cōe ad mutationē q̄ ē gnō ⁊ coꝛruptio:⁊ ad motū ꝓpꝛie dcm ⁊ ſic diffinit̄ hic: vñ diffō:q̄ nūc aſſignabit̄ de motu cōpetit g iōni ⁊ coꝛruptiōi ⁊ motui ꝓꝑe dcō:hic igit̄ diffinit̄ motus in cōi:q ē actio tran/ ſiēs:de actiōe i manēte dī i 9.metha̅ce.

Circa ſcdꝫ nota ꝙ phs pōit tres di uiſiōes ex qb᷒venat̄ diffōnes mot᷒.p̄ ē:ens diuidit̄:i pōaꝫ ⁊ actū:hec ſic itelligit̄:q̄lꝫ ens vl̄ ē act᷒ vt ſūt foꝛme ⁊

accidentia actuantia ſuũ ſbm: vt ſcia eſt actus:facit eni hoiem actu ſcientẽ:vł eſt poª vt mã pª q̃ eſt in poª ad recipiendũ formã:vel eſt cõpoſitum ex poª ⁊ actu: vt hõ eſt cõpoſitus ex mã ⁊ forma: vt ex poª ⁊ actu:vltra hoc nota q̄ in oi p̄dicamento:eſt poª ⁊ actus:nã in ſba aliqd eſt ſba in poª:vt roſa gñanda:aliqd eſt ſba i actu vt roſa florens:ex hac diuiſione cõcludef q̄ motus ẽ actus ⁊ nõ poª:q: motꝰ actuat ſuũ mobile ſicut albedo actuat albũ facit eni eſſe album actu:2ª diuiſio eſt hec:ens diuidif in ſbam ⁊ quantitatẽ ⁊ ad aliqd ⁊ q̃litatem ⁊ in cetera p̄dicamẽta nõ vt genus:nec vt vniuocũ: ſ; vt analogũ:vt diſcutiemus in 4º methᶜᶜex hac diuiſione ꝯcludit p̄hs q̄ motus non eſt extra p̄dicamẽta:q: cũ ſit ens:d; eſſe in aliquo p̄dicamẽto.Et qñ cõparaf ad ſuũ terminũ ad quẽ vt impfectũ ad pfectũ d; eẽ in illo p̄dicamẽto in quo ẽ terminus eius:nã impfectũ reductiue ẽ i illo p̄dicamẽto in quo eſt ſuũ pfectũ: ſicut ps reductiue ẽ i illo p̄dicamẽto i quo eſt ſuũ totũ:vñ manus hoīs:⁊ hõ ſunt in p̄dicamẽto ſbe:ex quo ſequif q̄ gñatio ⁊ corruptio ſũt in p̄dicamẽto ſbe q: terminus gnõnis eſt ſba:⁊ argumẽtũ eſt in q̃titate ⁊c. hec plene declãda ſũt in.5.lib. phiſicoꝝ.3ª diuiſio eſt p̄dicamẽti ad aliqd:nã q: motus referf ad mobile ⁊ ad mouens.videf eẽ relatiuũ ſaltẽ ſcðm dici:⁊ nõ ſ; eſſe ⁊ iõ particulariter diuidit p̄dicamẽtũ ad aliqd nota igif q̄ oĩs relatio realis mutua:vel fundaf in q̃atitate vt duplum ⁊ diuidium:⁊ eq̃le ⁊ in eq̃le: vel fundaf ſup actionẽ ⁊ paſſionẽ: aliqñ ſup actionẽ actu exiſtentẽ:vt calefaciens referf ad calefactũ inquantũ calefaciens actu calefacit ⁊ calefactũ actu calefit:aliqñ ſup actionẽ iam p̄teritam vt pr̄ referf ad filium inq̃tũ pr̄ iam genuit ⁊ filius iã genitus eſt:aliqñ ſup actionẽ in poª vt dñs referf ad ſeruũ.inq̃tũ dñs põt gubernare:⁊ ſeruꝰ põt gubernari.Siłr doctoꝝ referf ad diſcipulũ:inq̃tũ põt docere ⁊ diſcipulus poteſt doceri: ex hac diuiſione elicif.q̄ relatio põt fundari ſup motũ actu exiſtentẽ:vt dðo mouẽs refertur ad rem motã aliqñ ſup motũ in poª: vt dðo motoꝝ referf ad mobile:aliqñ ſuper motũ p̄teritũ ſumẽdo motũ i cõi:vt dðo pr̄ referf ad filiũ:nã gnõ eſt motus largo modo vt dixi in primo capite.

Circa tertium aduerte q̄ ex hĳs diuiſiõibus ponit p̄hus diffõnẽ motus q̃ ẽ hec:motus ẽ actus exñtis in poªſm q̄ hmõi.i.motus ẽ actus mobilis exñtis in poª ad vltimũ terminum acq̄rendũ p motũ:ſm q̄ põt acq̄rere ipſum terminũ:puta calefactio paſſiua eſt actus aque:ſm q̄ aq̃ põt aq̄rere talẽ gradũ caloris acq̄rendũ p calefactionẽ: hec diffinitio ſic ꝺclaraf a.B Tho aliqd eſt tñ in actu ⁊ non in poªvt aq̃ iam calefacta pfecte:eſt ſolũ in actu ſub caloꝛe ⁊ nõ in poª ad caloꝛẽ:⁊ hoc non mouef: ſ; iã motũ eſt:q: acq̄ſiuit terminũ ad quẽ: aliqd eſt tñ in poª ⁊ nõ in actu:vt aq̃ oĩno frigida eſt ſolũ in poª ad caloꝛẽ ⁊ nullo modo eſt actu ſub calore.Et hoc nundũ mouef:q: ẽ oĩno intermino a quo:aliqd eſt in actu ⁊ in potẽtia:ſ; reſpectu diuerſoꝝ vt aq̃ q̃ iam incepit calefieri eſt i actu ſub caloꝛe ſ; impfecte:⁊ eſt in potẽtia:q: per ꝯtinuã calefactionẽ ſi nõ interrũpaf. acq̄rere põt pfectioꝛẽ caloꝛẽ qui erit terminus motus:⁊ hoc ꝓprie mouef. Dicimus.g̃ q̄ motus eſt actus impfectus:iã receptus imobili.ꝓ vt ipm mobile eſt in poª ad recipiẽdũ pfectioꝛẽ actũ.v̄.g.calefactio ẽ caloꝛ impfectus iã receptus i aq̃: ſm q̄ aq̃ eſt in poª ad recipiendũ maioꝛẽ caloꝛẽ p ipſã calefactionẽ ſi nõ interrũpitur:dico at̃ ſi non interrũpif:q: ſi calefactio ſtatim interrũpif poſtq̃ acq̄ſitus eſt caloꝛ impfectus in aq̃:tunc ille caloꝛ impfectus nõ eſſet motus. ſ; terminus motus:vt p; qñ aqua ſit ſolum tepida ⁊ extrahitur ab igne:ex hĳs patet qd ſit motus:nec volo plura inſerere:nec id quod declaraui obſcurius fiat.

¶Quarto ꝓbanda eſt diffinitio p̄dicta ſecũdũ ſingulas partes vt pꝛobat p̄hus.

Primo: pbatur q motus ſit actus ſic: motus facit mobile moveri actu: ſicut albedo facit ſuum ſbm ac u album. ergo motus eſt actus. pbatur añs: qñ calefactio eſt i aq actu calefit: qñ motus localis eſt in lapide actu movet. ergo motus facit ſuum mobile moveri actu. Scdo: pbat q ſit actus mobilis exiſtentis in po ad ulteriorem gradum acqrendum per motum: ſi nõ interrupit ſic: motus eſt actus illius in quo ſemp invenit: ſed ſemp invenit in mobili exiſtente in po ad ulteriorem gradum acqrendum p motum: vt pz in motu locali: qui eſt in mobili: puta in lapide: t eſt in po ad acqrendum tale vbi ad quem tendit p motuz. ſilr ſit in augmento qd eſt in corpore: p ut eſt in po ad talem quãtitatem quam nondum hz. Tertio: declarat 3ª particula que dicit ſm q hmõi.i.ſm q mobile eſt in po. Uñ nota q mobile põt eſſe in actu t in po: ſed reſpectu diverſoz: vt metallum eſt actu metallum p formam ſuam ſbalem: ſed eſt in po ad formaz ſtatue: quam põt recipere ab artifice: ſilr aq dum incipit calefieri eſt in actu ſub calore imperfecto: ſed eſt in po ad calorem pfectiorem: t ideo aqua non dr calefieri ſm q eſt iam actu ſub calore imperfecto: ſed put eſt in po ad pfectiorem calorem. bene ergo dr q motus eſt actus imperfectus mobilis exiſtentis in po ad pfectiorem vel ulteriorem gradum ſm q hmõi.i. ſm q eſt in potẽtia t non in actu ad pfectiorez gradum acqrendum. Hec de 2° cap. ſufficiant.

¶ Caput tertium.

Circa tertium cap. inveſtigandum eſt ſm Phm: in quo ſit ſubiective motus: an in mobili: an in movente: t ibi fiunt duo.

¶ Primo: probantur tres pcluſiones.

¶ Scdo: movetur dubium: t ſolvitur.

Prima pcluſio. Motus non eſt ſubiective in movẽte: vt movens eſt. pbatur ſic. Motus eſt ſubiective in eo qd eſt in po: vt pz ex ſua diffinitione: ſed movẽs vt movẽs nõ eſt in potẽtia: immo eſt actu. nam vnumqdq movet inqtum eſt actu: vt ignis calefacit inquantum eſt actu calidus ergo motus non eſt ſubiective in movẽte vt movens eſt. dico aũt vt movens eſt: qz cõtingit q movẽs t movet t movet: ſicut baculus movetur a manu t movet lapidem: t hoc modo ſe habent oia moventia inferiora corruptibilia: que dum movent movent: qz repatiunt a ſuis mobilibus: vt Sortes movens magnum lapidem repatit a lapide: qz calefit t laborat movendo lapidem: ſe enim mutuo tangunt t cõicant in mã: cum vterqz ſit corruptibilis. ſi ergo contingat q motus ſit ſubiective in movẽte: non eſt in eo inqtum eſt movẽs: ſed inqtum movetur.

Secunda pcluſio. Motus eſt ſubiective in mobili inquãtum eſt mobile. pbatur. Actus eſt ſubiective in eo cuius eſt actus: ſed motus eſt actus mobilis inqtum eſt mobile: vt pz ex ſua diffinitione. ergo motus eſt ſemp in mobili vt in ſuo pprio ſbto: ſicut albedo eſt ſemp in corpore albo vt in ſuo ſubiecto.

Tertia concluſio. Idem motus eſt actus movẽtis t mobilis: vt eadem calefactio eſt actus ignis t aq. pbatur. Idem motus cauſat a movente t recipit in mobili: ſed inquantum eſt a movente eſt actus moventis: t inquantum recipit in mobili dr actus mobilis: qz pficit t actuat ipſum mobile. Sed nota q motus vt eſt a movente dr actio: t vt recipit in mobili dr paſſio: t ſic actio t paſſio ſunt vnus motus: vt dicemus infra.

Dubium movet Phs circa id qd dictuz eſt. ſ. q motus eſt in mobili vt in ſbto: t q actio eſt actus agẽtis: t paſſio eſt actus patiẽtis. Quia aut actio t paſſio ſunt diverſi motus: aut ſunt vnus motus: ſi ſunt diverſi motus: aut vterqz eſt in agẽte: aut vterqz eſt in patiente: aut alter. ſ. actio eſt in agẽte: t alter. ſ. paſſio eſt in patiẽte: non põt eſſe

pͥmū:qꝛ dictū eſt ꝙ motus ē in mobili
vt in ſbo:ꝛ paſſio eſt motus.ergo ē in pa
tiēte qḋ eſt mobile. ḡ ſaltē paſſio ē in pa
tiēte:nō pōt dici ſcḋm:qꝛ ſi actio ē in pa
tiēte:cū actio ſit actus agētis:vt dictū ē.
ḡ ſeqtur ꝙ actus agētis ſit in altero:qḋ ē
falſuꝫ:qꝛ dictū eſt ꝙ actus ſemꝑ i eo cuiꝰ
eſt actus nō pōt dici tertiū:qꝛ ſi actio ſit
in agēte:cū actio ſit motus:ſeqꝛ ꝙ motꝰ
ſit in agēte ꝛ i mouēte vt mouēs ē:qḋ ē
ꝯ primā ꝯnē ꝑmiſſā:ꝛ dinde ſequeret ꝙ
mouēs inqꝫtū mouēs moueret:ꝛ ſic oē
mouēs moueret:qḋ eſt falſū:qꝛ pbaꝛ i 8°
lib.ꝙ daꝛ vnū pͥmū mouēs:qḋ ſolū mo
uet ꝛ non moueꝛ.Si dī ꝙ actio ꝛ paſſio
ſunt vnus motus.ꝯ:ſequūtꝛ q̄ttuoꝛ icō
ueniētia.Pͥmū ē:ꝙ idē motꝰ erit actꝰ
duoꝝ.nā actio eſt actus agētis:ꝛ paſſio ē
actus patiētis.Scḋm ē:ꝙ hec ꝑdicatio
erit vā:actio ē paſſio:cū ꝑ te ſunt idē rea-
liter:qꝛ ꝑ te ſunt vnus motꝰ.Tertiū ē:ꝙ
ſi actio ē paſſio.ḡ agere eſt pati:ꝛ ſic occi
dere eſt occidi:ꝛ docere eſt doceri.Quar
tū ſeqꝛ ex 3°.ſi agere eſt pati.ḡ ois docēs
adiſcit ꝛ ois adiſcens eſt docēs. ḡ ſeqtur
ꝙ actio ꝛ paſſio nō ſint vnus motus.

Ad hoc dubiū rn̄det:ꝛ phs dicit ꝙ actio ꝛ paſſio nō ſunt
duo motus:ꝛ iō nō ſoluit argᵃ pbātia ꝙ
nō ſint duo motus:qꝛ veꝝ ꝯcludūt ꝑter
illud i quo dī:qḋ ſeqꝛ ſi actio ſit in patiē
te:ꝙ actus agētis ſit in altero:hoc.n. vī
icōueniēs:ꝛ iō illud argm̄ ſolueꝛ cū alijs.
ꝯcedit aūt phs ꝙ ſunt vnus motꝰ:ꝛ rn̄
det illis q̄ttuoꝛ incōueniētibus ꝑ vnā di
ſtinctionē:q̄ eſt hec. Actio ꝛ paſſio ſumū
tur dupl'r.pͥ:ſm rē:ꝛ ſic ſunt idē real'r:ꝛ
ſunt vnus motus. Scḋo:ſumunꝛ q̄ꝫtuꝫ
ad ſuas rōnes formales.i.diffinitiones:ꝛ
ſic nō ſūt idē formal'r:qꝛ alia ē diffō actio
nis:ꝛ alia paſſionis.naꝫ actio eſt motus
vt cauſaꝛ ab agēte:ꝛ paſſio eſt motus vt
recipiꝛ in patiēte:vnde eadeꝫ calefactio
eſt realiter actio ꝛ paſſio:ſed dī calefactio
actio inquantū eſt a calefaciente:ꝛ diciꝛ
paſſio inquātū recipiꝛ in calefactibili pu
ta in aqua ex hac diſtinctione reſponde-
tur ad omnia inconuenientia predicta.

Ad primum cum dī. Idem motꝰ erit actꝰ
duoꝝ ſcilicet agentis ꝛ patientis:dico ꝙ
hoc non eſt inconueniens ſm diuerſam
rationem formalem:puta idē motus ſub
hac ratione inquantū eſt cauſatus a mo
uente:dicatur actio:ꝛ eſt actus agentis.
ꝛ ideꝫ motus ſub hac rōne inquantū eſt
receptus in mobili dicaꝛ paſſio ꝛ ſit actꝰ
patientis:qꝛ omne mobile eſt patiens.

Ad ſecundum dicitur ꝙ ſi actio ꝛ paſ-
ſio eſſent idem ſecundū rōnes formales:
bene ſequereꝛ ꝙ idem eſſet agere ꝛ pa-
ti:ꝛ ſimil'r ſequeretur tertiū ꝛ quartū in-
cōueniens.ſ.qḋ ois docēs adiſceret:ꝛ ꝙ
hec eſſet vera:actio eſt paſſio:ſed qa di-
ſtinguūtur formal'r vt diximus ideo nul
lum horum ſequitur:vnde hec nō eſt ve
ra:actio eſt paſſio:qꝛ actio ꝛ paſſio ſumūꝛ
ſꝫ rōnes ſuas foꝛales q̄ ſūt diſticte vt dixi
mꝰ:ſꝫ bñ hec ē vā illa res q̄ ē actio ē ipſa-
met res q̄ ē paſſio:qꝛ ſꝫ rē ſūt idē motꝰ.

¶ Ad illud inconueniens. in quo diciꝛ
ꝙ ſi actio ſit in patiēte ḡ actus eſt in alio
q̄ꝫ in eo cuius eſt actus ꝙ videtur incon
ueniens:ad hoc dī ꝙ alia ratione actio
eſt in agente ꝛ alia in patiente:naꝫ eſt in
agente:vt cauſatur ab agente:ꝛ eſt in pa-
tiente pro vt eſt motus qui eſt ſubiectiue
in mobili:qḋ mobile eſt patiens:ex hꝫs
ergo pꝫ ꝙ ſi quis querat in quo ſunt ſu-
biectiue actio ꝛ paſſio:rn̄dum eſt ꝙ ſm
rē ſunt in patiēte qꝛ ſm rē ſūt vnus mo-
tus.qui eſt ſubtiue in mobili vt in patiē
te:ſm vō rōnes foꝛales actio ē i agēte ꝛ
paſſio i patiēte.Hec ḋ 3° capite ſufficiāt.

¶ Caput quartum.

Circa quartū caput ſoluendū eſt du
biū duplex ortū ex hoc qḋ dictū eſt
ſcilicet actio ꝛ paſſio ſunt idē ſm rē ꝛ ſūt
vnus motus:imo ꝙ idē motus dī actio
ꝛ paſſio ſm diuerſam diffinitionē ꝛ ꝯſide
rationē:ꝯ hec ſunt duo argumēta.

Primum eſt hoc:ſi actio ꝛ paſ-
ſio ſūt idē ſm rē ḡ nō

u nt duo p̄nta ſed tantū vnum: q̄ cum p̄nta ſint entia realia vīr ēt diſtingui rea liter: ⁊ ſic ſequit̄ q̄ ſi actio ⁊ paſſio nō di ſtinguit̄ realr̄: q̄ non ſint duo p̄nta.

¶ Scd̄m eſt hoc: ſi motus eſt actio vel paſſio: ḡ motus eſt ſolum in p̄nto actio nis ⁊ paſſiōis. ſ3 hoc eſt falſū3: nam pbat̄ in. 5. lib. q̄ motus eſt in quātitate q̄lita te ⁊ vbi: ⁊ nō i actiōe ⁊ paſſiōe nec i alijs p̄ntis. ḡ motus non eſt actio vel paſſio.

¶ Ad p̄mū rn̄det. B. Tho. p̄ aſſignan do ſufficientiā p̄ntoꝝ quā3 ptranſeo: q̄rt eam aſſignaui in cōpendio maiori ſuper logicam in p̄ntis: ⁊ p̄terea de hoc faciā particularē q̄ōnē in. 5. libro. metha. Ibi enim. B. Tho. eam replicat.

¶ Ad hoc argumentū igit̄ ſic rn̄det: ne gat̄ ꝯn̄a: qr̄ ꝯ pbat̄ q̄ cū oīa p̄nta ſint entia realia ḡ vident̄ diſtingui realr̄ di q̄: non eſt neceſſe q̄ diſtinguant̄ realr̄ ſ3 ſo lū formalr̄: nam eadē res poteſt eſſe in di uerſis p̄ntis ſm̄ diuerſam rōnē formalē: vt ſcia inquantū eſt habitus intellectus po nit̄ in p̄nto q̄litatis: inquātū āt refert̄ ad ſcibile ponit̄ i p̄nto ad aliqd: ſilr̄ albedo vt q̄lificat ſubiectū ſuū ponit̄ in p̄nto q̄li tatis: vt āt facit ſuū ſm̄ ſimile alteri di ſimilitudo. ⁊ ponit̄ in p̄nto ad aliqd: ſic in ꝓpoſito idē motus inquantū cauſat̄ a mouēte dī actio: ⁊ ꝯſtituit p̄ntum actio nis inquantū recipit̄ in mobili vt in pa tiēte dī paſſio ⁊ ꝯſtituit p̄ntū paſſiōis: p3 ḡ q̄ actio ⁊ paſſio ſunt duo p̄nta qa licet ſint. Idem ſm̄ rem tamen diſtinguūtur ſm̄ rationes ſuas formales.

¶ Ad ſcd̄3 rn̄det. B. Tho. ſic diſtinguē do motus ſumit̄ duplr̄. p̄ p̄o vt eſt actus imꝑfectus iam receptus imobili puta ſu mit̄ calefactio p ipſo calore imꝑfecto ia3 recepto in aqua: ⁊ ſic motus eſt in oībus illis p̄ntis in qbus eſt terminus acq̄ſibi lis p motū: hec āt p̄nta ſunt q̄ntitas q̄li tas ⁊ vbi vt dī i. 5. li. nā p augmētū acq̄ rit̄ q̄ntitas: ⁊ p alterationē q̄litas: ⁊ p mo tū localē acq̄rit̄ vbi: ⁊ p mutationē q̄ eſt ſb̄o acq̄rit̄ ſba. i. ſoia ſub. lis. 2° ſumitur mot° put eſt mediū via ad acq̄rendū pfe

ctiōē actūl mobili puta ſumit̄ calefactiō put ē via ad acq̄rendū pfectiōē calorē i aq̄ ſi nō interrūpit̄. ⁊ ſic ē in p̄nto actiōis vt eſt a mouēte: ⁊ in p̄nto paſſionis vt re cipit̄ imobili vt in patiente: p3 igit̄ q̄uo ſub diuerſa rōne mot° eſt in actiōe ⁊ paſ ſione: ⁊ q̄uo eſt in alijs q̄buſdam p̄ntis. Hec de 4° capite ſufficiant: ⁊ ſic termi natur tractatus de motu.

¶ Tractatus de infinito.

Tractatum de infinito diuidimus in quattuor capita.

¶ Primo quot modis ſumit̄ infinitū.

¶ Secundo quid ſit.

¶ Tertio ſi datur in rerum natura.

¶ Quarto ſi eſt cognoſcibile: vltio ſol uentur quedam argumenta.

¶ Caput primum.

Circa p̄mū caput no ta ex dcis p̄hi in 3. p̄hiſi. q̄ ifinitū ſumit̄ q̄t tuor modis: p̄ p eo q̄ non pōt ptrāſiri vl̄ terminari q̄ nō eſt q̄ntū: ſic punctus ⁊ vnitas ⁊ ens icorporeū vt ſuba ſepata ⁊ deus dn̄r ifinita negatiue: ⁊ de h nō intēdit p̄hus hic tractare: 2° ſu mit̄ p eo q̄ licet poſſit termiari tn̄ cū ma xia difficultate termiat̄ vl̄ ptrāſit̄: vt via q̄ eſt ab oriēte ad occidēs: nec de h itēdit p̄hus: 3° p eo q̄ nō pōt ptrāſiri pp ꝓfū ditū vt ꝓfundū maris vl̄ cētrū terre: nullus. n. pōt ptingere ad ꝓfundū maris pp altitudinē aq̄ q̄ ſubmergeret nec de h itēdit Ariſt. 4° ſumit̄ p aliquo q̄nto ꝯti nuo vl̄ diſcreto: qd̄ ē aptū natū hr̄e p̄in cipiū ⁊ finē ⁊ nō h3 vt linea itermiata ⁊ ſupficies ⁊ nūerus itermiatus: ⁊ ſic de ifi nito itēdit Ari. ſ3 nota q̄ ſi tale ifinitū ca reat prin° ⁊ fine dī infinitum abſolute ⁊ ſimplr̄ vt linea ymaginata in ſpatio in finito: ſi autē caret altero extremo tm̄ vt principio vel fine: dicitur infinitum ſm̄ quid: vt tēpus p̄teritum ſi eſſet mūdus

eternus di infinitum ſm qd:q2 non poſſet aſſignari pma dies in qua incepit:aſſignat vo vltima dies que fuit heri. Hec de p cap. ſufficiant.

Caput ſecundum.

Circa ſcđm cap.ſ.qd ſit infinitum nota q Phs ſolum diffinit infinitum 4° mō:qđ eſt vere τ ſimplr infinitum:τ de eo daſ duplex diffō. Prima eſt Ariſt. que eſt talis. Infinituz eſt illud extra qđ ſemp eſt aliqd accipe.i.infinitum eſt illud in quo pōt ſumi pars poſt partem:τ pars poſt partem:nec aliq̄ pars ſumetur bis:nec vnq̄ȝ deueniemus ad vltimam partez:vt ſi daret linea infinita poſſem ex ea accipe ynum cubitum : τ itez altez cubitum:τ itez altez:τ ſic in infinitum:τ nunq̄ȝ deuenirem ad vltimum cubitum:hoc eſt ꝑprie infinitum A nullus vo non eſt infinitus niſi ſm ſilitudinem:q2 lȝ poſſit ſumi pars poſt partem: vna tñ pars pluries ſumet:vt pȝ ad ſenſum.ideo nō eſt vere infinitus. Scđa diſſinitio eſt antiquoz Phoz τ eſt talis: vt refert Phs in 3° Phiſi. Infinitum eſt illud in quo nihil eſt extra.i.infinituz eſt illud qđ ꝯtinet oia : vel cui nihil deeſt: hec diffō eſt falſa:vt ꝓbat Ariſt. q2 cōpetit alteri : competit enim toti τ pfecto. nam totuz τ pfectum eſt cui nihil deeſt: vt pfecta domus eſt cui nihil deeſt:ȝ infinitum non eſt pfectum:caret enim fine: qui eſt pfectio rei ergo diffō totius τ pfecti non cōpetit infinito:τ ſic pȝ q antiq male diſſiniebant infinitum. Hec de 2° cap. ſufficiant.

Caput tertium.

Circa tertium cap.vtz detur infinitum agemus tria.

Primo:ponetur vna diſtinctio.

Scđo:ex hac diſtinctione ponentur quedam concluſiones.

Tertio:ſoluent quedam argumenta.

Diſtinctio eſt hec. Infinitum eſt duplex.ſ.ſm pfectionem:τ ſm q̄ntitatem. Infinitum ſm pfectionem eſt illud qđ in ſe ꝯtinet oēs pfectiones rez que ſunt τ que pñt eſſe: vt deus glorioſus. Infinitum ſm q̄ntitatem eſt duplex.ſ.in actu τ in potētia. Infinitum in actu eſt illud qđ eſt diſſinituz in cap preceđ. Infinitum in potentia eſt illud qđ lȝ q̄ntum ad id qđ eſt actu de eo ſit finitum : tñ pōt ꝓcedi in infinitum: vel diuidendo ipſuȝ in partes infinitas: vel apponendo ei partes infinitas:vt ſumat linea cubitalis:ipſa qdem vt cubitalis eſt finita:put vo pōt diuidi in partes minores τ minores:τ ſic in infinitum eſt infinita in potentia. nam oē ꝯtinuum eſt diuiſibile in partes infinitas : vt ꝓbabit in 6° Phiſi. Item ſumat corpus bicubitale : ei pōt apponi alter cubitus : τ fiet maius:τ alter:τ alter:τ ſic in infinitum: τ ſic ꝓcedet in infinitum ſm appōnem partis ad partem Infinitum in potētia eſt duplex.ſ.ſm diuiſionem : τ ſm appōnem. Infinituz ſm diuiſionem eſt qñ aliqđ ꝯtinuum pōt diuidi in partes infinitas que ꝯtinent in potentia in ipſo ꝯtinuo. Infinitum ſm appōnem eſt qñ alicui finito : puta corpori pedali poſſunt apponi partes infinite:tota diſtinctio figuratur ibi.

Infinitum

ſm pfectionem | ſm q̄ntitatem

Infinitum ſm quantitatem

In actu | In potentia

Infinitum in potentia

ſm diuiſionem | ſm appōnem

Ex hac diſtinctione ponunt quattuor ꝯnes:quaz prima eſt hec. Daſ infinitum ſm pfectionem. ꝓbatur. Deus eſt pfectionis τ virtutis ac vigoris iſiniti:vt ꝓbabit 12° Meth^cc ergo daſ infinitum ſm pfectionem. Añs pro nunc credatur donec ꝓbemus illic.

Scđa

¶ Scđa ꝯ:non datur infinitū actu ſm quantitatem:hec ꝓbatur ſic ex ſentētia Ariſt.in ꝑ celi:ꝛ in.3.phiſi. Si datur infinitum actu ſm quātitatem:ergo datur ſm quantitatem continuam puta linea: vel ſuperficies infinita:vel corpus infinitū vel ſm quātitatem diſcretam:puta multitudo infinita:vt īfinite formice vel ſtelle ꝛc. Sʒ neutro modo pōt dari:ꝛ ꝑ probo ꝙ non detur corpus infinitū:ex ꝯñti nec linea:nec ſuperficies:nō enim reperitur linea nec ſuperficies niſi in corpore:ꝓbatio eſt hec: ſi daꝛ corpus infinitum:vel ē immobile:vel eſt mobile:nō primum q: corpus nāle hʒ nām que eſt principium motus ꝛ quietis.ergo ſi datur corpus infinitū īmobile illud corpus nō erit nāle : ſʒ tm̄ imaginatum:nunc aūt loquimur de corpore nāli:ſi eſt mobile.ergo moueꝛ vel motu circulari:vel motu recto vt ſurſuʒ:vl̄ deorſum:ſʒ non pōt moueri motu circulari:q: oē motum:motu circulari hʒ centrū circa qđ mouetur. Et ſi hʒ centꝝ hʒ circūferentiam:ſunt eniʒ correlatiua:ſed in corpore infinito non pōt aſſignari centrū nec circūferentia: q: circūferentia eſt terminans ꝛ finiens corpus circulare. ergo tūc ſequereꝛ corpus infinitū finiri : ꝛ ſic infinitū eſſe finitum:qđ eſt in īpoſſibile:nec pōt moueri motu recto:q: ſi moueꝛ motu recto.ergo aſcēdit:vel deſcēdit vel moueꝛ a latere:ſʒ non pōt hoc modo moueri q: oē qđ aſcendit : vel deſcendit mutat locum:ſʒ corpus infinitū non mutat locum:occuparet enim oēm locuʒ ꝛ ſic nō remaneret locus ad quē poſſet moueri:ſi qs dicat ꝙ mouebitur ad locum aliū infinituʒ:ꝯ:nullus locus pōt eſſe infinitus:q: vt dicemus ī tractatu de loco: locus eſt terminus ꝛ finis corporis continētis:ſi eſt terminus.ergo terminat ꝛ finit:ꝛ ſic nō pōt eſſe infinitus:ꝛ ſic pʒ ꝙ non daꝛ corpus infinitum nāle actu : qđ ꝟo non detur numerus : vel multitudo reꝝ infinita actu:puta ſtelle infinite:vel lapides infiniti ꝓbatur ſic:oīs numerus ꝯtinetur ſub aliqua ſpecie numeri ; ſicut oē aīal cōtinetur ſub aliqua ſpecie aīalis. ergo ſi datur infinitus numerus reꝝ:ꝯtinetur ſub aliqua ſpecie numeri:puta ſub cētum: vel ſub mille ꝛc. Sʒ nulla ſpecies numeri eſt infinita q: oīs ſpecies numeri eſt multitudo mēſurata ꝑ vnitatem : qđ aūt eſt mēſuratum eſt finitum:ergo non pōt dari multitudo vel numerꝰ reꝝ actu infinitus: vtꝝ vero deus poſſit ꝓducere actu infinitum:eſt theologi conſiderare.

¶ Tertia ꝯ hec eſt:daꝛ infinitum in poᵃ ſm diuiſionem:ꝓbatur ſic. In quolibet ꝯtinuo puta in linea fit diuiſio in partes ſemꝑ diuiſibiles:ita qđ nūq̄ʒ deuenitur ad partē indiuiſibilē:q: tunc ſequeretur ꝯtinuum cōponi:ex indiuiſibilibus puta lineaʒ ex punctis:ꝛ tempus ex nunc ergo in quolibet ꝯtinuo ſunt partes infinite in potentia:in q̄bus pōt diuidi:ꝛ ſic daꝛ infinitū in poᵃ ſm diuiſionē. Immo quodlibet ꝯtinuū eſt īfinitū hoc modo.

¶ Quarta ꝯ:datur infinituʒ in poᵃ ſm appoſitioneʒ ꝓbatur:in numeris:ſm ꝙ diuido ꝯtinuum ſic multiplico partes:ꝛ ſic addo numero partium ꝯtinui:puta ſi diuido ꝯtinuum in decem partes conſtituo deceʒ ſi diuido in.12.addo duo ſuꝑ decem:ſi diuido in.14.addo q̄ttuor ſuꝑ decē:ꝛ ſic de alijs:ſʒ ꝯtinuū pōt diuidi in partes infinitas per tertiam ꝯnem:ergo numero poſſunt addi vnitates infinite: ꝛ ſic pʒ ꝙ in numeris datur infinituʒ in potentia per appoſitionem vnitatum in infinitum. Hec de.3.capite ſufficiant.

¶ Caput quartum.

Utrum infinitum ſit cognoſcibile. Pro euidentia huius faciaʒ duos

¶ Primo pono duas diſtinctiones.

¶ Scđo pono quattuor ꝯnes.

Prima diſtinctio:infinitum dicitur tripliciter.ſ.negatiue priuatiue ꝛ ꝯrie infinituʒ negatiue:dr̄ id ꝙ non finitur:nec eſt aptum finiri q: eſt indiuiſibile:ſic punctus ꝛ vnitas dr̄r infinita neg. Infinituʒ priua:eſt id ꝙ non finitur:ſʒ eſt aptum natum finiri:vt ſi dareꝛ linea infinita que eſt apta terminari

poncti ſ et non terminat: infinitū ꝯrie eſt id ꝙ negat finitatē et ponit infinitatem ſicut iniuſtitia negat iuſtitiā et ponit habitum oppoſitū: tale aūt infinitū eſt circa quātitatem ꝯtinuam. vel diſcretā: vel circa qualitatem virtualē que dī pfectio rei.

Secunda diſtinctio eſt hec: infinitū ſumitur dupl'r: p̄ ſm ſe. i. pro intentione infiniti quaſi abſtracte: 2° pro ſubſtracto. i. pro re cui attribuitur infinitas: puta pro corpore vel linea vt ſtat ſub infinitate: ſtante hac diſtinctione pono quattuor concluſiones.

Prima infinitum ſm ſe cōſideratum quaſi abſtractiue eſt cognoſcibile: nam eſt diſſinibile et diſſinitur in. 3. Phiſi. et de eo formātur plures ꝓpoſitiones vere: puta ꝙ infinitum eſt īmobile et hʒ rōnem partis ꝛc. Sed non poſſunt formari ꝓpōnes vere de ſubiecto niſi prius apprehendatur ſm̄ ergo ꝛc.

Secunda infinitum negatiue ſamptū pro ſuo ſubſtracto puta pōctus vel vnitas: eſt cognoſcibile: qꝛ omne quod eſt vel pōt eſſe contingit ſcire ex p̄ poſterioꝝ: ſʒ ponctus eſt et vnitas eſt: vt pʒ. ergo cum ſint infinita nega. tale infinitum eſt cognoſcibile.

Tertia infinitum ꝯrie ſm quantitatē virtualem. i. qd̄ hʒ virtutē infinitā ē cognoſcibile: nā vnūqdqꝫ eſt cognoſcibile ſm ꝙ eſt actu: ſed deus eſt maxime actu: vt ꝓbat in. xij. meth^cc: ergo tale infinitum eſt cognoſcibile.

Quarta infinitū ꝯrie. i. ſm quātitatem ꝯtinuam vel diſcretam non eſt cognoſcibile: loquēdo de infinito actu qꝛ tale non poteſt eſſe ex. 3. phiſicoꝝ et p̄ celi. ergo non poteſt cognoſci: probatur ꝯña qꝛ ex primo Poſterioꝝ ꝙ habet rationem non entis non eſt cognoſcibile: hec de quarto capi. ſufficiant.

Ultimo ſupereſt ſolu're quedam argumenta ꝯ predicta.

¶ Primum ꝓbat: ꝙ infinitum non dʒ ꝯſiderari a phiſico: ſic de infinito nō pōt haberi ſciētia qꝛ in p̄ phiſi. dī ꝙ infinitū: vt infinitum eſt ignotū. ergo ſi non poteſt cognoſci non dʒ conſiderari a phiſico.

Ad hoc dī ꝙ aliqd poteſt cognoſci dupl'r: p̄ per ſeipſū et ſic cognoſcuntur entia poſitiua de qbus poſſumus habere proprias diſſinitiones vt cognoſcimus hoiem per diſſinitionē hoīs: 2° aliquid cognoſcitur in alio: vt cauſa in ſuo effectu: vel per ſuum oppoſitum: vt entia priuatiua cognoſcūtur per ſuos habitus: ſic cognoſco malum p bonum: quietem p motum: mortem per vitam. Et hoc modo cognoſcimus infinitum: nam infinitum eſt priuatiuū finiti: et ſic per finitū cognoſco infinitum. Ad dictum phī dico ꝙ intelligit ſic: infinitū eſt incognitum per ſeipſum: cum hoc tñ ſtat ꝙ cognoſcatur ſaltem in cōfuſo per finitum: vt per ſuum oppoſitum.

¶ Scdm argumentum ꝓbat ꝙ non detur infinitum in po^a ſic. Omne ꝙ eſt in potentia pōt fieri actu: vt roſa que eſt in potētia pōt produci actu tēpore ſuo: aliter ſua potentia eſſet fruſtra: ſʒ infinitum non pōt fieri actu: qꝛ non pōt eſſe actu infinitum: vt ꝓbatur p ſcdam ꝯnem prepoſitā. ergo non pōt eſſe infinitum in po^a.

Ad hoc rñdet Ariſt. in. 3. phi. ſic. aliqd eſt in po^a dupl'r: p̄ aliqd eſt in po^a: vt fiat actu ſm ſe totū et ſint oēs partes ſue ſimul actu: ſic entia pmanē ia ꝓducēda dñr eſſe i po^a: vt puer gñandus eſt in potētia: vt ſʒ ſe totū gñetur: 2° aliquid eſt in potētia vt fiat actu non ſm ſe totū: ſʒ ſm aliquā partem: ſic entia ſucceſſiua dñr eſſe in potētia: nam in eis iā vna pars trāſit et alia futura eſt: alia vero: vt pñs ſit actu: ſicut pʒ in tpe: et in motu: et in oōne que eſt in voce. Et hoc 2° modo infinitum eſt in po^a quod qdem lʒ ſm ſe totū non fiat actu tñ ſm aliqs partes ſit actu: vt qñ diuido lineā alique partes fiūt actu que ſunt actu diuiſe. Alique aūt ſunt in po^a. i. nūdum diuiſe. Et qꝛ ꝯtinuum poteſt ſemp diuidi: dñr partes diuiſibiles eſſe īfinite in po^a.

¶ Tertium argumētum probat ꝙ datur

infinitum actu: saltē ſm multitudinē ſic ponitur caſus q̄ deus ꝓduxerit mūdum ab eterno ſicut potuit ꝓduxiſſe: vt declarabit in. 8. phi. & tūc arguo ſic: mūdus ē eternus. ḡ hoīes infiniti mortui ſūt: ſi. n. mūdus eſt eternus nō daſ ꝑmus hō: tūc vltra īfiniti hoīes mortui ſunt: ergo īfinite aīe ſeparate ſunt: oēs eni aīe intellectiue imortales ſunt: vt ꝓbabiſ in. 3. de aīa ergo daſ infinita multitudo aīaꝝ actu.

Ad hoc argm̄ varie ſunt ſolutiones: ſed pro nunc: vt magis reſolutā pono eam que eſt. b. Tho. in opuſculo de eternitate mūdi: vbi ſic dicit Ariſt. in. 3. phiſi. & in ꝑ de celo ſemp loqᷓ de infinito corporeo & mātli: vt pz: vbi ēt declarat qđ ꝓceditur in infinitū in numeris ex diuiſione ꝯtinui. Negat ergo phus poſſe dari multitudinē reꝝ corporeaꝝ infinitam actu: vt infinitos hoīes vel lapides &c. Mūdum vero demōſtrauit quin poſſit dari multitudo infinita actu reruꝫ incorporeaꝝ: vt infinite aīe infiniti angeli: ideo ad argm̄ dico ꝯcedēdo totum q̄ phus nō loqtur de infinito niſi in rebus mātlibus & corporeis: plura argᵃ & difficilia ſiunt in hac mā apud theologos: ſed excederuit pñe negotiū ī theologia vō de eis plena habebiſ ſolutio & cognitio: hec ſufficiāt de infinito: ſeqᷓ videre de loco.

¶ Explicit tractatus de infinito.

SUp q̄rtum libꝝ phiſi. ordinamus tres tracta. iuxta tria principaliter conſiderata in eodem: pᵐmus de loco: ſecundus de vacuo: tertius de tempore.

¶ Incipit primus tractatus ſuper quartum libꝝ Phiſicoꝝ & eſt de loco.

CIrca tract. de loco agēda ſunt q̄ttuor.
¶ Primo quot modis ſumitur locus.
¶ Scdo quid ſit locus.
¶ Tertio quomodo aliqua diuerſimode ſunt in loco.
¶ Quarto ſoluūtur quedā argumenta.

¶ Caput primum.

CIrca primū nota q̄ locus conſueuit ſumi. 4. modis: ꝑ pro corpore locāte vel ꝯtinente aliud: vt aq̄ dᶜ locus piſciuꝫ: 2ᵒ pro virtute ꝯſeruatiua locati que eſt in corpore locāte: ſicut dicimus tertiū clima eſt locus ellephātuꝫ: ibi enim maxime gn̄antur & ꝯſeruātur. Et de hoc modo loqtur porphirius cuꝫ dicit: pr & patria ſunt cauſa gn̄onis: 3ᵒ ſumitur pro illo circa qđ maxime dꝫ eſſe operatio alicuius: ſic dicimus celum eſſe locum dei: qꝛ deus maxime operatur in celo: & Roma eſt locus pontificis: qꝛ rome maxime operaſ: 4ᵒ ſumitur pro vltima ſupficie corporis ꝯtinētis tangentis ſuperficieꝫ corporis locati: que ſupficies ſi eſt maior corpore ꝯtēto dᶜ locus cōis: ſic vna camera eſt locus cōis decem hominibus cōtentis in ea: ſi aūt hec ſuperficies eſt eq̄lis corpori ꝯtēto: dᶜ locus proprius: vt tātum aeris quātum circondat ſortē ſm vltimā ſupficiem eſt locus proprius ſortis. Et hoc. 4. modo: tā de loco cōi: q̄ꝫ de ꝓprio ꝯſiderat phus i. 4. phiſi.

¶ Caput ſecundum.

CIrca ſcđm nota q̄ datur duplex diffinitio de loco vna ſm ātiquos que eſt falſa: 2ᵃ ſm Ariſtot. & Cōment. Prima eſt: locus eſt materia vel forma rei locate: puta aīa que eſt forma hominis vel ſpatium vacuum ſeparatum continens locatum: puta ſi in ſpatio camere nō eſſet aer nec aliud ellemētum: ponerē vero in camera decem hoīes: dicunt antiqui q̄ illud ſpatium vacuum eſt locus decem hominuꝫ: ſed hec diffinitio eſt falſa: & probo ſic: locus non eſt pars rei locate: poteſt enim remoueri res locata a loco & tamen non minui nec ledi: vt aqua pōt remoueri a ciato: ſed res non poteſt

remoueri a parte ſua ſine diminutione: vel leſione: vt p3. ergo locus nõ eſt pars rei locate: ſ3 forma ⁊ mã ſunt partes eſſẽtiales rei nãlis locate. ergo locus non eſt forma nec materia. Itẽ non eſt ſpatiũ vacuũ: qꝛ in tractatu ſequenti ꝓbabitur ꝙ non põt dari vacuu3. ergo diffinitio predicta de loco eſt falſa: 2ª eſt diffinitio phi que eſt hec: locus eſt ſuperficies vltima corporis ꝯtinẽtis imobilis pri mũ .i. locus ẽ ſuperficies vltima corporis ꝯtinentis locatum que ſuperficies eſt imobilis ⁊ immediate eſt tangens locatũ: vt ſuperficies cõcaua ciati eſt locus aque: ꝯtinet enim aquã ⁊ tãgit aquam. Cum nihil ſit mediu3 inter ſuperficiem cõcauã ciati ⁊ ipſam aquã. Hec diffinitio clara erit: ſi declarabit quõ illa ſuperficies ſit imobilis ⁊ pp qd apponitur ly primum. Notãdum igit ꝙ ſi ſumatur ly imobilis abſolute diffinitio eſt falſa: Nam p3 ꝙ ſi corpus ꝯtinens puta ciatus mouet ſm locu3 ⁊ ſua ſuperficies vltima mouetur: vt patet ad ſenſu3: pp qḋ hic iuenitur duplex expoſitio: prima eſt Cõmen. cõmẽto. 4. qui ſic diſtinguit: aliqd eſt mobile dupliciter. ſ. p ſe ⁊ p acciñs: mobile p ſe eſt corpus phiſicum: ⁊ iõ cu3 corpus locans puta aer ſit corpus phiſicum eſt mobile p ſe: mobile vero p acciñs eſt oẽ accidens ꝙ eſt in corpore phiſico: na3 ſi manus mea mouet p ſe: albedo ſua ⁊ ſuperficies ſua mouẽtur p accidens cum mouẽatur ad motũ manus: ſic cũ locus ſit ſuperficies locãtis: eſt accidens corporis phiſici locãtis: ⁊ ſic eſt mobilis p acciñs. Na3 ſi vas trãſmutatur localr: ſuperficies ſua p acciñs mouetur: non tamen p ſe: ſic ergo intelligatur diffinitio ſm Cõmen. locus eſt ſuperficies corporis ꝯtinẽtis vltima ⁊ imobilis p ſe: l3 mobilis per acciñs: imediate tãgens locatũ: 2ª expoſitio eſt b. Tho. ⁊ eſt hec: ſuperficies corporis continentis ꝯſideratur dupl*r* ꝑ inquãtum eſt hec ſuperficies. ſ. acciñs huius vaſis continentis: ⁊ ſic non eſt imobilis: nec ſic h3 rõnem loci: 2° ꝯſideratur quãtum ad ordinem vel ſitũ quẽ h3 ad cẽtꝝ terre ⁊ polos mondi ⁊ ſic eſt imobilis: ille enim ordo nũqua3 mutatur cũ centꝝ terre ⁊ poli ſint imobilia: vt declaratur in aſtrologia ⁊ ſic intelligit hec diffõ ſm. b. Tho. locus eſt ſuperficies corporis ꝯtinentis vltima: mobilis qde3 vt hec ſuperficies imobilis vero ſm ordinẽ ⁊ ſitu3 ad centꝝ terre ⁊ polos celi: que ſunt imobilia: prima expoſitio eſt clarior: 2ª eſt ſubtilior.

Caput tertium.

Circa tertium cap. ꝑ ponetur quedam diſtinctio: 2° quedã ꝯnes.

Diſtinctio eſt hec: aliqd eſt in loco dupl*r*. ſ. diffinitiue ⁊ circũſcriptiue: circũſcriptiue dupliciter. ſ. nãliter ⁊ violente: nãliter vel violẽte: dupliciter. ſ. per ſe ⁊ p accidens. Eſſe in loco diffinitiue: eſt eſſe in aliquo ſine occupatione ſpatij: ſic ſciẽtia eſt i intellectu ⁊ ſpẽs itelligibiles: ſic angelus ẽ in domo: ſic aĩa beata ẽ in celo. Cũ enim hec oĩa ſint nõ q̃nta nõ occupãt ſpatiũ. Eſſe in loco circũſcriptiue eſt re3 locatã ꝯtineri a locante cũ occupatione ſpatij: ſic oĩa corpora inferiora ſunt in loco: nam elemẽta ita diſponũtur ꝙ ſuperius continet inferius: ⁊ oĩa elemẽtata ꝯtinent in aliquo elemẽto cum occupatione ſpatij: cu3 quãtitatem habeant: eſſe in loco nãli circũſcriptiue eſt rem locata3 corpoream eſſe in ſuo locante ꝯſeruante ipſa3: in quo ſi nõ eſt ſemp conatur moueri ad ipſum: vt ad ſuum ꝯſeruatiuũ: ſic piſces ſunt in aqua: ſic hoĩes continẽtur in aere: ſic ignis ſemp conatur aſcendere ad sperã ſuam: vt ad ſuum conſeruatiuum. Eſſe in loco violẽto circũſcriptiue eſt rẽ locatam corpoream contineri in locante ꝯ inclinationem ſuam a ſuo ſemp conat recedere ceſſante impedimento: ſic ignis detinetur in terra: ſic aqua in nube: ſic piſcis in aere: ideo ignis conatur aſcẽdere ⁊ aqua ex nube deſcendere: ⁊ piſcis recurrit ad aquam ceſſante impedimento. Eſſe in loco circũſcriptiue naturali vel violento per ſe: eſt rem locatam contineri in aliquo locante circondante ipſam

ſm

ẜm ſe totam:ſic oẽs celi preter nonũ ſunt p ſe in loco hoc modo:nã ſupius circundat inferius:ꝛ breuiter oẽ elementum ꝛ oẽ elemẽtatum ſunt in loco p ſe. Eſſe in loco nãli vel violẽto circũſcriptiue p accidens:eſt rem locatã eſſe in locãte nõ rõne ſui:ſed rõne alterius:ſic partes totius ſunt in loco p accñs:nam ſunt in loco q꞉ totuꝫ eſt in loco:vt caput piſcis eſt in aq̃ q꞉ totus piſcis eſt in aqua:dico aũt ꝙ partes totius ſunt i loco p accñs q̃ꝫ diu ſunt in toto:ſi aũt ſeparãtur a toto tũc ſunt p ſe in loco:cũ habeãt eſſe diſtinctũ a toto: vñ manus ſortis diuiſa a ſorte eſt p ſe i loco. 2° principaliter ponũtur q̃dã ꝯnes.

Prima eſt: vltima ſpera que eſt nonũ celũ ẜm aſtrologos non eſt in loco p ſe:ꝓbatur:non hꝫ ſuperiorem ſperam circũdantẽ vel continentem ipſam cum ſit vltima. ergo nõ eſt in loco p ſe:pꝫ ꝯña ex declaratione premiſſa quid ſit eſſe in loco per ſe.

Scda ꝯ°:vltima ſpera eſt i locõ per accñs:ꝓbatur:omne qḋ mouetur localiter aliquo modo eſt in loco vltima ſpera mouetur localiter:cum moueatur motu circulari. ergo aliquo modo eſt in loco:non per ſe: vt ꝓbatum eſt per primam ꝯ°nem.ergo per accidens.

Tertia ꝯ°:vltima ſpera non dꝫ eſſe in loco p accñs q꞉ ſit in loco per centꝝ terre a quo hꝫ fixionem:vt ponit Auerois.4.phiſi.cõm:to.43.ꝛ ꝓbatur ſic:Illud eſt in loco p accñs ꝙ ẽ in aliquo exñte in loco p ſe:vt dictuꝫ eſt ſupͣ:ꝙ pars eſt in loco p accñs q꞉ pars ẽ in toto qḋ eſt in loco p ſe:ſꝫ vltima ſpera nõ eſt in cẽtro terre:imo eſt oppoſitũ:nã ſicut terra circũdatur a celo ita ꝛ centꝝ eius.ergo falſe dicit Auerois vltimã ſperã eſſe in loco p accñs q꞉ eſt p cẽtꝝ terre.

Quarta ꝯ°:vltima ſpera eſt in loco p accñs q꞉ eſt in loco p partes ſuas:vt tꝫ themiſtius ꝛ.b.Tho. hec declaratur ſic:corpus qḋ mouet̃ motu recto: vt elemẽtum ſurſum vel deorſum ẜm ſe totum mutat locum:vt ignis aſcendens ad ſperam ſuam deſerit locuꝫ inferiorem ꝛ intrat locuꝫ ſuperiorẽ:ideo eſt neceſſe ꝙ corpus ſic motuꝫ ſit in loco per ſe ꝛ ẜm ſe totuꝫ:corpus vero qḋ mouetur circulariter non ẜm ſe totum mutat locum:q꞉ mouetur ſup diametꝝ ꝛ polos ſuos qui ſunt ſemp in eodem ſitu:vt pꝫ in motu celi qḋ mouetur ſup articum ꝛ antarticũ polum:mutat aũt locum ẜm partes ſuas prout vna ſuccedit alteri:vt pꝫ ad ſenſuꝫ in celo in ſignis zodiaci:que ita ſe hñt qḋ vnum aſcendit poſt alterꝝ ſup noſtꝝ orizontem a parte oriẽtis:ꝛ ſic ſucceſſiue tendunt ad occidentem: ſunt aũt ſigna zodiaci partes octaue ſpere:vt declaratum eſt in trac.de ſpera:cum ergo corpus motum circulariter nõ ẜm ſe totum mutet locuꝫ:ſꝫ ſolũ ẜm partes ſufficit ꝙẜm partes ſuas ſit in loco:ſꝫ vltima ſpera mouet̃ circulariter.ergo vltima ſpera eſt in loco per partes ſuas ꝙ eſt eſſe in loco p accñs. Et id recte ꝯuenit:q̃m tota vltima ſpera eſt in partibus ſuis que ſunt in loco:cum mutent locuꝫ:ꝛ ſic ſoluatur ꝙ vltima ſpera eſt in loco p aliqḋ ſibi intrinſecum que ſunt partes:ꝛ nõ p aliqḋ penitus extrinſecum q̃le eſt centꝝ terre vt poſuit Auerois:opiniones Alexandri:ꝛ Auicene: ꝛ Auempace:dimitto q̃m patent in cõmẽto.b.Tho.cũ in ꝓbationibꝰ ſuis ſolã opionẽ Auerois poſui q̃m moderno tꝑe ſuſtinet̃ ab aueroiſtis.

Caput quartum.

Ultimo ponenda ꝛ ſoluenda ſunt quedam argumẽta cõtra predicta.

Primum ꝓbat ꝙ locus non ſit ſupficie ſic:locus ꝛ ſupficies ſũt ſpecies diſtincte quantitatis ꝯtinue:vt pꝫ in pñtis:ergo vna non predicatur de altera cum ſint oppoſite diſparate:vt homo ꝛ aſinus:ergo hec eſt falſa:locus eſt ſuperficies.

Ad hoc dꝛ ꝙ añs eſt falſum:nam locus ꝛ ſupficies ſe hñt: vt ſpecies ꝛ genus:locus eniꝫ eſt ſpecies ſupficiei:q꞉ ois locus eſt ſupficies non tñ eꝯ°:non enim ois ſuperficies eſt locus:ſꝫ ſolum ſupficies ꝯtinentis vltima tãgens

locatum:modo nõ eſt incõueniens q̃ ge
nus ꝑdicetur de ſpecie:nã hec ẽ vera hõ
eſt aĩal ſilr iſta:locus ẽ ſupficies q2 locus
eſt ſpecies:ſupficies ẽ genus:ꝛ qñ allega/
tur Ariſ.in ꝑdicamẽtis dĩ q̃ ibi loqͬ ſm
opionem famoſam antiquoꝝ qui crede/
bãt locũ ꝛ ſupficiẽ eſſe ſpẽs oppoſitas q̃n
titatis:ſꝫ i.4.phi. loqͬ ſꝫ opionẽ ꝓpaꝫ.

¶ Scõm argm̃ ad idẽ:nullum ꝯſeruati
uum eſt ſupficies nõ eniꝫ q̃ntitas eſt acti
ua:ſꝫ potius q̃litas:vt ignis hꝫ actiones
ſuas que ſunt illuminare ꝛ calefacere nõ
vt eſt quãtus:ſꝫ vt hꝫ lucem ꝛ calorẽ que
ſunt q̃litates.ſꝫ locus ẽ ꝯſeruatiuus loca
ti:vt pꝫ in.4.phi.g̃ locus nõ ẽ ſupficies.

Ad hoc dĩ q̃ locus ſumiͬ dupłr.
p̃.pro ſuperficie tm̃:ꝛ ſic
nõ eſt ꝯſeruatiuus locati:2° pro ſupficie
ꝛ qualitate corporis locãtis ꝯueniẽte cor
pori locato:ſic eſt ꝯſeruatiuus locati:ſed
phs nõ diffinit in.4.phiſi. locũ 2°mo
do:ſꝫ ſolum p̃ modo:ideo bñ dĩ q̃ locus
vt locus eſt ſuperficies:locus vero vt cõ
ſeruãtiuus locati eſt ſuperficies cum tali
qualitate corporis locantis:puta ſuperfi
cies aque cum humiditate ſua eſt locus
conſeruatiuus animalium aquatilium.

¶ Tertium ꝓbat q̃ locus non ſit imo/
bilis ſic:corpus locans eſt mobile:vt vas
eſt mobile.ergo ſua ſuperficies vltima tã
gens locatum eſt mobilis.

Ad hoc rñſuꝫ ẽ in 2° art° ſm viã
Auerro.ꝛ ſm.B.Tho.

¶ Quartum eſt ꝯ ill.m partem:primũ
ſic:ly primũ vel ſic exponitur.i.adequa/
te.Et hoc nõ:q2 ꝯtinere locatũ adequa/
te eſt ſolũ cõpetens loco ꝓprio q eſt eq̃lis
locato:ibi v̊o diffiniͬ locus:vt ꝑdicaͬ de
loco cõi ꝛ de loco ꝓprio:alr diffinitio nõ
cõpeteret oĩ ꝯtẽto ſub diffinito:ſi dicas
q̃ ly primũ exponiͬ ſic:imobilis primũ
i.oĩs ꝯ ſupficies eſt mobilis ſaltẽ p accñs
vt dictũ eſt ſup̃.g̃ hec expoſitio eſt falſa.

Ad hoc rñdetur ſm Cõmen.cõ
mẽto.41.ꝛ ſm.b.Tho.
q̃ ibi diffiniͬ ſolũ locus ꝓprius:ꝛ ly pri
mũ dꝫ exponi adequate:cũ v̊o dĩ q̃ diffi/
nitio loci dꝫ cõpetere oĩ loco:dico q̃ cõ/
petit oĩ loco ꝓprio:ſi qs vero vult diffi/
nire locuꝫ in cõmuni:ſic diffiniet:locus
eſt ſuperficies vltima corporis continen/
tis:que non eſt mobilis per ſe.

¶ Vltimũ argñi ꝓbat q̃ vltima ſpera
eſt in loco p ſe ꝛ nõ ſolũ ſm partes:ſic oẽ
qd̊ moueͬ p ſe localr:eſt in loco p ſe:ſꝫ vl
tima ſpera moueͬ p ſe localr:moueͬ eniꝫ
ſm ſe ab oriẽte ad occidẽs.g̃ ẽ p ſe i loco.

Ad hoc dĩ q̃ maior nõ eſt v̊a:niſi
in eo qd̊ moueͬ localiter
motu recto:q2 vt dictũ eſt ſupra:corpus
motum motu recto ſurſum vel deorſum
ſm ſe totũ mutat locũ:modo vltima ſpe
ra non mouetur motu recto:ſꝫ circulari:
ideo nõ eſt neceſſe q̃ ſit p ſe in loco lꝫ mo
ueatur p ſe:maior ergo eſt falſa de eo qd̊
mouetur localiter circulariter. Hec ſuffi
ciant de loco:ſequitur de vacuo.

¶ Incipit tractatus de vacuo.

Circa trac.de vacuo.4.
ꝯſideranda ſunt.
¶ Primo qd ſit vacuum.
¶ Scd̊o vtꝝ deͬ vacuuꝫ.
¶ Tertio ſi aliqd moueretur in vacuo
vtꝝ moueretur in tp̃e vel in inſtanti.
¶ Quarto ſoluẽda ſunt aliq̃ argumẽta.

¶ Caput primum.

Circa primũ nota q̃ ſicut
fuit duplex opio de
loco:ita eſt duplex opio de va
cuo:naꝫ opio antiquoꝝ de lo
co fuit q̃ locus eſt ſpatiũ ſeparatũ:equa/
le corpori locato:opio vero Ariſ.eſt q̃ lo
cus eſt ſupficies corporis ꝯtinẽtis circũ/
dans corpus locatuꝫ.Ita dupłr põt ima
ginari vacuum:p̃ vt quoddã ſpatiũ:2°
vt quedã ſupficies:ſm primam imagina
tionẽ ſic diffiniͬ:vacuum eſt ſpatiũ nõ re
pletũ corpore locato:tñ aptũ natũ reple
ri.Iuxta ſcd̊aꝫ imaginationẽ ſic diffiniͬ:

vacuū eſt locus: qui eſt ſupficies non re pleta corpore apta nata tñ repleri: ꝓ dici tur nõ repleta corpore: vt ſi in ciato emiſ ſa aqua nullū corpus reciperet: nec aer: nec aliud: ſuper ficies interior ciati dicere tur vacuum: q: ꝑ caſum datum nõ reple retur aliquo corpore: dr̄ apta nata repleri q: vacuū ſe h3 vt ꝑuatio: vñ ſicut cecus ē ille q nõ videt ⁊ ē aptus natus videre. ita vacuū eſt locus nõ repletus corpore aptus natus repleri: vñ non pōt dici ꝙ pūctus ſit vacuū: q: l3 pūctus nõ reple tur corpore tñ non eſt aptus natus reple ri: hec ſcđa diffinitio eſt ꝯm Ariſto. ⁊ ma gis famoſa. Hec de ꝓ capite ſufficiant.

¶ Caput ſecundum.

Circa ſcđm querēdu3 eſt vtꝝ detur vacuum in natura: pro quo ꝓ no tādum eſt ꝙ antiqui dupl̄r ponebant va cuum: qdam enim dicebant ꝙ vacuū eſt ſpatium vel ſupficies non repleta corpo re locabili: ⁊ diſtinguitur ſicut diſtingui tur locus a locato. Quidā ꝟo dicebāt ꝙ vacuū eſt in corporibus iſertū ⁊ inditū: vt ſunt corpora rara: puta lana ⁊ ſpõgia: dicebant enim ꝙ in talibus corporibus ſunt quedā poroſitates vel vacuitates: ⁊ illis compreſſis talia corpora ꝯdēſantur: credebant igitur per tales poroſitates in quolibet corpore raro vel ꝯdēſabili da ri vacuū inſertum tali corpori: iuxta igi tur has duas opiones ponit duplex ꝯ:

Prima eſt: non datur vacuum in natura quod ſit ſpatium diſtinctum a re locata: hec probatur ab Ariſtot. pluribus rationibus. ego autem adduco fortiore3 ſicut ſi datur ſpatiū va cuum. ergo nullus eſt motus rectus loca lis naturalis nec violētus: qđ eſt falſu3: vt p3: probatur ꝯña ſic: ⁊ ꝓ quo ad motū naturalem: omne quod mouetur natura li motu mouetur ad aliquā differentia3 loci ſibi ꝯuenientem in qua conſeruatur: puta ſurſum vt ignis: vel deorſu3 vt gra ue: iſte enim ſunt differētie loci: vt p3 in 2° celi: S3 ſi datur ſpatium vacuum: in eo non eſt ſurſum: nec deorſum: nec alie differentie loci: q: vacuum eſt vt priua tio: vt dictum eſt in ꝓ cap. priuatio eſt ne gatio: negatio eſt non ens: nõ ens nullas h3 differentias. ergo a ꝓ ad vltimum va cuum nullas h3 differentias loci: ⁊ ſic ni hil mouebitur naturaliter ad locū ſuu3: qđ eſt falſum: 2° probatur ꝙ nullus erit motus violentus ſic: aliquid mouetur violenter inquantum recedit a dña loci ſibi conuenienti ⁊ tendit ad differētiam loci ſibi diſconuenientem: vt quando la pis recedit a loco deorſum ⁊ proijcitur ſurſum: ſed ſi datur ſpatium vacuum re mouetur ſurſum ⁊ deorſum ⁊ alie diffe rentie loci: vt probatum eſt. ergo pari ra tione nullus erit motus violentus ſicut nullus erit motus naturalis.

Nota ꝙ Ariſ. ꝓbat ēt nõ dari ſpa tiū vacuū in tex. comēt. 71. q: fiet motus localis i inſtāti: ſ3 hāc rõnē quātum valeat pertractabo in cap. 3°.

Secunda ꝯ: non datur vacuu3 corporibus inditum vel inſertum: vt credebant antiqui: nec ſunt alique vacuitates in corporibus ra ris vt eſt lana vel ſpongia: hec probatur ſic: ſi datur vacuum corporibus inſertu3: hoc eſt vt poſſint corpora rara condenſa ri ⁊ rarefieri: ſed condēſatio ⁊ rarefactio pōt fieri ſicut tali vacuo. ergo huiuſmo di vacuum non eſt ponendum. Qꝛ au tem rarefactio ⁊ condenſatio poſſit fie ri ſine vacuo declarandu3 eſt. Et primo dicetur quid ſit rarū ⁊ denſum: ⁊ quid rare factio: ⁊ ꝯdenſatio: 2° dicetur quot mo dis contingit aliqd rarefieri ⁊ ꝯdenſari.

Circa primum nota ꝙ rarū corpus eſt illud quod h3 parū de mā ſub magna quantitate: vt aer vel ignis ⁊ lana ⁊c. Denſum corpus eſt illud qđ h3 multum de mā ſub parua quantitate vt lapis ⁊ libra plumbi: vnde ſi accipiatꝰ li bra lane ⁊ libra plūbi: p3 ad ſenſum q: re libra lane eſt maioris quantitatis ꝙ̄ libra plumbi: q: ve3 libra lane eſt rara ⁊ paruā materiam habet ⁊ libra plumbi eſt denſa ⁊ multum de materia habet.

¶ Rarefactio eſt dilatatio partium ſine noua acquiſitione alicuius partis: vt cū cera liquefit ē rarefactio cere: q2 ſue partes magis dilatanť ꝛ occupāt maiorē locū: non tñ aliq̄ pars cere de nouo acqriť que prius non eſſet. Cōdenſatio eſt reſtrictio partiū ſine deperditione alicuiꝰ partis: vt cū aq̄ ꝯgelať ē ꝯdēſatio aque: q2 ſue ptes magis reſtringunť ꝛ tñ nulla pars aque deꝑdiť nec corrūpiť pp ipſam ꝯgelationē.

Circa ſcđm nota: ꝙ rarefactio ꝛ ꝯdenſatio pōt fieri tribus modis: p̄ p ſolum motū localē: nam cū aliqs mouetur localr partes aeris que ſunt ante ipſum ꝯdenſanť: partes vō que ſunt poſt ipſum rarefiunt: idem accidit cū aliquid moueť in aqua: 2° fit p motum alterationis: vt vas ſemiplenū aqua ſi apponatur igni ꝛ ebuliat impleť aqua ita ꝙ effunditur: ꝙ fit q2 p calefactionem rarefit ipſa aqua ꝛ occupat maiorem locū q̄ꝫ prius: ſi ſūt remoueať ab igne ad priorē quātitatem reduciť: q2 frigefactione ꝯdenſať: ſicut enim ꝓpriū eſt calidi dilatare: ita ꝓpriū eſt frigidi ꝯſtringere: 3° fit p gñones ꝛ corruptionē: cū enim ex aqua gñatur aer: ex vno pugillo aque gñantur decē pugilli aeris: vt pꝫ in libro de gñone ergo aqua rarefit. Cum vero ex aere gñatur aqua ex decem pugillis aeris gñatur vnus pugillus aque. ergo aer ꝯdenſať: ꝛ ſic pꝫ ꝙ modis fit rarefactio ꝛ ꝯdēſatio.

¶ Hijs declaratis probo ꝙ rarefactio ꝛ ꝯdenſatio poſſit fieri ſine vacuo ſic: res aliq̄ rarefit ex hoc ꝙ partes ſue dilatanť ꝛ recipit maiorē quātitatē q̄ꝫ prius: ꝛ cōdēſať ex hoc ꝙ partes ꝯſtringunť ꝛ reduciť ad minorē q̄titatē. ḡ nō ē neceſſe ponere i corporibꝰ raris aliqđ vacuū: vel aliquas vacuitates: qbus compreſſis talia corpora condenſentur. Et ſic pꝫ ꝙ nulla ratione cogimur ponere vacuum.

¶ Caput tertium.

Circa tertium cap. diſcutiēdum eſt vtꝝ ſi p impoſſibile daretur ſpatiuꝫ vacuum puta totū ſpatium qđ eſt a celo lune vſque ad terraꝫ: ꝛ poneretť lapis ſurſum qui deberet deſcēdere: vtꝝ iſte lapis p totum hoc ſpatiū vacuum moueretur in tpe vel in inſtanti. Ad declarationem huius dubij: nota ꝙ due ſunt opiones ſolēnes: prima eſt Cōmen. qui tꝫ abſolute in .4. phiſi. cōmēto .74. ꝙ motus in vacuo fieret in inſtanti: ꝛ fondat ſe ſup rōnem Ariſto. in .4. phiſic. que talis eſt ſumatur ſpatium vacuum per imaginationem ꝛ ſit A item ſumatur ſpatiuꝫ plenū aliquo corpore puta aere: ꝛ ſit B item ſumātur duo mobilia puta C ꝛ D vel ſint duo lapides: quoꝝ vnus debeat moueri in ſpatio vacuo ꝛ alter i ſpatio pleno aere: hijs ſic diſpoſitis probat Ariſ. ꝙ lapis qui mouetur in ſpacio vacuo: mouetur in inſtanti ſic: qualis eſt ꝓportio ſpatij vacui ad ſpatium plenum in ſubtilitate: talis eſt ꝓportio ipſius motus in vacuo ad motuꝫ in ſpatio pleno in velocitate: quāto enim ſpatiū eſt ſubtilius: tanto motus eſt velocior: q2 ſpatium ſubtilius minus reſiſtit mobili: vt pꝫ ſi duo lapides deſcēdant vnus in aere alter in aqua: ille qui deſcendit in aere deſcendit velocius: q2 aer eſt ſubtilior aqua: ꝛ minus reſiſtit lapidi moto: ſꝫ inter ſpatium vacuum ꝛ ſpatiū plenum nulla eſt proportio in ſubtilitate: eſt enim ſpatium vacuum ſubtilius ſpatio pleno in infinituꝫ cum in ſpatio vacuo nulluꝫ ſit corpus quantūcūqꝫ ſubtile replens vacuum. Ergo inter motum qui eſt in ſpatio vacuo: ꝛ inter motum qui eſt in ſpatio pleno: nulla eſt proportio i velocitate: ꝛ ſic motus in vacuo eſt in infinituꝫ velocior q̄ꝫ motus in ſpatio pleno. ergo erit in inſtanti q2 ſi eſſet in tempore quantumcumqꝫ paruo inter iſtos duos motus eſſet proportio: cū duo tempora finita ſemper adinuicem ꝓportionentur ſiue proportione cētupla ſiue milleſima queciiqꝫ ſit illa: hec eſt rō Ariſ. quam roborat Cōment. declarans quō concludit: nam quod motus fiat in tempore cōtingit ex tribus cauſis: p̄ ex ſitu: vt quando mobile eſt ſurſum ꝛ dꝫ moueri deorſum: q2 in vno inſtanti mobile nō

poteſt eſſe ſurſum ꝛ deorſum: ideo mouetur i tẽpore: 2° ex natura rei mobilis: vt qñ mobile mouetur ad aliqđ vbi ſibi repugnans: puta dũ lapis moueẜ ſurſum: mobile vt graue repugnat mouẽti: ideo mouetur in tempore: 3° ex ſpatio: vt qñ ſpatium in quo aliqđ dꝫ moueri eſt plenum corpore ſubtili vel dẽſo tunc eſt motus in tempore: ita tñ ꝙ qñ ſpatium eſt plenum ſubtiliori corpore fit motus velocior ꝛ in minori tempore: qñ aũt eſt plenum denſiori: motus eſt tardior ꝛ in maiori tpe. Ex prima cauſa inquit Cõmen. motus celi eſt in tempore: ex 2ª ꝛ pª motus rei aiate eſt in tempore: ex tertia motus grauium ꝛ leuium in aiatorꝫ eſt in tẽpore. ergo ſi moueẜ graue: puta lapis in medio vel ſpatio vacuo: nullo modo impediente ipſum lapidem motum: talis motus non erit in tempore: ſꝫ in inſtanti ꝛ ſic ratio pħi cõcludit. Scḋa opinio eſt b. Tho. in. 4. phiſi. qui tꝫ ꝙ motus in vacuo eſſet in tẽpore: ꝛ pº probat ſuam ɔ̃nẽ: 2° rñdet rationi Ariſt. probatio eſt hec: ſumatur ſpatiuꝫ vacuum qḋ habeat imaginarie duos terminos. ſ. A ꝛ B ꝛ debeat moueri in ipſo vacuo lapis ex A in B vt patet in hac figura.

A	lapis motus ex A in B	B

Manifeſtum eſt ꝙ A ꝛ B ſunt termini vel duo extrema oppoſita: qꝛ ois motus eſt inter terminos ɔ̃rios: vt dictuꝫ eſt in pº phiſic. puta motus localis rectus eſt a ſurſum deorſum: vel ab ante ad retro ꝛc. Alteratio eſt a ɔ̃ria ad ɔ̃riam qualitatem vt calefactio a frigitate ad calorem: huic ſic diſpoſitis arguo ſic: ſi lapis qui mouetur in vacuo: mouetur in inſtãti. ergo in vno inſtanti erit in A ꝛ in B ſed hoc eſt falſum: probatur pº ɔ̃ña: ſi in vno inſtanti non eſt in A ꝛ in B ergo in vno inſtanti erit in A ꝛ in alio inſtanti erit in B ſed inter quelibet duo inſtantia datur tẽpus medium: vt pbabitur in. 6. phiſic. ergo lapis mouebitur in ſpatio vacuo in tpe ꝛ ſic habebiẜ ppoſitum ꝙ. ſ. motus eſt in tpe ꝛ non in inſtanti: falſitas vero ɔ̃ñtis pbatur ſic. Nullum mobile põt eſſe in terminis oppoſitis ſimul ꝛ in eodem inſtanti: qꝛ oppoſita non ſimul ſe cõpatiuntur: ſꝫ terminus A ꝛ B ſunt oppoſiti: vt declaratum eſt: ergo mobile puta lapis q mouetur in ſpatio vacuo non põt eſſe in eodem inſtãti in vtroqꝫ termino: ſꝫ i vno inſtanti erit in A ꝛ in alio erit in B ꝛ ſic motus erit in tpe: probata ɔ̃ne. b. Tho. ſic rñdet rõni Ariſt. ratio pħi non cõcludit niſi ɔ̃ antiquos qui opinabãtur ꝙ tota cauſa quare motus fiat in tpe ꝛ ſit velox: vel tardus eſſet medium vel ſpatiuꝫ plenum: pp qḋ bene ɔ̃cludit pħus qḋ ſi non eſt alia cauſa: ꝛ aliquid moueatur in ſpatio vacuo ꝙ motus erit in inſtãti: ſed dicit. b. Tho. ꝙ cauſa quare motus fiat in tẽpore non ſolum eſt ſpatium plenum: ſꝫ ẽt oppoſitio terminorꝫ inter quos eſt motus: vt exemplificatum eſt de A ꝛ B pp quod dato caſu ꝙ lapis moueret in ſpatio vacuo: adhuc motus eſſet in tẽpore: qꝛ ꝛ ſi ſpatium vacuꝫ non impediret: tñ oppoſito terminorꝫ A ꝛ B non patitur ꝙ lapis pro vnomet inſtãti mouetur ex A in B ratio ergo pħi concludit ɔ̃ antiquos ꝛ non ſm veritatẽ abſolute: ad rõnem Cõmen. dicit ꝙ motus grauium ꝛ leuium eſt in tempore non ſolum ex tertia cauſa: ſꝫ ex prima. ſ. ex oppoſitione ſituuꝫ vel terminorꝫ: ꝛ ideo vt dictũ eſt ẽt dato ſpatio vacuo motus eſſet in tempore qꝛ pro vnomet inſtãti mobile nõ põt eſſe in oppoſitis terminis: hec de 3° ſufficiant.

¶ Caput quartum.

Ultimo ſoluenda ſunt aliqua argumenta contra predicta.

¶ Primo ſic: qñ lapis moueẜ ad aliquẽ locũ: vel recipiẜ in loco pleno: vel in loco vacuo: nõ i plẽo qꝛ tũc duo corpora eẽnt i eodẽ loco. ſ. corpus quo plenus ẽ locus ꝛ lapis: ergo recipiẜ i vacuo. ꝫ daẜ vacuũ.

Ad hoc di. ꝙ recipitur in pleno: non tñ duo corpora ſunt

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

in eodem loco:quia primum corpus re plens locum cedit ipſi lapidi vel per receſſum ſuum:vel per condenſationem:⁊ ex hoc conſtat ꝙ non eſt neceſſe ſecundum cecedere tertio:nec tertium quarto ⁊ ſic totum vniverſuʒ perturbari:vt opinabantur antiqui:q: primuʒ corpus:vel ſcḋm poteſt condenſari:⁊ ibi erit ſtatus.

¶ Secundo ſic:capiatur aqua calidiſſima qua repleatur amphora:⁊ eius foramen optime obſtruatur:ponaturqꝫ tempore hyemis in loco frigidiſſimo ita vt congeletur ⁊ condenſetur:tunc occupabit minorem locuʒ ꝙ̃ prius:qn̄ enim corpus rarum condenſatur partes ſue conſtringuntur ⁊ occupant minorem locuʒ ꝙ̃ prius: vt diximus ſupra. ergo funduʒ vel alia pars amphore remanebit vacua cum ꝑ foramen obtruſuʒ non poſſit ingredi aer ad replendum partē vacuam.

Ad hoc dicitur ꝙ admiſſo caſu de duobus fiet vnuʒ vel ipſa aqua non cōgelabitur etiam ſi ſit tēpus frigidiſſimuʒ:q: natura abhorret vacuum vel in inſtanti congelationis amphora frāgetur:vt aer poſſit ingredi:nec hoc dʒ videri miraculum:naʒ videmus ꝙ vas plenum aqua puta ampulla:ſi hʒ duo foramina nunꝙ̃ aqua exiet ſi alteꝝ foramen maius obſtruatur: q: cum non poſſit ingredi aer daretur vacuum.

¶ Tertio ſic:ſumātur due tabule plane ⁊ ſe tangentes imediate ſm omnes partes:⁊ vna eleuetur equaliter ab alia:tūc ſequitur ꝙ imediate poſt hoc inſtans ille tabule diſtabunt ab inuicem ſm ſuas ſuperficies. ergo aer exterior vel mediabit poſt hoc inſtans inter ſuperficies que ſunt in medio tabulaꝝ vel nō:ſi ſic. ergo aer eſt motus ad media tabulaꝝ in inſtā ti:⁊ ſic fuit motus in inſtāti:qḋ eſt impoſſibile:vt probabitur in.6.phiſi.ſi non.ergo in medio tabulaꝝ erit vacuum.

Ad hoc dicitur dupliciter.ꝓ negatur caſus:non enim duo corpora dura ſe poſſunt tangere imediate:vt probat Phus in 2° de anima imo ſemper eſt aer aut aliud mediuʒ:di 2° ꝙ non poſſunt ab inuicem equaliter eleuari q: repugnat ex natura rei motum fieri in inſtanti vel dari vacuum.ne ergo hec inconuenientia dentur:negatur caſus.

¶ Quarto ⁊ vltimo ſic:quando aial nutritur nutrimētum recipitur vel in partibus plenis: vel in partibus vacuis non i plenis q: duo corpora eſſent ſimul:ergo in vacuis:ſic ergo datur vacuum.

Ad hoc di ꝙ recipit in partibus plenis quibuſdam corporibus ſubtilibus:que cedunt in aduentu nutrimenti:eodem modo ſoluitur argumentum de cineribus:ſic eniʒ arguitur: ſumatur vas ꝯtinens phialaʒ aque ⁊ impleatur cineribus:deinde ſupereffundat phiala aque:tota phiala aque recipiet in illis cineribus. ergo ſignū eſt ꝙ in cineribus ſunt alique vacuitates que poſtea implētur ex illa aqua:aliter duo corpora eſſent in eodem loco.ſ. aqua ⁊ cineres:hac experientia tenebāt antiqui dari vacuuʒ corporibus inditum vel inſertum.

Ad hoc dicit ꝙ in cineribus ſunt multe poroſitates plene aere qui recedit in infuſione aque:deinde ꝓpter ſiccitateʒ cineꝝ ꝯ̄riam humiditati aque corrūpitur magna pars aque ⁊ conuertitur in aereʒ qui exhalat ⁊ cineribus inſenſibiliter.Et ꝑ hoc videtur ꝙ ipſuʒ vas tātam aquam retineat plenum cineribus ſicut non plenum:ſʒ ſenſus decipit q: non tota aqua infuſa remanet in cineribus:ſʒ magna pars conuertitur in aerē q exhalat:nō ergo eſt neceſſe ponere i cinerib⁹ vacuitates:ſʒ poroſitates ꝓdictas plenas aere.Hec de vacuo ſufficiant.

¶ Incipit tractatus de tempore.

Circa tractatum de tēpore:qui valde difficilis eſt conſiderāda ſunt ſex.

¶ Primo quid ſit tempus.

¶ Scḋo in quo ſit tempus vt in ſbo.

℃ Tertio qđ ſit inſtans vel nunc: ⁊ vtꝝ ſit idem nunc in toto tempore.
℃ Quarto que ſint illa que menſurantur tempore.
℃ Quinto vtrum tempus habeat eſſe completum extra animam.
℃ Sexto ſoluuntur quedam argumēta.

℃ Caput primum.

Circa primum vt ſciamus in quo ſenſu ſit diffiniendum tempus apud pħm. nota q̄ ſumitur tripliciter. Primo pro bono ſtatu alicuius: vt apud vulgum dicitur: ſortes hʒ bonuʒ tempus. i. bene ⁊ gaudioſe viuit. Scḋo pro temperie aeris vel intēperie: vt qñ ſerenus eſt aer nec plurimuʒ eſt frigidus aut calidus dicitur hoc eſt bonuʒ tempus: eȝ autem quando eſtus: aut pluuia: aut grando ſuperabundant dicitur malum tempus: de his duobus modis non eſt ſermo apud phiſicum. Tertio ſumit̃ pro menſura motus ⁊ rei ſucceſſiue: ſicut enim vlna vel cubito menſuramus pānum: ita tpe menſuramus quemlibet motum: vt dicemus. Et hoc 3° modo diffinit̃ apħo in. 4. phiſ. cuius diffinitio manifeſtat̃ p̄ tres ꝯnes quas ponit pħs.

Prima ꝯ: tempus nō eſt motus: pbatur: motus dr̄ velox vel tardus: ſed tempus non dr̄ velox vel tardum. ergo tēpus non eſt motus: pbatur mi. tēpus nō diffinitur per tpē: nihil per ſeipſum diffinitur: ſʒ velox diffinit̃ p tpē velox. n. eſt q̄ bꝛeui tpe multū ſpatiū ptranſit: vt equus currens: tarduʒ eſt q̄ lōgo tpe paruum ſpatiū pertranſit: vt limacha dum mouetur. ergo tempus non poteſt dici velox vel tardum.

Secunda ꝯ: tempus licet non ſit motus: tamen nō precipitur ſine motu: pbatur ſic: ſi multum precipitur de motu: etiam multum cognoſcitur de tēpore: dicimus enim ſortes ambulauit. 3 o. miliaria. ergo decem horaꝝ tempus preteriūt: ſi vero paruʒ de motu cognoſcitur etiaʒ paꝝ de tempore: ſi aūt o1o motus non cognoſcitur: ſimilr̄ nec tēpus cognoſcitur decurrere: vt pʒ de hominibus qui dormiebant apud ſardos longo tēpore ⁊ reddebātur inſenſibiles ex qbuſdam incantationibus: quādo euigilabant dicebant ſe quaſi nihil dormiſſe: quia primum inſtans in quo cepe-rant dormire copulabant cum vltimo inſtanti in quo excitabantur: ⁊ ſic non percipiebant tempus mediuʒ inter illa duo inſtantia: q2 dum eſſent ita ſomno oppꝛeſſi nullum motum ſentiebant. ergo ſignum eſt q̄ nō cognoſcitur tpꝰ ſine motu.

Ad hoc aūt q̄ percipiatur tēpus ſufficit q̄ percipiatur aliquis motus indiſtincte etiā ſi ſit motus fantaſie vel cogitatiue: nā dato caſu q̄ ſortes ſedeat ſpeculans in camera: ⁊ nulluʒ motum exteriorē ſentiat: ēt ex ſolo motu ſantaſie ſue percipiet tempus preterire.

Tertia concluſio: tempus eſt numerus motus ſm̄ prius ⁊ poſterius: hec eſt diffinitio tēporis: que ſic declaratur: tempus eſt numerus. i. mēſura: nā menſura poteſt dici numerus rei menſurate q2 menſura ſemel vel pluries applicata menſurato menſurat ipſum: vt pʒ de vlna que pluries replicata menſurat totū pānuʒ: ſʒ lꝫ ſemel importat vnitatem que eſt pncipiū numeri ⁊ lꝫ: pluries importat numeꝝ. ergo quelibet mēſura pōt dici numerus vel vnitas: tpꝰ ꝰ eſt numerus. i. mēſura: 2° dr̄ motus. vñ nota q̄ ſi tpꝰ eſt menſura: vel eſt menſura rei pmanentis: vel rei ſucceſſiue: non rei permanentis: q2 menſura dʒ eſſe homogenea. i. eiuſdem nature cū ſuo menſurato: vt dr̄ in x° metħ̄ᶜᵉ. ergo res permanens puta pannus dʒ habere menſuram pmanentem vt eſt vlna: ⁊ res ſucceſſiua dʒ habere menſuram ſucceſſiuam: in qua vna pars adueniat alia trāſeat: ſʒ motus eſt res ſucceſſiua. ergo debet habere menſuram ſucceſſiuam que eſt tempus: dicit ergo pħus: q̄ tēpus eſt menſura motus:

ne credatur eſſe menſura rei permanen/ tis: niſi pro quanto eſſe rei permanentis ſubicitur motui ⁊ variationi: vt eſt eſſe rei corruptibilis quod menſuratur tempo/ re: vt dicemus infra. 3° dicitur ſm prius ⁊ poſterius.i. tempus menſurat motum ſm partem priorem ⁊ poſteriorem que ſunt in ipſo motu: vnde nota q̈ quia res permanens puta pannus habet omnes partes ſuas ſimul exiſtentes: ideo vlna eſt res permanens que eſt menſura pan/ ni: vnde ⁊ vlna poteſt ſm ſe totam appli cari panno: ⁊ pānus ſm ſe totum poteſt menſurari: motus vero q2 eſt res ſucceſſi ua ⁊ ſue partes ſunt in continuo fluxu ita q̈ vna eſt prior idest precedens ⁊ alia poſterior.i. ſequens: ſimiliter partes tem/ poris ſunt in continuo fluxu: prout vna preterit alia aduenit: ideo motus ſm ſe totum ſimul non poteſt a tempore men/ ſurari: ſ; ſm partes ſuas: ita q̈ pars prior motus mēſuratur parte priori.i. preterita temporis: ⁊ pars poſterior menſuratur parte poſteriori.i. futura temporis: aliter enim: vt dicit phus in textu non cogno/ ſceremus tempus niſi cognoſceremus prius ⁊ poſterius in motu. Ex hijs patet quomodo ſit intelligenda diffinitio tem poris. Que clarioribus terminus ſic po/ teſt formari: tempus eſt menſura motus ſm partem priorem ⁊ poſteriorem ipſius motus: vel ſic: tēpus eſt menſura motus ſm q̈ applicatur parti precedenti ⁊ par ti ſequenti ipſius motus: quis numerus ſit ille qui ponitur in diffinitione tempo/ ris dicetur in reſponſione argumentoꝝ. Hec de primo capite ſufficiant.

¶ Caput ſecundum.

Circa ſcḋm: declarandū eſt in quo ſit tempus tamquam in ſubiecto: vt ſua propria paſſio: cum enim tempus ſit accidens q2 eſt quantitas: vt patet in quinto Methce: ⁊ omne accidens ſit in aliquo ſubiecto: tempus d; habere ſuum proprium ſubiectum: vnde nota q̈ ſm d. Tho. in cōmento ſuper quartum phi/ ſicoꝝ: ⁊ clarius in opuſculo de inſtanti/ tibus: tempus eſt propria paſſio motus primi celi: quod eſt 8ª ſpera ſm Ariſtote lem: vel 9ª ſm Ptholomeū: ⁊ eſt in eo ſicut in proprio ſubiecto. Cuius ratio eſt hec: tempus eſt menſura motus. ergo pri mo ⁊ per ſe eſt mēſura primi motus qui eſt primi celi: a quo cauſantur omnes alij motus in hijs inferioribus: ſi eſt primo ⁊ per ſe menſura primi motus. ergo eſt propria paſſio primi motus ⁊ ſic eſt ſubie ctiue in eo: ſicut par in numero. Ex hac ratione ſm beatum Thomam ſequūtur duo corelaria. Primum eſt: tempus com parat ad motum primi celi: vt accidens ad proprium ſubiectum ⁊ vt menſura ad menſuratū. Ad alios vero motus com/ paratur ſolum: vt menſura ad menſura/ tum: non tñ eſt ſubiectiue in eis. Scḋm eſt: tempus eſt ſolum vnum q2 ſuum ſu/ biectum eſt ſolum vnum: nam eſt tātum vnum primum celum quod mouetur tā tum motu diurno: quando autem ſubie ctum eſt vnum: ſuum accidens eſt ſolum vnum q2 accidens non plurificatur niſi plurificetur ſuum ſubiectum: cū igitur tempus ſit propriū accidens primi mo tus: ſicut primus motus eſt tantū vnus: ita erit ſolum vnū tempus: quod eſt mē ſura omnium motuum ſucceſſiuoꝝ. Hec de ſecundo ſufficiant.

¶ Caput tertium.

Circa tertium declarandū eſt prin cipaliter quid ſit nunc: 2° quid ſit tunc: quid iam: quid modo: quid olim: quid repente: hec enim omnia ſimul de/ clarātur a pho: 3° inueſtigādum eſt ſi eſt idē inſtans vel nunc in toto tpe. Circa primū nota q̈ nunc ſignt duo: p̄ ſignt con tinuationem ⁊ diuiſionē in tēpore: ſicut enim punctus ↄtinuat lineam prout eſt terminus precedētis partis ⁊ principiū ſequētis: ſic diuidit lineam: ſi enī ſigne/ tur pūctus in medio linee intelligit ipſa linea diuidi: ſic ⁊ nunc eſt ↄtinuans tps put eſt finis vnius hore ⁊ principium ſe quētis: ſic eſt diuidens vnā partem tē poris ab alia: nam ſi accipiatur nunc in

medio

medio hore diuidit ipſam in duas medie tates: 2° ſignat tēpus pñs vel ꝓpinquū pñti: ſicut dicimus: Plato veniet nunc: ſed hec ſignificatio eſt ſm vulgarem opinionem: prima vero eſt propria. Tunc ſignificat tempus terminatum inter pñs tempus ⁊ aliqđ nunc in pterito: vt cū dicimus qñ cōbuſta fuit Troia tunc occiſus eſt Priamus. Jam ſignat tempus futurū: vel preteritum ꝓpinquum pñti: vt iam matureſcent vua: iam trāſijt eſtas. ¶ Modo ſignat tēpus ꝓpinquū pñti ſm preteritū: vt modo pnceps itrauit vrbē. ¶ Olim ſignat tempus pteritū valde remotum a preſenti: vt olim fuit deſtructa Troia. Nota tñ ꝙ aliquādo ſumitur etiam in futuro: licet non ita proprie: vt apud Uirgilium: forſitan ⁊ hec olim meminiſſe iuuabit. Tertio declarandū eſt: vtrū ſit idem nunc in toto tempore: vel ſit aliud ⁊ aliud. Et ibi ponitur hec ꝯ: eſt tantum vnū nunc in toto tempore ſm rem: ſꝫ eſt aliud ⁊ aliud ſm rōnem vel accidentaliter: hec ſic declaratur: ſicut punctus imaginarie fluens cauſat lineam. Et mobile variatum puta lapis varians diuerſum locum cauſat motum: ſic nunc fluens imaginatur cauſare tempus: ſed punctus cauſans lineam ⁊ mobile cauſans motum eſt idem in toto motu ſꝫ rē: eſt enim idem lapis ſm rem qui mouet ⁊ eſt diuerſus accidentaliter: nam inquātum cognoſcitur eſſe in alio ſitu ꝙ prius eſſet deprehenditur cauſas ſe priorē partem motus: inquantum vero cognoſcit erit in alio ſitu ꝙ nunc ſit cognoſcitur ꝙ cauſabit ſequentem partem motus. Eſſe vero in alio ⁊ alio ſitu facit ipſū diuerſum accidentaliter: ſicut licet ſit idē coriſcus ſm rem in agro ⁊ in domo: tñ qñ eſt in agro differt a ſeipſo qñ erat in domo pp varia vbi: ſilr eſt in propoſito: lꝫ ſit idem nunc ſm rem in toto tēpore: tamen vt imaginatur fluens eſt diuerſū accidētaliter: qꝛ vt imaginatur fluxiſſe cauſat precedentem partem tēporis: vt vero ſic fluet cauſat ſequentem partem tēporis: eſt ergo idē nunc ſm rem in toto tēpore: ſꝫ diuerſum accidentaliter: quō aūt differant nunc temporis ⁊ nunc eui: ⁊ nunc eternitatis ⁊ quomodo nūc ſtans cauſet eternitatem eſt officium theologi: Hec de tertio cap. ſufficiant.

¶ Caput quartum.

Circa quartū inueſtigandū eſt que ſunt illa que menſurantur tempore vel non menſurantur: ⁊ ibi ſm pħm pono. 6. concluſiones.

¶ Prima ꝯ: omnis motus ꝯtinuus rei mobilis corporee menſuratur tēpore: ⁊ ſm ꝙ eſt motus ⁊ ſm ſuum eſſe. i. quantum ad durationem ſuā: ꝓbatur pͣ: tempus eſt mēſura motus: ergo eſt menſura ois motus: ꝓbatur ꝯña. Nam diffinitio dꝫ ꝯuenire omni contento ſub diffinito: 2° ſic: ois motus eſt in tempore: vt ꝓbabitur in. 6. libro Phiſi. ergo eſt in tempore vel ſicut pars temporis: vt hora ⁊ dies vel ſicut menſuratū tempore: non ſicut pars temporis qꝛ iam ꝓbatum eſt: ꝙ motus non eſt tempus. ergo nec pars temporis: ergo eſt in tempore ſicut menſuratus tempore.

¶ Scđa ꝯ: omnia entia gñabilia ⁊ corruptibilia vt ſunt elemēta ⁊ ellementata lꝫ ſm ſuam ſubſtantiā non mēſurentur tēpore: tñ ſm ſuum eſſe vel ſuam durationem mēſuratur tempore: di pͣ ſm ſuam ſubſtātiam: qꝛ ſua ſubſtantia puta ſubſtātia hoīs eſt res pmanens ⁊ tota ſimul: ergo non menſuratur tēpore qꝛ tēpus non eſt menſura rei permanētis: vt dictū eſt ſupra: dī 2° ſm ſuū eſſe qꝛ eſſe rei corruptibilis eſt variabile ⁊ ſbm trāſmutationi: vt pꝫ in hoīe: cuius eſſe ⁊ duratio per varias etates ⁊ per alterationes: per egritudines per corruptionem quaſi aſſidue trāſmutatur quapp arguitur ſic: eſſe qđ eſt ſbm motui ⁊ trāſmutationi menſuratur tēpore: ſꝫ eſſe rei corruptibilis: vt declaratum eſt: eſt ſbm motui ⁊ tranſmutationi. ergo menſuratur tempore.

¶ Tertia ꝯ: entia incorruptibilia corporea mobilia vt ſunt corpora celeſtia quā

tam ad ſuum eſſe non mēſurantur tpe: ſ3 quātum ad ſuum motum localem mē ſurentur tēpore: prima pars pbatur ſic: ſemp datur tēpus longius eo ꝙ menſu/ ratur tēpore: vt datur maius tempus q̄ eſſe hoīs. Naꝫ ſi eſſe alicuius hoīs durat etiā p centuꝫ annos adhuc datur tēpus longius q̄ ſint cētum anni puta dantur mille vel duo millia: ſ3 non pōt dari lon/ gius tēpus excedens eſſe rei incorrupti/ bilis corporee. Nā ex quo tale eſſe eſt in/ corruptibile durat p oē tempus ꝛ ſic non menſurantur tēpore. Item pbatur ſic: qcquid menſuratur tēpore patitur ꝛ al/ teratur tēpore: ſolemus enim dicere: tem pore tabeſcunt ꝛ ſeneſcunt oīa: ſ3 eſſe rei incorruptibilis: vt celū nō alteratur nec ſeneſcit tēpore. ergo non mēſuratur tēpo re: 2ª pars pbatur ſic. Res icorruptibi/ lis corporea vt celum: quātum ad ſuum motuꝫ ſubicitur variationi: qꝛ ſemp eſt in alio ꝛ alio: vbi puta ſol ī mane eſt in oriē te in meridie ī medio celi ꝛc. Ergo quo ad motum mēſurantur tēpore: vnde di/ ximus ſupra: ꝙ tēpus primo ꝛ per ſe eſt mēſura motus primi celi: conſequenter autem aliorum motuum.

¶ Quarta ɔ̃: oīs quies mēſuratur tem pore pbatur: oppoſitoꝝ eſt eadē mēſura ſicut eſt eadē ſciētia: ſ3 motus ꝛ qes ſunt oppoſita: eſt eniꝫ qes priuatio motus. er/ go ſicut motus mēſuratur tpe ita ꝛ qes: vnde ſicut dicimus ſortes ambulauit p totam vnam horā ita dicimus ſor. dormi uit p horā ecce ly hora mēſurat motum ſortis ꝛ quietem que eſt dormitio.

¶ Quinta ɔ̃: entia ſeparata vt deus ꝛ an/ gelus non mēſuranť tpe: pbať: non mo uentur nec qeſcunt phyſice: qꝛ oē qđ mo uet aut qeſcit phyſice eſt corpus: vt pba tur in 6° phyſi. ergo nō mēſurantur tem pore: quo vero motu moueanť angelus ꝛ aīa ſeparata ꝛ qua menſura menſurenť eſt inquiſitio theologi. ideo pertranſeo.

¶ Sexta ɔ̃: non entia que non ſunt nec poſſunt eſſe: vt diametꝝ eſſe cōmenſura/ bileꝫ coſte in quadrato non mēſurantur tpe hec pbatur ſic. Quecūqꝫ mēſuranť tēpore gnantur ꝛ corrūpuntur in tēpore: vt pꝫ ſupra: ꝛ ſic pro aliquo tēpore ſunt ꝛ pro alio tpe non ſunt: ſ3 nō entia que nō ſunt nec poſſunt eſſe vt hoiem eſſe aſinū nec generātur ne corrūpunť in tpe: nec pro aliquo tēpore hūt eſſe: nūqꝫ eniꝫ ho/ mo eſt vel fuit: vel erit aſinus. ergo talia non entia non mēſurantur tpe: ſi querať qua mēſura menſurenť: rñdetur ꝙ nulla menſura: qꝛ quicqd mēſuratur eſt ens in potētia vel in actu: hec de 4° ſufficiant.

¶ Caput quintum.

Circa quintū declarandum eſt vtꝝ tempus habeat eſſe completum extra animaꝫ. i. vtꝝ habeat eſſe per opus intellectus vel non.

Ad hoc rñdetur ꝙ rerꝝ triplex eſt dñia. Quedā eniꝫ ſunt que hūt perfectuꝫ ꝛ totale eſſe in rerꝝ na tura ſine opera intellectus: ꝛ hec ſunt en tia realia permanentia vt homo lapis ce lum ꝛc: Quedam ſunt que non hūt eſſe extra intellectum nec fundamentum in re vt entia fictitia: ſicut chimera ꝛ ſom/ nia ꝛ mons aureus ꝛc. Quedam ſunt que hūt fundamētum in re: ſed comple/ mētum hūt per opus intellectus: vt vni uerſalia: ſicut ſpecies ꝛ genus: naꝫ genus puta aīal fundamentum hꝫ in re: hꝫ eniꝫ eſſe in homine ꝛ aſino: complementum vero ꝙ eſt predicari de pluribus eſt per opus intellectus inquātum cōſideratur aīal in communi abſtrahendo ab omni ſpe cie aīalis: vnde ſolet dici ꝙ vle quantum ad ſuum materiale hꝫ eſſe extra aīaꝫ: quā tum ad ſuum formale quod eſt predicari de pluribus: hꝫ eſſe per opus intellectus ſimiliter entia ſucceſſiua vt motus ꝛ tem pus habent fundamentum in re: eſt eniꝫ realiter motus in re mobili ꝛ tempus in motu: vt menſura in menſurato: ſuum vero formale: quod in motu eſt apprehē dere partem priorem ꝛ poſteriorem: in tempore vero eſt numerare partem prio/ rem ꝛ poſteriorem in motu: non eſt niſi per aīam: pꝫ eniꝫ ꝙ numerare eſt p opus

intellectus: ſolus enim intellectus numerat: ſic igitur reſpondetur: tempus quo ad ſuum fundamētum eſt in re*ꝝ* natura: fundatur enim in motu: quo ad ſuum formale eſt numerus vel numeratio partium motus: ſed numeratio non eſt: niſi ſit aīa numerans: ſicut non eſt edificatio niſi ſit aliquis edificans: igitur tempus h*ꝫ* ſuum eſſe completum ⁊ formale per aīam numerantem. Hec de quinto cap. ſufficiant.

¶ Caput ſextum.

Ultimo ſoluenda ſunt quedam argumenta contra predicta.

¶ Primum probat ꝙ tempus non eſt numerus: ſic: tēpus eſt quātitas ꝯtinua: eius enim partes copulantur ad terminum comunem quod eſt inſtans vel nūc: ſꝫ numerus non eſt quantitas continua imo diſcreta: vt patet in pītis. ergo tempus non eſt numerus.

Ad hoc dī ꝙ numerus ſumitur dupliciter: pꝰ ſm ſe vt numerus eſt: ⁊ dicit numerus quo numeramus: vt duo tria ⁊c. 2° ſumit numerus vt eſt applicatus rebus numeratis: dicēdo duo lapides: tres vlne pāni ⁊c. Primo modo ſemp eſt quātitas diſcreta: 2° modo eſt quātitas ꝯtinua prout applicatur rebus continuis: vt decem vlne pāni: lꝫ decem vt decem ſint quātitas diſcreta: tñ decem vt applicata vlnis pāni que ſunt continue: ſunt quātitas continua: ſic eſt in ꝓpoſito: ſi tempus eſſet numerus: vt quo numeramus: eſſet quātitas diſcreta: ſꝫ eſt numerus numeratꝰ. i. applicatus rebus numeratis ꝯtinuis: que ſunt pars prior ⁊ poſterior in motu: iō ille numerus qui eſt tēpus ē quātitas ꝯtinua: ⁊ ſic minor eſt diſtinguenda: vt diſtinximus.

¶ Secūdū pbat ꝙ tēpus non eſt numerus. i. mēſura motus ſic: menſura dꝫ eſſe notior mēſurato ſm pħm in. x. metħ^ce: ſꝫ tēpus nō eſt notius motu: imo eſt eꝯ: ꝗ vt dictum eſt tēpus fundatur in motu max me primi celi: vt paſſio ꝓpria in ſuo ſbō: ſꝫ ſbm ſm ſe eſt notius ſua paſſione. ergo motus eſt notior tempore.

Ad hoc dī ꝙ lꝫ motus ſm nām ſuā ſit notior: inquātū eſt ſbm tēporis: tñ quātum ad ſuam durationem quo ad nos eſt minus notus ꝙ̄ tempus: non enim poſſemus cognoſcere motum lapidis quātum durat: niſi p tantū tēpus menſuretur: negatur ergo minor: Nam tempus eſt notius motu quo ad durationem ipſius motus: licet non ſit notius inquātum motus eſt ſbm tēporis.

¶ Tertium pbat ꝙ tēpus non pōt diffiniri: tempus eſt non ens. ergo non poteſt diffiniri: pbatur aūs: tempus cōponitur ex partibus que non ſunt. ſ. ex preterito ꝙ nō amplius eſt ex futuro ꝙ nundū eſt de pñti aūt ſolum habemus nunc ꝙ eſt in cōtinuo tranſitu. ergo eſt non ens.

Ad hoc dī ꝙ totum eſt duplex. ſ. pmanens vt lignum vel lapis: ⁊ ſucceſſiuū vt motus ⁊ tps: totum pmanens requirit partes que ſunt ſm ſe totas: totū vō ſucceſſiuum reqrit ꝙ partes ſue non habeant eſſe ſm ſe totas: ſꝫ ꝙ copulētur ad aliquem terminū hūtem eſſe i pñti: ad argumētum ergo dico ꝙ tps eſt totū ſucceſſiuū ⁊ lꝫ ſue partes non habeāt eſſe ſm ſe totas: tñ copulant ad terminum cōem hūtem eſſe in pñti: nā preteritum copulatur pñti inſtanti: vt fini ⁊ futuꝝ copulatur pñti inſtāti vt ſuo pnº.

¶ Quartum pbat ꝙ habeat eſſe cōpletū extra aīam: ſic: tps ē ens reale. ꝗ eſt ⁊c. Probat ꝯña p diffinitionem entis realis: que eſt hec: ens reale eſt id qđ hꝫ eſſe in reꝝ natura ſecluſo opere intellectus.

Ad hoc dī ꝙ ens reale ē duplex: pmanens ⁊ ſucceſſiuum ens pmanens hꝫ eſſe in nā cōplete ⁊ perfecte ſine ope itellectus: ꝗ eſt totū ſimul: ens ſucceſſiuum q̄le eſt tps hꝫ eſſe quo ad ſuum fundamētum: vt dictum eſt ſupra in reꝝ nā: cōplementum vero eſt p opus intellectus ꝗ ſue partes ſunt in ꝯtinuo fluxu. Ad argumētū dico ꝙ diffinitio dꝫ ſic intelligi ens reale eſt id qđ hꝫ eſſe in reꝝ nā cōplete vel incōplete ſecluſo opere intellectus. Hec de tēpore ſufficiant.

¶ Incipit tractatus de ſpeciebus ⁊ vnitate ⁊ diuerſitate ⁊ oppoſitione motus ſup quintum libꝝ Phiſicoꝝ.

In hoc tractatū cōprehendimus totum quintum libꝝ Phiſic. que diuidemus in tres partes principales.

¶ Primo inueſtigabimus ꝙ ſunt ſpecies motus.

¶ Scḋo qn̄ mot⁹ ſit vnus vel diuerſus.

¶ Tertio qūo motus opponūtur ad inuicē: ⁊ quomodo motus opponit̄ quieti ⁊ quies quieti.

¶ Caput primum.

Circa primum vt ſciamus quot ſunt ſpecies veri motus per ſe: 3ª ſunt agēda.

¶ Primo dicendum quot modis ꝯtingit motum fieri ex parte mobilis ⁊ mouentis ⁊ termini ad quem eſt motus.

¶ Secundo dicendum quot ſunt ſpecies mutationis.

¶ Tertio dn̄dum quot ſunt ſpecies motus p ſe: hoc enī eſt principale intētum.

Circa primum nota ꝙ motus ꝯtingit fieri tribus modis: vt ponit phs in tex. p̄ fit motus p accidens: exēplum ex parte mobilis: muſicus calefit. i. homo cui accidit eſſe muſicum calefit: exemplū ex parte mouētis: muſicus edificat. i. homo cui accidit eſſe muſicū edificat: exēplū ex parte termini ad quē eſt motus: ſi ſortes mutetur ex albedine ad nigredinem ⁊ dicatur ſic: ſortes mutatur in id qḋ ſcitur. i. mutatur in nigredinem cui accidit qḋ ſciatur: dato enim caſu ꝙ de nigredine non haberetur ſciētia adhuc ſortes pōt mutari ad nigredinē: ⁊ ideo eſt accidens nigredini ꝙ ſciatur: 2° fit motus ꝺm partem: exēplum ex parte mobilis: ſortes ſanatur in capite: exēplū ex parte mouentis: ſortes percutit lignū manu vel pede: exēplum ex parte termini: ſi Plato mutetur in albedinē ⁊ dicatur ſic: plato mutatur in colorem. i. in albedinem que eſt pars ſubiectiua coloris: cū ſit ſpecies eius: 3° fit motus p̄ ſe p ſe: exemplū ex parte mobilis: eger vt eger ſanatur: exemplum ex parte mouentis: medicus vt medicus ſanat: exēplum ex parte termini: nigꝝ mutatur in albū: vt album eſt: hec de primo ſufficiant.

Circa ſcḋm vt ſciamus quot ſunt ſpecies mutationis: nota ꝙ mutatio aliquando eſt i plus q̄ motus: Na ꝫ pōt eſſe genus: ⁊ motus eſt ſpecies eius: vt dicemus. Aliqn̄ opponitur motui prout mutatio poteſt eſſe terminus motus ⁊ poteſt fieri in inſtanti prout dicemus in. 6. Phiſicorum. Motus vero ſemp fit in tempore. Igitur hic diſtinguitur mutatio in ſpecies ſuas vt eſt genus ⁊ in plus q̄ motus. In. 6. libro dicemus de mutatione vt opponitur motui. Nota ergo ꝙ tres ſunt ſpecies mutationis ſ. gn̄o corruptio ⁊ motus: quaꝝ ſufficientia eſt hec: ꝺm phm oē ꝙ mutat̄: vel mutatur de non ſubiecto in ſubiectum: i. de non eſſe ad eſſe: vel de ſubiecto in non ſubiectum. i. de eſſe ad non eſſe: vel de ſubiecto in ſubiectum. i. de eſſe ad eſſe: vel de non ſubiecto in non ſubiectum. i. de nō eſſe ad non eſſe: ſi p̄ modo: ſic eſt gn̄o: que quidē eſt duplex: p̄ᵃ dī gn̄o ſimpl̄r: ⁊ eſt qn̄ res que erat in potentia pura fit actu: vt quādo in vere generatur roſa que in hyeme erat ſolū in potentia: ⁊ ſubiectū huius gn̄onis eſt materia prima: que eſt ens in pura potētia: vt dī in p̄ phiſi. 2ª dicitur generatio p accidens vel ꝺm qd: ⁊ eſt quando res que eſt actu recipit nouum accidens: vt cum aqua calefit recipit calorē: ⁊ cūm diſcipulus recipit ſciētiam gn̄atur ꝺm quid: ⁊ ſubiectū huius generationis eſt ens actu: aqua enim cū calefit: ⁊ diſcipulus cū inſtruitur eſt actu homo: ⁊ aqua actu eſt aqua: ſi 2° modo ſic eſt corruptio que eſt duplex ſicut generatio. ſ. ſimplex ⁊ ꝺm quid: ſimplex qdē eſt:

eſt: quando res que eſt actu deſinit oīno eſſe actu: vt dum hō moritur: corrumpitur ſimplr: q2 deſinit oīno eē hō: ſm qd eſt qñ res que eſt actu ſꝫ aliqd accñs deſinit eſſe actu ſm tale accñs lꝫ remaneat actu quantū ad ſbam: vt aqua calida remota ab igne corrumpit ſm qd: q2 deſinit eſſe actu ſub calore inqꝫtum frigeſcit: lꝫ remaneat aqua actu quo ad ſbam ſuam: naꝫ aqua calida eſt actu aqua: ſi 3° modo ſic eſt motus. Illud enī ꝓprie mouetur: qꝺ exiſtens actu ſub aliquo accidēte: remoto eo tendit ad aliud accñs oppoſituꝫ: vt aqua dr̄ moueri ſm alterationem qñ exiſtens actu frigida: remota frigiditate: tendit ad caloreꝫ. Sed nota ꝙ aliqs poſſet dicere: ꝙ motus non diſtinguit a gñone ⁊ corruptione. ꝗ ſunt tm̄ due ſpēs mutationis: ⁊ ideo Ariſto. probat ꝙ motus non eſt gñatio ſic: qꝺ gñat ſimplr: nundū eſt actu vt dcm̄ eſt: quod ꝟo mouetur eſt actu. Nam dum augetur puer iā eſt actu: dū deſcēdit lapis iam eſt actu. ꝗ motus non eſt gñatio nec eſt corruptio: ſcꝺo ſic: gñatio ⁊ corruptio ſunt ꝯtrarie: ergo ſi motus eſt corruptio: motus ꝯ̄riat gñoni: ſed hoc eſt falſuꝫ: q2 vt dicemus infra: motus cōtrariat alteri motui vel quieti: ergo motus non eſt corruptio. Et ſic pꝫ ꝙ ſunt tres ſpēs mutationis: 4ª ſpecies nō pōt dari: que. ſ. ſit a nō eſſe ad nō eſſe. Quia oīs mutatio eſt inter terminos oppoſitos: vt inter albuꝫ ⁊ nigrum: inter eſſe ⁊ nō eſſe ⁊c. ſed nō eſſe ⁊ nō eſſe non opponunt qa oīs oppoſitio eſt vel inter eſſe ⁊ nō eſſe vt ꝯditio ⁊ priuatiua: vel inter duo eē que ſe non cōpatiunt ſimul vt oīa ꝯtraria ſicut album ⁊ nigrum ſurſum ⁊ deorſum ⁊c. Et ſic pꝫ ſufficientia ſpecierum mutationis.

Circa Tertium: declarandū ē quot ſunt ſpēs motus per ſe: q eſt tertia ſpēs mutationis: nam motus per accñs non ꝯſiderat a phiſico: q2 eſt indeterminatus ex ſua nā: motus igit per ſe tres ſunt ſpēs. ſ. augmentū ⁊ decrementū: hec duo ſunt vna ſpēs motus: q2 terminantur ad quantitateꝫ. Alteratio: hec eſt ſcꝺa ſpēs: ⁊ tertia eſt motus localis: harum ſpecierum ſufficientia eſt hec ſm Ariſtotelem: Cū per oēm ſpēm motus acqratur aliqd ens reale: vt ꝑ calefactionem acqritur calor: ⁊ oē ens reale preter deum ſit in aliquo ꝓ̄dicamento: ergo oīs motus eſt in aliquo ꝓ̄dicamento: ſed nō pōt eſſe in ꝓ̄dicamēto ſbe: nec relatione nec in actione: nec in paſſione: nec in qñ: nec in ſitu: nec in habitu: ergo ſolū eſt in qꝫtitate vt augmētū: ⁊ decrementū: ⁊ in qualitate vt alteratio: ⁊ in vbi vt motus localis. Qꝫ non ſit in ſba probat ſic Ariſtoteles: vbi eſt motus ibi eſt ꝯtrarietas: q2 motus eſt a termino ꝯtrario ad terminū ꝯ̄rium vt dictum eſt in ꝓ̄ phiſicoꝝ: ſꝫ ſbe nihil eſt ꝯtrarium vt dcm̄ eſt in ꝓ̄dicamētis: ergo in ſba nō eſt motus. Quō hec ſit vera ꝙ ſbe nihil eſt ꝯ̄rium: declaraui in cōpendio maiori logice in ꝓ̄dicamento ſbe. Qꝫ motus non ſit in predicamento relationis ꝓbat ſic Ariſtoteles: in quocūqꝫ ꝓ̄dicamēto eſt motus. nihil illius ꝓ̄dicamenti aduenit alicui de nouo ſine ſui mutatione: vt calor non pōt aduenire aque ſine alteratiōe ipſi⁹ aque: nec corpus pōt recipi de nouo in aliquo loco ſine ſuo motu locali: ſed relatio pōt aduenire alicui ſine ſui mutatione: ergo in relatione non eſt motus: ꝓbat minor: ponatur caſus ꝙ ſolus Socrates hodie ſit albus in mūdo: ⁊ cras naſcatur alius hō albus: certum eſt: ꝙ ſilitudo aduenit Socrati que facit eū ſimilē alteri albo: ⁊ tñ Socrates non mutat: q2 prius erat albus: ſed ſilitudo eſt relō: ergo relō aduenit ſocrati ſine ſui mutatiōe: hec rō qꝫtū valeat declabit in ſolutiōe argumētoꝝ.

¶ Qꝫ motus non ſit in actione ⁊ paſſione ꝓbat phus pluribus rōnibus: ſed pro nunc duas ſolū pono: pª eſt. Si motus eſt in actione ⁊ paſſione ergo motus eſt in motu: qꝺ eſt falſuꝫ ſicut pꝫ: ꝓbatur ꝯña: Actio ⁊ paſſio ſunt vnus motus vt pꝫ in 3° phiſicoꝝ: ergo motus eſt in motu: 2° ſic: ſi motus eſt in actiōe ⁊ paſſiōe:

ergo eſt in eis vt in ſbto:vel vt in termi
no acqſito per motū nō vt in ſbto:q2 id
qd eſt ſbm motus mouet:vt aqua altera
tur:q2 eſt ſbm.i.mā in qua recipit altera
tio puta caleſactio:ſ3 actio nō mouetur.
Cū ſit motus:ḡ non eſt motus in actio/
ne nec paſſione vt ſbto:nec vt in termi/
no acqſito p motū:q2 cū actio ſit motus
⁊ oīs motus termīet ad qetem ſeqt ꝙ
p eundē motū acqrit qes ⁊ motus ſibi
oppoſitus:eſt eni motus p ſe inter termi
nos oppoſitos.v.g.ſi motus puta caleſa/
ctio eſt in motu:vt in termio acquiſito:
ergo terminabit ad caloꝛē in quo aqua
geſcit pro aliquo tēpoꝛe:⁊ ad frigefactio/
nem:⁊ ſic ſequit ꝙ ſimul caleſiet ⁊ frige/
ſiet ꝙ eſt impoſſibile.Cū ſint oppoſita:ḡ
motus non eſt in actione ⁊ paſſione.
¶ Qd motus non ſit in qn:nec in ſitu:
nec in habitu:phus relinqt vt maniſe/
ſtū:ſed.B.Tho.ſic pbat.Et p ꝙ non in
qn:Qn eſt eſſe in tpe:ſed tps eſt menſu/
ra motus:ḡ ſicut motus non eſt in motu
ita nec in qn:2° ſic gn̄alr:in relatiōe nō
eſt mot9:ſ3 qn ē relatio:dicit.n. reſpectū
tpis ad rem tēpoꝛalem ⁊ ſitus eſt relatio
⁊ habitus eſt relatio vt p3 in diffōnibus
eoꝝ:quas oꝛdinaui in cōpendio minoꝛi
ſup logicā paruā:ḡ ſicut motus nō eſt in
relōne ſic nec i qn nec in ſitu nec i hitu.
¶ Cum ergo decē ſint pdicamēta ⁊ p/
batum ſit ꝙ motus non eſt in ſba:nec re
latione:nec actione:⁊ paſſione : nec qn:
nec ſitu:nec hitu:ḡ ſolū eſt in q̄ntitate in
qualitate ⁊ vbi:motus in quantitate di/
citur augmentū ⁊ decrementū:Motus
in qualitate dī alteratio:motus in vbi dī
latio vel motus localis.diffinitiōes ſuas
oꝛdinaui i cōpēdio minoꝛi logice i poſt
pdicamētis.Hec de p pncipali ſuſſiciāt.

¶ Caput ſecundum.

Circa ſcdz:pncipale.ſ.qs motus ſit
vn9 vel diuerſus tria agenda ſunt.
¶ Pꝛio pponunt qdā termini cū diffi/
nitiōib9 ſuis:q2 ſūt neceſſarij i ſeqntib9.
¶ Scdo ponunt modi vnius ⁊ diuerſi.
¶ Tertio declaratur quis motus ſit di/
cendus vnus numero vel diuerſus.

Circa pꝛimū pponunt iſti termini
ſimul:ſeparatū:tāgere: mediū:
ꝯūr:ꝯtinuū.Simul ſm locū ſunt illa : q
ſunt in eodē loco ppꝛio:⁊ dī i loco ppꝛio
qa ad hoc ꝙ ſint ſimul:nō ſuſſicit ꝙ ſint
in vno loco cōi.Aliter oīa coꝛpoꝛa dice/
rent eſſe ſimul:q2 cōtinent a celo : qd eſt
locus cōis oium coꝛpoꝝ inferioꝝ.Sepa
rata ſm locū ſūt illa q ſunt in alio ⁊ alio
loco ppꝛio:vt due aque:q ſūt in duobus
ciatis.Tangere:illa dicuntur ſe tangere:
quoꝝ extrema ſūt ſimul:vt duo lapides
ſe tangunt:quoꝝ ſupficies ſunt ſimul.i.ſi
mul herent: Mediū eſt illud in qd pus
puenit mobile ſi mouet motu ꝯtinuo q̄3
ad extremū:vt ſi lapis moueat in ſpatio
A C ⁊ diuidat in B : B eſt mediū : qa
pꝛius perueniet ad B q̄3 ad C.Quot re
quirant ad motū ꝯtinuū dicemus infra.
¶ Cōſequen:er:illa dūr ſe hīe ꝯſequen/
ter quoꝝ vnum ſeqtur ad alteꝝ:⁊ nullū
mediū eiuſdem gn̄is eſt inter eā: vt duo
⁊ tria:tria ſe hn̄t ꝯn̄ter ad duo:q2 ſequū/
tur duo vt aliqd pꝛius poſitum: ⁊ inter
duo ac tria nullum eſt mediū eiuſdē ge/
neris.i.nullus numerus eſt medius iter
ea:Cōtinuū eſt illud cuius extrema ſūt
vnū.i.illud ē ꝯtinuū cuius ptes ad vnū
terminū cōem ꝯiungunt ⁊ ſic ſunt vnū
in tali termino:vt linea eſt ꝯtinua cuius
ptes vniunt in vno puncto:ꝙ eſt pꝛinci
pium ⁊ finis reſpectu diuerſoꝛum.

Circa Scdm.ſ.quot modis dī mo/
tus vnus vel diuerſus: nota
ſm phm in textu ꝙ hoc dī trib9 modis.
¶ Pꝛio motus dicit vnus gn̄e gn̄aliſſi
mo:vt eſt ille q terminat ad rem vnius
pdicamēti: ſic oēs alteratiōes dicunt eē
vnus motus gn̄e gn̄aliſſimo:q2 terminā
tur ad qualitatem:per oppoſitū motus
dūr diuerſi gn̄e gn̄aliſſimo:qui terminā/
tur ad res diuerſoꝝ pdicamentoꝝ:ſic au
gmentū ⁊ alteratio ſunt motus diuerſi
gn̄e:Augmētū eni terminat ad quātita/
tem ⁊ alteratio ad qualitatē. Scdo mo
tus dī vnus ſpecie ſubalterna vel ſpecia/

liſſima. Ille eſt vnꝰ ſpe ſubalterna q terminat ad ſpém in ſubalterná: ſic ois coloratio: eſt vnus motus hoc mó ꝙ terminatur ad colorem qui eſt ſpés ſubalterna ſub ſe ꝯtinens albedinē ꝛ nigredinē3: vt ſpés ſpáliſſimas: per oppoſitū coloratio ꝛ motus localis rectus ſūt motus diuerſi ſpe ſubalterna: ꝙ color ꝛ locus q ſunt termini hoꝝ motuū diſtinguunt vt due ſpés ſub alterne. Ille eſt vnus motus ſpecie ſpáliſſima qui terminat ad ſpeciem ſpecialiſſimá: ſic ols denigratio eſt vnus motus hoc mō: ꝙ terminatur ad nigredinē que eſt ſpés ſpecialiſſima ſub ſe continens hanc vel illam nigredinē3 vt ſua indiuidua: per oppoſitū dealbatio ꝛ denigratio ſunt diuerſi motus ſpe ſpecialiſſima: ꝙ prima terminat ad albedinem ꝛ 2ª ad nigredinē. Tertio modo motus dr̄ vnus numero: ꝛ eſt ille qui terminat ad rem vná numero vel indiuiduā: ſic hec ſanatio eſt motus vnus numero: qa terminat ad hanc ſanitatē puta q̄ eſt in Socrate: per oppoſitū motus diuerſi numero ſunt illi: q terminant ad res diſtinctas numero: vt ſanatio Socratis terminata ad ſanitatē que eſt in Socrate: ꝛ ſanatio Platonis terminata ad ſanitatem q̄ eſt in platone. Hec de 2º ſufficiant.

Circa Tertium .ſ. qn motus ſit dicēdus vnus numero vel diuerſus nota ſm pħm ꝙ plura reqrunt ad vnū motum numero q̄3 ad vnū motu3 ſpe: ná ad vnū motū numero tria reqrūtur: pͦ ꝙ mobile ſit vnū numero in toto motu: ná ſi eſſet vnū ſpe nō ſufficeret: vt dicēdo hō ſanat ſanatio nō eſt vnus motus numero: ꝙ ly hō eſt tātū vnū ſpe: cū ſit ſpés ſpecialiſſima: ſilr ſi caderet hō de turri ꝛ in media turri moreret: inde mortuus vſq ad terrá caderet: non eét vnus motus numero: ꝙ nō ē idē mobile: Ná in pª parte motus: mobile eſt hō viuus: In 2ª parte eſt hō mortuus vl' cadauer: Scdō reqritur idem tpˢ nullo mō interpoſitū vel interruptū: Nam ſi tpˢ menſurās motū interrūpit nō eſt vnus motus numero. V.g. ponat aqua ad ignē in pª pte vnius hore: in 2ª pte eiuſdem hore extrahat ab igne: in 3ª pte eiuſdē hore. Iterū applicet igni. Dico ꝙ cale'actio hiꝰ aque nō ē vnus motus nūero: ꝙ fuit tpˢ interruptū .ſ. 2ª ps hore in q̄ fuit extracta ab igne ad hoc ḡ ꝙ motus ſit vnus nūero reqrit ꝙ tpˢ ꝯtinue mēſuret tale3 motū ꝛ nō fiat aliq̄ interpoſitio: 3º reqritur vnus terminus nūero ad quē terminet motus: q terminus ī augmēto ꝛ decremento ē q̄ntitas: ī alteratiōe ē q̄litas ī motu locali ē vbi: ex quo ſeqt ꝙ ſi ī hac hora dealbet Socrates ꝛ Plato: ꝙ hee dealbatiōes nō ſūt vnꝰ motus nūero: ꝙ dealbatio ſocratis terminat ad albedinē q̄ ē ī ſocrate: ꝛ dalbatio platōis terminat ad albedinē q̄ ē in platone: dealbatio vo platonis p ſe ſūpta: ē vnus motus nūero ꝙ termīat ad hāc albedinē platōis. Ad vnū motū ſpe ſufficit ꝙ terminꝰ ad quē ſit vnus ſpe. Ná oēs dalbatiōes ſūt vnꝰ motus ſpe: ꝙ terminant ad albedinē q̄ ē ſpés ſpáliſſima. Q͛ ſi alterabilia ſunt diuerſa: pp̄ h̓ nō ipedit qn ſit vnus motus ſpe: vū dalbatio q̄ dealbat pies ꝛ q̄ dealbat pānus ſūt vnus motus ſpe pp̄ terminū ad quē q ē albedo. Ex hijs p3: ꝙ ille motus ē vnus nūero q ē ī vno mobili: ꝛ tpe nō interrupto: ꝛ ad vnū terminū nūero: p oppoſitū: ille motus ē diuerſus nūero: q eſt in pluribus mobilibus: tpe interrupto: ꝛ ad terminos plures numero.

¶ Notandum vltimo ꝙ pħs aſſignat alios duos modos: qbus motus dr̄ vnꝰ: quos leuiter tango: qm̄ faciles ſūt: pͦ ille motus dr̄ vnus q eſt pfectus: ꝛ qa motꝰ regularis circularis eſt pfectus vt dicet in 8º lib. ideo motus celi eſt maximus vnus: 2º ille motus dr̄ vnus: q eſt regularis: motus regularis eſt ille q ſemp eſt eque velox: Irregularis ē ille cuius vna pars eſt velocior: alia tardior: vt motus aīaliū: Et ꝙ motus celi eſt regularis: vt dicet in 8º li. iō ille motus eſt maximus vnus: motus vo aīaliu3: ꝙ ē irregularis non eſt maximus vnus: licet dicatur

vnius inquantũ eſt ɔtinuus: Quare mo tus alalũ ⁊ olum corporeum inferiorũ ſit irregularis dicemus in. 8. lib. phiſico rũ. Hec de ſcdo principali ſufficiant.

¶ Caput tertium.

Circa tertiũ pncipale. ſ. de oppoſitione motuũ ad inuicem dicẽda ſunt q̃ttuor. p̃ q̃uo duo motus adinuicẽ ɔtrariãtur: ſcdo q̃uo due mutaciões que ſunt gñatio ⁊ corruptio ɔ̃rientur: tertio q̃uo motus ɔ̃riatur quieti: Quarto q̃uo due quietes ad inuicem contrariantur.

Circa primum ponitur due concluſiones.

Prima concluſio ad hoc ꝙ duo motus ſint contrarij: nõ eſt neceſſe ꝙ termini a quibus incipiũt motus ſint contrarij: hec probatur ſic: duo motus ɔtrarij poſſunt incipe ab eodem termino. g̃ non eſt neceſſe ꝙ termini a quo ſint ɔ̃rij: probatur añs: pono caſuʒ: ꝙ lapis ⁊ ignis ſint in prima regione aeris: ⁊ ꝙ lapis deſcẽdat ad tertiã: ignis aũt aſcẽdat ad ſperam ignis: certum eſt ꝙ motus lapidis ⁊ ignis ſunt ɔ̃rij: q: ſũt ad loca ɔtraria. ſ. deorſum ⁊ ſurſum: ⁊ tñ incipiunt ab eodẽ termino. ſ. a prima regione aeris. ergo añs eſt verum.

Secũda ɔ̃. Ad hoc ꝙ duo mot ſint ɔ̃rij ẽ necẽ ꝙ termini ad quos terminanť ſint ɔ̃rij: pbať: pe nes idẽ ſumiť vnitas ⁊ ɔ̃rietas motuũ: ſʒ vt dicthẽ: vnitas motuũ ſumiť ab vnitate termini ad quẽ. g̃ ɔ̃rietas motuũ ſumitur a ɔ̃rietate terminoꝝ ad quẽ: inde eſt ꝙ ſanatio ⁊ egrotatio ɔ̃riantur: ſanitas eni ⁊ egritudo ɔtrianť: ſilr dealbatio ⁊ denigratio: q: albedo ⁊ nigredo ɔtrariãť. Et nota ꝙ ſi motus terminať ad media vt ad rubeum ⁊ croceũ: ꝙ eodem mõ iudicandi ſilr ɔ̃rij: ſicut illi qui terminanť ad extrema puta ad album ⁊ nigrum: Nam duo medij colores ɔ̃riantur ſaltem ɔ̃rietate imperfecta: que q̃lis ſit dixi in cõpẽdio maiori ſuper logicaʒ in p̃dicamẽtis.

Circa Scdm poniť hec ɔ̃: due mutationes ſunt ɔ̃rie: q̃ꝛ p vnaʒ acceditur ad vnum terminum ⁊ per aliam receditur ab eodem: hec declarať ſic: generatio ignis ⁊ corruptio ignis ſunt mutationes ɔ̃rie q: per gñonem ignis pgreditur ad eſſe ignis ⁊ per corruptioneʒ receditur ab eſſe ignis: eſt enim corruptio progreſſio ab eſſe ad non eſſe.

Circa tertiuʒ poniť hec ɔ̃: Motus ɔ̃riatur. i. opponitur priuatiue quieti in termino a quo: hec pbatur ſic ab Ariſtotele: Motus opponiť qeti ſicut habitus priuationi: ſed non ɔ̃riať qeti que eſt in termino ad quem: illa eni terminat et pficit motũ: ergo opponitur qeti que ẽ in termino a quo. v̇. g. moueatur ſortes ex egritudine in ſanitatẽ: hic motus dĩ ſanatio: hec ſanatio opponitur quieti in egritudine: ſed nõ opponiť qeti in ſanitate: ſanitas enim acquiſita terminat ⁊ perficit ſanationem.

Circa quartũ ponitur hec ɔ̃: quies in termino a quo: ⁊ quies in termino ad queʒ ɔ̃riãtur: pbatur: terminus a quo ⁊ terminus ad quem cuiuſlibet motus ſũt ɔ̃rij: q: motus ſemp eſt inter terminos ɔ̃rios. g̃ qes in termino a quo: ⁊ qes i termĩo ad quẽ ſũt ɔ̃rie. v̇. g. ſanatio. ẽ motus iter egritudinẽ ⁊ ſanitatẽ: vñ ſicut egritudo ⁊ ſanitas ɔ̃riãtur: ita quies ſub egritudine ⁊ quies ſub ſanitate ɔ̃rianť. Hec de 3° principali ſufficiãt.

Ultimo ſoluenda ſunt q̃dam argumẽta: ɔtra p̃dicta: ⁊ p̃ ɔ̃ primũ caput fiunt tria argumẽta. Primũ pbat ꝙ nõ ſunt tres ſpẽs mutationis ſic: ſm phm in poſt p̃dicamentis: generatio ⁊ corruptio ſunt motus: ergo non diſtinguuntur a motu.

Ad hoc dĩ ꝙ phus in poſt p̃dicamentis accipit motũ cõiter dictum. ſ. pro q̃libet mutatiõe: hic vero accipit motũ ꝓprie dcñ. ſ. pro mutatiõe que ſemp fit in tpe: ⁊ ſic diſtinguiť corruptione ⁊ gñone: nec p̃dicatur de eis q: gño ⁊ corruptio fiunt in inſtanti: vt dicemus in. 6. lib. motus autem in tpe.

¶ Secundũ: pbat: ꝙ in ſba eſt motus

ſic: in oī eo ꝙ mouetur eſt motus: ſicut in oī albo eſt albedo: ſʒ ſb̃a mouet. Aqua eni caleſit: ⁊ plato ſanatur: ⁊ lapis deſcendit ⁊c. ergo in ſb̃a eſt motus.

Ad hoc dī ꝙ motus eſt in aliquo dupl'r: p̄ vt in ſb̃to mobili. Scḋo vt in termīo acq̄ſito p motū: Motus qdem eſt in ſb̃a: vt in ſb̃to mobili: ſb̃a eni eſt illa que mouet vt probat argumētū: Motus aūt nō eſt in ſb̃a vt in termino: q: p motū non acq̄rit niſi accidens: vt per alterationem qualitas: per augmentū quātitas: per gn̄atione vero acq̄ritur ⁊ p̄ducitur ſb̃a. intelligendum eſt ergo ꝙ motus non eſt in ſb̃a vt in termino acquiſito per motum: lʒ ſit in ſubſtantia vt in ſubiecto mobili.

¶ Tertium probat ꝙ in vbi nō ſit motus: ſic: ƀm ph̄m in relatione nō eſt motus: ſed vbi eſt relatio eſt enim conformitas vel cōmenſuratio rei locate ad locū: ergo vbi non eſt motus.

Ad hoc dicitur ꝙ vbi dicit duo. Prīo dicit locuʒ: vt ſuū māle vel fundamentū. Scḋo dicit ꝯformitateʒ: vt ſuū formale que eſt relatio in vbi eſt motus: rōne ſui mālis qḋ eſt loc⁹: non rōne ſui formalis qḋ eſt ꝯformitas.

Contra ſecundū caput ſiunt tria argumēta: Primū p̄bat ꝙ ad hoc ꝙ ſit vnus motus nūero req̄ritur ēt ꝙ ſit vnus motor ſic: ƀm ph̄m in 8° phiſicorum: Motus lapidis ſurſum nō eſt vnus motus: q: nō eſt vnus motor: vult eni ꝙ diuerſe ptes aeris ſint mouentes lapidē p̄ut vna impellit aliā: g̃ req̄ritur vnus motor: ſi motus dʒ eſſe vnus.

Ad hoc dī ꝙ ſi motores ſint diſtincti ⁊ moueant ſucceſſiue: vt ſi plato trahit nauē p horā: ⁊ ſortes per aliam horā motus nō eſt vnus: ſi ḋo p̄les motores collectiue: ⁊ ſimul moueant: vt cū plato ⁊ ſortes ſimul trahūt nauē ad vnū motum: q: ſunt ſicut vnus motor ſufficiens aggregatus ex duobus quorum vterq3 p ſe eſt inſufficiēs: Cōcedo igitur ꝙ ad vnitatē motus req̄rit vnus motor ſimpl'r: vel vnus aggregatus ex pluribus qui ſimul ⁊ collectiue moueāt.

¶ Scḋm probat ꝙ non eſt neceſſe mobile eſſe vnū nūero: ad hoc ꝙ motus ſit vnus nūero: ſic: motus quo mouetur hō viuus ḋ turri ⁊ anteq̄ȝ terminet motus moriꝭ per caſuȝ poſſibilē: eſt vnus mot⁹: ⁊ tū nō eſt idem mobile: q: nō ſunt ideʒ viuus: ⁊ hō mortuus. Qz ſit vnus motus p̄batur ſic: eſt eadeʒ q̄ttitas in viuo ⁊ in mortuuo homine: g̃ eſt ideʒ motus: p̄batur ꝯn̄a: vnūq̄ḋq3 mouet vt eſt q̄ttū ⁊ diuiſibile: ergo ſi eſt idem quantuʒ vel eadem quātitas: eſt idem motus.

Ad hoc dī ꝙ lʒ ƀm Cōmentatorē: argumētum ꝯcludat: nō tū ƀʒ. B. Tho. Nā Cōmētator tenet ꝙ ſit eadem corporeitas ⁊ q̄ttitas in homine viuo ⁊ mortuo. B. Tho. tenet ꝙ mortuō hoīe oīa accidentia mutātur: q: remota forma ſb̃ali que eſt aīa dans eſſe hoī: mutantur omnia accidentia que cōſequuntur ipſam aiam. Et ideo ƀm B. Tho. negatur aīns. ſ. ꝙ ſit eadem quantitas in viuo ⁊ in homine mortuo.

¶ Tertium probat: ꝙ illis tria nō ſufficiunt ad vnitatē motus ƀm nūe. ſ. vnitas mobilis ⁊ tpis ⁊ termini ad quē: ſed ēt req̄rit ꝯtinuitas ſpatij ſuper qḋ ē motus ſic: ſpatio interrupto ceſſat motus: puta ſi equus currat ⁊ inueniat foueam latā in via ceſſat currere: g̃ motus eius interrumpiꝭ ⁊ ſic nō eſt vnus motus: ergo eſt neceſſe ꝙ ſpatiū ſit continuum.

Ad hoc ꝙ ſpatiū ſit ꝯtinuum ſolū req̄rit in motu locali: ſi tū paꝝ interrūpit per foueaȝ ſtrictā pp hoc nō īpeditur ꝯtinuitas motus: poteſt eni equus foueam illam ſaltu ptranſire. Ibi aūt loqmur ḋ q̄lʒ ſpē motus: ⁊ iḋ argumētū ſolū ꝯcludit de motu locali.

Contra tertiuȝ caput ſunt tria argumēta. pmū p̄bat ꝙ ad ꝯrietatē motuū nō req̄runtur termini ad quē ꝯrij ſic. Augmētū ⁊ decremētū ſunt motus ꝯrij: ⁊ tū termini ad quē nō ſunt ꝯrij: terminantur eni ad quantitateʒ cui

nihil eſt ꝯ̃riuz vt dẽ in p̃dicamẽtis.ꝗ ⁊c.

Ad hoc dĩ ꝙ lʒ in quantitate nõ ſit ꝯ̃rietas perfecta:tñ in ea eſt ꝯ̃rietas imperfecta:que quo differant declaraui in compendio maiori ſup logicam in predicamentis.

Ad hoc autem ꝙ motus ſint ꝯ̃rij:ſufficit ꝙ termini ad quem ſint ꝯ̃rij imperfecte:ſic eſt in ꝓpoſito.Nam q̃ntitas minor ad quã terminatur decrementũ:⁊ q̃ntitas maior ad quã terminaẜ augmẽtũ ſũt ꝯ̃rie impfecte:nõ eni ſimul ſe compatiunẜ in eodẽ ſbo.

¶ Secundũ ꝓbat ꝙ motus non ꝯ̃riaẜ quieti ſic:que adinuicem ꝯ̃riantur ſunt entia poſitiua:ſʒ qes nõ ẽ poſitiuũ imo ẽ negatio:cũ ſit ꝑuatio motus.ꝗ nõ ꝯ̃rianẜ.

Ad hoc dicitur ꝙ ibi accipiẜ cõtrariari largo mõ prout idem eſt ꝙ opponi priuatiue ſicut ẽt cõſuetum eſt dicere:bonum ⁊ malum ſunt contraria:lʒ potius opponantur priuatiue:q̃ malum eſt priuatio boni.

¶ Tertium probat ꝙ qes non ꝯ̃riatur quieti ſic:due priuatiões nõ opponunẜ:ſed due qetes ſunt due priuatiões:vt pʒ. ergo nõ opponunẜ:ergo non ꝯ̃rianẜ:ꝓbatur maior:non opponunẜ ꝯ̃rie:q̃ non ſunt entia poſitiua:nec ꝯ̃dictorie:q̃ in ꝯ̃dictorijs vnum eſt ens alteꝝ nõ ens:ſʒ due quietes ſunt ambe nõ ens:cũ priuatio ſit negatio:que eſt nõ ens:nec opponunẜ relatiue:quia vna nõ refert aliã:vt pʒ:nec opponunẜ priuatiue:q̃ in priuatiue oppoſi.is vnum eſt habitus alteruʒ eſt priuatio:ſed due qetes ita ſe ſunt ꝙ vtraq̃ eſt priuatio:ergo non opponunẜ.

Ad hoc dicitur ꝙ opponunẜ cõtrarie:ſed nota ꝙ oppoſita ꝯ̃rie ſunt duplicia:quedam ſunt oppoſita ꝯ̃rie ꝑ ⁊ per ſe vt due q̃litates albedo ⁊ nigredo.Quedam ſunt oppoſita ꝯ̃rie ſcđario pp ſua fundamenta in q̄bus ſunt vt ſimilitudo ⁊ diſſimilitudo ſunt ꝯ̃rie:q̃ fundanẜ in qualitatibus ꝯ̃rijs:puta in albedine ⁊ nigredine:ſimil'r due quietes ſunt contrarie hoc modo:q̃ fundantur in accñtibus ꝯ̃rijs.v.g.quies in egritudine ⁊ qes in ſanitate ſunt ꝯ̃rie:q̃ egritudo ⁊ ſanitas ſunt q̃litates ꝯ̃rie. Ad argumẽtũ ꝗ dĩ ꝙ lʒ ꝯ̃ria ꝑ ⁊ p ſe ſint ſpẽtia poſitiua:nõ tñ eſt neceſſe ꝙ ꝯ̃ria ſcđ:rio ſint entia poſitiua niſi q̃tũ ad fundamẽta ſua in'q̄bus ſũt.Hic terminaẜ tractatus cõprehendens totũ q̄ntũ librũ phiſicoꝝ.

¶ Incipit primus tractatus ſuper ſextum librum phiſicorum.

Librũ ſextuʒ phiſicorum comprehendemus in tribus tractatibus.

¶ In p̃ agemus de cõtinuo:vtrum componatur ex indiuiſibilibus:⁊ poſſit diuidi indiuiſibilia.

¶ In 2° agemus de diuiſione motus ⁊ quietis in ſuas partes quãtitatiuas:naʒ in 5° lib.actum eſt de diuiſione motus in partes ſubiectiuas.i.in ſpẽs ſuas.

¶ 3° agem' tractatũ i quo reprobabim° errores Zenonis:Democriti:⁊ eracliti·

In primo tractatu:ne fiat cõfuſio ꝓcedam p q̄nes:quaꝝ p̃a eſt hec:nullum ꝯtinuuʒ ꝑmanẽs vt eſt linea ⁊ ſuperficies ⁊ corpus cõponiẜ ex indiuiſibilibus:puta non cõponiẜ linea ex punctis:hec ꝓbaẜ ſic:oẽs ptes integrales cõponentes aliqđ totum ita ſe h̃nt ꝙ vel ꝯtinuanẜ adinuicem vel ſe tangunt vel ꝯ̃nr ſe h̃nt.Quid ſit cõtinuari:⁊ tangere:⁊ ꝯ̃nr ſe h̃e:dcm̃ eſt in 5 lib.ſed indiuiſibilia vt puncta nõ p̃nt adinuicẽ ꝯtinuari:q̃ illa ꝯtinuanẜ quoꝝ extrema ſunt vnuʒ:ſed puncta non h̃nt extrema:extremum eni p̃ſupponit partẽ priorẽ:ſed nulla pars eſt in puncto cũ ſit indiuiſibile:ꝗ non p̃nt ꝯtinuari:nec p̃nt ſe tangere:q̃ ſi duo pũcta ſe tãgũt ita ſe h̃nt ꝙ vel totũ pũctũ tãgit totuʒ alteꝝ pũctũ:vel ps tangit ptẽ:ſed totuʒ nõ tãgit totũ:totum.n.hʒ partes:ſed pũctus non hʒ partes:nec pars tangit partem eadem rõne cũ non habeat partem ꝗ nõ poſſunt ſe tangere:nec p̃nt ꝯ̃nr ſe habe/

re:qꝛ illa ꝯñr ſe hñt:inter que nõ eſt medium eiuſdem gñis:vt due arbores ꝯñr ſe hñt:inter que nõ eſt alia arbor media: ſed inter duo pũcta ſemper eſt aliqđ mediũ eiuſdẽ gñis:qꝛ ſp ẽ linea media:qđ ꝓbaſ ſic:duo pũcta nõ ſe pñt tãgeř vt dcm̃ eſt:ergo diſtant:ğ iter ea eſt aliqđ mediũ: ſ3 non põt eẽ aliud mediũ q̃3 linea:qđ ꝓbaſ:tale mediũ vel ẽ idiuiſibile:vel diuiſibile:ſi indiuiſibile:ergo inter ipm̃ ꝛ puncta adhuc erit diſtantia:cũ indiuiſibilia non ſe tangant:ꝛ ſic dabitur inter ea adhuc aliud mediu3:qđ ſi eſt diuiſibile erit idem iudicium ſicu de pⁱ:ꝛ ſic ꝓcedetur in infinitum:qđ eſt inconueniẽs:ſi eſt diuiſibi le:ergo eſt ꝯtinuũ:ſi ẽ ꝯtinuũ ergo vel eſt linea vel ſuperficies vł corpus:nõ corpꝰ:qꝛ ip̄3 mediat iter duas ſupficies ſ3 ꝓfunditatẽ nec ſuperficies: qꝛ ipſa mediat inter duas lineas ſm latitudinem:ğ erit linea:ꝛ ſic p3 ꝙ inter duo pũcta ſemp eſt linea media. Cum ergo puncta nõ ſint ꝯtinua:nec ſe tangãt nec ꝯñr ſe hñt: ſequitur ꝙ ꝯtinuũ non põt componi ex indiuiſibilibus. Et nota ꝙ eadem rõne põt probari inter duo nunc ſemper eſſe tp̄s mediũ vt ꝓbatum eſt inter duo puncta ſemp eſſe lineã mediã. Si aũt queraſ ex quibus componiſ ꝯtinuũ:ſi non cõponiſ ex indiuiſibilibus:reſpõdeo ꝙ cõponitur ex partibus cõtinuis diuiſibilibus:vt linea bicubita componiſ ex pluribus lineis que continuate adinuicẽ cõſtituunt bicubitũ:ſimiliter ſupficies tricubita cõponitur ex pluribus ſupficiebus minoribus:ꝛ corpus tricubitum ex pluribus corporibus minoribus ⁊c.

Secunda ꝯ̊:nullum ꝯtinuum permanens põt diuidi in indiuiſibilia:puta linea non põt diuidi in pũcta:ſed ſemper diuiditur in lineas minores vſq3 in infinitũ:hec ꝓbaſ ſic:ex eiſdem partibus res cõponitur: ꝛ in eaſdem diuiditur:ſicut domus cõponitur ex lateribus ꝛ in eoſdem reſoluiſ: ſed vt ꝓbatum eſt:nullum continuũ cõponitur ex indiuiſibilibus:ergo nõ põt diuidi in indiuiſibilia. Item ſic:ſi diuiditur in indiuiſibilia illa ſe tangerent:qꝛ ſi nõ ſe tãgerent adhuc haberẽt mediũ cõtinuum:puta lineã:ꝛ ſic nõ eſſent indiuiſibilia:ſed duo indiuiſibilia non poſſunt ſe tangere:ğ ꝯtinu3 nõ põt diuidi in indiuiſibilia:ex hac rõne declaratur id qđ dicitur in 3º phiſicoꝝ: ꝙ cõtinuum eſt infinitum in potẽtia ſm diuiſionem.

Tertia ꝯ̊:ſi magnitudo ꝯtinua cõponiſ ex pũctis ꝛ motus qui eſt ſup eã cõponiſ ex momentis:que ſunt indiuiſibilia ſicut pũctus in linea:ꝛ inſtãs in tp̄e:ſ3 hoc ẽ impoſſibile.ſ. motu3 cõponi ex momẽtis:ꝑ ꝓbabiſ ꝯña: 2º falſitas ꝯñtis:ad ꝓbationem ꝯñtie ſupponuntur duo:primũ eſt:ſi motus ẽ in aliquo mobili illud actu moueſ:ſicut ſi calor eſt in aliquo illud actu eſt calidũ:ſecũdũ eſt:ipoſſe eſt aliqd ſił moueri ꝛ motu3 eẽ ſicut ipoſſe eſt ſoꝛtẽ ire thebas ꝛ iuiſſe thebas:ſimul.n.eẽt pñs ꝛ ꝑteritũ:prius ğ aliqd moueſ ꝛ poſtea motũ ẽ:hys ſuppoſitis ſumaſ magnitudo cõpoſita ex tribꝰ idiſibilibꝰ q̃ ſint A B C ꝛ ſumaſ motus ſuper eã cõpoſitus ex tribus ptibus que ſint D E F ꝛ correſpondeant partibus indiuiſibilibus magnitudinis: mobile vo ſit G vt p3 in figura ſequenti.

mobile G			
	magnitudo A	B	C
	motus D	E	F

Ex hiis probaſ ꝙ ſi magnitudo cõponiſ ex idiuiſibilibꝰ ꝙ motus cõponiſ ex momẽtis ſic:mobile moueſ p A:ğ moueſ ſm ptẽ motus q̃ eſt D. Nã ſibi corrñdet vt i figura:ſi moueſ p A:ğ ſimul moueſ ꝛ motu3 eſt:vel ꝑus moueſ ꝛ poſtea motũ eſt: nõ datur ſcđm:qꝛ ſi ꝑus moueſ ꝛ poſtea motũ ẽ:ğ in A eſt pars:in qua prius mobile mouebaſ:ꝛ alia ps in qua poſtea motũ eſt:ꝛ ſic A eſſet diuiſibile:qđ eſt ꝯtra ꝑſuppoſitũ: ſupponitur eni per ipoſſe ꝙ A ſit idiuiſibilis ſicut B ꝛ C: nec datur ꝑmu3:qa eſt ꝯtra ſecunduũ ꝑſuppoſitũ: ğ mobile

non mouetur ſup magnitudinē compoſitā ex indiuiſibilibus: ſʒ ſolū motū eſt: ſi ſolū motū vel mutatū eſt: ergo p ipm D nō mouet: ſʒ mutatum eſt: ⁊ ſic D eſt momētū: ſilr E eſt momētū: ⁊ F eſt momētū: ergo totus motus componet ex tribus momentis q̄ ſunt D E F. Et ſic pʒ q ſi magnitudo ſup quā ē motus cōponit ex punctis: ēt motus cōponit ex momētis: falſitas vero ꝯñtis. ſ. q ſit falſum: q motus cōponat ex momētis ꝓbat ſic: ſi motus cōponit ex momētis: ſeqtur q mobile ſit motū vel mutatū ſup totā magnitudinē: ſup quā nūq̄ mouebat: vel q ptranſierit magnitudinē nūq̄ pertrāſitā: qd ē impoſſe: q qd eſt veruʒ de ptō aliqñ fuit veꝝ de pñti: ꝯña ꝓbatur ſic: mobile motū eſt per A in ipſo D ⁊ non mouebat prius vt ꝓbatuʒ eſt ſupra. Itē motū eſt per B in ipſo E ⁊ non mouebat prius eadem rōne. Item motū eſt p C ⁊ non mouebat prius eadem rōne: ergo mobile motū eſt ſup totā magnitudinē A B C ⁊ nūq̄ mouebatur ſup eā: ⁊ ſic probata eſt ꝯña: dicendum eſt ergo: q ſicut magnitudo componit ex partibus magnitudinis q̄ ſūt ꝯtinue ⁊ diuiſibiles: ita oīs motus cōponit ex ptibus motus: q̄ ſūt cōtinue ⁊ diuiſibiles lʒ ſint ſucceſſiue.

Quarta ꝯ: ſi magnitudo cōponitur vel diuidit in pūct: ⁊ tps mēſurans motum ſup magnitudinē cōponit ex inſtātibus: ⁊ diuidit i inſtantia: pꝰus añq̄ ꝯnem probet ꝑponit tres ꝯnes ꝑambulas ad iſtā ⁊ ꝓbat eas.

¶ Prima ꝯ ꝑambula: mobile velocius pertranſit maiorem magnitudinē in equali tpe q̄ mobile tardius: ꝓbatur ſic: ſint duo mobilia: quoꝝ vnū ſit velocius: vt formica: ⁊ alterum tardius vt vermis: q debeant moueri ſuper lineam bicubitaʒ in vna hora: hijs ſic diſpoſitis arguo ſic: ſi per totam horā vermis ptrāſit medietatem linee bicubite in eadē hora formica pertranſit totā lineā ⁊ forte plus vt pʒ ad ſenſuʒ: ergo mobile velocius ptrāſit maiorem magnitudinē in equali tempore.

¶ Scḋa ꝯ ꝑambula: Mobile velocius ptranſit maius ſpatiū in minori tpe ꝓbatur ſic: ſit formica ⁊ vermis qui moueantur ſup lineam tricubitam: ſi vermis in vna hora ptrāſit ꝑmū cubitū formica in media hora ptrāſibit ꝑmū ⁊ ſcḋʒ cubitū ergo veloci⁹ ptrāſit mai⁹ ſpatiū i minori tpe.

¶ Tertia ꝯ ꝑambula: mobile velocius ptranſit equalem magnitudinē in minori tpe q̄ mobile tardius: ꝓbat ſic: ſit ſpatium tricubitū qd habeāt ptranſire formica ⁊ vermis: ſi vermis pertranſibit in vna hora: formica ptrāſibit in media hora: q aut tranſibit in maiori tpe q̄ ſit hora: Et hoc nō: q formica eſſet tardior q̄ vermis: qd eſt falſum: aut tranſibit in tota vna hora ⁊ hoc nō: q formica eēt eque tarda ſicut vermis: qd pʒ eē falſum: ergo trāſibit in minori tpe q̄ ſit hora puta in media hora: ⁊ ſicut habetur intentum.

Hiis ꝯnibus preambulis ꝓbatis: ꝓbatur q ſi magnitudo diuiditur in indiuiſibilia: ēt tps menſurans motum ſup ipſum magnitudinem diuiditur in indiuiſibilia: ⁊ ꝓbatur ſic: tpus eodeʒ mō diuidit ſicut magnitudo: ergo ſi magnitudo diuidit in idiuiſibilia ēt tēpus: ꝓbatur añs: ſumat magnitudo decem cubitoꝛuʒ que ptranſeat a limaca in decē horis: ergo nouem cubiti ptranſeūtur i. 9. horis ⁊. 8. in. 8. horis ⁊. 7. in. 7. horis ⁊c. ſic ꝓcedendo pʒ q ſicut diuiditur magnitudo p tranſitum limace: ita diuidit tempus menſurans ipm motuʒ: ſi ergo ſpatium diuideret in indiuiſibilia ēt tps ſimilr: ſed q ſpatiuʒ ⁊ motus diuidit in ſemper diuiſibilia vt ſunt continua etiam tempus: habet enim tempus continuitatem ex motu.

Quinta ꝯ: ſi ſpatiū eſt finitū: tps menſurās motū ſup ſpatiū eſt finitū: ita q nō pōt eſſe ſpatiū finitū: ⁊ tps ifinitū: hec ꝓbat ſic: ſitu ponis ſpatiū finitū ⁊ tps ifinitū: ſit ſpatiū decē cubitoꝝ tps ifinitū vocet G ſumat mobile puta formica que ptranſeat vnū cubitū huius ſpatij: certum eſt q tranſibit

in tpe finito: ſit ergo vna hora ⁊ aliud cubitũ ꝑtranſibit in alia hora ⁊ tertiũ cubitũ in alia hora dũmõ moueať eque velociter. ğ ꝑtranſibit decẽ cubitos in decẽ horis ſed decẽ hore nõ cõponunt tp̃s infinitũ imo finitũ: ğ ſi ſpatium ſuper qd̕ eſt motus eſt finitũ ẽt tp̃s menſurãs motũ eſt finitũ. Ex quo ſequitur ꝙ ſi ſpatiũ eſt infinitũ ẽt tempus eſt infinitum: ⁊ e͛.

Sexta ꝯ͂: nihil põt moueri in iſtãti: vel nõ põt eẽ motus in inſtãti: añq̃ꝫ ꝓbetur hec ꝯ͂: ꝓbanduꝫ eſt ꝙ inſtãs ẽ idiuiſibile in tpe: ſicut pũctus in linea: ⁊ ꝓbatur ſic: ſi nũc eſt diuiſibile ğ diuidiť in partem p̃teritã ⁊ partem futurã: q2 oĩs diuiſio in tpe eſt ꝑ p̃teritum ⁊ futuꝝ: ſed idẽ nũc nõ põt diuidi i partem p̃teritã ⁊ futuram: q2 in tpe p̃terito eẽt aliqd de tpe futuro: ⁊ i tpe futuro aliqd de tpe p̃terito: Nam idẽ nũc eſt finis p̃teriti: ğ ſi nunc diuidiť in partẽ p̃teritã ⁊ futurã: ps futura erit i tpe p̃tõ: ex quo nũc eſt finis p̃teriti: ſilr idem nũc eſt p̃ncipiũ futuri: ergo ſi diuidiť in partẽ p̃teritã ⁊ futurã: ps p̃terita erit in tpe futuro inq̃ꝫtũ eſt principiũ futuri: Cuꝫ ergo nihil p̃teriti ſit in futuro: ⁊ nihil futuri ſit in p̃tõ ip̃m iſtãs ẽ penitus idiuiſibile.

Hoc ſuppoſito ꝓbatur ꝙ nihil moueť in inſtãti ſꝫ in tpe ſic: ſi aliqd moueť in inſtãti: ip̃m inſtãs eſt diuiſibile: qd̕ eſt ꝯ͂ p̃dicta: ꝓbať ꝯ͂ña: ſumať ſpatiũ vnius miliaris qd̕ debeat ꝑtrãſiri ab aſino in vno inſtãti: Item ſumať equus velocioꝛ aſino q debeat ꝑtranſire idẽ ſpatium: tũc arguo ſic: equus ꝑtrãſit ſpatiũ vnius miliaris: ergo in minoꝛi tpe q̃ꝫ aſinus: velocius eni ꝑtranſit eq̃le ſpatiũ in minoꝛi tpe vt ꝓbatum eſt ſupꝛa: ſed aſinus ꝑtranſit in vno inſtãti ꝑ caſuꝫ datũ: ergo equus pertrãſit in minoꝛi tpe q̃ꝫ ſit inſtãs puta i medio iſtãti. ğ inſtãs ẽ diuiſibile: ⁊ ſic pꝫ ꝙ nihil moueť in inſtanti.

Septima ꝯ͂: nihil gſcit in iſtãti ſed in tpe: ꝓbatur: oppoſita hñt fieri circa idem: ſꝫ moueri ⁊ gſcere ſunt oppoſita vt habitus ⁊ priuatio: ergo hñt fieri circa idem ſꝫ motus oĩs fit in tpe vt dcm̃ eſt: ⁊ non in inſtãti: ergo qes fit in tẽpoꝛe ⁊ non in inſtanti.

Octaua ꝯ͂: oẽ qd̕ moueť eſt diuiſibile ſm quãtitatẽ: ꝓbatur ſic: oĩs motus eſt iter terminũ a quo ⁊ terminũ ad quẽ: tunc ſic: mobile qñ eſt in termĩo a quo ſꝫ ſe totũ nũdũ moueť: qñ ẽ i termĩo ad quẽ iã motũ ẽ ⁊ amplius nõ moueť: ğ qñ moueť: ſm ptẽ ẽ in termino a quo ſꝫ aliã ptẽ ẽ i termĩo ad quẽ: ſꝫ qd̕ hꝫ partem: ⁊ partem eſt diuiſibile.

¶ Ex hac ꝯ͂ne ſequunť tria correlaria: p̃mũ eſt ꝙ punctus non põt moueri niſi ꝑ accñs. ſ. ad motũ coꝛpoꝛis in quo eſt: ſcdm̃ eſt ꝙ oẽ mobile per ſe: eſt coꝛpus: q2 oẽ qd̕ moueť per ſe ẽ ſb̃a ⁊ eſt diuiſibile ſm quantitateꝫ: ſed ſb̃a diuiſibilis ſm quantitatẽ eſt coꝛpus: ergo oẽ mobile ꝑ ſe eſt coꝛpus: ⁊ hoc eſt qd̕ dixit. B. Tho. in ꝓhemio libꝛi phiſicoꝝ ꝙ in hoc libꝛo ꝓbatur oẽ mobile eẽ coꝛpus: ⁊ iõ coꝛpus mobile nõ põt eẽ ſubiectũ in hoc libꝛo: ſꝫ ens mobile: tertiũ eſt: nec aĩa: nec angelus: nec aliqd̕ accñs poſſunt moueri ꝑ ſe motu phiſico: cũ non ſint coꝛpus. Quo motu moueať aĩa ⁊ angelus eſt negotiuꝫ theologi. vtrum ſit verum ꝙ omne mobile ſit diuiſibile ⁊ coꝛpus declarabo in ſolutione argumentoꝛum.

¶ Explicit pꝛimus tractatus ſuper ſextum libꝛum phiſicoꝛum.

¶ Tractatus ſecundus ſuper ſextum libꝛum.

In hoc 2° tractatu agẽdũ eſt de diuiſione motus ⁊ qetis ſm partes q̃ꝫtitatiuas: ⁊ ne fiat confuſio pꝛocedemus per ꝯ͂nes.

Pꝛima ꝯ͂: motus diuidiť ſm diuiſionem mobilis: hec ꝯ͂ p̃ declaratur: 2° ꝓbatur: nota igitur ꝙ motus poteſt intelligi diuidi ſm diuiſioneꝫ mobilis duplr: p̃mo ꝙ vna ps mobilis

moueatur alia quieſcente: puta ꝙ moueatur pes qeſcente manu. Et hoc nõ eſt neceſſe: q2 lз poſſit ſic fieri in aiali habente diuerſa organa: tñ hoc eſt impoſſe i corpe ſolido homogeneo. Nã ſi lapis mouetur ſurſum oẽs ptes ſue ſimul moueꝛ: idem accidit in celo ⁊ in ligno ⁊c. 2° põt intelligi ꝙ motus diuidaꝛ ſm ptes mobilis ſicut diuidiꝛ acciñs ſm diuiſionez ſui ſbti: puta ſumaꝛ lignum album vnius cubiti ⁊ moueaꝛ localr: ſicut albedo ligni pt diuidi i plures ptes ſicut diuidiꝛ ſupficies ligni: ita motus ipſius ligni põt diuidi p imaginationẽ in pl'es ptes ſicut eſt diuiſibile lignũ in plures ptes: ⁊ in hoc ſenſu loqtur Ariſtoteles: ꝙ motus diuiditur ſm diuiſionẽ mobilis .i. ſm ꝙ mobile eſt diuiſibile in pl'es ptes ſic ẽt motus. Declarata ꝯ ſic pbatur: ſumaꝛ lignũ cubitale ꝙ moueaꝛ ⁊ voceꝛ A C ⁊ diuiditur in duas ptes. A B ⁊ B C: motus vo quo lignũ moueꝛ voceꝛ D F: pbo ꝙ ſicut lignuz diuidiꝛ in duas ptes ⁊ motus eius põt diuidi in duas ptes ſic: totũ lignũ A C moueꝛ toto motu D F: g ps ligni A B moueꝛ pa pte motus q̃ ſit D F ⁊ ps ligni B C mouetur 2a parte motus q̃ ſit E F: g motus diuidiꝛ ſm diuiſionem mobilis: ꝙ pars ligni moueaꝛ parte motus pbaꝛ: aut moueꝛ toto motu aut pte: non toto: qa alia pars ligni quieſceret: g moueꝛ parte motus ⁊ alia pars: alia parte motus: ⁊ ſic pbata eſt concluſio.

Secunda ꝯ: motus diuidiꝛ ſm diuiſionẽ tpis mẽſurantis motũ: pbaꝛ ſic: ſumaꝛ equus q ptrãſeat ſpatiũ vniꝰ miliaris in vna hora: ⁊ moueaꝛ ſp eque velociter. Tũc ſic: equus in hora ptrãſit hoc ſpatiũ: g in media hora ptranſit mediũ ſpatiũ: g in media hora eſt medius motus eius: ⁊ in 3a pte hore ptrãſit tertiã ptẽ ſpatij: g in 3a pte hore ẽ 3a ps motus eius: ⁊ ſic pз ꝙ ſicut diuidiꝛ tps ita diuidiꝛ motus: imo etiam ſpatium ſup qd eſt motus: ⁊ nota ꝙ ecõuerſo diuidiꝛ tps ſm diuiſionem motus: nã ſi totus motus alicuius mobilis ẽ in hora: medius motus ẽ i media hora ⁊c.

Tertia ꝯ: oẽ mobile qñ mutatum eſt .i. qñ terminatus ⁊ finitus ẽ motus eius: eſt in termino ad quẽ: v.g. oẽ gñabile qñ gñatuz eſt: eſt in ee: qd eſt terminus ad quẽ gñationis: corruptibile vo qñ corruptũ eſt: eſt in nõ ee: hec ꝯ pbatur ſic. Mobile qñ motũ eſt vel eſt in termino a quo: vel ptim in termino a quo ⁊ ptim in termio ad quẽ: vel ẽ in termio ad quẽ: nõ pmũ: q2 qñ eſt in termio a quo nũdũ cepit moueri: nec ſm: q2 qñ eſt ptim inter a quo ⁊ ptim inter ad quẽ adhuc moueꝛ: g datur tertiũ. Et ꝙ qñ iam mutatũ eſt i. qñ finitus eſt motus: eſt in termino ad quez: iõ dicit Ariſtoteles: oẽ qd mutatur: qñ mutatum eſt: eſt in illo ad quod mutatuz eſt .i. eſt in termino ad quem mutatum eſt.

Quarta ꝯ: lз ois motus fiat in tpe: tñ terminaꝛ in inſtãti. pa ps pbata ẽ ſupra. 2a ps. Et ꝙ ois motus termineꝛ in inſtãti pbaꝛ ſic ab Ariſtotele: ſi motus terminaꝛ in tpe cuz oẽ tps ſit diuiſibile: ſumaꝛ tps in quo pte terminaꝛ motus formice: ⁊ diuidaꝛ i duas partes que ſint A B ⁊ B C: Tũc arguo ſic: formica aut i vtraqз pte tpis mutata eſt: aut in vtraqз pte mutaꝛ: aut in vna pte mutaꝛ: ⁊ in alia mutata eſt: nõ daꝛ pmũ: q2 nõ eẽt mutata p in toto tpe ſз in ptibꝰ tpis: nõ daꝛ ſcðm nec tertiũ: q2 ſupponiꝛ ꝙ motus ſit oino terminatus: nec formica amplius muteꝛ: ergo neceſſe eſt motũ terminari p in indiuiſibili tẽporis quod eſt inſtãs: ex quo ſeqtur ſm pħm ꝙ gñatio ⁊ corruptio ſunt in inſtanti: qa ſunt termini motus vt dicemus infra.

Quinta ꝯ: nõ põt dari pa ps tpis in q̃ mobile incepit moueri: hec pbaꝛ ſic: ſi datur pa ps tpis in qua puta formica cepit moueri ſup tabulã: ſit illud tps A B: Tunc ſic: tps A B eſt diuiſibile vel idiuiſibile ſi idiuiſibile: g cõponiꝛ ex inſtãtibus: qd eſt ꝯ pdicta: ſi diuiſibile: g diuideꝛ in ptẽ priorem ⁊ poſteriorem: q2 ois diuiſio tpis eſt p pteritũ vt

prius ꝛ p futuꝝ vt poſterius:ꝗ ꝑͣ ps tpis in qua pte īcipit motus diuidiẜ in p̄oꝛe3 ptē ꝛ poſterioꝛē:ꝛ ſic ꝑͣ ps h̄ebit p̄ꝛoꝛē: qḋ eſt īpoſſe: q2 nihil eſt p̄us ꝑ:ꝛ ſic p3 q̄ nō daẜ ꝑͣ ps tpis in qua ꝑ īcipit motus. Jtē ſic:tp̄s ꝛ mot⁹ ꝛ ſpatiū ſup qḋ ē motus ſilr diuidunẜ vt dcm̄ eſt ſup:ſed non pōt dari ꝑͣ ps in ſpatio:q2 cū ſit ꝯtinuū eſt diuiſibile in infinitū:ꝛ ſic nō pōt dari ꝑͣ ps que adhuc nō ſit diuiſibilis in p̄oꝛē ꝛ poſterioꝛē: ergo ſimilr non pōt dari ꝑͣ ps motus:nec ꝑͣ pars tpis:cum oīa ſint continua ꝛ diuiſibilia in infinitum.

Sexta ꝯ̇:oē q̄ mouẜ in toto vno tpe mouẜ in q̄libet pte illius tpis:vt ſi formica mouẜ in tota vna hoꝛa mouẜ in q̄libet pte illius hoꝛe:ꝓbaẜ ſic: formica ꝗ ponẜ moueri in tota hoꝛa aut mouẜ in nulla pte ipſius hoꝛe: aut in vna pte mouẜ ꝛ in alia nō:aut in q̄libet pte mouẜ:nō p̄imum:q2 nō moueref in tota hoꝛa: ſi nō mouẜ in aliqua parte.: nec ẜm: q2 non moueretur in tota hoꝛa ex quo ponitur aliqua pars in qua non mouetur:ergo datur tertiu3 qḋ eſt concluſio pꝛobata.

Septima ꝯ̇:Ante mutari:pꝛecedit mutatum eſſe: ideſt omne qḋ mutatur iam pꝛius mutatum eſt:hec ꝯclō pꝛius declarāda eſt:inde ꝓbanda.Notandū igiẜ q̄ ſicut punctus eſt terminus cōtinuans lineā ꝛ diuidens ita mutatū eſſe vel momentu3 (qḋ eſt idem) eſt terminus ꝯtinuans ꝛ diuidens motū:ſed aduerte q̄ pūctus ſumiẜ dupl̄r:ꝑ pꝛo puncto extrinſeco:ꝛ hic eſt ille q eſt extremū ī linea finita: ꝛ ſunt duo.ſ.p̄ncipium ꝛ finis linee: pꝛimu3 ita eſt pꝛincipiū q̄ nullo mō eſt finis: ſcōm ita eſt finis q̄ nullo mō eſt pꝛincipiū. 2° ſumiẜ pꝛo puncto intrinſeco ꝛ eſt ille qui eſt pꝛincipiū ꝛ finis in linea:finis p̄cedētis partis:ꝛ pꝛincipiū ſequentis. Et hic punctus continuat lineā ꝛ diuidit:ꝛ ẜm q̄ ſiunt diuiſiones in linea ꝛ hec puncta intrinſeca multiplicantur:ꝛ de hoc puncto intrinſeco loquimur in pꝛopoſito:figura huius diſtinctōis p3 ifra. pū.extri. p̄n.iiii. pū.extri. pū.intrin. pū.in/

—— * —— —— * —— —— * ——

trin. pūct.itrin. pūc.itrin. pū.in/

—— * —— —— * —— —— * ——

trīn. pū.extrin.

—— * —— —— finis linee.

Senſus ꝯ̇nis ē iſte.Añq3 terminẜ aliq̄ ps motus iam mobile mutatum eſt: ꝓbaẜ ſic:ſicut ſe h3 linea ad punctū itrinſecum:ita ſe h3 motus ad mutatū eē.Jllā mutatū eē eſt terminus ꝯtinuans vel diuidēs motū ſicut punctus lineam:ſed añ oēm ptem linee p̄cedit pūctus intrinſecus:vt p3 in figura p̄cedenti:ergo añ oēm ptem motus p̄cedit mutatū eē.Jtē qñ mobile cepit moueri ſuper aliqḋ ſpatiū:veꝝ eſt dicere q̄ ẜm aliqḋ ſignū factum in ſpatio mobile iam mutatū eſt:ergo añq3 terminetẜ motus iā p̄ceſſit mutatū eē:ꝛ nota q̄ tota rō̄ fundaẜ in hoc q̄ q̄a linea ꝛ motus ꝛ tp̄s ſunt ꝯtinua ꝛ diuiſibilia in īfinitū idō nō pōt dari p̄ma pars linee:nec motus:nec tpis:ſilr non pōt dari pꝛimus pūctus intrinſecus:nec pꝛimū mutatū eē intrinſecum:nec pꝛimū inſtās intrinſecū:ex quo ſequiẜ:q̄ añ oēm ptem linee datur punctus intrinſecus:ꝛ añ oēm ptem motus daẜ mutatū eſſe intrinſecum:ꝛ ante oēm partem tpis:datur inſtās intrinſecum.

Octaua ꝯ̇:Añ oē mutatū p̄cedit mutari.i.añ terminū motus p̄cedit moueri: hec ꝓbaẜ eadē ſilitudine ſic:ſicut ſe h3 pūctus itrinſecus ad lineā:ita ſe h3 mutatū eē ad moueri: ſed añ oēm punctū itrinſecū p̄cedit aliq̄ ps linee (eſt enī oīs pūctus itrinſecus finis p̄cedentis ptis ꝛ p̄ncipiū ſeq̄ntis:) ergo añ oē mutatum p̄cedit mutari:q2 mutatū eē eſt finis p̄cedētis ptis motus:ꝛ p̄ncipiū ſeq̄ntis.Ex quo ſeqtur ẜm Ariſto. q̄ oē alteratū:pꝛius alterabaẜ:ꝛ oē generatū:pꝛius generabaẜ:ꝛ coꝛruptu3 pꝛius coꝛrūpebaẜ.Qḋ quō ſit veꝝ de gñone ꝛ coꝛruptiōe d̄claBiẜ in ſolōne argumētoꝝ.

Nona ꝯ:ſi magnitudo ē finita:tp̄s mēſurās motū ē finitū: hec ꝯclo fuit ꝓbata in tractatu p̄cedenti:in 5ª ꝯne:iō eā tráſeo:ꝫ breuiter nota: ꝙ ſi ſpatium eſt infinitum ꝫ motus ꝫ tp̄us ſunt infinita : ꝫ ſi mobile eſt infinitum ꝫ tēpus ꝫ motus ſunt infinita ſimiliter eni diuiduntur:ꝫ ſunt continua.

Decima ꝯ:oē qđ ſtat:dū ſtat mo uef:nota ꝙ ſtare idē ē qđ tēdere ad qetē:ꝫ ſtatio idē eſt ꝙ tēdē tia in qetem:tunc ſic ꝓbaf ꝯ:oē qđ tēdit in qetem dū tendit mouef:Tendit eniꝫ in qetem per motū ſicut lapis tendit ad qetem ſuam nālem per motum deoꝛſuꝫ: ſed oē qđ ſtat:tendit in quieteꝫ:vt decla raui:ergo omne ꝙ ſtat dū ſtat mouef.

Undecima ꝯ:oē qđ ſtat in tp̄e ꝫ nō in īſtāti:ꝓbaf oē qđ mouef:mouef in tp̄e vt ꝓbatum eſt ſupꝛa:ſed oē ꝙ ſtat mouef p̄ ꝯnem p̄ cedentē:ergo oē qđ ſtat:ſtat in tempoꝛe.

Duodecima ꝯ:oē qđ ſtat in toto vno tp̄e puta ī toto vna hoꝛa:ſtat ī oī p̄te illi⁹ tp̄is ꝓbaf:oē ꝙ mouef in toto vno tp̄e moue tur in oī parte illius tp̄is:ſꝫ omne ꝙ ſtat mouetur vt declaratum eſt ergo ꝛc.

Decima tertia ꝯ: nō pōt dari p̄ª ps ſtatiōis:ꝓbaf:nō p̄t dari p̄ª ps motus:qꝛ cū mot⁹ ſit ꝯtinuus eſt diuiſibilis in infinitū ꝫ ſic oīs ps mo tus eſt diuiſibilis in partē p̄ioꝛem ꝫ po ſterioꝛē vt dictū eſt ſupꝛa:ergo nō pōt da ri p̄ª pars ſtatiōis:ꝓbaf ꝯña:nam omne qđ ſtat mouetur vt dcm̄ eſt:ergo ſi in mo tu non eſt p̄ma pars:nec in ſtatione.

Decima q̄rta ꝯ : Non daf p̄ª ps qetis:ꝓbaf:non daf p̄ª ps tp̄is mēſurātis qetē:ḡ nō daf p̄ª pars qetis:ꝓbaf ꝯña:oīs qes ſit in tp̄e vt ꝓ batū ē ſupꝛ:ḡ ſi nō daf p̄ª ps tp̄is:nec daf p̄ª ps qetis. Qꝫ nō daf p̄ª ps tp̄is: ꝓbaf ſic:tp̄s eſt diuiſibile in infinituꝫ : ſicut oē continuū:ergo quelibet ps q̄ꝫtumcunqꝫ parua eſt diuiſibilis in partē p̄ioꝛē ꝫ po ſterioꝛē:ergo non pōt dari p̄ma pars cuꝫ ſemper poſſit hēre p̄ioꝛē p̄ diuiſionem.

Decima qnta ꝯ:Id qđ mouetur nō pōt eē in vno ꝫ eo dē loco p̄ duo inſtātia:ſed ſolū p̄ vnū in ſtās:ꝓbaf.Id qđ eſt ī vno ꝫ eodē loco p̄ duo inſtātia eſt in eodē loco p̄ aliqđ tp̄s: qꝛ iter duo inſtātia cadit tp̄s:ḡ qeſcit: nā qeſcere eſt p̄ aliqđ tp̄s eē in eodē loco:ḡ ſi id qđ mouef eſt ī eodē loco p̄ duo iſtātia ſimul mouef ꝫ qeſcit:qđ eſt impoſſe. Ex hijs ſeqtur ꝙ mobile q̄ꝫdiu eſt in motu p̄ quolibꝫ inſtāti eſt in alio:ꝫ alio loco:ſꝫ q̄uo id poſſit eē. Notandū eſt ꝙ mobile dū mouef nō deſerit ſtatim p̄mū locū ꝫ īītrat ſcḋm:ſꝫ ſucceſſiue ꝫ paulatiꝫ deſerēs p̄tē p̄ⁱ loci itrat p̄tē 2ⁱ loci:ꝫ qꝛ tā locus p̄mus q̄ꝫ ſecūdus eſt ꝯtinuus iō p̄nt diui di in loca diuerſa in infinitū : vt pꝫ ſi ſu manf duo loca quoꝝ vnuꝫ ſit cubitale ꝫ ſcḋm cubitale:ꝫ mobile etiā ſic cubitale: mobile paulatiꝫ deſerens p̄muꝫ intrabit ſcḋm ꝫ pꝛo quolibet inſtāti erit in alio ꝫ alio loco ſibi e quali:figura patet ibi.

locus p̄mus	locus ſecundus
mobile	

Hic terminatur tra ctatus ſecundus ſuper libꝛum ſextum.

¶ Incipit tractatus tertius ſuper ſextū libꝛu m.

In tertio tractatu ex cludēdi ſūt tres erroꝛes.

¶ Pꝛimus ē Zenonis ſtoy ci qui negabat motum.

¶ Secundus eſt Democriti qui pone bat indiuiſibile vt punctum moueri.

¶ Tertius:eſt heracliti qui ponebat oīa eſſe in continuo fluxu ꝫ motu:ꝫ nunquā quieſcere:ꝫ ſic negabat quietem.

¶ Caput pꝛimum.

Circa Zenonē nota ꝙ zeno negabat motū q̄ttuoꝛ rōnibus q̄s oēs ſoluit Ariſtote les in 6º phiſicoꝝum:pꝛima ra tio talis erat omne quod mouetur ſuper

aliquod ſpatium prius tranſit medietatē ſpatij q̄3 totū ſpatiū: ſed medietas ſpatij cū ſit quodam ꝯtinuum h3 partes infinitas: eſt eni diuiſibilis in infinitū. ergo oē ꝙ mouetur ſup aliqd ſpatiū pertranſit partes infinitas: ſed partes infinite non poſſunt pertranſiri: eſt eni infinitum i pertranſibile vt dcm̄ eſt in .3. phiſicoꝝ. ergo nihil mouetur ſaltem motu locali.

Ad hoc dicit phs ꝙ ſi ſpatiū eēt infinitū actu rō ſua ꝯcluderet: ſed eſt infinitū ſolū in poᵃ ſm diuiſioné: pro q̄nto q̄libet pars ꝯtinui adhuc eſt diuiſibilis: ⁊ cū dicit zeno ꝙ ptes infinite non poſſunt ptranſiri: veꝝ eſt de infinitis partibus actu: nō aūt de partibus infinitis in potētia: cōcludit ḡ Zeno ꝙ infinitū in potētia ptrāſiretur: qꝺ nō eſt incōueniens: Nam hoc mō quelibet ps tpis eſt infinita ⁊ tn̄ continue tranſit.

Secunda Rō talis erat: oē qꝺ eſt in loco ſibi eq̄li ⁊ adequato aut moueṫ aut quieſcit in tali loco ꝑ aliquo tpe: ſed oē qꝺ mouetur in aliquo tpe puta in hora: in quolibet inſtanti eſt in loco ſibi equali: Nā3 lapis q mouetur in aqua ſemp eſt in tanta aqua circūdante lapidē q̄ntus eſt ipſe lapis. ḡ oē qꝺ mouetur in quolibet iſtāti aut moueṫ aut qeſcit: ſed non mouetur: q2 non eſt motus i iſtāti vt ꝓbatū eſt ſupra. ḡ in quolibet iſtāti qeſcit: ⁊ ſic ſeqṫ ꝙ ſagitta q̄ ēt videtur velociſſime moueri qeſcat.

Ad hoc dicit phus ꝙ non eſt neceſſe oē qꝺ moueṫ in aliquo tpe ꝙ moueaṫ aut qeſcat in quolib3 iſtāti illius tpis: q2 in iſtāti nec eſt motᵒ nec qes: ſed bñ neceſſe eſt ꝙ moueaṫ: aut qeſcat in q̄libet pte ipſius tpis: ptes aūt temporis non ſunt inſtantia: vt dictum eſt ſupra: ſicut nec puncta ſunt partes linee: ideo rō zenonis non cōcludit cōtra phum: ſed bene cōcludit cōtra zenonē3. Nā q3 credebat tp̄s cōponi ex inſtāti cogebaṫ dicere ꝙ mobile qeſcebat in quolib3 iſtāti: ⁊ ſic fuit coactus negare motū vt neſciens rñdere p̄dicto argumento.

Tertia Rō talis eſt: ⁊ di Achiles q̄ſi inuincibilis: ſic: ſi aliqd moueṫ localr̄ ſeqṫ ꝙ ſi limaca icipit moueri ſup ſpatiū aliqꝺ ꝙ nō poſſit attingi a Cane velociſſimo: qꝺ tn̄ ē abſurdū ⁊ maniſeſte falſu3 ꝓbaṫ ꝯña: ſic pono ca ūm ꝙ limaca tranſiret duos cubitos ſpatij añ q̄3 canis icipiat moueri tūc icipit canis moueri: certū ē ꝙ in eo tpe in quo canis trāſibit duos cubitos ſpatij iā ptrāſitos a limaca ꝙ limaca adhuc modicū ſpatij ptrāſibit: volo eni ꝙ limaca cōtinue moueaṫ. Et cū canis ptranſierit duos cubitos adhuc h3 trāſire illud modicū ſpatij iā trāſiti a limaca: ⁊ eo tpe in quo canis trāſibit illud modicū ſpatij: adhuc limaca trāſibit aliud modicū ſpatij: qꝺ nōdū tranſiuit canis: ⁊ ſic ſemp ꝓcedendo ſequitur ꝙ canis nūq̄3 attinget limacam.

Ad hoc dicit phs: ꝙ cū canis icipiet moueri nō ſolū trāſibit duos cubitos ſpatij i hora i q̄ trāſiuit eos limaca ſ3 ēt trāſibit plus puta q̄ttuor cubitos: ⁊ ſic ꝓcedet limacā. Et iō falſū3 ē ꝙ i eodē tpe i quo canis trāſit duos cubitos ꝙ limaca trāſeat modicū ſpatij nō ptrāſiti a cane in eodē tpe: Nā vt dixi in illo tpe canis ptranſibit duos cubitos ⁊ lōge plus ita ꝙ nō ſolū attinget: imo p̄cedet limacā: velocius enim mobile in equali tēpore pertranſit maius ſpacium q̄3 tardius vt ꝓbatum eſt ſupra.

Quarta Rō eſt de tribus magnitudinibus q̄ eſt pure calculatoria: ⁊ eam. B. Tho. clare formaliʒat nec poſſe3 ei aliquid addere: vide eā in textu cōmēti. 81. ⁊. 82.

¶ Nota ꝙ p̄dictas rōnes faciebat zeno ad deſtruēdū motū localē rectū: ꝙ āt nō deṫ motᵒ circularis arguebat ſic: corpus circulare ſp ē in eodē loco: q2 nūq̄3 egredit polos ſuos vt patet in rota mota. ergo non mouetur: q2 id quod mouetur ſemper eſt in alio ⁊ alio loco.

Ad hoc dicit phus ꝙ l3 corpus circulare nō mutet locū ſ3 ſe totū tn̄ mutat ſm ptes ꝓut vna pa-

ſuccedit alteri. Et hoc ſufficit ad motuȝ circularē. Ad motū rectū vero reqritur ꝙ mobile mutet locū ſȝ ſe totū ⁊ ſm ptes: vt ēt declaratū eſt in tractatu de loco.

¶ Caput ſecundum.

Circa errorem Democriti: nota ꝙ ipſe ponebat qͥdam corpuſcula idiuiſibilia vt pūcta q̄ dicebat eē in ꝯtinuo motu: ⁊ ex eis formatū eē orbē vt recitat phs in ꝓ phiſicorum: ⁊ dicebanť athoma .i. idiuiſibilia phs igiť arguit ꝯ eū vt ꝓbat ꝙ nullum indiuiſibile ſm quantitatē: vt punctus pōt moueri p ſe licet moueatur p accn̄s: ad motū eni corporis per accn̄s mouentur: vt linea ⁊ ſupficies ⁊ puncta ⁊ accn̄tia que ſūt in corpore mobili ⁊ nota ꝙ dr̄ indiuiſibile ſm quantitatem vt excludamus ea que ſunt indiuiſibilia ſȝ ſbam: vt entia icorpea vt aīa ⁊ deus ⁊c. Contra Democritū ponit philoſophus tres rationes: ergo adduco.

Prima rō: ſi indiuiſibile vt punctus moueť: ḡ dum moueť aut eſt in termino a quo aut in termino ad quē aut ſm ptem in vno termino ⁊ ſm ptē in alio: nō dať pmū: qa mobile dū eſt in termio a quo nō icepit moueri ſȝ geſcit: nec dať ſȝ: q: qn̄ ē i termio ad quē nō amplius moueť: ſȝ iā motū eſt: nec dať tertiū: q: ſi pūctus eēt ſm parteȝ in vtroqȝ termino: pūctus eēt diuiſibilis in ptes. ḡ idiuiſibile nō pōt moueri p ſe.

Secūda rō talis eſt: ſi idiuiſibile moueť aut ꝑ trāſit ſpacium minus: aut maius: aut eq̄le ſibi: pmū q: nihil eſt minus indiuiſibili: non ſecūdū: q: ē in ſpatio ſemp ſibi eq̄li: nam tm̄ de ſpatio correſpōdet ipſi mobili qͣ̄tū ē ipm mobile: nō tertiū: q: ſpatiū eq̄le idiuiſibili nō ē niſi pūctus in ſpatio: ḡ ſi pūctus moueť: neceſſe ē ꝙ ptrāſeat oīa pūcta q̄ ſūt i ſpatio: ſȝ hoc ē impoſſibile: q: in quolȝ ſpatio ꝯtinuo pñt ſignari pūcta iſinita. Cū ſit diuiſibile in iſinitū: ⁊ ſic pertrāſiret iſinita puncta actu vel nunq̄ ad finem ſpatij pueniret: ⁊ ſic pȝ ꝙ eſt ipoſſibile idiuiſibile ſm quātitatem moueri.

¶ Caput tertium.

Circa errorē heracliti nota ꝙ ipſe ponebat oīa ſemp moueri ⁊ nūq̄ geſcere: puta aq̄ȝ ſemp alterari arborem ſemp augeri ⁊ creſcere: ꝯ quē arguit phs ꝙ nulla mutatio nec motus vnus idem numero pōt eē iſinita: ⁊ hoc duplici rōne.

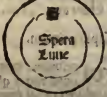
Prima rō talis eſt: Omne qḋ eſt inter duos termios: nō ē infinitū: q: infinitū caret terminis: ſȝ oīs mutatio ⁊ motus ſūt iter duos termios vt gn̄atio ⁊ corruptio iter eē ⁊ nō eē: alteratio inter duas ꝯrias q̄litates: augmētū ⁊ decremētū iter impfectū ⁊ pfectum quantitateȝ cōpetentem cuilibet rei ſm ſpēm ſuaȝ: vt augmētū in hoīe eſt ad maiorem quātitatē q̄ȝ augmētū i cane ⁊c. ḡ nulla mutatio vel motus eſt infinita.

Scd̄a rō eſt ſpeālr̄ ꝺ motulocali recto. Nā quō motus circularis poſſit eē iſinitus declabitur in .8. libro: Motus enim celorum pōt eſſe infinitus ⁊ durare in eternū: ſic ḡ arguit phus.

¶ Oz impoſſibile ē motū eē ad aliqueȝ terminū: ipoſe eſt ꝙ moueať ad illū terminū: nihil eni tēdit ad impoſe: q: actio ſua eēt fruſtra: ſed oē ꝙ moueť motu locali recto moueť ad aliquē terminum vt acquirat ipm terminū: ſed impoſe eſt ꝙ mobile acquirat terminū diſtantē infinitū: ḡ impoſe eſt ꝙ moueať ad terminuȝ iſinitū: ſi ipoſe ē ꝙ moueať ad terminū i finitū: ḡ nō dať motus localis rectus iſinitus: declať ēt exēplo: ſi hinc ad celū lune eēt diſtātia iſinita ignis nūq̄ tēderet ad ſperā ignis: q: cū hec diſtātia eēt iſinita nō poſſet acqrere locū ſibi nāle: ſimilr̄ ſi hic in ad Romā eē diſtātia iſinita nullus tēderet romā: ⁊ breuiter oē mouēs ⁊ mobile ⁊ agēs affectat geſcere i termino ſui motus ⁊ ſue actōes ⁊ ſic pȝ ꝙ nullus motus nec actio pōt eē infinita: Nūc reſtāt q̄dam argumenta que ſoluentur infra.

Ultimo quedam argumēta ſoluē da ſūt primū ꝓbat ꝙ pūctus pōt tangere punctū: ⁊ ſic non ſemp eſt linea media: ſignetur punctus in ſup/

ficie concaua ſpere Mercurij: ꝛ ſignetur alius punctus coꝛreſpõdens puncto po/ri in ſuperficie cõnexa ſpere ipſius lune: Tunc ſic: hec duo puncta aut ſe tangunt aut non: ſi ſic habetur intentũ: ſi non: ḡ inter ſperam Mercurij ꝛ ſperaꝫ lune datur aliquod medium ſpatium ꝛ cũ inter duas ſperas: nõ ſit aliqḋ elementum nec aliud coꝛpus replẽs tale ſpatium ſeqꝛ ꝙ datur ſpatiũ vacuũ ꝯ pħm in .4. phiſi. figura de duobus pũctis ſignatis pꝫ ibi.

Ad hoc rñdetur: ꝙ ꝓpõ pħi que eſt hec: pũctus nõ põt tãgere punctũ. Intelligiꝛ in eadeꝫ ſupficie puta ſi ſignanꝛ duo pũcta in ſupficie cõ/nexa ſpere ipſius huic non pñt ſe tange/re ſi aũt ſignenꝛ in duabus ſupficiebus ſe tangẽtibus dico ꝙ pñt ſe tãgere: ꝛ iõ cũ oẽs ſpere ſe inuicẽ tãgãt: vt declaraui in tractatu de ſpera: ꝯcedo ꝙ illa duo pun/cta ſignata ſe tangunt: ſed nota ꝙ non ſe tangũt inq̃tũ totũ tangat totum vel ptangat ꝑtem cũ nec totuꝫ nec pars ſit in puncto: ſed dicunꝛ ſe tangere in hoc ſen/ſu ꝙ nihil eſt mediuꝫ inter ea vel ſm oẽ id qḋ ſunt: ſunt ſimul: pꝫ igiꝛ quõ ſit in/telligenda ꝓpoſitio philoſophi.

¶ Scḋm pꝛobat ꝙ nõ oẽ mobile per ſe ſit ſba coꝛpea: imo aliqḋ accñs p ſe moue tur: ſic: ſupficies parietis p ſe moueꝛ de albedine ad nigredinẽ qñ per artificem denigraꝛ vt pꝫ: ꝛ tñ ſuperficies eſt accñs ergo aliqḋ accidens per ſe mouetur.

Ad hoc dĩ ꝙ ꝓpõ pħi ſic hꝫ intel ligi: oẽ qḋ mouetur ꝑ ꝛ per ſe eſt ſubſtãtia coꝛpoꝛea: ꝛ tunc dico ad argumentũ: ꝙ ſuperficies non ꝑ ꝛ p ſe denigraꝛ ſꝫ in virtute ſbe ipſius pietis ſicut.n. ſupficies nõ ẽ receptiua coloꝛis niſi in vtute ſbe vt declaraũ ẽ in pḋicamẽ tis: ſic nec moueꝛ de coloꝛe ad coloꝛem contrarium niſi in virtute ſubſtantie.

¶ Tertium ꝓbat idem ſic: ſi oẽ mobile eſt coꝛpus: q̃ oẽ mobile eſt diuiſibile: er go pari rõne oẽ coꝛpus eſt mobile: cum omne coꝛpus ſit diuiſibile: ſed hoc eſt fal ſum: q̃ coꝛpus mathematicũ eſt coꝛpus ꝛ eſt diuiſibile ꝛ tamen nõ eſt mobile: q̃ mathematica abſtrahunt a materia ꝛ a motu: ergo non eſt mobile.

Ad hoc dicitur ꝙ licet oẽ mobi/le per ſe ſit coꝛpus: nõ tñ eẽ niſi ſic determineꝛ: omne coꝛpus phi/ſicum eſt mobile: Nam ad hoc ꝙ aliqḋ moueatur motu phiſico eſt neceſſe ꝙ habeat in ſe naturã: que eſt pꝛincipiuꝫ mo/tus: natura vero diciꝛ mã ꝛ foꝛma: ergo oẽ mobile per ſe eſt compoſitum ex mã ꝛ foꝛma: ꝛ hoc eſt coꝛpus phiſicum. Con/cedatur: ergo ꝙ oẽ coꝛpus phiſicum eſt mobile: nõ tamẽ omne coꝛpus abſolute: vt excludamus coꝛp⁹ mathematicũ: qḋ nõ eſt cõpoſitũ ex mã ſenſibili ꝛ foꝛa nã/li: ſed ſolũ dicit triũam dimenſionem.

¶ Quartũ ꝓbat ꝙ nõ oẽ ꝙ gñaꝛ pꝛius gñabatur: ſic gñatio ſit in inſtanti: ergo nõ oẽ ꝙ generaꝛ pꝛius generabatur: ꝓ baꝛ añs: foꝛma ſubſtantialis eſt indiuiſi/bilis non enĩ ſuſcipit magis ꝛ minus vt declaraui in pḋicamẽto ſbe: ergo intro/ductiõ eius eſt in inſtanti: ſed gñatio eſt itroductio foꝛe in mã: ḡ gñatio ẽ i iſtãti.

Ad hoc dĩ: ꝙ gña⁹ ſumiꝛ dupl̃r. Pꝛĩo ꝓ ipſa ſola itroductiõe foꝛe in mã diſpoſita: ꝛ ſic ꝯcedo ꝙ eſt in inſtã i nec id ꝙ gñatur pꝛius gña/baꝛ. Scḋo ſumiꝛ pro alteratiõe ꝑuia: qua gñans diſpõit mãꝫ ad itroductionẽ foꝛe ꝛ pꝛo ipſa introductione foꝛme: ꝛ ſic dico ꝙ gñatio hoc mõ eſt in tpe: ꝛ ſic intelli/git pħus ꝙ id qḋ gñatur .i. diſponiꝛ ad foꝛmã: pꝛius gñabaꝛ .i. ꝑus diſponebaꝛ.

¶ Quintũ pꝛobat ꝙ aliqḋ moueꝛ loca/liter in inſtãti: ſic: lumẽ qḋ cãtur i mane in toto noſtro emiſperio diffundiꝛ a ſole in inſtãti ob oziẽte ad accñs: ſi enim diſ/

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

fundceretur in tpe anteq̃ eẽt illuminata pars occidẽtalis: magna ps diei iã ptranſiſſet: ẽ lumẽ moueẽ localr̃ in inſtanti.

Ad hoc dicitur q̃ argumentum peccat in duobus. Pͥo ſupponit lumen eſſe corpus: qḋ tñ eſt falſum: q̃r cũ aer ſit corpus ⁊ lumen recipiatur in aere duo corpora eſſent ſimul: non eni aer cedit qñ recipit lumẽ. Scḋo ſupponit q̃ illumiatio ſit motus localis qḋ eſt falſum: nam ſm pħum eſt mutatio: ⁊ nõ motus: ſicut .n. gñatio ſumpta pro introductione forme eſt terminus ⁊ finis alterationis pͤuie: ita illuminatio eſt terminus motus localis circularis quẽ facit ſol ſub nr̃o emiſperio in nocte. Quãdo eni in mane attingit primũ punctuz orientis ſtatim in vno iſtanti illumĩat totum emiſperium nr̃m. lз hec illuminatio augeaẽ ſm q̃ magis ac magis aſcẽdit ſup nr̃m emiſperium. Ad argumentum ẽ negatur ↄña: nam illuminatio nõ eſt motus: ſed mutatio que fit in inſtãti: hic terminaẽ totus .6. liber phiſicoꝝ.

¶ Explicit tertius tractatus ſuper ſextum librum phiſicorum:

¶ Tractatus primus ſuper ſeptimum phiſicorum.

In ſeptimo libro phiſicorum: pħus determinat q̃ datur vnus p̄mus motor in cõi ⁊ vnus primus motus. in .8. libro declarabit in particulari qs eſt ille primus motus: ⁊ q̃lis ẽ: ⁊ dicet q̃ eſt motus celi q̃ eſt circularis ⁊ ppetuus ſm ipз pħuз: ⁊ dicet qs ⁊ q̃lis eſt ille p̄mus motor: a quo pendet ois motus ⁊ a quo oẽs alij motores accipiunt virtutem mouendi. Et dicet q̃ ipſe eſt infinite virtutis nullam hñs q̃titatẽ ſз penitus icorporeus.

¶ Nunc ſeptimũ librum diuidimus in duos tractatus.

¶ In p̄ probabitur q̃ datur vnus primus motor in communi.

¶ In 2° determinabitur de comparatione motuum adinuicem.

Primum tractatum diuidimus in tria capita.

¶ In p̄ probatur q̃ datur vnus motor primus.

¶ In 2° probabitur q̃ mouens ⁊ mobile in quolibet motu ſũt ſimul: ⁊ aliquo modo ſe tangunt.

¶ In 3° declarabitur: q̃ alteratio pͥo ⁊ per ſe nõ eſt in p̄ª: nec 2ª: nec 4ª ſpecie qualitatis: ſed ſolum in 3.ª ſpecie.

¶ Caput primum.

Circa primum caput ꝓponunẽ duo ex q̄bus ꝓbatis ↄcludeẽ q̃ daẽ p̄mus motor. Pͥmũ qḋ ꝓponiẽ eſt hoc: omne qḋ moueẽ ab alio mouetur: ita q̃ nihil mouet ſeipſum ſm ſe totum. Hoc ꝓbatur hic in .7. libro ⁊ in .8. In .7. lib. ſic: oẽ q̃ moueẽ aut moueẽ violenter aut nãliter: ſi violenter. ẽ moueẽ ab altero. ſ. ad impelente ipm ↄtra nãm ſuaз: vt cũ lapis mouetur ſurſum moueẽ ab ipellente lapidem: ſi nãliter vel eſt aiatum vel inaiatum: ſi eſt aiatuз moueẽ ab altero .i. ab aia: nam aia eſt cã motus progreſſiui: vel alterius motus inaiato: ſi inaiatum vt graue: puta lapis: vel leue: iteꝝ moueẽ ab altero: ⁊ ꝓbatur ſic: oẽ totũ moueẽ ad motũ ſuaꝝ partium: nã qa partes mouẽtur totum mouetur. ẽ motus rei inaiate dependet a motu partiũ ſuaꝝ: ⁊ ſic moueẽ ab altero .i. ad motuз ſuaꝝ partium. Q, omne totũ moueẽ ad motũ ſuarum partiũ ſic ꝓbaẽ pͥus: quieſcentibus ptibus q̄ſcit totũ ad motũ partiũ mouetur totũ. Hec ꝓ quantũ valeat declarabitur in ſolutione argumentoꝝ. Improbaẽ .n. a Galeno ⁊ ab Auicena: pз igiẽ ex dictis q̃ nihil mouet ſeipſum: ſed oẽ q̃ moueẽ: mouetur ab altero: qũo hec ꝓpoſitio ẽt ꝓbetur in .8. lib. tunc dicetur: illa enim probatio eſt melior ⁊ reſoluta.

¶ Scḋm

¶ Secũdm ꝙ preponitur eſt hoc:in mo/
uentibus ⁊ mobilibus non pceditur in
infinitum:ſʒ eſt ſtatus in aliquo vno pri
mo mouente:⁊ hoc probabitur ſic in.7.
rõne qdem debili quę pro nunc ſufficit.
Nam in 8° pbabitur rõne efficaci:ſic igi
tur arguitur:ſi pceditur in infinitum in
mouẽtibus ⁊ motis.ergo A mouetur A
B ⁊ B mouetur A C ⁊ C mouetur A
D ⁊ D mouetur A B E ⁊ ſic in infini/
tum:ſʒ hoc eſt impoſſibile:qꝛ in vna ho/
ra daretur motus infinitus:qñ enim A
mouetur ⁊ B ⁊ C ⁊ D ⁊ E:⁊ alia mouẽ
tur:ſʒ iſta mouẽtia ⁊ mobilia faciũt motũ
infinitum:Infinitoꝝ enim mobiliũ infi
nitus eſt motus:ſʒ dicet aliqs. mobilia ⁊
mouẽtia infinita faciũt motus infinitos
numero:qꝛ qđlibet mobile facit vnũ mo
tuʒ:non tñ ex hoc ſeqtur ꝙ in vna hora
ſit vnus motus numero infinitus.

Ad hoc dicit phs ꝙ ſi ponatur ca
ſus ꝙ omnia mobilia ⁊
mouentia infinita ad inuicem cõtinuen
tur ⁊ fiat ex eis vnum mobile continuuʒ
infinitum:tunc cauſabunt vnum motuʒ
numero infinitum in vna hora:ꝙ eſt im
poſſibile. Et nota ꝙ lʒ repugnet in parti
culari ex omnibus mobilibus fieri vnuʒ
ↄtinuum:non tñ repugnet ↄſiderando
mobilia:vt mobilia ſunt:ſicut licet repu
gnet aiali:vt hõ eſt:hĩe alas non tñ re/
pugnet aiali ↄſiderando aial in cõmuni:
non ergo proceditur in infinitum in mo
uẽtibus ⁊ motis:hec ratio vt dixi obſcu/
ra eſt:ſʒ ſuſtine vſqꝫ ad octauum libꝝ.

¶ Ex his duobus prepoſitis pbat phs
ꝙ datur primum mouens qđ mouet oia
alia ⁊ non mouetur:imo eſt imobile:ſic.
Certuʒ eſt ꝙ aliqđ mouetur puta lapis:
ergo mouetur ab altero:moueatur a ma
nu:quero de manu:aut mouet:aut non:
ſi mouetur.ergo mouetur ab altero:mo/
ueatur a brachio:aut mouetur:aut non:
ſi mouetur.ergo mouetur ab altero:mo/
ueatur a forte:quero de forte:aut moue/
tur:aut non:ſi mouetur:mouetur a celo:
quero de celo:aut mouet:aut non:ſi mo/
uetur:moueatur ab intelligentia:quero
de intelligentia:aut mouetur:aut non:ſi
mouetur:moueatur a ſuperiori intelligẽ
tia. Et cum non ſit procedere in infinitũ
in mouẽtibus ⁊ motis.ergo tãdem deue
niemus ad vnam ſbam ſeparatam que
mouet oia alia ⁊ ipſa non mouetur. Et
ſic ipſa erit primum mouens:Hec proba
tio iteꝝ fortificabitur in.8.libro.

¶ Caput ſecundum.

Circa ſcõm cap.probat phs ꝙ in oi
gñe motus mouens ⁊ motuʒ ſunt
ſimul:⁊ ibi ſient duo.ꝑ declarabitur ↄ̃:
2° pbabitur in omni gñe motuum.

Circa primum duo ſunt declarãda:
ꝑ quõ accipiatur ly mouens:
2° quõ ſumatur ly ſimul:pro ꝑ notã ꝙ
mouens eſt duplex.ſ.mouens vt finis:
ſic lucꝝ mouet volũtatem mercatoris:⁊
mouens vt effitiens:ſic plato mouet la
pidem ſurſum:item mouens vt efficiens
eſt duplex:ſilr mobile.ſ.remotum ⁊ vt:
ſic ſol eſt mouens vel efficiens iſeriora coꝛ
pora:⁊ mouens primum vel imediatuʒ
ſicut hic ignis caleſacit hanc aquã:⁊ hic
hõ gñat hunc hoiem:in ↄ̃ne ſic intelligi
tur:in oi gñe motus mouens:vt efficiẽs
primum ⁊ imediatum:⁊ motum proxi/
mum ſunt ſimul:2° nota ꝙ aliqua ſunt
ſimul qꝛ ſunt in eodem loco:vt diximus
in.5.⁊ ſic non accipitur ſimul in ↄ̃ne pre
dicta:qꝛ cum oẽ mouens phiſicuʒ ⁊ mo
bile ſint corpus:duo corpora eſſent in eo/
dem loco ꝙ eſt impoſſibile:vt declaratur
in.4.phiſi.2° aliqua dñr ſimul qꝛ ſe tan/
gunt:⁊ inter ea nulluʒ eſt medium:ſicut
due tabule in naui conclauate dñr eſſe ſi
mul:⁊ hoc modo ſumitur ſimul in ↄ̃ne
premiſſa:ſic ergo formetur ↄ̃:in oi gñe
motus mouens efficiens primuʒ ⁊ mo
tum primum ſunt ſimul.i.ſe tangunt:⁊
nihil mediat inter ea:nunc pbanda eſt ↄ̃
ſic. In oi motu locali:⁊ in augmento ⁊
decremẽto:⁊ in alteratione:mouens pro
ximum ⁊ motum primum ſe tangunt.
ergo ⁊ in oi gñe motus:pbatur ↄ̃ña:qꝛ
non ſunt plures ſpecies motus ꝙ iſte:vt

dictum eſt in .5. phiſi. ergo ſi probatur ꝙ in hijs mouens ⁊ motum ſe tangunt verum erit ꝙ in omni ſpecie motus: mouens ⁊ motum ſunt ſimul .i. ſe tangunt.

¶ Quod in omni ſpecie motus localis mouens ⁊ motū ſint ſimul pbatur ſic: ſpecies motus localis ſunt quattuor .ſ. pulſio: vectio: tractio: ⁊ vertigo: ⁊ in hijs omnibus mouens primum ⁊ motū primum ſe tangunt. Anteq̄ꝫ pbetur minor diffiniende ſunt ⁊ diuidende predicte ſpecies motus localis.

¶ Pulſio eſt motus quo mouens facit a ſe diſtare vel elongare mobile.

¶ Pulſio diuidit in impulſionē ⁊ expulſionē: impulſio ē mot⁹ quo mouēs a ſe pellit mobile nec dſerit ipſū vſqꝫ in finē mot⁹

¶ Expulſio eſt motus quo mouens a ſe pellit mobile: nec comitatur ipſum vſqꝫ in finem motus: ſed deſerit illud.

¶ Vectio eſt motus mobilis: quo mouetur p accñs ad motum ipſius vehentis. vt duꝫ ſortes defert naui aut equo eſt vectio: q: ſortes mouetur ad motū equi vehentis: qui quidem equus mouetur p ſe.

¶ Tractio eſt motus quo mobile mouetur ad mouens: vt ppinquetur ipſi mouēti: ⁊ ſic tractio opponitur pulſioni: naꝫ in pulſione mobile diſtat a mouente: ſed in tractione mobile ppinquat mouenti.

¶ Tractio fit tribus modis. Primo aliqd trahit mobile vt finis: ſic lucꝝ trahit mercatoreꝫ venetias: ſic intelligit poeta: trahit ſua quēqꝫ voluptas. Scḋo aliqd trahit mobile: vt alterans ⁊ cauſans in eo quādam q̄litatē: ſicut ambra calefacta ex cōfricatione trahit paleaꝫ: ſicut magnes .i. calamita trahit ferꝝ: nā ex cōtactu calamite ferꝝ recipit q̄litatem occultam qua trahitur ferꝝ. Tertio aliquid trahit mobile motu locali tm̄ ſine alteratione: vt cum trahitur nauis ad litus ⁊c. Et hoc 3° modo conſideratur ibi a pħo.

¶ Vertigo eſt motus cōpoſitus ex pulſione ⁊ tractione: nam qñ mouens mouet mobile vertigine .i. circulariter. In prima parte motus a ſe pellit mobile: in 2ª parte motus ad ſe trahit mobile: vt patet ad ſenſum deſcripto circulo.

¶ Poſitis hijs diffinitionibus pbatur minor .ſ. ꝙ in omni ſpecie motus localis mouens primum ⁊ mobile ſint ſimul: ſic: in pulſione mouens facit a ſe diſtare mobile ſꝫ hoc nō eſſet niſi in pn° motus mouēs tangeret mobile: vt nūq̄ꝫ diſtabit lapis a me: niſi probiciā eum ⁊ ſic tangam: aut mediante manu: aut brachio ⁊c. Ergo pꝫ ꝙ in pulſione ſaltē in principio motus: mouens primum ⁊ mobile ſunt ſimul.

¶ In tractu ex diffinitione ſua mobile ppinquat mouenti ⁊ nō deſeritur mobile donec ppinquauerit. ergo ſi non deſeritur a mouēte: tangitur a mouēte. Et ſic in tractu mouens ⁊ motum ſunt ſimul.

¶ In vectione pbatur: q̄cq̄d vehit: aut vehit motu q eſt pulſio: aut tractu: aut motu pgreſſiuo: ⁊ id qḋ vehitur ſemper heret ipſi vehēti: vt eqtator heret equo ⁊ nauta eſt i naui. ergo pꝫ ad ſenſuꝫ ꝙ in vectione mouens ⁊ mobile ſunt ſimul.

¶ In vertigine pbat: vertigo cōponit ex pulſu ⁊ tractu: ſꝫ in pulſu ⁊ tractu: mouens ⁊ motū ſūt ſimul: vt pbatū eſt. g̃ in vertigine mouens ⁊ motum ſunt ſimul.

¶ Quod in alteratione: alterans primuꝫ ⁊ alteratum ſe tāgunt probat hic pħs: in motione que eſt ſm ſenſum exteriorē: vt ſm viſum auditū ⁊c. Mouens primū ⁊ motuꝫ ſunt ſimul. ergo in omni alteratione id veꝝ eſt: q̄ñs pbabitur i cap. 3. qm̄ ibi declarabitur ꝙ nulla eſt alteratio p̄ ⁊ per ſe niſi in 3ª ſpecie qualitatis: in qua ſunt qualitates paſſibiles cauſantes paſſioneꝫ in ſenſu exteriori: vt etiaꝫ declarauimus in compendio maiori ſuper logicam in pntis. Nunc quidem probabitur añs.

¶ Et primo in viſu: ⁊ in hoc motu qui eſt videre eſt neceſſe ꝙ ſimilitudo rei viſibilis recipiatur in aere qui eſt medius inter rem viſibilem ⁊ occulum: ⁊ ſic differat ad occulū: tunc ſicꝫ ſimilitudo rei viſibilis eſt mouens occulum ad vidēdum: ⁊ hec ſimilitudo tangit occulum: cum per aerem inter medium defferetur ad occulū. ergo in hoc motu qui eſt videre mo/

uens primum ⁊ mobile ſe tangunt.

¶ Scḋo ꝓbatur in auditu. Nã ſonus ē mouens auditũ ⁊ nõ põt mouere niſi deferat͛ ad aurẽ intrinſece: cuius ſignum eſt ꝙ ſi obturat͛ auris non ſentit͛ ſonus. ergo in hoc motu: neceſſe eſt mouens primũ qḋ eſt ſonus tãgere mobile ꝙ eſt q̇dã mininga in aure: vt dicetur in. 2. de aĩa.

¶ Tertio ꝓbatur de odoratu: in hoc motu qui eſt odorare neceſſe eſt ſpẽm odoris differri vſqꝫ ad nares intrinſece. ergo in hoc motu ꝯcluſio eſt vera: mouens eniꝫ qui eſt odor tangit nares intrinſece.

¶ Quarto probatur in guſtu ⁊ tactu ſimul. Nã non fit guſtatio niſi ſapor tãgat linguã in qua fundatur guſtus: nec fit tactus niſi aliqḋ calidum: aut frigidũ durũ aut molle vniat͛ alicui parti corporis qua aliqḋ tãgitur. Nã vt dicemus ĩ. 2. de aĩa ſenſus tact⁹ fundat͛ ĩ toto corpore: pꝫ igit͛ ꝙ in oĩ motu alterationis que eſt ſm ſenſus exteriores mouens proximũ ⁊ mobile ſunt ſimul. Nota tamẽ ꝙ in hijs motibus ſm ſenſum ſolum odoratio: ⁊ guſtatio: ⁊ tangere eſt vere alteratio: vt dicemus in. 2. de aĩa pro nunc ſupponatur.

¶ Q: in augmẽto ⁊ decremẽto: mouẽs ⁊ motum. i. augmentans ⁊ augmẽtatum ſint ſimul ꝓbat ſic: augmẽtum fit pro vt aliqḋ apponit͛ priori quãto: vt fit augmẽtum in domo pro vt noui lapides apponuntur priori parieti: ſꝫ augens non põt apponere niſi tãgat id cui apponitur: vt pꝫ ad ſenſum. ergo augens ⁊ auctuꝫ ſunt ſimul ⁊ ſe tãgũt. Decremẽtuꝫ aũt fit put aliqḋ ſubtrahit͛ a priori quãto: vt qñ a fiſtula aque ſꝰtrahit͛ ciatus aque: ſꝫ nõ põt fieri ſubtractio niſi ſubtrahens primuꝫ tangat id a quo aliqḋ ſubtrahitur: vt pꝫ ad ſenſum. ergo ⁊ in decremẽto mouens ⁊ motum prima ſunt ſimul. Et ſic patet ꝙ in omni gñe motus mouens primuꝫ ⁊ mobile ſunt ſimul: vel ſunt vnita: vel ſe tãgunt ꝙ idem eſt. Hec de. 2. ſufficiãt.

¶ Caput tertium.

Circa tertium caꝑ. ꝓbãdum eſt ꝙ omnis alteratio ꝑ ſe ⁊ per ſe non fit niſi in tertia ſpecie qualitatis: vbi ſituantur obiecta quinqꝫ ſenſuum exteriorꝫ.

¶ Et ꝑ ꝓbatur ꝙ nõ fit alteratio in 4ª ſpecie q̃litatis que eſt forma vel figura: que qualr̃ differant declaraui in cõpẽdio maiori ſup logicã in ꝑn̄tis: ſic igit͛ probat pħs: in q̇buſcũqꝫ q̃litatibus eſt alteratio: q̃litas ꝑdicatur in recto ⁊ cõcrete de ſꝰo alterabili: ⁊ ſꝰm predicatur de q̃litate: vt hic aqua eſt calida ⁊ eꝯ: calida ē aqua: itẽ Plato eſt ſanus: ⁊ ſanus eſt Plato: ſꝫ in 4ª ſpecie q̃litatis forma ⁊ figura nõ ꝑdicãtur in recto de ſuo ſꝰo: nec ſꝰm ꝑdicetur de figura ⁊ forma in recto: hec enim falſa: triãgulus ē lignũ: vel lignũ eſt triãgulus. ergo ſignũ eſt ꝙ nõ eſt alteratio in 4. ſpecie. Preterea qñ aliqḋ alterat͛ nõ ꝑficitur imo imꝑficitur: nã alteratio ꝓpriẽ eſt qñ ĩ ſꝰo recipit͛ acc̄ns diſcõuenīes: vt cũ hõ infirmat͛: ſꝫ cũ ſꝰm recipit figuraꝫ vel formã ſuã ꝑficit͛: q: ꝑ ipſam hꝫ eſſe. g̃ non eſt alteratio ſm formam ⁊ figuram.

¶ Scḋo ꝓbat͛ ꝙ nõ fit alteratio ꝑ ⁊ ꝑ ſe in ꝑª ſpecie vbi ſunt habitus ⁊ diſpoſitiones corporee ⁊ intellectuales ⁊ morales.

¶ Et ꝑ in habitibus corporis: vt eſt agilitas: ſanitas: robur: pulcritudo ⁊c. quos enumeraui in cõpendio minori ſup logicã paruã in ꝑn̄tis: ſic igit͛ ꝓbat pħs in relatione nõ eſt alteratio. Cuꝫ in ea non fit motus: vt ꝓbatũ eſt in 5° liᵒ: ſꝫ iſti habitus corporei dicũt r̃one: vt pꝫ in diffinitionibus ſuis. Nã agilitas dicit reſpectũ ad opus expeditũ. Ille enim agilis eſt q expedite ſe mouet ad agẽdum: ⁊ ſanitas dicit adequationẽ humorꝫ que adeq̃tio eſt r̃o: ⁊ pulchritudo dicit ꝓportioneꝫ debitã oĩuꝫ mẽbrorꝫ: que ꝓportio ē r̃o: ⁊ ſic de alijs. ergo in hijs habitibus non eſt alteratio: q̃uo iſti habitus dicãt r̃onẽ videbitur in ſolutione argumentorꝫ.

¶ Scḋo ꝓbat͛ ꝙ non fit alteratio in habitibus moralibus q ſunt fortitudo tẽperãtia ⁊c. ⁊ ꝓbat͛ ſic: virtus ē q̇dam perfectio virtuoſi: ꝑficit enim opus eius. Naꝫ virtus in. 2. ethico. eſt que bonum facit hñtem ⁊ opus ſuuꝫ redit bonũ: tunc ſic:

virtus perficit virtuoſum. ergo qñ recipitur virtus non eſt alteratio in virtuoſo: vanuz enim eſt dicere ſḃm alterari qñ perficitur: vt dictum eſt ēt de forma ꝛ figura: ſic pꝫ ꝙ ſm habitus morales nõ eſt alteratio. Nota tñ ꝙ anteq̄ꝫ recipiat virtus: precedit aliqua alteratio in appetitu ſenſitiuo qua diſponitur homo ad ſuſcipiendam virtutem. Nam ſm ſtoycos eſt neceſſe oēm paſſionem remoueri ab appetitu ſenſitiuo: q2 dicebant virtutem eſſe quādam impaſſibilitatez .i. remotionē oium paſſionũ: vel ſm perhipatheticos eſt neceſſe paſſiones moderari ꝛ frenari: q2 dicunt virtutem eſſe mediũ inter duo extrema: vt fortitudo eſt medium inter timores ꝛ audatias: ſꝫ paſſiones non poſſunt remoueri: nec ēt temperari ſine alteratione: vt diffuſius ↄſtabit in .2. de aia: ergo ad hoc ꝙ recipiatur virtus in hoīe eſt neceſſe ꝙ precedat aliqua alteratio in homine diſpoſito ad virtutem.

¶ Tertio ꝓbatur ꝙ non ſit alteratio in habitibus intellectualibus que ſunt ſciētia: ſapientia: prudentia ꝛc. ſic: id ꝙ recipitur in intellectu ꝑ ſolam q̄etationē paſſionum ꝛ reſidētia motuuz inordinatoꝝ qui ſunt in hoīe nõ recipitur ꝑ alterationem: ſꝫ ſcientia ꝛ ſapientia recipiūtur in intellectu ꝑ quietationem paſſionuz ꝛ reſidētiam motionuz que ſunt inordinate. ergo habitus intellectuales nõ recipiuntur in intellectu ꝑ alterationem: ꝓbatur minor: ex duplici exēplo. Primum eſt: ſi quis iam acq̄ſita ſciētia inebrietur: aut infirmetur: aut opprimatur magna triſtitia non põt vti ſciētia iam acq̄ſita. Cũ vero motus ebrietatis quieuerit ꝛ ſanus erit aut a calamitate liberabitur tunc veluti quieſcens vti poterit ſciētia acquiſita. ergo ſignum eſt ꝙ ſciētia cauſatur ꝑ quietationem motuum ꝛ paſſionuz. Inde ꝓuenit ꝓpoſitio famoſa Ariſto. ſ. ſedendo ꝛ quieſcēdo ſit aia prudens. Scḋm exemplũ eſt: ꝙ pueri ꝛ iuuenes male adiſcũt: ꝛ cum difficultate ſpeculantur: q2 plurimus motus corporis eſt in eis. ſ. augmentum: ꝛ ſequũtur motus paſſionum. ideo nec ſunt ↄuenientes auditores ethice: vt ingt phs in ꝑ̊ Ethicoꝝ. Cum paſſiones oñentur eis: ſi aũt per virtutem moralez ꝛ bonos mores ac exercitiũ ſtudēdi quieſcant a paſſionibus tunc optime ſiunt ſciētes vt ſeniores qui iam ex etate a paſſionibus quieſcunt: ſuꝑ oia aut ſuffragat caſtitas adiſcenti: vt teſtatur Cõmen. in 7. phiſi. comēto. 20. ergo claꝝ eſt: ꝙ ſciētia cauſatur ex quiete ꝛ reſidētia motuuz inordinatoꝝ ꝛ paſſionum ꝛ non ꝑ alterationem. Et ſic pꝫ ꝙ in ꝑ̄ª ſpecie q̄litatis non eſt ꝑ̄ ꝛ per ſe alteratio. Non probat phs ꝙ non ſit in 2ª ſpecie que eſt nãlis poª vel in poª q2 tales qualitates inſunt rebus a nã ꝛ ↄſequuntur formā ſbalem: vñ eadez gñone ꝓducitur fortes ꝛ riſibilitas ſua: ꝛ aia ꝛ oēs poᶜ ſue. potius ergo producuntur gñone q̄ꝫ alteratione: ꝛ ſic pꝫ ꝙ omnis vera ꝛ ꝓpria alteratio eſt ſolum in 3ª ſpecie qualitatis.

Nota tñ ꝙ cauſa acq̄rendi ſcientiā ꝑ q̄etationem paſſionum: potius eſt ſm mētez Platonis q̄ꝫ ſm Ariſ. ſed pro nunc ſufficiat. Quĩ in 3° de anima: de hijs plenus tractatus erit.

Ultimo ſoluenda ſunt quedaz argumenta ↄtra predicta.

¶ Et primum probat ꝙ hec propoſitio ſupꝛepoſita ſit falſa. ſ. quieſcentibus partibus quieſcit totum. Contra quam ſic arguit Auicena: hec ꝓpoſitio eſt impoſſibilis in aliquo mobili puta in celo: nã partes celi non poſſunt quieſcere. ergo ex ea ſequitur impoſſibile. ſ. totum quieſcit: ex vno eniꝫ impoſſibili ſeq̄tur aliud impoſſibile: vt ex eo ꝙ homo eſt lapis ſequitur ꝙ eſt inaiatus. Cum ergo illa rõ ꝓcedat ex impoſſibili ꝛ falſo non põt per eaꝫ probari hec ↄ̊ omne mobile inaiatum mouetur ab altero: q2 ex falſo non probatur veꝝ: vt dicitur in ꝑ̊ poſterioꝝ.

Ad hoc rñdet .b. Tho. ꝛ Cõmēt. in cõmēto .2. q̊d Ariſto. loquitur ſoluꝫ ↄditionaliter ſic: ſi partes alicuius mobilis quieſcunt totũ mobile quieſcit:

quieſcit: poteſt aūt ꝯña facta in conditio
nali eſſe bona licet antecedens ꝛ conſe
quens ſint īpoſſibilia vt hic: ſi homo eſt
aſinus homo eſt rudibilis: ex hoc tamen
non ponitur in eſſe. ſ. ꝙ homo ſit aſinus
nec ſit rudibilis: ſic in propoſito hec ꝯña
eſt bona: ſi partes mobilis quieſcunt pu
ta partes celi totum celum quieſcit: prop
ter hoc tamen non dicit philoſophus
ꝙ partes celi quieſcant: bona ergo eſt ra
tio phi qui tantum loquitur conditionali
ter: Auicena autem credebat ꝙ loque
retur de ineſſe ꝛ de facto: ideo argumen
tum ſuum non concludit.

¶ Secūdum probat ꝙ non oē mouens tan
gat mobile ſic: ſol calefacit terram ꝛ tamē
non tangit terram: itē manus mouet la
pidem baculo ꝛ tñ non tangit lapidem
item ignis calefacit manuz tempore hye
mali ꝛ tamen non tangit manum.

Ad hoc oīa reſpondetur: ꝙ non ſumitur mouens ꝛ motū
primum. Nam ſol p̄ cauſat aliquaz qua
litatem in celo veneris qḋ eſt contiguuz
celo ſolis: ꝛ celum veneris cauſat ſilr ali
quid in celo Mercurij: ꝛ celum Mercu
rij in luna: ꝛ luna in igne: ꝛ ignis ī aere:
ꝛ aer in terra. Et omnes celi ac elemen
ta ſe tangunt ſol igitur p̄ hec oīa media
mouet ac calefacit terrā. Et ſic p̄ hec me
dia tāgit terram: ſilr manus tangit bacu
lum: ꝛ bachulus tangit lapidē baculuſq;
eſt mouens primum. Nam eſt motus a
manu ꝛ eſt mouens lapidem: ſimilr ignis
tāgit aerem inter medium inter ipſum
ignē ꝛ manuz meam ꝛ aer tāgit manum
meam. Igniſq; calefacit aerem: aer calefa
ctus calefacit manum: ſicq; mouens pri
mum eſt aer: nam eſt motum ꝛ mouens:
motum quidem quia calefit ab igne: mo
uens autem qꝛ calefacit manum.

¶ Tertiuz probat ꝙ in acquiſitione ſciē
tie eſt alteratio ſic: in acquiſitione ſcien
tie: vt pꝫ per experientiam eſt maximus
labor: ꝛ aliquando addiſcens infirmatur
aliquando capite dolet ꝛ grauatur: ergo
ibi eſt alteratio.

Ad hoc reſpōdet. B. Tho. quod ſcḋm receptiuuz alicuius
accidentis eſt triplex. Primū eſt: quādo
eſt ſufficienter diſpoſitum ꝛ nulluz eſt im
pedimentum in ipſo: tunc ſtatim re ipſe
acciñs: vt aer ſerenus eſt: ſufficiēter ad lu
men diſpoſitus: ꝛ ideo ſtatim ad p̄ntiam
ſolis recipit lumen. Secūdm eſt: quando
non eſt diſpoſitū ad recipiendum acciñs:
ſꝫ indiget alteratione vt diſponatur: vt
ſtānum ſcḋm ſe non eſt diſpoſitum ad for
mam ſcutelle: ſꝫ indiget. i. liquatione cale
factione: vt recipiat illam formā. Tertiuz
eſt quando ſcḋm nām ſuam eſt diſpoſitum
ſꝫ eſt aliqḋ impedimentum p̄hibens: vt
cum aer eſt plenus nebulis. eſt quidez di
ſpoſitus ex ſe ad lumen: ſꝫ indiget aliqua
alteratione precedente remouēte tale im
pedimētum puta calefactione ſolis reſol
uente nebulas: ſic eſt de intellectu huma
no: ipſe qdem ex ſe ē aptus ac diſpoſitus
ad recipiendam ſciētiam: ſꝫ qꝛ hoī plura
inſunt impedimēta qbus prohibetur re
cipere ſciētiam: vt ſunt motus corporis:
infirmitas: debilitas ſenſuum: impetus
paſſionum: iō indiget aliqua alteratione
precedēte quā remoueat hec impedimē
ta: dico igitur ad argm̄: ꝙ ille labor aut
infirmitas non eſt ex parte intellectus: ſꝫ
ex parte corporis corruptibilis ꝛ alterabi
lis. Et ideo cum aīa erit ſeparata: nullus
ei erit labor in ſpeculando. Hic termina
tur primus tract. ſup ſeptimū phiſicoꝝ.

¶ Tractatus ſecundus
ſuper ſeptimum
Phiſicoꝝ.

In hoc 2° tract. agēda ſunt tria.

¶ Primo declarabit quo
tuplex ē cōparatio ꝛ quot re
quirantur ad ꝓpꝛiſſimā cōparationem.

¶ Scḋo declarabitur in qꝰ motus
ſint comparabiles ad inuicem.

¶ Tertio declarabitur quō cōparantur
ponēdo aliquas regulas cōparationis.

¶ Caput primum.

Tex: 29:

Circa pᵐ nota ꝙ cõparatio vera ⁊ abuſiua ſumitur tripliciter .ſ. cõmuniter proprie ⁊ proprijſſime. Cõparatio cõis eſt quando illud predicatum in quo aliqua duo comparatur conuenit vtriqꝫ ſm vnam rõnem ſaltem analogã: vt ſubſtantia eſt perfectior accidente: nam perfectum predicatur de ſba ⁊ de accidente ſicut ens: ens autem ſm B. Tho. predicatur analogice de predicamentis ⁊ de ſba ⁊ accidente: ſilr dum dico deus eſt melior ⁊ ſapientior creatura: ibi eſt comparatio cõis: qꝛ bonitas ⁊ ſapiẽtia predicatur analogice de deo ⁊ creatura: naz creatura non eſt bona niſi qꝛ hꝫ ordinem ad deum. Comparatio propria eſt qñ extrema comparabilia ſunt eiuſdẽ gñis vel ſpeciei ſpecialiſſime: predicatum aũt in quo comparantur eſt ſemp ſpecies ſpecialiſſima: exemplũ primi coruus eſt nigrior columbo: coruus ⁊ colũbus ſunt eiuſdem gñis qꝛ continentur ſub animali: nigredo aũt eſt ſpecies ſpecialiſſima in quã comparantur: exemplum 2ⁱ Plato eſt albior ſorte. Comparatio proprijſſima eſt qñ predicatum in quo extrema cõparãtur eſt ſemp ſpecies ſpecialiſſima ⁊ extrema cõparabilia ſemp ſunt eiuſdẽ ſpeciei ſpecialiſſime: vt plato eſt albior ſorte: ⁊ de hac principaliter loqtur phs in .7. phiſi. ⁊ dicit ꝙ tres conditiones requirit.

¶ Prima eſt ꝙ predicatũ in quo fit cõparatio predicetur de vtroqꝫ extremo cõparabili vniuoce ⁊ non equoce: ppea hec cõparatio nulla eſt: vox ſortis eſt acutior acu vel gladio. nã acutũ eſt equocũ: naz vt predicatur de voce non predicatur de acu: nam vox dr̃ acuta que fortiter penetrat auditum: acus dr̃ acuta que fortiter penetrat tactum vel corpus denſum.

¶ Scđa conditio eſt ꝙ predicatum in quo fit comparatio dꝫ habere idem ſuſceptiuum .i. dꝫ recipi in vtroqꝫ extremo cõparabili eodem modo: vnde hec comparatio eſt bona: Plato eſt albior ſorte quia albedo recipitur in vtroqꝫ inquantum habent ſuperficiem que eſt immediatum ſbm coloris: hec autem comparatio nulla eſt .ſ. vox ſortis eſt maior ſorte: qꝛ magnitudo recipitur in ſorte prout eſt ſubſtãtia ſꝫ magnitudo recipit̃ in voce prout vox eſt ſonus fortiter immutans auditum.

¶ Tertia conditio eſt ꝙ predicatum in quo fit comparatio dꝫ eſſe ſpecies ſpecialiſſima ⁊ ſimiliter extrema comparabilia: propterea hec cõparatio non eſt proprijſſima: plato eſt ſapientior vel doctior ſorte: qm̃ doctrina eſt genus. Cuius ſpecies ſunt doctrina logica doctrĩa phĩe doctrina geometrie ⁊c. Hec aũt eſt proprijſſima plato eſt magis geometra q̃ ſortes: qm̃ geometria in qua conueniunt eſt ſpecies ſpecialiſſima: ⁊ extrema cõparabilia ſunt eiuſdem ſpeciei .ſ. plato ⁊ ſortes. ſilr hec non eſt proprijſſima: equus eſt pulchrior aſino: qm̃ pulchritudo nõ eſt ſpecies ſpecialiſſima nec equus ⁊ aſinus ſunt eiuſdẽ ſpeciei ſpecialiſſime. igit̃ proprijſſima cõparatio hꝫ has ↄditiones .ſ. predicatum in quo fit cõparatio ſit vniuocum: ⁊ recipiat in vtroqꝫ extremo eodẽ modo: ⁊ ſit ſpecies ſpecialiſſima atqꝫ extrema cõparabilia ſint eiuſdẽ ſpeciei: hec de pᵒ ſufficiãt.

3 conditiones cõparationis

¶ Caput ſecundum.

21: Tex

Circa 2ᵐ .ſ. qui ſint motus comparabiles ad inuicem ita ꝙ vnus poſſit dici eque velox. ſicut alter: vel velocior aut tardior altero: pro horũ notitia ponuntur quedam ↄnes quas excipio a pho in .7. phiſicorum.

Prima concluſio: motus localis ⁊ alteratio aut augmentum non ſunt comparabiles ad inuicem ita ꝙ nõ poteſt dici motus localis eſt velocior alteratione aut eque velox: probatur ſic. Que ſunt ad inuicem comparabilia proprijſſime ſunt eiuſdeꝫ ſpeciei: vt dictum eſt: ſꝫ motus localis ⁊ alteratio nõ ſunt eiuſdem imo ſunt due ſpecies motus: vt dictum eſt in .5°. Ergo non ſunt comparabiles ad inuicem.

Secũda ꝯ̃:motus non ſunt cõpara-
biles:q2 localis circularis ⁊
motus rectus localis non ſunt eiuſdem
ſpeciei nec ſunt ſup magnitudinẽ eiuſdẽ
ſpeciei:nã diſtinguunt̃ ſpecie magnitudo
recta ⁊ circularis ſicut linea recta ⁊ circu
laris:ꝗ̃ et diſtinguunt̃ ſpẽ motus localis
rectus ⁊ circularis:ꝗ̃ nõ ſũt cõparabiles.

Tertia ꝯ̃:oẽs motus locales recti
ſunt ad inuicem cõparabi-
les ſilr oẽs motus circulares ad inuicẽ:
puta pñt dici motus ſtellaꝝ fixaꝝ eſſe eq̃
veloces:motus aũt in planetis vnus tar
dior: alr velocior:pbat̃:oẽs motus recti
ſunt ſup magnitudinẽ eiuſdẽ ſpeciei que
ẽ linea recta:⁊ oẽs motus circulares ſũt
ſup magnitudinẽ eiuſdẽ ſpẽi que ẽ linea
circularis:ꝗ̃ ſunt ad inuicẽ cõparabiles.
¶ Et nota ꝙ tunc duo motus locales
ſunt eque veloces:qñ duo mobilia ꝑ trã
ſeunt equale ſpatium in equali tpe:vt qñ
ſortes ⁊ plato trãſeunt vnum miliare in
vna hora:tunc aũt eſt velocior vnus alte
ro qñ ꝑtranſit ſortes eq̃le ſpatium in mi
nori tempore puta vnũ miliare in dimi
dia hora:vel trãſit maius ſpatiũ in equa
li tẽpore:puta duo miliaria in vna hora.

Quarta ꝯ̃:oẽs alterationes ꝑ quas
acqritur vna qualitas
ſm ſpeciem ſunt cõparabiles in velocita
te ⁊ tarditate:puta oẽs ſanationes ⁊ oẽs
dealbationes poſſunt ad inuicem cõpara
ri:pbatur:ꝯtingit ꝙ plato ⁊ ſortes equa
li tẽpore puta in vna die ſanãtur ergo il-
le ſanationes ſunt eque veloces:⁊ cõtin
git ꝙ facies ſortis denigratur a ſole ī vna
hora facies vero platonis denigratur in
duabus horis.ergo denigratio ſortis eſt
velocior ⁊ ſic ſũt cõparabiles.Si aũt que
ras quot reqrantur ad hoc:ꝙ due altera
tiones ſint eque veloces:rñdet Phs:ꝙ
tria reqruntur.pͥ ꝙ ſit vna qualitas eiuſ-
dem ſpeciei acquiſita per vtramq3 altera
tionem:puta ſit albedo acq̃ſita per duas
dealbationes.2° ꝙ illa qualitas ſit eque
ꝑfecte acquiſita per vtramq3 alterationẽ:
nam ſi albedo perfecte acquiratur in vno
ſubiecto alterabili per vnam dealbatio-
nez ⁊ in alio remiſſe ac imperfecte ille al-
terationes non ſunt eque veloces.3° req̃-
quiritur ꝙ duo alterabilia ſm̃ equales
partes in equali tempore alterentur:pu-
ta ſunt duo corpora quorum vtrumq3 ſit
bicubitale ⁊ debeat dealbari:ſi medietas
vtriuſq3 dealbatur in vna hora ⁊ alia me
dietas in alia hora iſte dealbationes ſunt
eque veloces:ſi autem ſolum 3ª pars de-
pͥ dealbatur in vna hora ⁊ pluſq3 medie-
tas dealbatur de 2° in alia hora tunc pri-
ma dealbatio ẽ tardior ⁊ 2° eſt velocior.

Quinta ꝯ̃: due gñones poſſunt
dici eque veloces qñ in
equali tpe gñantur duo eiuſdem generis
vel eiuſdem ſpeciei:exẽplum pͥ:ſi equus
⁊ mulus gñentur in ſex menſibus iſte
generatiões ſunt eque veloces:q2 equus
⁊ mulus continentur ſub aiali perfecto:
vt ſub vno gñe.Et ideo ſi in ſex mẽſibus
gñantur vermis ⁊ equus non poſſunt di
ci gñones eque veloces q2 diſtinguũtur
gñe vermis ⁊ equus nam vermis eſt aial
imperfectum:equus aũt eſt animal perfe
ctum:exemplũ 2ª:ſi plato ⁊ ſortes equa
li tempore puta ſex menſibus gñentur
ſunt gñones eque veloces:ſi aũt Plato
gñatur in.9.menſibus ⁊ ſortes in.x.pri-
ma eſt velocior:⁊ 2ª eſt tardior.

¶ Notandum eſt poſtremo ꝙ q2 dictũ
eſt ſupra:ꝙ veriſſima comparatio eſt qñ
comparabilia ſunt eiuſdem ſpeciei ⁊ qñ
id in quo cõparantur predicatur vniuo-
ce de eis ⁊ eſt ſpecies ſpecialiſſima:adeo
dicit phs ꝙ correlarie ſequitur genus eſ-
ſe equiuocum ſm phiſicũ puta animal:
ſolam aũt ſpecialiſſimam eſſe vniuocam:
cuius ratio eſt:q2 ſpecialiſſima ſpecies di
cit vnam rõnem ⁊ vnam nãm reperiam
in ſuis indiuiduis:puta homo dicit vnã
diffinitionẽ ⁊ naturam humanã que eſt
in omnibus hominibus:animal vero lz
dicat vnam rõnem conuenientem cuili-
bet ſpeciei que eſt hec: aial eſt ſubſtantia
aiata ſenſitiua:tamen non dicit vnam na
turam ꝯuenientem cuilibet ſpeciei. Alia

eſt enim q̄ ſiue boie: alis equi ⁊c. Et ideo di ximus in p̄dicabilibus q̄ genus licet ſit vniuocum ſm logicum: eſt tñ equiuocū ſm phiſicum: vnde dicit Ari. in. 7. phiſi. Iuxta genera latent equiuocationes: ſiſt ſm genus non ſit proprijſſima compara tio. Hec de ſc̄do ſufficiant.

¶ Caput tertium.

In. 3. cap: ponēde ſunt regule com parationis: quas aſſignat ph̄s ⁊ decla rande. Et primo nota q̄ in motu locali ponit ſex regulas: quaꝝ quattuor ſunt af firmatiue: ⁊ due ſunt negatiue.

Prima ſi aliqua potētia moueat aliquod mobile i aliquo tempore p aliquod ſpatium eadē poten tia mouebit medietatē mobilis in eodē tempore per duplum ſpatium. v.g. ſi po tētia motiua que eſt in brachio ſortis mo uet lapidem duaꝝ libraꝝ per vnū milia re in vna hora: ipſamet potētia ſortis mo uebit medietatem illius lapis ſi diuida tur per duo miliaria in vna hora: q2 quā to minus reſiſtit mobile mouenti tanto plus ⁊ longiori ſpatio poteſt moueri in equali tempore: ſꝫ minus reſiſtit potentie Socratis medius lapis q̄ꝫ totus lapis: q2 eſt minoris pōderis ⁊ in duplo minus reſiſtit. ergo in duplo longiori ſpatio mo uebitur in equali tēpore. Et nota q̄ hec regula ſupponit q̄ figure totius mobilis ⁊ dimidij mobilis ſint ſimiles: ⁊ q̄ me dium in quo mouentur puta aer ſit eque ſubtile: ⁊ ſpatium ſit vniforme: hec enim oīa poſſent impedire velocitatē motus.

Secunda ſi aliqua potētia mo uet aliquod mobile in aliquo tempore p aliquod ſpatium ea dem potētia mouebit medietatem illius mobilis in medietate illius tēporis per equale ſpatium. v.g. ſi ſortes trahit lignū centum libraꝝ in pondere per duo milia ria in vna hora ipſemet ſortes trahet di midium illius ligni in media hora p duo miliaria: q2 cum minus reſiſtat medietas ligni velotius mouebitur q̄ꝫ totū lignū: ergo vel mouebitur p lōgius ſpatium in equali tempore. Et hoc cōtingit per pri mam regulam: vel mouebitur p equale ſpatium per minus tempus. Et hoc eſt q̄ concludit hec ſc̄da regula.

Tertia ſi aliqua potētia mouet ali quod mobile p aliquod ſpa tium: medietas po^e mouebit medietatē mobilis p idem ſpatiū in equali tempo re. v.g. ſit ſortes qui habeat potētiam mo tiuam in. 8. gradibus: ⁊ ferat lignum de cem ponderū p vnum miliare in vna ho ra: ſumatur Plato qui habeat potētiam motiuam ſolū in. 4. gradibus ita q̄ ſer uetur proportio dupla inter. 8. ⁊. 4. Item diuidatur lignum decē ponderū in duo media. ſ. quinqꝫ ⁊ quinqꝫ pondera. Dico q̄ Plato feret lignū quinqꝫ ponderū p vnum miliare in vna hora: q2 ſicut inter potētiam motiuam ſortis ⁊ Platonis eſt proportio dupla ita inter lignū decem pō derū ⁊ quinqꝫ ponderū eſt proportio dupla: ⁊ quātum reſiſtit lignū decem ponderū potentie ſortis tm̄ reſiſtit lignum quinqꝫ ponderū potentie Platonis: q2 ſemp ſer uatur proportio dupla. ergo tanta veloci tate Plato mouebit medium lignū quā ta mouebit ſortes totum lignum: dum modo medium ⁊ figura ſit conformia: vt dictum eſt in prima regula.

Quarta ſi due po^e moueant duo mobilia per aliquod ſpa tium in aliquo tpe: agregatū ex illis due bus poſitionis mouebit agregatum ex il lis duobus mobilibus p idem ſpatiū in equali tpe. v.g. ſint ſortes ⁊ Plato: ⁊ ſor tes p ſe portet lapidem. 10. ponderū ſiliter Plato portet lapidē alium. 10. ponderū vterqꝫ p vnū miliare in vna hora: ſuma tur marcus qui habeat tātam virtutem motiuā quātam hꝫ ſortes ⁊ plato ſimul: dico q̄ marcus portabit p ſe ſolū vtrūqꝫ lapidē ſimul in vna hora p vnū miliare: q2 tāta eſt virtus in ſolo marco quāta eſt collectiue in ſorte ⁊ Platone. ergo porta bit vtrumqꝫ lapidem equali velocitate.

Quinta nō ſi aliqua potētia mo uet aliquod mobile p ali

quod ſpatium eadem po^a^ mouebit mobile duplo maius per medietatem ſpatij in equali tpe. v.g. non eſt neceſſe ſi fortes mouet lapidem. 10. pondez per vnuz miliare i vna hora ꝙ ipſemet fortes moueat lapidem viginti pondez p mediũ miliare in vna hora: qꝛ forte maioꝛ erit reſiſtētia lapidis. 20. pondez ꝙ̄ ſit po^a^ fortis ⁊ ideo nullo modo mouebit ipſuz lapidē: qꝛ a ꝓportione minoris in equalitatis non ſequitur motus aut actio.

Sexta non ſi aliqua potētia mouet aliqđ mobile p aliqđ ſpatiũ in aliquo tpe medietas illius po^e^ mouebit totam illud mobile p medietatem ſpatij in equali tpe. v.g. pono ꝙ plato ⁊ fortes habeāt equalē potētiaz motiuā: ⁊ ꝙ poꝛtēt collectiue vnũ modium frumenti per vnum miliare in vna hora: nō ſeqtur ꝙ ſolus plato poꝛtet ipſuz modium frumēti per mediuz miliare in vna hora: nā forte nō poterit ipſũ aliquo modo mouere: cum maioꝛ ſit reſiſtentia ipſius modij ꝙ̄ potentia ſolius fortis.

¶ Poſitis regulis comparationum in motu locali: pħus ponit regulam in motu alterationis ⁊ augmenti: que habet quattuoꝛ partes: ⁊ poſſunt foꝛmari. 4. regule ac declaraui.

¶ Prima: ſi aliquod alterans cauſat aliquātam qualitatē in aliquo ſbo in vna hora: cauſabit duplā q̄litatē in eodē ſbm in duabus horis. v.g ſi ignis A cauſat in vaſe aque duos gradus caloris in vna hora: ipſemet ignis cauſabit in eadem aqua quattuoꝛ gradus caloris i duabus horis: qꝛ ſeruatur eadem proprotio ſcꝫ dupla que eſt inter duo ⁊ vnum ⁊ inter duo ac quattuoꝛ: nota tamen ꝙ eſt neceſſe ipſum ignem ſemper eſſe eque potentem ⁊ ipſam aquam eodem modo propinquam igni: ⁊ eque diſpoſitam.

¶ Scđa: ſi detur alterans duplo potentius ꝙ̄ precedens: cauſat qualitatem duplam in eodem tpe. v.g. detur ignis duplo maioꝛ ꝙ̄ ignis A de quo dictum eſt in precedenti regula dico ꝙ ſi ignis A cauſabit duos gradus caloris in aqua in vna hora hic ignis duplo maioꝛ cauſabit quattuoꝛ gradus caloris in aqua in vna hora: nam ex potentioꝛ eſt: maioꝛeꝫ effectum habet in aqua.

¶ Tertia: ſi ignis duplo potentioꝛ cauſat. 4. gradus caloris in aqua i vna hora ꝙ̄ cauſat duos gradus i media hora: hec clara ē: dũmodo ſemꝑ eq̄liter caleſaciat.

¶ Quarta: ſi ignis predictus diuidatur in duo media: medietas ipſius ignis cauſabit duos gradus caloris i vna hora: nā bene ſequitur ſi totum cauſat. 4. ꝙ dimidium cauſat duo: qꝛ ſeruatur proportio dupla. Nota tamen ꝙ has regulas non intelliges ſine noticia proportionũ: ideo eas oꝛdinaui in fine huius ſeptimi.

¶ Ultimo pħs ponit regulaꝫ negatiuā que eſt hec: ſi aliqua po^a^ alterat aliquod ſbm totum in vna hora non eſt neceſſe ꝙ medietas illius po^e^ alteret idem totũ ſbm in duabus horis: qꝛ forte nullo modo poterit ipſum alterare. v.g. nō eſt neceſſe ꝙ ſi vncia reubarbari liberat vel ſanat totũ foꝛtē a febre in vna hora: ꝙ media vncia ſanet ipſuz foꝛtē a febre in duabus horis: imo ꝯtinget ꝙ nũq̄ꝫ ſanabit eũ: qꝛ forte media vncia erit iproportionata illi egritudini: cui tñ proportionat tota vna vncia. Hec de. 3. ſufficiant.

¶ Contra predicta quedam fiunt arg^a^.

¶ Primuꝫ ꝓbat ꝙ in equiuocis eſt bona cōparatio ſic: hec comparatio eſt vera: canis celeſtis eſt maioꝛ cane latrabili. Cũ ſit ſtella fixa: quaꝫ q̄libet viſo notabilis eſt maioꝛ terra: vt dī in trac. ſpere. Et tñ canis celeſtis ⁊ latrabilis ſunt equoci ergo in equocis ſunt vere cōparationes.

Ad hoc dī ꝙ in equiuocis nō eſt comparatio quo ad illa predicatā que non conueniunt vtriqꝫ: ſicut in propoſito canis celeſtis ⁊ latrabilis non poſſunt cōparari in hijs predicatioꝛ ſic lucidum: eſſe quadrupes: eſſe incorrupubile: quātũ aũt ad predicata que ꝯueniunt vtriqꝫ pñt cōparari cōparatione cōi: qꝛ vt ſic non ſunt equiuoca. Naꝫ

eſſe corpus conuenit vtrie vniuoce ſm
logicum: ⁊ q magnitudo vel paruitas
in cane eſt inquantum eſt corpus: ideo pre
dicta comparatio eſt bona: ſimilr hec eſt
bona canis celeſtis eſt nobilior: ⁊ perfe/
ctior: ⁊ durabilior cane latrabili.

¶ Scdm pbat q due gñones non ſunt
cõparabiles in velocitate ita q poſſint di
ci eque veloces: vel vna velocior ⁊ alia
tardior ſic: ſi põt dici eque veloces. ĝ ſiũt
in tpe: velox enim ⁊ tardu diffiniũtur p
tpꝰ: vt dictum eſt in. 4. phiſic. ſ gñones
non ſiunt in tpe: ſ in inſtanti: vt dicetur
in. 8. phiſi. ergo non ſunt comparabiles.

Ad hoc di q gño ſumitur duplr: p pro alteratione prece/
dẽte introductionẽ forme in mã. 2° pro
ipſa introductione forme: nã qñ ex ligno
d gñari ignis: p neceſſe eſt ipſu lignu
calefieri ſufficiẽter. 2° poſt calefactione
recipit forma ignis in mã ligni: ipſa cale
factio di alteratio precedẽs: ipſa receptio
forme ignis in mã ligni: di introductio
forme: ⁊ illa pprie eſt generatio. Ad argu
mẽtum igitur dico q ſumendo gñones
pro alteratiõe precedẽte: vt ſic ſit in tpe:
⁊ ſic ſunt comparabiles ad inuicem: ſu/
mendo autẽ pro ipſa ſola introductione
forme ſic ſit in inſtãti ⁊ nõ ſunt cõparabi/
les: phus aũt quando comparat gñones
ad inuicẽ ſumit eas pro alteratione pũia.

¶ Tertium probat phm eſſe diminutũ
in comparatione motuum in 2° capite.
Nam non cõparauit duo augmẽta: aut
decremẽta ad inuicem: ſed ſolum cõpara
uit motꝰ locales: alteratiões ⁊ gñones.

Ad hoc di ſm. B. Tho. q ex quo declarauit qño motus lo
cales cõparent ad inuicem ẽt declarauit
iplicite de augmẽto. Nã ſicut motus lo/
calis ſit ſup aliquã magnitudinẽ: que eſt
qũtitas: ita ẽt augmẽtũ ſit vt acqrat aliq̃
qũtitas maior: q̃ põt dici magnitudo igit
dãdo regulã de motu locali: dedit ẽt vir
tualr de augmẽto ⁊ decremẽto: qꝛ oppoſi
ta p ſe inuicẽ cognoſcũtur. Hic terminat
ſcdus trac. ⁊ vltimus ſup. 7m. li m. phiſi.

¶ Hic ſcribende ſunt omnes pro/
portionum ſpecies.

¶ Sũmarium proportionum.

PRoportio eſt duplex .ſ. communi
ter dicta: ⁊ pprie dicta: p mo/
do eſt cõparatio duoꝝ ad inui
cem cõparatoꝝ in aliquo vno pdicato
vniuoco: vt dũ cõparantur ſortes ⁊ Pla
to in albedine vel alia q̃litate in qua 9ue
niũt. 2° modo eſt duaꝝ quãtitatu ad in
uice habitudo: vt duo cõparata ad vnũ
in rõne 9tinẽtie: qm̃ duo bis continent
vnum ⁊ inde oritur proportio dupla.

¶ Proportio proprie dicta eſt duplex .ſ.
rõnalis ⁊ irationalis. Rõnalis eſt duaꝝ
quãtitatum cõmẽſubiliu vna cõi mẽſu
ra ad inuicem habitudo: vt bicubitum ⁊
quatricubitũ: cõmenſurant enim cubito
multiplicato: vt patebit īfra. Irationalis
eſt duaꝝ quãtitatum 9tinuaꝝ finitaꝝ in/
cõmenſurabilium vna cõi mẽſura: ita q
nõ cõmenſurant numero nec vnitate: vt
coſta ⁊ diameter in q̃drato. Nõ eni põt
aſſignari aliqua mẽſura: que mẽſurans co
ſtã: poſtea ipſamet aliquota preciſe mẽſu
ret diametꝝ: ſ ſemp: aut excedet: aut de
ficiet: Differunt aũt qm̃ irationalis non
9ſideratur ab Arithmetico: ipſa enim eſt
de vnitate ⁊ numero: ⁊ hmõi proportio
non põt ab aliquo numero nec ab vnita
te denominari: in geometria aũt vtraq
9ſiderat: qm̃ ipſa eſt de magnitudinibus
9tinuis ex qbus alique ſunt cõmẽſurabi
les alique nõ. Conſtat enim geometram
9ſiderare latera q̃drati cõmenſurabilia:
⁊ diametꝝ incõmenſabilem lateri.

¶ Proportionum rationalium alia eſt
equalitatis: alia inequalitatis: proportio
equalitatis: eſt duoꝝ equalium ad inui/
cem habitudo: vt duo ⁊ duo.

¶ Proportio ineq̃litatis: eſt duoꝝ ineq̃
lium ad inuicem habitudo: vt ſex ⁊ tria.

¶ Proportio ineq̃litatis eſt duplex: qm̃
alia eſt minoris ineq̃litatis: alia maioris.

¶ Proportio maioris inequalitatis: ē maioris ad minus habitudo: vt ſex ad tria:

¶ Proportio minoris inequalitatis: ē minoris ad maiꝰ habitudo: vt duo ad quattuor.

¶ Proportio maioris inequalitatis ꝯtinet quinqꝫ ſpecies: que ſunt iſte: multiplex: ſuppartícularis: ſuppartiens: multiplex ſuppartícularis: multiplex ſuppartiens.

¶ Proportio multiplex: eſt qñ maius ꝯtinet minus pluries p̄ciſe: ⁊ multas hꝫ ſpecies; nam ſi ꝯtinet bis dī dupla: ſi ter tripla: vt. 3. ⁊. 6. 2. ⁊. 6. ſi quater quadrupla: vt. 2. ⁊. 8. ⁊ ſic in infinitum.

¶ Proportio ſupparticularis: eſt qñ maius ꝯtinet minus ſemel ⁊ aliquam eius partem: ⁊ hꝫ multas ſpecies. Nam ſi ꝯtinet ſemel ⁊ medietatē: dī ſexqaltera vel emiola: vt. 3. ⁊. 2. ſi tertiā partem dī ſexquitertia: vt. 4. ⁊. 3. ſi quartam: ſexquiq̄rta: vt. 5. ⁊. 4. ⁊ ſic in infinitum.

¶ Proportio ſuppartiens: eſt qñ maius cōtinet minus ſemel ⁊ aliquas partes: ⁊ hꝫ multas ſpecies. Nam ſi cōtinet ſemel minus ⁊ duas partes dī ſupbipartiens: vt. 5. ⁊. 3. ſi tres partes: dī ſuptripartiēs vt. 8. ⁊. 5. ſi quattuor partes: dī ſupquatripartiens: vt. 1 2. ⁊. 8. ⁊ ſic in infinitū.

¶ Proportio multiplex ſuperparticularis: eſt qñ maius cōtinet minus pluries ⁊ aliquam eius partem: ⁊ hꝫ multas ſpecies: nam ſi continet bis ⁊ medietatē dicitur dupla ſexquialtera: vt. 5. ⁊. 2. ſi tertiam partē: dī dupla ſexquitertia: vt. 3. ⁊. 7. ſi quartam partē: dupla ſexquiquarta: vt. 4. ⁊. 9. ⁊ ſic in infinitum.

¶ Proportio multiplex ſuppartiens: ē qñ maius ꝯtinet minus pluries: ⁊ aliq̄s eius partes: ⁊ hꝫ multas ſpecies: nā ſi cōtinet bis: ⁊ duas partes: dī dupla ſupbipartiens: vt. 3. ⁊. 8. ſi bis ⁊ tres partes dī dupla ſupertripartiens: vt. 4. ⁊. 1 1. ⁊c.

¶ Ut aūt ſcias oēs p̄dictas ſpēs ⁊ multiplicari d̄ſcripſi tabulā in q̄ ſcies diſcernere has ſpēs vſqꝫ ad cētū: vt d̄clarabo iſta.

¶ Declaratis ſpeciebus proportionis maioris inequalitatis: agēdum eſt de proportionalitate de proportionabilibus: de cōmutatis proportionabilibus.

¶ Proportionalitas ē cōparatio duarum proportionum ad inuicem: vt ſicut ſe hñt 6. ad. 4. ita. 3. ad. 2. eſt autem triplex. ſ. Arithmetrica: geometrica: ⁊ muſicalis.

¶ Proportionalitas Arithmetrica eſt duarum proportionum ſimilitudo ſm̄ dīiaꝫ ⁊ exceſſum: vt. 4. ⁊. 6. 3. ⁊. 1. differentia aūt ſiue exceſſus eſt quātitas qua maius excedit minus: ⁊ qm̄ inter. 4. ⁊. 6. ⁊ inter. 3. ⁊. 1. eſt idem exceſſus. Sicut enim 6. ſuperant. 4. in duobus ſic. 3. ſuperant vnum in duobus: ideo inter ea eſt proportionalitas Arithmetrica.

¶ Proportiōalitas geometrica ē duarum proportionū ſimilitudo ſm̄ ſpeciē lꝫ ſit diſſimilitudo ſm̄ exceſſum: vt. 6. ⁊. 4. 3. ⁊ 2. nam vtrobiqꝫ eſt proportio ſexqaltera. nō aūt eſt idem exceſſus: qm̄. 6. ſuperāt 4. in duobus: ⁊. 3. ſuperant. 2. in vno.

¶ Proportionalitas muſicalis eſt extremorum proportionū adinuicē ⁊ dīiarum adinuicē ſilitudo: vt ſi dicat̄ ſic. 6. 4. 3. 6: ſuperāt. 4. in duobus: ⁊. 4. ſuperāt. 3. i. vno. Iſte ergo ſunt dīie ſiue exceſſus duo. 2: ⁊ vnū: ⁊ inter hec ſeruatur proportio dupla. Naꝫ ſicut ſe hñt. 6. ⁊. 3. ſic. 2. ⁊ vnum.

¶ Proportionalitatum arithmetricarum ⁊ geometricarum alia ꝯtinua: alia diſcontinua: Cōtinua eſt qñ copulant̄ partes ad cōmunē terminum: vt ſicut ſe hñt. 4. ⁊ 2. ita duo ⁊ vnū: lꝫ duo eſt terminus cōmunis: diſcōtinua eſt qñ due proportiones non copulantur ad eūdem terminuꝫ: vt hic ſicut ſe habent. 6. ⁊. 4. ita. 3. ⁊. 2.

¶ Proportionabilia arithmetrica ſunt illa quorum dīie ⁊ exceſſus ſunt equales: vt 6. ⁊. 4. 3. ⁊ vnum: ſuperant enim. 6. 4. in duobus ⁊. 3. vnum in duobus.

¶ Proportionalia geometrica ſunt illa quorum proportiōes ſūt eiuſdē ſpēi. vt. 8. ⁊. 4. 6. ⁊. 3. qm̄ vtrobiqꝫ ſuat̄ proportio dupla.

¶ Proportionabilia arithmetrica commutata ſūt illa que ſic ſe hñt qꝫ ſicut aūs vnius ſe hꝫ ad aūs alterius ſic ꝯñs vniꝰ ad ꝯñs alterius ſm̄ dīiam ⁊ exceſſum vt hic ſicut ſe hñt. 6. ad. 4. ita tria ad vnū

ergo cõmutando ſicut ſe hñt.6.ad.3.ita 4.ad vnum:ſʒ.6.ſuperāt tria in tribus. ergo.4.ſuperant vnum in tribus.

¶ Proportionabilia geometrica cõmutata ſunt illa quoꝝ añtia ad inuicē: ⁊ ꝯña ad inuicē hñt eādem ſpeciē ꝓportionis vt hic: ſicut ſe hñt.6.ad.3.ita.4.ad.2. ergo cõmutādo ſicut ſe hñt.6.ad.4.ita tria ad duo: ſʒ inter.6.⁊.4.eſt proportio ſexquialtera.ergo ⁊ inter.3.⁊.2.

¶ Ut aūt intelligas tabulā ꝓportionuʒ maioris inequalitatis aduerte ꝙ in quadrato inferius deſcripto in latere A ⁊ B proceditur ab.1.vſqʒ ad.10.in latere autem C ⁊ D a decem vſqʒ ad centum: aduerte ꝙ qualis proportio eſt inter numeros prime linee procedendo ab A ad B talis eſt inter numeros ſubſequentiū lineaꝝ correſpondenter.v.g.quoniaʒ inter.3.⁊.2.eſt proportio ſexquialtera eadem eſt inter.6.⁊.4.inter.9.⁊.6.inter 12.⁊.8.⁊ ſic deſcende vſqʒ ad vltimaʒ lineam in qua.30.⁊.20.ſunt in eadem proportione. Item aduerte ꝙ in tabula traxi deſuper lineas arcuatas: vt ſcias ſpecies proportionum comprehenſas inter dictas lineas.

A B

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
2	4	6	8	10	12	14	16	18	20
3	6	9	12	15	18	21	24	27	30
4	8	12	16	20	24	28	32	36	40
5	10	15	20	25	30	35	40	45	50
6	12	18	24	30	36	42	48	54	60
7	14	21	28	35	42	49	56	63	70
8	16	24	32	40	48	56	64	72	80
9	18	27	36	45	54	63	72	81	90
10	20	30	40	50	60	70	80	90	100

C Figura proportionum. D

¶ Tractatus primus ſuper octauum Phiſicoꝝ.

ARiſt. in 8° phiſic.incipit applicare ad mām particularē ea q̄ dixit ī ꝓcedētibus libris de motu ⁊ mobili ⁊ mouente in cõi: ⁊ licet aliqualiter inceperit hāc applicationē in.7.vbi ꝓbauit dare ꝓᵐ motoꝛeʒ ⁊ h̄ id ꝑfectius exequit in hoc.8.quē diuidemus in.4.tracta.

¶ In primo inueſtigabimus vtꝝ ſemper fuerit motus non explicando quis motus ſemper ſiunt.

¶ In ſecundo determinabitur ꝙ datur vnum primum mouens penitus imobile: ⁊ vnus primus motus eternus.

¶ In tertio inueſtigabit q̄lis eſt ꝑmus motus qui ponitur eternus ſm Ariſt.

¶ In quarto inquiretur qualis eſt primus motoꝛ penitus imobilis vtꝝ ſit virtus infinite ⁊ incoꝛpoꝛeus ⁊c.

TRactatum ꝓᵐ diuidimꝰ ī.3.ca.

¶ In primo ponentur opiniones antiquoꝝ.

¶ In ſecundo probabitur hec ꝯcluſio: ſm Ariſtot.ſemper fuit aliquis motus ⁊ ſic mundus eſt eternus.

¶ In tertio ſoluentur rõnes ph i. Nos enim tenemus ſm fidem: mundum eſſe creatuʒ a deo nõ ab eterno: ⁊ ſic nõ ſemp fuit aliqs motus phiſicus: qꝛ ante mūdū creatū nullus motus erat: vt dicemus.

¶ Caput primum.

CIrca primum caput primo ponitur opinio eoꝝ qui dicunt ſemp fuiſſe aliquem motuʒ: quoꝝ princeps eſt Democritus: ipſe enim opinabat: mūduʒ fabricatum ex athomis que ſunt in ꝯtinuo motu: ⁊ quoꝝ nā eſt ſemper moueri; qbus ad inuicem ꝯcurrentibus eſſe debat mūdum eſſe factum a caſu: non ex

aliqua

aliqua ꝓuidentia: ⁊ non ſolum opinaba
tur hunc mundum quem nos inhabita/
mus eſſe ꝓductum ex athomis: ſed dice
bat ꝙ mundi infiniti ꝓducuntur in ſpa/
cio infinito vacuo: quoꝝ qlibet poſt ali/
quod tēpus deſtruebatur ex diſſolutione
athomoꝝ: ⁊ aliusꝓducebatur ī alia par/
te ſpatij vacui infiniti: ſ3 gn̄o mundi nō
fit ſine alteratione precedenti: q2 introdu
ctionem forme in mā̄ precedit alteratio:
alteratio aūt eſt motus. Cū ergo Demo/
critus ſemꝑ poſuerit eſſe gn̄onem mun/
doꝝ et ſemper poſuit aliquē motū eſſe.

℄ Scdo ponitur opinio eoꝝ qui dicunt
non ſemper fuiſſe motum: ⁊ eſſe tm̄ vnū
mūdum non eternum: ⁊ iſti ſunt Anaxa
goras ⁊ Empedocles: ſed diuerſimode.
Nam Anaxagoras dicebat ꝙ per tēpus
infinitū: res oēs erant ad inuicem mixte:
puta elementa non erant diſtincta: ſed ſi
mul erant: terra: aqua: aer: celū: ſtelle ⁊c.
Et hanc mixtionem appellabat chaos. i.
cōfuſionez: q2 oia erant ſimul ꝯfuſa: ⁊ tūc
nullus erat motus ī rebus nec in elemē/
tis: ſ3 oia ſimul quieſcebant. Demū intel
lectus primus quem nos dicimus deum
incepit ſegregare elemēta: ⁊ celuz: ⁊ alia
ab inuicem: ⁊ colocare terram in ſuo pro
prio ſitu: ſic aquam: ſic aerem ⁊c. Et hac
ſegregatione productus eſt mundus ⁊ in
cepit motus eſſe in celo in elementis ⁊
elemētatis. Cum igitur non ſemꝑ ſiunt
mundus ſm Anaxagoram. ergo nō ſem
per fuit motus. Empedocles vero dice/
bat: ꝙ lis ⁊ amicitia ſunt principia mun
di: ſ3 diuerſimode: nam lis ꝓducebat mū
dum ⁊ ꝯſeruabat: proprium eſt eni3 litis
diſgregare ⁊ ſeparare res ab inuicez: ⁊ q2
eſt neceſſe ꝙ elemēta ⁊ celi ſint ſeparata
⁊ colocata in locis ꝓprijs ſi d3 eſſe mun
dus: ideo ponebat mūdum produci ex li
te ⁊ ꝯſeruari q̄3 diu regnabat lis: ſ3 tran/
ſacto aliquo tꝑe īſurgebat amicitia ⁊ oia
cōfondebat ad inuicez. ſic ꝙ ⁊ elemēta ⁊
celi ⁊ alia erant mixta ſimul: ⁊ tunc de/
ſtruebatur mūdus: nulluſq3 erat motus
donec regnabat amicitia: ⁊ iteꝝ inſurgē/
te lite adhuc ſiebat mundus: ⁊ tunc inci
piebat motus p3 igitur ſm Empedoclez
ꝙ pro aliquo tꝑe erat motus. ſ. regnante
lite: ⁊ pro aliquo tꝑe non erat motus. ſ.
regnante amicitia. ergo non ſemꝑ ⁊ cōti
nue fuit aliqs motus. Nota ꝙ Empedo
cles fuit poeta ⁊ ſcripſit de mūdo ſub me
thaphoris: idō in hac ſentētia ſua aliqd̄ di
gnum intēdebat: ſilr Anaxagoras: ſ3 pro
nunc tranſeo: ſi vita comes fiunt in pri/
mo libro metha. declarabo quid intende
bant ſub hijs methaphoris.

℄ Caput ſecundum.

Circa capitulum ſcdm ꝓbandum eſt ſm
Ariſtot. ꝙ motus ſemper fuit ⁊ ſic
mundus eſt eternus: ⁊ ibi fient duo.

℄ Primo ꝓbabitur hec ꝯ preambula:
omnis motus preſupponit ſuum mobi
le prius eſſe ſaltem natura.

℄ Scdo defenſabitur creatio ꝯ Cōmē.

Circa primū ponitur hec ꝯ preābu
la: oīs motus ſupponit ſuū
mobile: vt prius saltez nā: ꝓbatur ſic: oē
accn̄s ſupponit ſuum ſbm vt prius exi/
ſtens aliter non poſſet recipi in ſuo ſbo:
non enim calor reciperetur in aqua niſi
aqua prius exiſteret: ſed motus eſt accn̄s
mobilis cum recipiatur in mobili: ⁊ ſit
actus ipſius mobilis: vt di in 3° phiſic.
ergo motus ſupponit ſuū mobile: vt prius
exn̄s. Et preterea: idez p3 inductione: nō
enim eſt motus localis: niſi prius ſit cor/
pus mobile ſm locum qd d3 moueri: ⁊ ſit
mouens qd̄ d3 ipſum mouere: nec eſt alte
ratio niſi ſit alterabile quod poſſit altera/
ri: ⁊ ſic de augmento: ⁊ decremento.

Circa ſcdm nota ꝙ Cōmen. in. 8.
phiſi. in cōmēto. 4. improbat
creationez: ⁊ dicit ꝙ eſt impoſſibile aliqd
creari: ⁊ fondat ſe ſup hanc ꝓpōnez phi:
oīs motus ⁊ mutatio ſupponunt ſuum
ſbm mobile: tunc arguit ſic: oīs mutatio
ſupponit ſuū ſbm: ſ3 creatio eſt mutatio:
id enim qd̄ creatur: mutatur de non eſſe
ad eſſe. ergo creatio ſupponit ſuum ſbm:
ſi ſupponit ſuū ſbm eſſe: ergo creatio nō
eſt ꝓductio rei ex nihilo: vt dicūt xp̄iani

qui arbitrantur: q creare ſit aliqd ex ni/
hilo facere: preterea eſt cōis opinio phoꝝ
q ex nihilo nil fit. ergo nihil creatur: pre
terea xpianum vulgus tenet creationē:
qꝛ credit q ſit ex deffectu ꝓducētis q in
digeat materia ex qua aliqd ꝓducatur.
Et qꝛ in deo nullus eſt deffectus nec ali
qua impotētia: ideo dicunt q deus nō in
diget mā in ꝓductione reꝝ: ſꝫ ex nihilo
eas producit ideo creat eas: ſed inquit
Cōment. non eſt ex deffectu ꝓducentis
q indigeat mā: ſed eſt ex ratione motus
ꝛ mutationis que ſm Ariſt. ſupponunt
ſuum ſbm: in quo mouens ꝛ producens
habet operari: falſa ergo eſt opinio xpia/
ni ꝛ iudei qui dicunt mundū eſſe a deo
creatum. i. ex nihilo productum.

¶ Iſte ſunt rationes ſue: quibus ſic re/
ſpondemus.

¶ Ad primam negatur minor: nam mu
tatio ꝑdicatur equoce de mutatione phi
ſica ꝛ de creatiōe: qꝛ vt predicatur de mu
tatione phiſica ſupponit mām: vt predi/
cať de creatione nihil ſupponit: vñ crea/
tio verius dicitur ſimplex emanatio reꝝ
a pᵒ vniuerſali agēte qui eſt deus q̄ȝ dica
tur mutatio. Et in hoc deceptus fuit ipſe
Cōmen. dum credidit creationē eſſe ve
re mutationem phiſicam: ꝛ qꝛ dicitur id
qđ creatur mutatur de non eſſe ad eſſe:
dico q hec eſt falſa: ſed debet ſic dici: id
quod creatur ex nihilo producitur.

¶ Ad ſcđam rationem di q nullus anti
quoꝝ cognouit hunc modum ꝓducēdi
p creationem: ſꝫ ſolum p mutationem ꝛ
gñonem nālē que preſupponit mām: iō
dicebāt ex nihilo nihil fit. ſ. gñone phiſi/
ca: Plato aūt ꝛ Ariſt. cognouerunt crea
tionē: vt declarabitur in. 12. methce: iō
ipſi ꝯcederent q ex nihilo aliqd fit: nam
vt dicemus tunc: intelligētie ꝛ aīa intelle
ctiua producūtur a deo ſm Ariſto. ꝛ non
producuntur ex mā qꝛ ſunt imāles. ergo
ꝓducuntur ex nihilo: ꝛ ſic creantur.

¶ Ad tertiam rōnem di q xpiani non
ponunt deū producere res ex nihilo q̄ſi
ſit potentie diminute indigere materia:
ſꝫ ratio eſt qꝛ dum deus producit rem: to
tam ipſam producit: ꝛ ſic cum deus pro/
duxit terram: ꝛ materiam ꝛ formam ip/
ſius produxit: agens vero naturale non
producit totam rem: ſed formam intro/
ducit in aliqua materia prius exiſtenti ſi/
cut ignis introducit formā ignis in mā
ligni dum cōburit lignum: ꝛ ideo agens
nāle ſupponit mām agens vero vlē qui
eſt deus cum producat totam rē non ſup
ponit mām: ſed ex nihilo producit. Nec
ſufficiant ꝯ Cōmen. in. 12. methce: fiet
queſtio de hac mā ꝛ declarabiť qūo phi
aliqui tenebant creationē: ꝛ aliq non ꝛc.

¶ Caput tertium.

Circa tertium cap. ponuntur ratio/
nes phi quibus probat motum ſem
per fuiſſe ꝛ ſic mundum eſſe eternum: ꝛ
ſunt tres: due probant q motus ſemper
fuit: 3ª probat q motus ſemper erit.

Prima talis eſt: ſi motus nō ſem/
per fuit. ergo datur pri/
mus motus ante quē non fuit prior mo
tus: ſꝫ hoc eſt falſum: q probatur ſic: mo
tus ſupponit mobile ꝛ mouens: vt patet
per ꝯnem precedentem: quero ergo aut
mobile ꝛ mouens ſunt ꝓducta: aut ſunt
eterna: ſi producta: ergo ſunt producta p
mutationem phiſicam: ergo antēq̄ȝ mo
bile inciperet moueri ꝛ mouēs mouere:
fuit prior mutatio qua ſunt ꝓducta: ꝛ ſic
ſeqtur q ante primum motum daretur
mutatio prior q eſt falſum: quia nihil eſt
prius primo: ſi dicis q mobile ꝛ mouens
ſunt perpetua: ꝛ tamen mobile non ſem
per mouebatur: nec mouens ſemper mo
uebat: contra: aut mobile ꝛ mouens ſem
per fuerūt in hac diſpoſitione in qua nūc
ſunt aut in alia: ſi dicis primum: ergo ſi/
cut nunc mobile mouetur ꝛ mouens mo
uet ita ſemper mobile mouebatur: ꝛ mo/
uens mouebat: qꝛ mouens nāle non im/
peditum ſemper mouet: niſi aliqua indi/
ſpoſitio vel ipedimētum. ſit in eo: ſi dicis
ſcđm fuit neceſſe remoueri illa in diſpo/
ſitio. vt inciperet eſſe motus: ſꝫ non pōt
illa indiſpoſitio remoueri niſi p mutatio

nem.ergo ante primu3 motum fuit prior
mutatio : qua fuit remota indiſpoſitio a
mobili ⁊ a mouẽte:⁊ ſic ſeqtur vt prius
ꝙ ante primũ motu3 fuit mutatio prior:
qḋ cum ſit falſu3 p3 ꝙ motus ſemp fuit.
Et q: non pōt eſſe motus phiſicus niſi
ſint corpora mobilia:que non pñt eſſe ni
ſi mundus ſit:ergo mundus ſemp fuit.

Secunda ratio : ſumitur ex tẽpore ſic:tẽpus ẽ eter
num.ergo motus eſt eternus : tz ꝯña:q
tpͤs eſt menſura motus. ergo ſi menſura
eſt eterna mẽſuratum eſt eternum. Q2 tẽ
pus ſit eternu3 ꝓbat ſic Ariſt. quodlibet
nunc acceptum in tpe eſt principium ⁊
finis.ergo inquantum eſt principium h3
tempus poſt ſe:⁊ inquantum eſt finis h3
tpͤs ante ſe:⁊ cũ hoc verificetur de quoli
bet nunc ſeqtur ꝙ tẽpus nunq̃ incepit:
q: daretur vnum nunc ꝙ tm̃ eſſet princi
pium ⁊ non finis:ſicut in linea finita daſ
primum pũctum extrinſecum ꝙ eſt ſolũ
principium ⁊ non finis:ſimilr ſequitur ꝙ
tempus nunq̃ deſinet:q: daretur vnum
nunc qḋ ſolu3 eſſet finis in tempore ⁊ nõ
principium:ſicut datur punctum extrin
ſecum vltimum in linea ꝙ eſt ſolu3 finis
⁊ non principium.Cum ergo quodlibet
nunc ſit principium ⁊ finis:ſequitur ꝙ tẽ
pus eſt eternum:ſi dicis ꝙ non eſt verũ
ꝙ quodlibet nunc ſit principium ⁊ finis
in tẽpore:imo datur primum nunc ꝙ ſo
lum eſt principium ⁊ vltimum ꝙ ſolum
eſt finis:ꝯ: Si datur primum nunc ꝙ ſo
lũ eſt principium.ergo ante ipſum nunc
non erat tpͤs:ſ3 hoc eſt falſum:q: non da
tur ante ſine tpe. Nã ante ⁊ poſt diffiniũ
tur p tempus : ante enim eſt ꝙ in prior i
tpe eſt:ſilr ſi datur vltimum nunc ꝙ eſt
ſolum finis in tpe.ergo poſt ipſum nunc
non erit tempus:ſ3 hoc eſt falſum:q: nõ
datur ly poſt ſine tpe. Cum diffiniatur p
tẽpus:p3 ergo ꝙ tẽpus nunq̃ incepit ⁊
nunq̃ deſinet ⁊ ſic eſt eternum.

Tertia ratio ꝓbat ꝙ motus nũq̃ deſinet ⁊ ſic eſt perpetuus
infuturus ſic:ſi motus deficit.ergo poſt
vltimũ motum non erit amplius muta
tio:ꝙ nõ pōt eſſe motus poſterior:poſtre
mo:ſed hoc eſt falſum:qḋ probatur ſic:ſi
motus deſinit.ergo poſtq̃ deſinerit mo
tus:mobilia ⁊ mouentia:aut corrũpenſ:
aut permanebunt:ſi corrũpentur cũ cor
ruptio ſit mutatio. ergo poſt vltimũ mo
tum dabitur adhuc mutatio qḋ eſt falſu3
q: nullus pōt eſſe motus poſterior vlti
mo motu:ſi pmanebunt.ergo vel in hac
diſpoſitione in qua nũc ſunt vel in alia:ſi
in hac.ergo qua rõne nunc mouet etiam
ſemp mouebunt:ſi in alia.ergo mutabun
tur ex hac diſpoſitione ad aliam:⁊ ſic ſe
quitur id quod prius.ſ. ꝙ poſt vltimu3
motum dabitur mutatio poſterior. Iſte
ſunt rõnes phi quibus probat motum ⁊
mũdum eſſe eternu3 in preterito ⁊ in fu
turo:que qdem a parte futuri non repu
gnant fidei:nã apud theologu3 determi
natur ꝙ celi ⁊ elemẽta durabunt in eter
num ⁊ ſemper erit aliqs motus ſalte3 in
hoibus qui poſt reſurrectione3 in corpo
ribus ſuis habebũt aliquos motus : ſiue
in celo:ſiue in iſerno qui motus quales
ſint eſt negotiũ theologi. Ex parte vero
pteriti repugnãt fidei:q: nihil eſt eternũ
niſi ſolus deus in quo nullus motus eſt
nec mutatio phiſica : ⁊ ideo non ſemper
fuit motus phiſicus: vt ergo defendatur
fides ſoluende ſunt rationes phi.

¶ Ad primam cum dicit : aut mobile ⁊
mouens ſunt producta:aut ſunt eterna:
di ſm fidem ꝙ mouens primum non eſt
ꝓductum:ſ3 ſemp habuerit eſſe. Omne
aũt mobile ſiue ſit celũ ſiue elementum:
ſiue elementatum eſt productum:q: om
ne quod eſt preter deum eſt productum
a deo:⁊ cum dicit phs ſi ſunt producta.
ergo ſunt producta p mutationem phiſi
ca3:negatur hec ꝯña:quia ſunt producta
a deo p creationem que non eſt mutatio:
vt dictũ eſt ꝯ Cõmen.⁊ ſic non ſequitur
ꝙ detur mutatio que ſit prior primo mo
tu:quod qdem ſequeretur ſi mobile eſſet
ꝓductum p mutationem phiſicam. Ad
alia3 partẽ argumẽti in qua dicit phs ꝙ

mouens ſi eſt eternum: aut erat in eadeꝫ
diſpoſitione in qua non eſt: aut in alia: dī
ꝙ erat in eadem diſpoſitione in qua nūc
eſt: ⁊ tñ non ab eterno mouebat nec ꝓdu
xit ab eterno mundū: ⁊ cum dicit ꝙ mo
uens manens in eadeꝫ diſpoſitione ſi nō
eſt impeditum ſemper mouet: dī ꝙ hec
ꝓpoſitio eſt vera ſolum in agente nāli ⁊
ī agente ꝑ intellectū qḋ ſubicitur tēpori:
ſʒ agens primum qui eſt deus: non ſubici
tur tempori: nec mēſuratur tpe: vt proba
tum eſt in .4. phiſi. ſʒ ſola eternitate: ⁊ iō
deus potuit ex volūtate ſua eterna ꝓdu
cere mūdum de nouo ⁊ in tpe: nec eſt di/
cēdum ꝙ ſaltem expectabat tps ꝯgruuꝫ
in quo mūdum ꝓduceret qꝛ ipſe non eſt
ſbs tēpori ſicut ſunt alia agentia creata.

Ad ſcḋam rōnem negatur ꝙ qḋlibet
nunc ſit principium ⁊ finis: nā datur pri/
mum nunc: qñ tempus incepit: ⁊ datur
vltimum nunc: qñ tempus deſinet. ſ. qñ
motus celoꝝ ceſſabit in die iudicij ſm ſi
dem: ⁊ ſic ꝯceditur ꝙ datur vnum nunc
qḋ ſolum eſt principiuꝫ. ⁊ vltimum nūc
quod ſolum eſt finis in tēpore ſicut danf
eodem modo duo puncta extrinſeca in li
nea finita. Et cum dicit phs ꝙ ſeqtur ꝙ
ante primuꝫ nunc non eſſet tēpus quod
eſt falſum: qꝛ ſi eſt ante eſt tēpus. Cuꝫ ly
ante diffinietur per tempus: dī ꝙ ly ante
ſumif dupl'r: p̄ realiter ⁊ phiſice ⁊ ſic im/
portat tempus reale: 2° ſumitur imagi/
narie ſolum ſm apprehenſionem huma/
nam: ⁊ ſic non importat tempus reale: ſʒ
imaginariū: dicitur ergo ad argumētum
ꝙ ꝯcludit hoc ſolum. ſ. ante primū nunc
datur tps imaginerium: nō tñ reale ſicut
credebat ſe ꝓbare phs: ſiſr dicendum eſt
de vltimo nunc: ꝙ poſt ipſuꝫ non erit tē
pus niſi imaginariuꝫ. Et ſic pꝫ ꝙ rōnes
phi non poſſunt concludere ꝯtra fidem.

Ad tertiam rōnem non eſt neceſſe re
ſpondere qꝛ dictum eſt: fides etiam tꝫ ꝙ
mundus durabit in eternum: ⁊ lꝫ ceſſet
motus celoꝝ: ⁊ tpus ꝙ eſt ſubiectiue in
motu pi celi: vt dictum eſt in .4. phiſi. tñ
ſemper erunt aliqui motus phiſici in cor
poribus hoīuꝫ qui erūt beati vel miſeri.

Notandum: vero eſt vt determinant
diui Theologi ꝙ deus potuit producere
mūdum ab eterno: qꝛ non eſt neceſſe deū
precedere munduꝫ duratione: ſʒ natura:
ſicut non eſt neceſſe ſolem precedere lu/
men ſuum tempore: ſʒ natura: prout oīs
cauſa eſt prior ſuo effectu tempore: aut na
tura: vt declaraui in poſt pñtis: in cap.
de priori. Et licet potuerit ipſum mūduꝫ
producere ab eterno non tñ produxit: ⁊
huius rō eſt ſm. B. Tho. in cōmēto: no
luit deus res eſſe eternas: vt ſua ſufficiē/
tia manifeſtaref in hoc: ꝙ oībus alijs re/
bus non exiſtentibus ipſe in ſeipſo oēm
ſufficientiaꝫ beatitudinis ⁊ perfectionis
habebat: ⁊ deinde certo tempore creatu/
ras produxit: vt in eis ſua bonitas mani
feſtaretur. Hec de 4° ſufficiant. Altiora
quidem ſeruantur diuo theologo.

Ultimo ſoluenda ſunt quedam argumenta.

Primo ſic: oīs motus eternus eſt in/
finitus: durat enim tempore infinito: ſʒ
nullus motus eſt infinitus: vt ꝓbatum
eſt in .6. contra: Heraclituꝫ ergo nullus
motus poteſt eſſe eternus.

Ad hoc dicit Ariſto. ꝙ motus eſt duplex: primus eſt inter
terminos ꝯrios: vt motus qui eſt ſurſuꝫ
⁊ deorſum vel alteratio que eſt iter ꝯrias
q̄litates: ⁊ hic nō pōt eſſe eternus nec in
finitus. Scḋus eſt qui eſt non inter ter/
minos ꝯrios: ſʒ ab eodem ad idem: vt pꝫ
in motu circulari: vt in motu ſolis qui
eſt ab oriente per occidenteꝫ: iteꝝ in oriē
tem: ⁊ ſic talis motus poteſt eſſe eternus
⁊ infinitus per reiterationeꝫ: vt pꝫ infra.

Scḋo ſic: nulluꝫ mobile pōt eſſe eter
nū. ergo nullus motus pōt eſſe eternus:
tꝫ ꝯña: qꝛ oīs motus ſupponit ſuum mo
bile prius eſſe: vt dixit ſupra Ariſt. Añs
vero ꝓbatur ſic nullum hñs principiuꝫ
pōt eſſe eternum oē mobile hꝫ principiū
eſt enim ꝓductum a deo: vt dicemus in
2° ⁊ in 12° meth^cc etiam ſm Ariſtot.
ergo nulluꝫ mobile poteſt eſſe eternum.

Ad hoc

Ad hoc dicitur ꝙ aūs eſt falſum: ⁊ cum ꝓbatur qꝛ nullus hñs principiū pōt eē eternum: dī ꝙ ꝑncipium eſt duplex. ſ. pncipium ꝓductiuū rei ⁊ principium durationis: tunc dī ad ma. ꝙ vera eſt de eo qd̄ hꝫ principiū durationis: nō aūt eſt vera de eo qd̄ hꝫ ſolū principium ꝓductiuum. Et iō ſm verā phiam mundus potuit eē eternus: ⁊ tū fuiſſet ꝓductus adeo ſicut ſi ſol eēt eternus: lumen ſuū eēt eternum ⁊ tū eēt ꝓductū a ſole: ⁊ non negaret Ariſtoteles: vt dicemus infra. Tertio ſic: cuilibet motui opponiſ quies vt dcm̄ eſt in 5° ergo motui eterno opponiſ quies: tūc vltra: ergo mobile qd̄ moueſ motu eterno pōt qeſcere ⁊ ſic motus pōt nō eē eternus.

Ad hoc dicitur ꝙ motus ſumiſ dupliciter ꝑ vt motus eſt: ⁊ ſic cuilibet motui opponitur qes: 2° vt eſt talis motus puta circularis ⁊ eternus ⁊ ſic eſt falſum quod cuilibet motui opponatur quies: Hic terminatur primus tractatus ſuper octauū phiſicorum.

¶ Tractus ſecundus ſuper octauum phiſicorum.

In hoc 2° tractatu habemus determinare: ꝙ datur vnum primum mouens immobile: ⁊ vnus primus motus eternus qui eſt motus diurnus pme ſpere: ⁊ diuidimus eū in q̄ttuor capita: in ꝑ ꝓbabiſ hec ꝯ preambula: in entibus quedam ſemp moueñtur vt ſunt celeſtia corpora. Quedā ſemper ſunt inmobilia vt ſbe ſepate mouētes celū ⁊ deus glorioſus ſemp immobilis oino. Quedaꝫ aliqñ moueñ ⁊ aliqñ qeſcūt vt elemēta ⁊ elemētata ⁊ aīalia.

In 2° probaſ hec ꝯ preambula oē qd̄ mouetur: ab alio mouetur.

¶ In 3° probatur hec ꝯ ꝓpinqua pncipali ꝯni: datur vnum primuꝫ mouēs qd̄ eſt imobile: vel mouet ſe ipm̄. Et hoc hꝫ pbm eſt pª ſpera ſimul cum intelligētia mouente. Intelligentias qdem dicimus ſm pſos ſbas ſeparatas: ſm theologos dicimus angelos ſe cludendo deum: vel ſbas icorpeas: ēt includēdo deū glioſuꝫ.

¶ In 4° pcbatur hec ꝯcluſio daſ vnū primum mouens penitus immobile cauſans primum motum eternum: ⁊ ipſum primum mouens eſt incorruptibile.

¶ Caput primum.

Circa primū caput ꝓbanda eſt pª ꝯ preambula: ⁊ ꝓbatur ab Ariſtotele: a ſufficienti diuiſiōe ſic: vel oia mouentur ⁊ nihil quieſcit: vel oia quieſcūt ⁊ nihil moueſ: vel aliqua moueñ ⁊ aliq̄ qeſcūt: ita tñ ꝙ ea oia q̄ moueñ ſp mouētur: ⁊ ea oia que quieſcunt: ſp quieſcunt vel oia quandoqꝫ mouentur ⁊ quādoqꝫ quieſcunt: vel aliqua ſemp moueñ: ⁊ aliqua ſemp ſunt imobilia: ⁊ aliq̄ qñqꝫ mouentur ⁊ qñqꝫ quieſcūt: ſed oēs alie ptes diuiſionis ſunt falſe vt probabiſ ꝑter vltimā q̄ eſt ꝯ ꝓpoſita: ergo ipſa ꝯ eſt vera.

Prima pars diuiſionis. ſ. oia mouētur ⁊ nihil quieſcit eſt falſa: ⁊ ꝓbatur in oī ſpecie motus. Primo non omne augmētabile ſemper augetur vt dicebat Heraclitus: qui opinabatur ꝙ ſi puer creſcit in vno anno vnum palmum: quod quolibet die creſceret modicum: licet non ꝑpendatur: ſed dicit pbs hoc eē falſum: naꝫ contingit ꝙ puer diſponitur ad augmentū per tres menſes: ⁊ in 4° menſe in virtute diſpoſitionis ꝑcedentis creſcet euidenter: puta. 4. digitis: in alijs tribus menſibus iteꝝ diſponeſ ad augmentum: ⁊ in. 4. menſe ſequēti iam diſpoſitus puer creſcet duobus digitis vel plus: ⁊ ſic pꝫ ꝙ non eſt neceſſe ponere augmentū ꝯtinuū: ⁊ hoc declaratur exemplo: pono caſum ꝙ per multos annos cadat guta aque ſuper lapidem: certum eſt ꝙ tranſiet o multo tēpore ſodietur lapis: ⁊ multe partes lapidis remouebuntur a lapide: non tñ eſt neceſſe ꝙ qlibꝫ guta aliqꝫ ptē lapidis remoueat ſꝫ multe gute ꝑcedētes diſponūt lapidē ad foſſionē: vltia vo guta fodit lapidem

in ṽtute gutaꝝ p̄cedentiū: ſic ꝯtingit in augm̄to vt d'claratū ē: ꝗ nō eſt neceſſe ꝙ ea q̄ augent ſp augeant. 2° nō oē alterabile ſp alterat: alr̄ ſeq̄ref ꝙ ille q̄ īfirmat ſp īfirmat ⁊ nūq̄ʒ ſanabit ꝙ ē falſuʒ: 3° non oē mobile local'r ſemp mouet: alr̄ ſeq̄ret ꝙ ignis aſcendēs ſemp aſcēderet ⁊ ſic nūq̄ʒ qeſceret in ſpera ſua ꝙ eſt falſum: qa vnumqḋq; quieſcit in loco ſuo nāli: ergo falſum eſt ꝙ oīa moueant̄ ⁊ nihil qeſcat vt opinabatur heraclitus.

Secūda pars diuiſionis eſt falſa q̄ fuit zenonis .ſ. nihil mouet ſed oīa qeſcunt: nā oē corpus nāle pōt moueri. Cum nā ſit principiū motus ⁊ qetis. Et p̄terea ſumit vt p̄ncipiū a phiſico: ꝙ aliqḋ mouet ergo nō eſt diſputandū ꝯ zenonē q̄ negabat p̄n^m phie nālis: naʒ vt dic tum eſt in principio primi libri contra negantem principia non eſt diſputanda.

Tertia pars diuiſionis eſt falſa .ſ. aliq̄ mouent ⁊ aliq̄ qeſcūt: ita tū ꝙ oīa illa q̄ mouent ſp mouent: ⁊ oīa illa q̄ qeſcūt ſp qeſcūt: ⁊ ꝓbat ſic. Ad ſenſum pʒ ꝙ aliq̄ q̄ augent poſt debitam q̄ʒtitatē acq̄ſitā ſub tali q̄ʒtitate qeſcūt: ⁊ q̄ alterantur acquiſita qualitate qeſcūt: ⁊ q̄ gñant acq̄ſita forma ſb̄ali qeſcunt: nec amplius gñant: puta dūʒ hō gñat aq̄ſita aīa itellectiua nō amplius gñat: ꝗ falſū ē: ꝙ nihil aliq̄n moueat ⁊ aliq̄n quieſcat.

Quarta pars diuiſionis ē falſa .ſ. oīa aliq̄n mouent ⁊ aliq̄n qeſcunt: ⁊ ꝓbat ſic: ſi aliq̄n oīa mouerentur: ergo ꝓ illo tp̄e nulla erit qes: ſʒ hoc eſt falſum: q: ſi vnū oppoſitū eſt in nā ē ⁊ aliud oppoſitū: ſʒ motus ⁊ qes ſunt oppoſita: ergo ſi p̄o aliquo tp̄e ē motus eſt ēt qes: non qdem in eodē mobili ſʒ in diuerſis: nihil. n. ꝓhibet platonē ambulare ⁊ canē dormire. Jtē ſi aliq̄n qeſcūt oīa ꝗ p̄o illo tp̄e nihil mouebit ſed hec opinio eſt zenonis q̄ iā iprobata eſt in 6°.

¶ Cū igit oēs ptes diuiſiōis p̄dicte ſint falſe: reſtat ꝙ qnta pˢ ſit vera q̄ eſt p̄ᵃ ꝯ: p̄ambula .ſ. q̄dam ſemp mouent vt celi: quedam ſemper ſunt imobilia: vt ſb̄e in corpore ⁊ deus quedam aliquo tēpore mouentur ⁊ aliquo tempore quieſcūt vt elementa ⁊ elemētata ⁊ animalia.

¶ Caput ſecundum.

Circa ſcḋm caput hec ꝯ p̄ambulā ē ꝓbāda: oē ꝙ mouet ab alio mouet: nota igit ꝙ in 7° hāc ꝓbauit ſufficiēter quantuʒ ad ea que mouent per acciñs: q̄ mouent ad motū alterius: vt qñ mouet homo incurru ad motum eius: ⁊ qñ mouetur clauus ad motū tabule cui infixus eſt: ⁊ qñ mouet lapis ad motū anuli. Jtē ꝓbauit ſufficienter quantuʒ ad aīata: pʒ eni ꝙ mouent ab aīa ⁊ ſic mouentur ab alio. Jtē ſufficienter ꝓbauit q̄ītū ad inaīata qñ mouent per violentiā ad locuʒ ſibi inconuenientē: vt cū mouetur lapis ſurſum: pʒ eni ꝙ mouent ab aliq̄o pellente vel p̄iciente vel trahēte: ⁊ ſic mouent ab alio. Jtem ꝓbauit ſed inſufficienter quantū ad inaīata dum mouent ſm̄ nām vt dum ignis aſcendit ⁊ lapis deſcēdit nullo pellente vel trahente: q: igitur hec pars eſt dubia ⁊ imanifeſta: iō circa eam immorat ⁊ pōnit tres ꝯnes.

¶ Prima eſt inaīata grauia ⁊ leuia vt ē terra ⁊ ignis nō mouēt ſeipſa ꝓbat: ſola aīata mouent ſeipſa: q: hñt in ſe p̄n^m ſui motus ꝙ eſt aīa a qua mouent: ſʒ grauia ⁊ leuia nō ſunt aīata vt pʒ: ergo non mouent ſeipſa. Jtem q̄ mouent ſeipſa quieſcunt qñ volunt niſi ſit impedimentū vt pʒ in aīalibus: ſed grauia ⁊ leuia nō qeſcunt qñ volunt: carent eni appetitu: cū ſint inaīata ergo non mouent ſeipſa.

Secunda ꝯ: grauia ⁊ leuia mouent p acciñs a remouēte impedimētū: hec declarat ſic: pono caſum ꝙ ſit lapis ſup tabulā q̄ʒdiu eſt ſuper tabulā nō deſcēdet in terrā: ſit fortes qui remoueat tabulā tūc lapis deſcendet in terrā: pʒ ergo ꝙ qa fortes remouit tabulam que erat impedimentū lapidi ne deſcēderet pōt dici fortes mouēs lapidē per acciñs: ſicut ille qui aufert lignū obturans vegetem pōt dici mouens vinuʒ

per accidens ad remotionem enim ligni obturantis vinum egreditur.

Tertia ꝯ̊:grauia ⁊ leuia mouenť p ſe a ſuo generante:nota ꝙ graue vt lapis pōt gn̄ari a celo influēte: ⁊ aliqñ ab aere vt pȝ i lapidibus grādis leuia v̈o vt aer ⁊ ignis ſiīr pn̄t gn̄ari a celo:⁊ tūc ſm Ariſt.dicimus ꝙ grauia ⁊ leuia mouenť p ſe a celo vl' ab aere vt a ſuo gn̄ante ⁊ ꝓbať ſic:q̄cūqꝫ dat formā dat ea q̄ ꝯſequunť ad formā vt q̄ dat aiaȝ hoī dat potētias aīe que ꝯſequunť aiam:ſed gn̄ans ſiue ſit celū ſiue aer vl' aliud dat formā graui ⁊ leui:ḡ dat ea q̄ ꝯſequunť formā grauis ⁊ leuis:ſed moueri deorſum ⁊ moueri ſurſum ꝯſequunť formā grauis ⁊ leuis: ergo generans dat lapidi ꝙ moueať deorſuȝ:⁊ igni ꝙ moueať ſurſum:⁊ ſic pȝ ꝙ grauia ⁊ leuia mouēť p ſe a generāte a quo hn̄t formā ſuā:manifeſtū eſt:ḡ in oī gn̄e mobiliū ꝙ oē qd̄ mouet ab alio moueť.Hec ſufficiant de ſcd̄o capite.

¶ Caput tertium.

CIrca caput 3ͫ ꝓbāda ē hec ꝯ̊:dať vnū pͫ mouēs ꝙ eſt imobile vel mouet ſeipm:ſȝ anq̄ȝ ꝓbeť ponunť duo p̄ſuppoſita:pͫ eſt:mouēs eſt duplex:pͫ eſt ꝙ mouet:ꝓpria v̄tute ſua:vt ignis ꝓpria v̄tute ſua calefacit lignū:2ͫ ē ꝙ mouet nō ꝓpria v̄tute:ſed v̄tute ſibi data ab alio mouēte:vt baculus mouet lapidē nō ſua v̄tute ſȝ v̄tute ſibi data a manu hoīs: ⁊ mouēs ꝓpria v̄tute dr̄ pͫ mouens:qa pōt aliqd mouere ſine mouēte ſupiori ⁊ ēt ſine mouēte ſcd̄o:vt manus fortis pōt mouere lapidē ſine baculo:Mouēs autē v̄tute alterius dr̄ 2ͫ mouens:qa nō pōt aliqd mouere: niſi mediante p̄ a quo hȝ v̄tutē:vt baculus nō pōt mouere lapidē niſi mediāte manu a q̄ recipit v̄tuteȝ mouēdi Et nota ſm rectā ph̄iaȝ in toto vniuerſo nō eſt niſi vnū pͫ mouēs q eſt deus:qa ipſe ſolus mouet oīa ꝓpria ſua v̄tute ⁊ nō recipit v̄tutē ab altero:oīa v̈o mouētia creata vt ſūt anguli ⁊ celi ⁊ aīe dn̄r mouētia 2ª:q2 non mouēt niſi recipiāt v̄tutē a p̄ mouēte deo.Et ſic pȝ ꝙ ſi pͫ mouēs nō mouet:nec 2ª mouētia mouent.Scd̄m p̄ſuppoſitū eſt i mouētibus ⁊ motis nō ꝓcediť in īfinitū hoc eſt ꝓbatū in 7° debiliter:hic āt certius ꝓbať: ⁊ ſic:ſi ꝓcediť in īfinitū i mouētibꝰ ⁊ motis:ḡ nō ē pͫ mouēs q2 i īfinitis nec ē aliqd̄ pͫ nec vltiͫ:ſi nō eſt pͫ mouēs:ḡ 2ª mouentia nō mouēt:q2 ex p̄ p̄ſuppoſito 2ª mouētia mouēt inq̄ȝtū recipiūt v̄tutē a p̄ mouente:ſi nō eſt pͫ mouēs:nec ſcd̄a mouētia mouēt:ḡ nullus motꝰ erit ī mūdo:ſȝ hoc eſt falſuȝ ad ſenſuȝ:ḡ falſuȝ ē ꝙ ꝓcedať in īfinitū in mouētibꝰ ⁊ motis.

His p̄ſuppoſitis ꝓbať hec ꝯ̊: dať vnū pͫ mouēs qd̄ vl' ē imobile vl' mouet ſeipȝ ſic:certū ē ꝙ aliqd moueť puta A ſi A moueť aut moueť a ſeipo aut ab alio:ſi moueť ab alio ſit B ⁊ iteȝ q̄raȝ de B ſi B moueť aut ſeipſo aut ab alio:ſi moueť ab alio:moueať A C ⁊ cuȝ nō ſit ꝓceſſus i īfinitū vt dcm̄ ē:ḡ tandē deueniemus ad vnū pͫ mouēs qd̄ vl' nō moueť oīo:⁊ ſic erit imobile:vl' nō mouetur ab alio:q2 cū pͫ mouēs non recipiat v̄tutē ab aliquo ſupiori vt ē dcm̄ i p̄ p̄ſuppoſito ū moueť ab aliquo ſupiori:⁊ ſic pȝ ꝙ ſi moueť:moueť a ſeipo:ſicut aīal moueť a ſeipo inq̄ȝtū moueť ab aīa q̄ ē ps ipſius aīalis:pȝ ḡ ꝙ tandeȝ deuenimus ad vnū pͫ mouēs qd̄ vl' mouet ſeipm:ſicut aīal qd̄ mouet ipȝ ſȝ ptē:vl' ē penitꝰ imobile:⁊ extīs imobile dať virtutē mouēdi omnibus mouētibus ſecundis.

¶ Caput quartum.

CIrca quartum caput ꝓbandū eſt: ꝙ nō eſt ſtandū in aliquo p̄ mouē uente ſeipm:ſȝ vlterius deueniendūȝ eſt ad vnū pꝛimū mouēs ꝙ nec mouet ſeipȝ nec moueť ab alio:ſȝ eſt imobile ⁊ icorruptibile.Circa hoc igiť fient q̄ttuor:p̄ declarať qd̄ eſt hoc primū mouēs ſeipȝ: 2° declabiť ꝙ eſt impoīe qd̄ pꝛimū mouēs ſeipm:moueat ſeipm ſm totū:ſȝ diuidiť in ptē mouentē ⁊ ptē motā: 3° declarabiť ꝙ illa ps mouēs nō mouet ſe nec mouetur ab altero:⁊ ſic eſt mouens immobile 4° declarabitur ꝙ hoc mouens eſt

immobile ⁊ incorruptibile ⁊ ꝑpetuum.

Circa primū nota ſm pħm: qḋ illud mouēs ſeipm ē primū celū ſi̇l cū itelligētia mouēte: ita ꝙ ſicut aial dicit qḋdā cōpoſitū ex corpe ⁊ aia ita primū mouēs ſeipm dicit qḋdā cōpoſitū ex corpoꝛe celeſti ⁊ intelligentia mouēte: ſ; eſt dr̃ia in hoc: ꝙ aia eſt forma aialis: ſed itelligētia nō ē forma celi: ſ; tm̄ motoꝛ celi. Hec āt fiet magis nota i. 12. methaᶜᵉ.

Circa ſcḋm nota: ꝙ ē impoſſiḃle ꝙ primū mouēs ſeipm. ſ. celū primū cū intelligētia ſua moueat ſeipm ſm totū: ⁊ pbaṫ ſic: ſi mouet ſeip; ſm totū: ergo idē eſt mouēs ⁊ mobile vel motū: nā inquātū mouet ſe: ē mouēs: inquātū moueṫ a ſe: eſt motū ⁊ mobile: ſ; impoſſiḃle eſt idē eē mouēs ⁊ motū ⁊ pbaṫ ſic: ſi idē; ſm idē eſt mouēs ⁊ motū: ergo idē ſm idē eſt in poᵃ ⁊ i actu: q2 qḋlibet mouēs ē in actu: vt calefaciēs eſt actu calidū: mobile āt eſt in poᵃ vt aq̄ calefactibilis ē in poᵃ ad caloꝛē: ſ; eſt impoſſiḃle ꝙ idē ſm idē ſit in poᵃ ⁊ in actu: q2 oppoſita eēnt in eodē: ergo impoſſiḃle eſt: ꝙ primu; mouēs ſeipm moueat ſeip; ſm totū. Cū ergo poſitū ſit ꝙ moueat ſeipm dcm̄ eſt ꝙ mouet ſeipm ſm pte;. Qḋ declaraṫ a ſi̇li: aial dī mouere ſeipm ſm ptem: q2 diuidiṫ in ptē motā q̄ eſt corpus: ⁊ in ptē mouentem: q̄ eſt aia: ⁊ ſic dī mouere ſeipm ſm ptem. i. ſm aia; q̄ ē ps aialis: ſi̇lr dicimꝰ ꝙ primū mouens ſeipm: diuidiṫ in ptē motā q̄ ē corpus pᵗ celi: ⁊ in ptem mouētē q̄ eſt intelligentia applicata p̄ celo: ⁊ ſic dī mouere ſeipm ſm ptem. i. ſm intelligentiā q̄ largo mō dī ps celi ſicut aia dī ps aialis: dico āt largo mō q2 intelligētia nō eſt foꝛa celi vt dicemus in. 12. methaᶜᵉ. Et per ꝯſequens nō eſt propꝛie pars.

Circa tertiū pbandu; eſt ꝙ illa ps mouēs q̄ eſt itelligētia applicata p̄ celo eſt imobilis: ⁊ pbaṫ ſic: ſi moueṫ aut moueṫ ab alio aut a ſeipſa: nō ab alio: q2 primū mouēs ſeip; nō h; ſupius: alioqn nō eēt primū mouens ſeipm cu; nihil ſit prius p̄: nec moueṫ a ſeipſa: q2 oē moue ns ſeipm diuidiṫ in ptem mota; ⁊ in pte mouentē: ſ; illa intelligētia nō pt diuidi in ptē: ⁊ ptē cū ſit ſb̄a ſimplex: ergo ſequitur ꝙ ps mouēs. i. illa itelligētia ſit immobilis: ⁊ ſic p; ꝙ in toto vniuerſo daṫ vnū primū mouēs imobile ꝙ eſt illa intelligētia applicata p̄ celo: qḋ eſt 8ᵃ ſpera ſm Ariſto. Et nota ꝙ vſq; huc nō duꝫ pbauit pħs deum eē. Nō. n. illa intelligētia eſt deus ſ; eſt ſb̄a incorpoꝛea pducta a deo ⁊ applicata p̄ celo vt ipm in eternū moueat ſm pħm. Quo āt ex hac intelligentia procedamus ad probandum deum eſſe dicemus in vltimo tractatu.

Circa quartū pbandu; eſt: qḋ hoc mouēs imobile. i. illa intelligentia ſit ꝑpetua ⁊ oīno imobilis ⁊ tātū vna: qḋ ſit ꝑpetua pbat ſic pħs effectus ꝑpetuus h; cām ꝑpetua;: ſed gñatio rex corruptiḃiliū eſt effectus ꝑpetuus: q2 cū mundus ſit eternus ſm pħm ſemp fuit ⁊ erit gñatio ergo hec gñatio perpetua h; cām ꝑpetuam: ſed cā gñonis in rebus iferioꝛibus eſt illa intelligentia q̄ applicata p̄ celo: mouet ip; motu diurno: ex quo motu ꝯtinuaṫ gñatio: diuerſificatur v̇o ex motu pꝑio planetax: vt moueṅṫ ſub zodi co vt declaui in tractatu ſpere: ergo illa intelligētia eſt ꝑpetua: ⁊ ſic illud mouens imobile ē eternū: ſ; nota ꝙ hec rō ſ; fidē nulla ē: qm̄ nec mūdꝰ nec gñō: nec motꝰ ē eternus vt iꝓbatū eſt ſup̄. Bene āt ꝯcludit: ꝙ ſicut mūdus pt eē pductus a deo ab eterno ita hec intelligentia pōt eē eterno: nō tm̄ de facto eſt eterna.

¶ Q2 hec itelligētia ſit tm̄ vna pbat ſic: primus motus celi q ē diurnus ē tm̄ vnꝰ ergo ē tm̄ vnū primū mobile: qḋ eſt primū celū: ⁊ vnū tm̄ primū mouēs applicatū p̄ celo ꝙ eſt hec itelligētia: ergo hec intelligētia ē tm̄ vna: qȝ v̇o pbaṫ: q2 ad h̄ ꝙ ſit vnꝰ motꝰ nūero ꝯtinuus reqriṫ ꝙ ſit vnū mobile nūero ⁊ vnꝰ motoꝛ: qlr āt motoꝛ debeat eſſe vnus declaraui in. 5. libꝛo in ſolutione argumentoꝛum.

¶ Q2 hec itelligētia ſit oīno imobilis ⁊ per ſe ⁊ p accñs pbat ſic pħs: oīs motoꝛ

cauſans

cauſans motū ꝯtinuum ſempiternū ē oīno imobilis. ſʒ hec itelligētia cāt motuʒ eternū ꝯtinuū in p̄ celo: vel ſaltē pōt cāre ſʒ fidē: ḡ hec itelligētia ē oīno imobilis. ꝓbaſ ma. pp hoc aīa in corpe aīalis nō cāt motū localē ꝯtinuū ⁊ ppetuū qꝛ mouef p accñs: nā cū corpus ſortis mutat locū ēt ⁊ aīa ſua ⁊ q̄ꝫtitas ⁊ alia accñtia p accñs. i. ad motū corpis mutāt locum: ḡ ſi aliqđ mouēs cāt motū ꝯtinuū ⁊ ppetuū ſignū eſt: qꝫ nō mouef: nec p ſe: nec p accñs: ⁊ ſic ſeqꝛ illā itelligentiā eē oīno imobilē motu phiſico: dico āt motu phiſico qꝛ declabiꝛ in. 12. methaſi. qꝫ mouef motu itellectus q ē itelligere ⁊ motu appetitus itellectui q ē velle: ſʒ tales motus nō ſūt phiſici vt tūc declabiꝛ. Sʒ nota qꝫ hec rō phi nō valet ſm fideʒ: qꝛ nō eſt motus eternus: ⁊ cū ꝓbet illā itelligētiā eē oīno imobilem ex motu eterno ſua ꝓbatio nulla ē. Tu vō ꝓbabis eā ſic: p rōnē. b. Tho. i p̄ li. ꝯ̄ gētiles ca°. 15. Motus vel icipit vel nō icipit: ſi nō icepit: ḡ ē eternus ⁊ ſic mouēs p̄m eſt eternū: qꝛ effectus eternus nō ē niſi a cā eterna: ſi icepit ḡ ab aliquo mouēte incepit: quero de illo mouente: aut incepit eſſe aut non: ſi nō incepit ḡ eſt eternum ſi incepit ergo ab aliquo eſt ꝓductum: qꝛ nihil ſeipm ꝓducit.

Quero de illo ꝓducente: aut eſt ꝓductū aut nō: ⁊ cū nō ſit ꝓceſſus in ïfinitū tādē deueniemus ad vnū p̄m mouens nō ꝓductū ⁊ ſic erit eternū ⁊ imobile oīno: qꝛ nō mouef a ſupiori. Cum nō def ſupius nec a ſeipo qꝛ cū vt ſimplex totū ſeipm moueret ſm ſe totum: ſʒ nihil mouet ſeipm ſm ſe totuʒ: qꝛ idē eēt in poᵃ ⁊ in actu qꝫ eſt ipoſe hec de q̄rto ſufficiāt.

Ultimo quedaʒ argᵃ ſoluēda ſunt: p̄m ꝓbat qꝫ grauia ⁊ leuia nō mouenſ a gn̄ante ſic: mouēs ē ſp ſimul cū ſuo mobili ita qꝫ ſe tāgunt vt dem̄ eſt i 7. phiſico. ſʒ gn̄ans graue puta lapidē nō tāgit nec ē ſil cū lapide: pt. n. lapis gn̄ari a celo ⁊ tñ celū nō eſt cū lapide vt pʒ ḡ ⁊c.

Ad hoc dī qꝫ gn̄ans pōt eſſe cum graui duplr: p̄ ſm ſbam: ita qꝫ ſba gn̄antis tāgat ſbaʒ grauis gn̄ati: ⁊ hoc nō eſt neceſſe: 2° ſm virtutem impreſſaʒ in ipſo graui: ⁊ hoc mō ſunt ſimul: ſemp eni in lapide remanet vtus q̄dam q̄ dī grauitas impreſſa ſibi a gn̄ante ⁊ q̄ mouef nāliter: dico igiꝛ ad argumᵐ qꝫ n ō eſt neceſſe mouens ⁊ motū eſſe ſil ſʒ ſbaʒ: ſʒ ſolū ſm vtutē ipreſſam a mouēte i ipo mobili.

¶ Scōm ꝓbat qꝫ illa rō phi quā adducit ad ꝓbandū itelligētiā applicatā p̄ celo eē oīno imobileʒ eſt ſal ſa: nā maior eſt ſalſa. ſ. oē cāns motuʒ eternum eſt oīno imobile: ꝯſtāt eni ſm ipſum phm qꝫ itelligentie applicate ſperis planetaꝝ cāūt motum eternum ⁊ tñ mouenſ per accñs: qꝛ vt ꝓbatū eſt in tractatu ſpere oēs ſpere planetaꝝ rapiūnſ ⁊ mouentur a p̄ mobili ex oriente in occidēs: illi āt ꝯ̄ nitētes mouenſ motu ꝓprio ab occñte in oriētē: ḡ rō phi nō valet.

Ad hoc dī qꝫ intelligentie applicate ſperis planetaꝝ nō mouenſ: nec rapiunſ a p̄ mobili ſʒ ſe: ſʒ ſoluʒ rapiunſ ſpere planetaꝝ: nō ipe itelligentie nō mouenſ p accñs ad motū p̄ᵢ mobilis: Uñ argᵐ ꝯcluderet ſi itelligētie eēnt aīe ⁊ ſoꝛe planetaꝝ: qꝛ ſicut eſt neeē moueri p accñs aīaʒ ad motū aīalis: ita eēt neeē moueri itelligētiaſ ad motū planetaꝝ: ſʒ non ſūt aīe: nec ſoꝛe plāetaꝝ ſʒ ſolū ſūt mouētes planetaꝝ ſperas: ſicut figulus mouet rotā.

¶ Tertium ꝓbat qꝫ itelligentie non mouent corpora celeſtia ſic: oē mouens tangit ſuū mobile vt ꝓbatū eſt in. 5. lib. ſed itelligentia nō tangit celum: qꝛ nullus incorporeum tangit corporeum. Cum ḡ intelligētia ſit incorporea non tangit celum.

Ad hoc dī qꝫ tactus eſt duplex: primus eſt tactᵘ q̄ꝫtitatiuus: ⁊ hic ſemp eſt inter duo corpora: quorum vtrūqꝫ eſt q̄ꝫtum: ſit due manus: duo lapides: duo celi ſe tāgūt: ſcōs eſt vtualis tactᵘ ⁊ hic eſt iter duo icorpea vł iter incorpeuʒ ⁊ corpeū: ꝓ vt res incorpea applicat vtutē ſuā alicui corpori ⁊ opaſ in eo: ſic aīa tāgit corpus: ſic itelligentia tāgit celum: ſic deus tāgit oīa creata: qꝛ applicat virtuteʒ ſuā oībus rebus ⁊ ꝯſeruat eas: hic terminanſ ſcōs tractatus ſuper 8ᵐ phiſicorum.

¶ Tractatus tertius ſuper octauum phiſicorum

In hoc 3° tractatu inueſtigādū ē qs ⁊ qlis ſit ille motus primus eternus quē dix mus in 2° tractatu cāri a p̄ mouē te imobili.i.ab itelligētia applicata p̄ celo. Et diuidimus eum in quattuor capita.

¶ In p̄ pbaſ q̄ motus localis ē p̄or quolibet alio motu. Et ſic pōt dici primus iter oēs alios motus ⁊ mutationes phiſicas.

¶ In 2° pbatur q̄ nullus motus poteſt eſſe continuus perpetuus niſi localis.

¶ In 3° pbat q̄ nullus mot⁹ localis q ē iter termios oppoſitos p̄t eē ɔtinu⁹ ppetu⁹.

¶ In 4° pbaſ q̄ ſolus motus localis: circularis pōt eſſe ɔtinuus ⁊ perpetuus. Et ſic determinabitur ſm pħm q̄ ſolus motus celi eſt primus continuus ⁊ eternus ſm vero fidem poteſt eſſe continuus ⁊ eternus.

¶ Caput primum.

Circa p̄m caput pbaſ hec ɔ̄: Motus localis ē prior quolibet alio motu ſ.augmēto decremēto: alteratiōe gñone ⁊ corruptiōe: pbaſ ſic: aliqd ē p̄us altero triplr. p̄ ē p̄us nā: ⁊ ē illud qd̄ p̄t eē ſine altero: ſ3 nō ɔ̄: vt vnū ē p̄us nā q̄3 ſint duo: q2 vnū p̄t eē ſine duob⁹: nō tñ duo p̄nt eē ſine vno: 2° ē p̄us tpe: ⁊ eſt illd̄ qd̄ fuit i tpe ptō magis remoto a p̄ſenti: ſic Adā ē p̄or tpe q̄3 Salomō: 3° ē p̄us ſ3 ſbā3.i.ſm pfectionē: vt hō eſt p̄or.i.pfectior equo. Mō pbaſ q̄ motus localis ſit prior oi alio motu hijs tribus modis.

¶ Et p̄ nā ſic. Aliqd p̄t moueri localr̄ ſine hoc q̄ augmēteſ vl' decreſcat aut alteret: aut gñeſ vl' corrūpaſ: puta ſortes p̄t moueri ex domo ſua ad tēplū ſine l3 qd̄ augeaſ vl' decreſcat vel altereſ ſi modeſte icedit ſ3 nō p̄t aliqd augeri: aut minui: aut alterari: aut gñari: aut corrūpi niſi ſit motus localis ſaltē in celo: ſi.n.p̄m celū queſceret ⁊ alij plane te oīs mutatio vt ē augeri minui ⁊ alterari ⁊ gñari ⁊ corrūpi ceſſarēt. Cū ḡ mot⁹ local' poſſit eē ſine alijs motib⁹: nō āt alij motus ſine ipſo ſignū ē q̄ ē prior nā alijs motib⁹.

¶ Scdo pbaſ q̄ ſit prior tpe ad durati͂oe ſicut eternū eſt prius duratiōe ⁊ tpe nō eterno: ſ3 motus localis ſaltē celeſtiū corporū eſt eternus ſm pħm. Et nullus aliꝰ motus p̄t eſſe ɔtinuus eternus: ḡ motus localis eſt prior tpe ⁊ duratione alijs motibus.

¶ Tertio pbaſ q̄ ſit p̄or pfectiōe ſic. Motus localis minus remouet a ſuo ſbto mobili q̄3 alij mot⁹: ḡ ē pfectior. pbaſ ɔña: Tāto.n.ē pfectior motus: q̄3to minus trāſmutat ſuū ſbm: q̄ v̄o minus remoueat pbaſ: p gñonē ⁊ corruptionē3 remoueſ a mā vna forma ⁊ itroduciſ alia p augm̄ ⁊ decrem̄ remoueſ vna quātitas ⁊ itroduciſ alia p alterationē ⁊ remoueſ vna q̄litas a ſbto ⁊ introduciſ alia p motū v̄o localē remoueſ vnus locus a mobili: ⁊ acqriſ alius locus: ſ3 loc⁹ nō ē ſbtiue i mobili locato ſ3 i corpe locāte cū3 ſit ſupficies corpis locātis vt dcm̄ ē in 4° li. ḡ mot⁹ localis nō remouet aliqd qd̄ ſit ſbtiue i ſuo mobili. Et ſic p3 q̄ ē pfectior alijs motibus. Itē motus localis p̄mus eſt cātus a p̄ mouēte imobili i p̄ celo vt dcm̄ eſt i tractatu p̄cedēti: ḡ ē p̄mus ſimplr̄ iter alios motus. Hec de p̄ capite ſufficiant.

¶ Caput ſecundum.

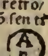
Circa 2m caput pbaſ hec ɔ̄: nec augm̄ nec decremētū nec alteratio nec gñio nec corruptio p̄nt eē motus ɔtinui ⁊ ppetui: ſ3 ſolus motus localis ⁊ pbaſ ſic: ſupponēdo duo: p̄m ē oēs motus ⁊ mutatiōes ſūt iter termios ɔ̄rios vl' oppoſitos: hoc declatū ē in p̄ phiſi. vt augm̄: ⁊ decremētū ſūt iter pfectā ⁊ ipfectā q̄3titatē: due alterationes ſūt iter duas ɔ̄rias q̄litates: gñio: ⁊ corruptio ſūt iter eē ⁊ nō eē: ſolus āt motus localis p̄t eē iter termios nō oppoſitos: non oīs qdē ſ3 ſolus circularis q ē ab eodē i idē vt diceſ iſra: 2m ē: oēs motus q h̄nt terminos ad quem ɔ̄rios ſunt contrarij: vt dealbatio ⁊ denigratio ſūt motus ɔ̄rij q2 albedo ⁊ nigredo q̄ ſūt termini ad quē ſunt ɔ̄rie: hoc declaratum eſt in .5. libro.

¶ Hijs ſuppoſitis arguiſ ſic: ſi augm̄: ⁊ decrem̄ p̄nt eē ɔtinua ⁊ ppetua: ſilr̄ due alteratiōes: ſilr̄ gñio ⁊ corruptio ḡ oppoſita p̄nt eē

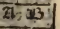
ſimul i eodē qđ ē falſū: pbaꝛ pña: ſi aug^m ꝛ decre^m ſūt ꝯtinua ꝗ nō cadit qes media i/terea: ſi nō cadit qes media ꝗ ſiľ dū moueꝛ ad pfectā q̄ītitatē moueꝛ ēt ad impfectā: ꝛ ſic ſiľ dū corpus ugeꝛ ēt minuiꝛ q̄ ſūt op/poſita. Jtē ſic: ſi gño ꝛ corruptio pñt eē ꝯti nue ꝛ ppetue ꝗ iter gñonē ꝛ corruptionez ſortis pt nō eē tp̄s mediū: hoc eſt falſuȝ p/b. ē falſitas: ſi nō eēt tp̄s mediū iter gñonē ꝛ corruptionē ſortis ſeq̄reꝛ ꝙ in eodē iſtā/ti i quo eēt cōpleta gño ſortis ēt icipet cor/ruptio ſortis: qđ ē icōueniēs. Nō .n. nā p/ducit aliq̄ȝ rē vt ſtatim d̄ſinat eē ſȝ vt p ali qđ tp̄s hēat eē deide vt corruptibilis deſi/nat eē: ꝗ gño ꝛ corruptio nō ſūt ꝯtinue ppe tue: ſilr vanū ē dicere ꝙ nā faciat puez au/geri vſq; ad debitā q̄ītitatē q̄ acq̄ſita ſtatiȝ icipiat decreſcere: Jmmo p aliquos ānos ſtat ſub debita q̄ītitate. Jtē vanū eſt opina ri ꝙ plato ſaneꝛ ꝛ ſtatim adepta ſanitate i/cipiat egrotare. Et demū in oibus hijs mo tibus fruſtrareꝛ itētio nāe: que iō q̄rit mo/tū vt ſub termino motus aliq̄ȝdiu qeſcat: pȝ ꝗ ꝙ aug^m ꝛ decre^m ꝛ alterō ꝛ gño ꝛ cor/ruptio nō pñt eē motus ꝯtinui ppetui: ſed vnus ſuccedit alteri poſt aliqđ tp̄s iterme/diū. Q₃ āt ſolus motus localis poſſit eē ꝯti nuus ppetuus pbaꝛ ifra. Hec de 2° capite.

¶ Caput tertium.

Circa 3^m caput pbaꝛ hec ꝯ̄: nullus motus localis q eſt iter termios op/poſitos pōt eē ꝯtinuus ppetuus. Nota ꝙ termini oppoſiti in motu locali ſūt: diūe lo ci: q̄ ſūt ſex vt dī in. 2. lib. de celo: vt ſurſuȝ deorſuȝ añ retre: dextrū ſiniſtrū: hec ꝯ̄: p̄ p baꝛ 2° ſoluunꝛ q̄dā dubia: pbō ē talis: mo tus localis q ē iter terminos oppoſitos aut eſt ſup magnitudinē rectā ſicut motus la/pidis ſup tabulā: aut ē ſup magnitudinem circularē nō q̄dē circulariter ſȝ cū reflexio ne: puta ſi deꝛ circulus ꝛ diuidaꝛ i A ꝛ B ꝛ lapis moueaꝛ ex A ad B ꝛ poſtea retro/cedat ꝛ moueaꝛ ex B ad A vt pȝ i p̄ſen te circulo: dī eſſe motus localis inter terminos oppoſitos in circulo: ſed vt ſic nō pōt ꝯtinuus ppetuus ꝗ ꝛc.

Et ſi pbaꝛ ꝙ ſup magnitudinē rectā non ſit ꝯtinuus ppetuus ſic: ſi motus ſuper ma gnitudinem rectā dȝ ꝯtinuari in ppetuū: ergo vel erit ſup magnitudinēȝ infinitā vł finitā: nō p̄ qa non daꝛ magnitudo actu i/finita: vt pbatū eſt i 3°: nō 2° q: ſi motus ſup magnitudinēȝ finitā dȝ ppetuari opȝ ꝙ mobile moueaꝛ a pn° magnitudinis ad finem ꝛ poſtea retrocedat: ꝛ moueaꝛ a fine magn tudīs ad pn^m: vt pȝ

hic ꝛ moueaꝛ mobile ex A ad B ꝛ ex B ad A: ſed motus q eſt ex A ad B ꝛ alius motus q eſt ex B ad A nō pñt eē cōtinui: q: duo motus ꝯ̄rij non pñt eſſe ꝯtinui vt pbatum eſt in. 2. cap. ſed iſti ſūt duo motus ꝯ̄rij q: ſunt ad terminos ꝯ̄rios: nam in p̄ſcripta figura A eſt ſiniſtruȝ ꝛ B eſt dextrum: ergo pȝ ꝙ motus localis ſup magnitudinēȝ rectā non pōt eſſe ꝯtinuus ꝛ perpetuus: ſimili mō pōt pbari de mo/tu locali in circulo q eſt ad terminos oppo ſitos. Sc̄da probaꝛ eadem ꝯ̄ ſic Motus re flexus nō pōt eſſe ꝯtinuus ꝛ ppetuus: ſed motus localis qui eſt ſup magnitudinē re/ctam vel ſup circulū non tñ circulariter ſi debet ppetuari oportet ꝙ ſit reflexus: vt. ſ. p̄ fiat a pncipio magnitudinis ad finē de/inde reflectendo a fine ad principiuȝ: ergo nō pōt eſſe ꝯtinuus ꝛ ppetuus: pbaꝛ ma/ior: in motu reflexo ſemp cadit qes media ꝛ tēpus iterrumpiꝛ menſurās motū: ergo motus reflexus nō eſt ꝯtinuus: pbaꝛ pña. Nam dem̄ eſt in 5° ꝙ ad virtutem ꝛ cō/tinuitatē motus numeralem tria requruꝛ ſcȝ vnum mobile nūero: tp̄s non interu/ptū. Jta ꝙ nō cadat qes media: ꝛ terminus ad quē vnus nūero: ergo ſi in motu refle/xo eſt qes mediat nō eſt motus cōtinuus. Q₃ cadat qes media i motu reflexo: pbaꝛ ſic: ſumaꝛ pila ꝛ proijciatur a manu ſortis ad ſignum factum in pariete quod ſignum ſit A ꝛ ab ipſo ſigno iterum pila moueaꝛ ad manum ſortis vt fit in ludo pile: certū eſt ꝙ totus iſte motus pile eſt motus refle xus. Eſt eni a manu ad parietem ꝛ a parie te ad manum: tunc pila dum proijcitur a manu accedit ad ſignum A ꝛ dum refle ctitur recedit ab A ad ipſam manuȝ ergo

vel accedit ⁊ recedit in eodē iſtāti: vel in vno iſtāti accedit:⁊ i alio iſtāti recedit:nō ꝑ q꞉ cū accedere ⁊ recedeꝛ ſint oppoa:oppoſita ꝑ eodē iſtāti eēnt i eodē.ſm pilla:ğ 2o mō:ſꝫ iter ꝗlibet duo iſtātia eſt tp̄s mediū vt ꝓbatū eſt i 6o:ğ ꝑ aliquo tp̄e pilla ē i ſigno A facto i pariete.Et ſic qeſcit i A q꞉ dcm̄ ē i fine 6i lii:oē mobile qd̄ ē i vno loco ꝑ aliquo tp̄e qeſcit i tali loco:cū ğ pilla ꝑ duo iſtās ſit i ſigno A qeſcit i A ſi qeſcit i A ğ i motu ꝛflexo ē qes media.Et ſic motus reflexus nō ē ꝯtinuus cū cadat qes i pūcto reflexionis.Ex hꝭs ğ pꝫ ꝙ nullus motus localis q ē ſup ſpatiū rectū vel ſup circulū nō circulꝛ ſꝫ reflexiue ꝑt eē ꝯtinu⁹ ⁊ ꝑpetuus.Scd̄o ex hac ꝓbatione vltima pħs ſoluit tria dubia:pꝛimū eſt pono caſuꝫ ꝙ ſint duo ſpatia bicubita ⁊ ſint duo mobilia eque velocia:puta plato ⁊ ſoꝛtes ⁊ iſta duo ſpatia diuidantur in duas medietates ⁊ in medio pꝛimi ſpatij ſignetur A In medio ſcd̄i ſpatij ſignetur B vt ſic.

pꝛimum ſpatiū A bicubitum	
2m bicubituꝫ B	

Et volo ꝙ ſoꝛtes icipiat moueri in ſcd̄o ſpatio A B vſq꞉ ad ꝑnm 2i ſpatij: plato vo icipiat moueri a ꝑno ꝑi ſpatij vſq꞉ ad finē ꝑ A tūc ſic qn̄ ſoꝛtes attiget ꝑnm 2i ſpatij plato accedet ad A cū ſint eque veloces ſi accedit ad A ğ vl in eodē iſtāti accedit ⁊ recedit ab A vel in vno iſtāti accedit ⁊ i alio recedit:nō ꝑ ſic ſint oppoſita in eodē:ſi ſcd̄o ğ qeſcit in A vt ꝓbatū eſt de motu reflexo:ſi qeſcit in A ğ motus platonis a ꝑno ſpatij ad finē non ꝯtinuus:⁊ tn̄ ſupponiꝛ ꝙ ꝯtinue moueaꝛ.

Ad hoc dicit pħs ꝙ nō ē ꝯcedēdū ꝙ plato actu accedit ⁊ recedat ab A ſꝫ ſolū in poa q꞉ i motu ꝯtinuo nō poniꝛ aliqd̄ ſignū i ſpatio qd̄ actu ſit finis ꝑcedētis ꝑtis motus ⁊ actu ſit ꝑnm ſeꝗntis ꝑtis ſꝫ ſolū i poa:nō ſic eſt i motu reflexo.Nā pūct⁹ reflexus actu finit ꝑm motū ⁊ actu ꝑncipiat 2m motū:⁊ iō cadit qes media i tali pūcto cū actualꝛ mobile accedat ⁊ recedat a pūcto reflexiōis pꝫ ğ ꝙ nō ē ſimile de motu ꝯtinuo ⁊ d̄ motu reflexo.

Scd̄m dubiū ē rō Zenonis:q̄ poſita ē i 6o ⁊ ſoluta impfecte:ħ āt pfecte ſoluiꝛ.Arguebat ſic Zeno:ſi datur mot⁹ localis rectus:ğ ifinite ꝑtes ſpatij ꝑtrāſeunꝛ:q꞉ ē neceſſe ꝙ mobile ꝑus trāſeat medietatē:⁊ medicm medietatis:⁊ ſic i ifinitū cū ipꝫ ſpatiū ſit diuiſibile i ꝑtes ifinitas.

Ad hoc dicit pħs ꝙ qn̄ mobile moueꝛ motu ꝯtinuo nō ſit aliq̄ diuiſio actu i ꝑtib⁹ ſpatij ſꝫ ſolū i poa.Et iō ex ħ nō ſeqꝛ ꝙ mobile trāſeat ꝑtes ifinitas actu diuiſas ſꝫ ſolū diuiſibiles i ifinitas i poa:ꝙ nō eſt icōueniēs.Credebat āt Zeno ꝯcludē ꝙ ꝑtrāſiret ꝑtes ifinitas i actu.

Tertiū dubiū eſt vꝛ ꝙ illud qd̄ gn̄aꝛ in eodē iſtāti hēat eē ⁊ nō eē qd̄ eſt ipoſſe:⁊ ꝓbaꝛ ſic:ſumaꝛ auꝝ qd̄ debeat gn̄ari ex terra:⁊ gn̄eꝛ i toto vno āno:cui⁹ ꝑm vl ꝑm iſtās ſit A ⁊ vltm̄ inſtāti ſit B tūc ſic i toto āno vſq꞉ ad vltm iſtāti B Auꝝ hꝫ nō eē:i toto tp̄e poſt ānū hꝫ eē ğ i vltmo iſtati B auꝝ hꝫ n̄ eē:ꝑut B termiaꝛ ānū:⁊ i ipomet iſtāti B auꝝ hꝫ eē ꝑut B ꝑncipiat tp̄s ſeꝗns poſt ānū i quo auꝝ hꝫ iam eē:⁊ ſic videꝛ ꝙ id qd̄ gn̄aꝛ in eodem iſtāti hēat eē ⁊ nō eſſe qd̄ eſt impoſſibile.

Ad hoc dicit pħs ꝙ nō eſt ꝯcedēdū ꝙ res q̄ gn̄aꝛ in aliquo tp̄e:ꝙ hēat nō eē i vltio iſtāti illius tp̄is ſꝫ dicaꝛ ſic:res q̄ gn̄aꝛ i aliquo tp̄e hꝫ nō eē i toto illo tp̄e ꝑterq̄ꝫ i vltio iſtāti illius tp̄is q꞉ i vltio iſtāti icipit hr̄e eē ꝑ pōnē de ꝑſenti ⁊ negōnē d̄ ꝑtō:ſic.n.ꝓbaꝛ ꝓpō de incipit i re ꝑmanēti vt declaui i logica minoꝛi de pꝛobationibus terminoꝛum.

¶ Ad argm vo ſic rn̄deꝛ:qn̄ d꞉ i toto āno vſq꞉ ad vltm inſtāti B auꝝ hꝫ nō eē hec ē falſa:ſꝫ dicaꝛ ſic in toto āno ſe cluſo vltimo iſtāti B auꝝ hꝫ nō eē ⁊ tūc nō ꝯcludiꝛ niſi ꝙ i toto āno auꝝ hꝫ nō eē.Et i vltio inſtāti cū tp̄e ſeꝗnti auꝝ hꝫ eē:⁊ ſic nullū ſeqtur incōueniēs.Nota tn̄ ꝙ hoc dubiū reqrit vt iā itellexeris tractatū de ꝑ ⁊ vltio inſtāti in re ꝑmanēti ⁊ ſucceſſiua ſꝫ ꝑ nūc

ſuſtine. Intēdo.n.ꝑdictū tractatū ordiare i fine toti⁹ epythoatis. Hec ō 3° ſufficiāt.

¶ Caput quartum.

Circa 4^{m} caput ꝓbaſ hec ꝯ ſolus motus circularis pt eē ꝯtinuus ⁊ ppetuus hec ꝓbaſ ſic exponendo: motus circularis pt eē ꝯtinuus ⁊ ppetuus. Et nullus alius motus pt eē ꝯtinuus ⁊ ppetuus ḡ ſolus motus circularis pōt eē ꝯtinuus ⁊ ppetuus p^{a} ppō ꝓbaſ ſic: Motus circularis nō hꝫ motū ꝯriuꝫ: ḡ pt eē ꝯtinuus ⁊ ppetuus: ꝓbatur ꝯña: pp hoc.n. alteratio ⁊ aug^{m} ⁊ gñō ⁊ motus reflexus nō pnt eſſe motus ꝯtinui ⁊ ppetui q: hnt ꝯriū vt dcm̄ eſt ſup̄ in.2.cap. ḡ ſi motus circularis non hꝫ motū ꝯriuni pt eē ꝯtinuus ⁊ ppetuus. Qꝫ motus circularis nō heat motuꝫ ꝯriuꝫ ꝓbaſ ſic: oīs motus q hꝫ motū ꝯriū eſt ab vno termio ad aliū terminū oppoſitū: vt puta aug^{m} eſt ab impſecta q̄titate ad pſectā decrementū vō oppoſito mō: ſꝫ motus circularis nō eſt ab vno termio ad aliū terminū: vt pꝫ facto circulo i quo ſigneſ A ⁊ moueaſ lapis ab A i toto circulo ⁊ reuertaſ ad A vt hic

ḡ motus circularis pt eē ꝯtinuus ⁊ ppetuus: ſic vō ꝓbaſ 2° ppō ſcꝫ q nullus ali⁹ motus poſſit eē ꝯtinuus ⁊ ppetuus: oīs mot⁹ pter circularē ſi ē ab eodē ad eundē terminū erit p eadē media ⁊ p reflexionē: ḡ nullus motus pter circularē pt eē ꝯtinuus ⁊ ppetuus: ꝓbaſ ꝯña: q: oīs motus q eſt ab eodē ad eundē terminū p eadē media ⁊ p reflexionē ē cōpoſitus ex duobus motib⁹ ꝯrijs q nō pnt eſſe ꝯtinui vt dcm̄ eſt in 2° cap. v.g. moueaſ lapis ſup lineā rectā ab A in B ⁊ iteꝝ A B reuertaſ in A p eādem lineā pꝫ q motus primus q ē ab A in B ꝯriatur motui 2° q eſt A B in A p eandē lineā ⁊ ſic nō pnt eſſe ꝯtinui: ſꝫ nō ſic acci/

Et nota q ſicut declaratū eſt q i motu reflexo locali aliqd moueſ ab eodē ad eūdē terminū p eadē media: ita ēt ꝯtingit in alijs motibus puta in alteratiōe q ē calefactio: ſi aq̄ fit calida trāſit a frigido ad calidū p hoc mediū qḋ ē tepidū: ſi āt iteꝝ fiat frida trāſibit p idē mediū qḋ ē tepidū a calido ad frigidū. Et iō iſti duo motus nō pnt eē ꝯtinui ⁊ ppetui: pꝫ igiſ q̄re nullus motus pt eē ꝯtinuus ppetuus niſi circularis: ⁊ cū ꝓbatuꝫ ſit ſm pħm mūdum eſſe eternum ſequiſ q motus corpoꝝ celeſtium qui eſt circularis ſit eternus: ſm fideꝫ vero poteſt eſſe eternus. Hec de quarto capite ſufficiant.

Ultimo ſoluēda ſūt q̄dā argu^{a} ꝯ p dcā p^{m} ꝓbat q motus localis nō ſit prior tpe alijs motib⁹ ſic: i aialibus ꝓgreſſiuis motus localis ē poſterior: pꝫ.n. q ē nece hus aial gñari ⁊ ſm aliquē gradū augeri añq̄ icipiat pedib⁹ icedē: ḡ falſū ē q mot⁹ locaſ ſit ꝓor tpe alijs motib⁹.

Ad hoc ſic rūdet pħs Motus localis ſumiſ dupl'r ꝑ ſꝫ ſe ⁊ abſolute: ⁊ ſic ē ꝓor q: nō pt eē gñō nec aug^{m} nec alteratio niſi ſit aliqs mot⁹ localis puta motus celi q ē cā gñonis ⁊ alteratiōis i his iſerioribus: 2° ſumiſ vt ē i tali ſbto puta i aiali pſecto Et ſic arg^{m} ꝯcludit q ē poſterior: ſꝫ ſufficit q ſit ꝓor ſm ſe ⁊ abſolute.

¶ Scdm probat q motus circularis celi nō pt eē ꝯtinuus ppetuus ſic: motus celi ē ad termios ꝯrios: ḡ nō pt eē ꝯtinuus ppetuus: ꝓbaſ ꝯña: nā ꝓbatū eſt ſup i 2° cap. q nullus motus q ē iter termios oppoſitos pt eē ꝯtinuus ppetuus. Qꝫ āt mot⁹ celi ſit iter termios oppoſitos ꝓbaſ: nā ē ab oriēte ad occñs ⁊ ab occidēte ad oriēs: ſꝫ oriens ⁊ occñs ſūt termini oppo^{i}: cū oriēs ſit dextꝝ ⁊ occñs ſit ſiniſtꝝ vt hꝫ i.2.li.ō celo

ſupior vel ſup nos: mouet āt ex occñte ad orñes p ſemicirculū imaginatū i emiſperio inferiori. Et iſti ſemicirculi cānt diē ac noctem diuerſimode in hieme ꝛ in eſtate vt declaui i tractatu ſphere: dico igit ad arg^{m} ꝙ motus celi eſt ꝯtinuus ꝑpetuus qa non eſt ad terminos oppoſitos ꝑ idem mediū ſicut contingit in motu recto ꝛ reflexo.

¶ Tertiū ꝓbat idē ſic motus ꝯtinuus ꝑpetuus ē īfinit^{9} tūc ſic: ſi mot^{9} celi ē ꝑpetu^{9} ğ nō mēſurat a tpe: ſ; hoc ē falſū: q: tps eſt mēſura mot^{9} ğ ois motus: diffō n. oꝫ cōpetere cuilibet ꝯtēto ſub diffinito: ꝓbat ꝯña ſic. Nullū īfin^{m} mēſurat vt dcm̄ ē i 3° phi. ſed ſm te motus celi eſt īfinitus cū ſit ꝑpetuus: ğ motus celi non menſuratur tpe.

Ad hoc dī ꝙ motus celi ſumit dupl'r p̄ ſ; ſe totū ꝛ ſic dico ꝙ mēſurat toto tpe ꝙ ēt ē īfinitū ſ; pħm in p̄n^{o} huius lib^{i} 8^{i}. Et nō ē icōueniēs vnū īfinitū mēſurari ꝑ alteꝝ īfinitū: bn̄ ē icōueniēs īfinitū mēſurari ꝑ aliqđ finitū. Et ſic itellexit pħs i. 3. phiſi. 2° ſumit motus celi ſ; ꝑtē puta motus celi q eſt ab oriēte in occñs i vna die: ꝛ ſic mēſurat aliq̄ ꝑte tpis puta. 12. horis. Et qa talis ps motus ē finita ꝯuenienter mēſurat ab aliq̄ parte tpis finita. Dico igit ad arg^{m} ꝙ totus motus celi infinitus mēſurat a toto tpe īfinito: ꝛ partes motus celi a partibus tpis. Et ſic nullū ſeqtur icōueniēs. Hec de. 3. tracta.

¶ Tracta. quartus ſup 8^{m} phiſicoꝝ.

IN hoc 4° tractatu iueſtigādū ē q̄lis ſit p̄mus motor omnino immobilis a quo eſt primus motus: ꝛ diuiditur in tria capita.

¶ In primo probatur ꝙ eſt vnus.

¶ In 2° ꝙ eſt virtutis infinite.

¶ In 3° ꝙ eſt omnino incorporeus nullam habens magnitudinem.

¶ Caput primum.

IN p̄ capi. ꝓbat ꝙ motor primus eſt talis ſit vnus: ꝛ rō pħi: dat in nā mot^{9} ꝯtinuus ſempiternus vt ꝓbatū ē ſup̄ ſ; motus ꝯtinuus ē vnus vt declatū ē in. 5. li. ğ dat vnus motus ſempiternus: ſ; ad vnitatē motus reqrit vnitas mobilis vt declatū ē i 5°: ꝛ vnitas motoris ğ dat vnus motor p̄mus ſempiternus ꝛ oio imobilis. In hac rōne duo ꝓbāda ſūt p̄ ꝙ ad vnitatē motus reqritur vn^{9} motor: 2° ꝙ ad ſempiternitatē vnius motus reqrit imobilitas oino ipſius motoris: p̄^{m} qdē declat pħs in ꝓiectis: nā qñ ſortes ꝓhycit lapidē ꝑ aliqđ ſpatiū aeris: puta ꝑ centū cubitos iō hic motus nō eſt vnus nec ꝯtinuus (l; alr videat) q: motor nō eſt vnus: nā p̄mus motor ē manus ſortis: ſcđs āt eſt ps aeris tāgēs manū ſortis: tertius eſt ps aeris ſequēs p̄cedentē q̄ impulſa a manu ſortis ipellit hāc ſeq̄ntem: ꝛ hec ipulſa ipellit aliā ꝛc. donec oino deficiat ipetus fact^{9} a manu ſortis ꝛ receptus in hys ꝑtibus aeris q̄ ſūt dſcrētes ip; lapidē ꝑ tātū vl' tātū ſpatiū. Qm̄ igit ꝑtes aeris nō ſūt vnus motor: ſ; plures iō motus lapidis nō eſt vnus ſ; plures ſibi iuicē ſuccedentes: ſicut qñ plēs lateres erigunt ordinate ꝛ primus ꝑcuſſus pede ꝑcutit 2^{m} ꝛ ſcđs 3^{m} vſq; ad vltimū: vñ quot ſūt lapides tot ſūt motus. Cū igit oppoſitoꝝ ſint oppoſite cauſe: ſi plēs motus ſūt a plibus motoribus vnus motus reqrit vnū motorē: 2^{m} ꝓbat ex ragularitate ꝛ vniformitate q̄; videmus i p̄ motu q ē mot^{9} diurnus ꝛ arguit ſic. Motus p̄mus ē maxie regularis ğ motor p̄m^{9} ē oio imobilis: ꝓbat ꝯña: qñ ad ſenſū videm^{9} irregularitatē motus ꝓcedere a varietate motoris. Nā q: mouētia iſerioꝛa nō ſp ſūt i eadē diſpōne: q: fatigant i mouēdo: iō i iſerioribus nō dat motus vnus ꝯtinuatus regularis: q: igit motor p̄m^{9} cāt motū maxie reglarē ꝛ eternū: ſignū ē ꝙ ſp eode; mō ſe h;: ex ꝯñti ē oino imobilis ꝛ iuariabilis. Et aduerte ꝙ Ari. in. 12. meth. ꝓbat vnitatē p̄^{i} motoris nō ex vnitate p̄^{i} motus: ſ; ex carētia mãe h; eni pro p̄n^{o}: ꝙ q̄cūq; carēt mã nō pñt nūero multiplicari: veꝝ q̄;tu; hec rō ꝯcludat videbimus in. 12. meth. in q̄ōnibus ordinarys. Hec de vnitate p̄^{i} motoris ſufficiāt.

¶ Caput ſecundum.

In 2° capite aduerte ꝙ firmãda ſūt oia fundamenta ex qbus deducet̃ ꝯ tertij capitis hic ꝑncipalr̃ itẽta.ſ.ꝙ ꝑmus motoꝛ ẽ oĩno icoꝛpeus:hmõi ãt fundamẽta ſunt.5.ꝑ ſupponit̃ ꝑm motoꝛẽ mouere tpe ĩfinito.Scḋo ꝓbat̃ ṽtutẽ finitã nõ poſſe mouere tpe ĩfinito.Tertio ꝺducit̃ motorẽ ꝑm eſſe ṽtutis ĩfinite.Quarto ꝓbat̃ ꝙ ṽtus ĩfinita nõ ꝑt eẽ ĩ magnitudĩe finita. 5° ꝙ ĩ magnitudĩe ĩfinita nõ ꝑt eẽ ṽtus finita:ex qbus ꝯcludit̃ ꝙ ſi ṽt⁹ finita ẽ ĩ magnitudĩe magnitudo erit finita: ꝛ ſi ṽtus ĩfinita ẽ ĩ magnitudĩe:magnitudo ẽ ĩfinita.

Quantū ad ꝑm aduerte ꝙ ſuadet ſibi Ariſt.ꝑm motoꝛẽ mouere tpe ĩfinito:ex eo ꝙ ſuo iudicio ꝯcluſit dari ĩ rez nãvnū motū eternū.Motus ãt etern⁹ reqrit mouẽs eternū:qm̃ ex nec̃.tate motus ĩfert mouẽs:non eſt ãt mouens eternū niſi moueat tpe eterno ꝛ infinito: Supponit igitur Ariſt.ex ſupra probatis motoꝛem primum mouere tpe infinito.

Quantū ad 2m foꝛmãda ẽ rõ pħi ꝛ defenſanda:ſic igit̃ arguit:cū ĩ motu ſit mouẽs ꝛ mobile ꝛ tp̄s ĩ quo ſit motus:ſi mouẽs ſit finitū ꝛ mobile finitū neceſſe ẽ vt moueat totū mobile tpe finito ꝛ nõ ĩfinito:nã ſit mouẽs ṽtutis finite A ꝛ mobile finitū B ꝛ tp̄s ĩ quo ẽ motus C ꝛ ſūmo ptẽ ipſius mouẽtis q̃ ſit D ꝛ moueat ptẽ ipſius mobilis q̃ ſit E certū ẽ ꝙ D mouebit E ĩ mioꝛi tpe q̃ꝫ ſit C qm̃ ꝓbatū ẽ ĩ 6° ꝙ totū mobile ĩ maioꝛi tpe ptrãſit aliqḋ ſignū:q̃ꝫ ps eius.Nõ ḡ D mouebit E ĩ C qḋ ponit̃ ĩfinitū:ſꝫ ĩ tpe finito ꝛ ſic.3.Itẽ ſūmo aliã ptẽ mouẽtis finiti ꝛ moueat aliã ptẽ mobilis finiti certū eſt ꝙ mouebit ĩ mioꝛi tpe q̃ꝫ ſit C ḡ finito: ꝛ ſic illud eq̃le ipi.3.Itez ſūmo aliã ptẽ mouẽtis:ꝛ aliã ptẽ mobilis vt ꝑus:ꝛ tp̄s vt ꝑus partes mouentis mouent oẽs ptes mobilis ſunt finite:ex ꝯñti totū mouens finitū mouebit totū mobile finitū in tpe finito:ꝛ nõ ĩ ĩfinito.Ergo repugnat ꝙ mobile finitū moueat̃ a mouẽte finito in tpe infinito.

¶ Hec rõ pħi:patit̃ duas difficultates:ꝑa eſt ꝙ Ariſt.ſupponit falſum.ſ.ꝙ a quolibꝫ mouẽte ꝛ a quolꝫ mobili poſſit ſbtrahi ps hoc.n.ẽ falſuꝫ in itelligẽtia idiuiſibili:ꝛ in coꝛpe celeſti ĩcoꝛruptibili:ḡ vel demõſtratio pħi eſt pticularis:vel ſupponit falſum.

¶ Huic obiectiõi dicit Cõmẽ.ꝙ ꝛ ſi nõ ſit vez de ſcõ ꝙ a quolꝫ mouẽte ꝛ mobili poſſit ſubtrahi ps:ħ tñ ꝯditiõalis ẽ ṽa:ſi a mouẽte ꝛ mobili ſbtrahat̃ ps mouebit ptẽ ĩ mioꝛi tpe q̃ꝫ totū moueat totū:verū q: Ariſt.nõ v̇i loq ꝯditionalr̃ ſꝫ de ſcõ:Ingt.n.ipm D igit̃ moueat aliq̃ꝫ ptez ipſius B ꝛc.Idõ rñſio.b.th.melioꝛ ẽ.ſ.ꝙ ꝛ ſi realr̃ nõ poſſit ſubtrahi a quolꝫ mouẽte ꝛ mobili ps:ꝑt tñ ſubtrahi ꝑ deſignationẽ ĩm aginatiõis vl' itellectus:ſicut ꝛ aſtrologi diuidūt celū ꝑ ſigna:ꝛ gradus ꝛ minuta: q̃ tñ diuiſio nõ ẽ realr̃ ĩ celo.Et ſicut vez ẽ dicere qḋ Aries vel taurus in minoꝛi tpe ptrãſit oꝛizontẽ q̃ꝫ totus zodiacus ſic ĩn ꝓpoſito intelligenda eſt rõ pħi ꝙ ꝺſignata pars virtutis mouentis ſaltem ꝑ intellectū mouebit ptẽ mobilis eodẽ mõ deſignatam in minoꝛi tpe:q̃ꝫ tota ṽtus moueat totū mobile reſpectu alicuius ſigni poſiti in ſpatio.

Secūda obiectio ẽ:q: de facto ſm ponem Ariſt.ṽtus finita puta itelligẽtia ſolis mouet celū ſuū qḋ tamẽ eſt finitum vt ꝓbat in ꝑ celi:pro tẽpoꝛe infinito: q: ſm Ariſto.vt credidit ſe probaſſe in hoc octauo libꝛo motus ſolis: nec incepit nec deſinet.Ergo non incõuenit finitum mouere finitum tpe infinito.

Ad hoc dico ꝙ Ari.nõ hꝫ ꝑ icõuenienti finitū mouere finitū

tas nõ pt ſeruari niſi imaginato mobili iſi/nito qõ vtiqʒ nõ poſſet moueri niſi a moto re iſinito alr maior eẽt reſiſtẽtia mobilis q̃ȝ ṽtus mouẽtis:⁊ a ꝓportiõe minoris ieq̃lita tis nõ ꝓuenit actio. Et ſi dicas ꝙ ſi Ariſt. hic itẽdit de mobili iſinito ⁊ nõ ꝑ reitera/tionẽ ꝓcedit ex falſo ⁊ impoſſi:qm̃ iã ꝓba uit in.3.phiſi.⁊ i ꝑ celi ꝓcipue totũ vniuer ſum eẽ finitũ ⁊ nõ poſſe eẽ iſinitũ:g̃ rõ ſua nulla eſt. Ad hanc obiectionẽ conaſ rñde/re.B.Tho.in cõmẽ.hic. Et ego de ſenſaui eas in.12.metheᶜᵉ:in qõnibus ordinarijs ideo ſuſtine pro nunc:vel require illic.

Quantũ ad 3ᵐ aduerte ꝙ itẽdit phs talẽ rõnẽ. Mouens tpe iſinito ẽ ṽtutis iſinite:ꝑm⁹ motor mo/uet tpe iſinito:g̃ ⁊c. Minor ẽ hui⁹ extimat ſe ꝓbaſſe i ſupioribus.ſ.motuȝ eẽ eternũ:g̃ dari motorẽ eternũ imobilẽ quẽ neceẽ ẽ po nere ꝑᵐ motus ãt eternus ẽ i tpe iſinito:ꝓ batũ ẽ.n.i 6ᵒ ꝙ ſi motus ẽ iſinit⁹ ⁊ tp̃s iſi nitũ:maiorẽ ãt ꝓbam⁹ ex ꝯne ꝓcedẽti:nã ſi mouẽs finitũ nõ pt mouere tpe iſinito:g̃ ad mouẽdũ tpe iſinito reqriſ ṽtus iſinita mouẽtis:ſȝ hec rõ patiſ iſtantiã ẽt ex ꝑnci pijs Ariſt.nã itelligẽtia lune mouet celuȝ lune tpe iſinito ⁊ tñ nõ eſt ṽtutis infinite: g̃ maior ꝓpõ inducta non eſt vera.

Ad hoc dico ꝙ mouẽs tpe iſinito ẽ duplex:qõdã ẽ mouens nõ a ſe ſȝ inq̃ʒtũ mouet:vel recipit ṽtuteȝ mouẽdi ab alio ſicut ſol mouet tpe iſinito hec iſeriora:alterãdo ⁊ gñando ⁊ corrũpẽ do inq̃ʒtũ eternalr moueſ ab itelligẽtia ſi/bi applicata:⁊ tale mouẽs nõ eſt neceẽ hr̃e ṽtutẽ iſinitã:ſȝ ſufficit ipʒ eẽ icorruptibile ⁊ ſp̃ d̃bite approximatũ ſuo mobili. Qõdã ãt ẽ mouẽs a ſe ⁊ ex ſe ita ꝙ ẽ ꝑᵃ cã motus iſiniti. Et hãc neceſſe ẽ eẽ iſinite ṽtutis eo ꝙ a nullo ṽtutẽ d̃terminatã recipit:ſȝ abſo lute hȝ a ſe g̃ illimitate ⁊ infinite. Qñ igiſ di mouẽs tpe iſinito ⁊c.ſic itelligaſ:mouẽs ex ſe ⁊ a ſe ita ꝙ eſt ꝑᵃ cã motus infiniti ⁊ eterni:ẽ ṽtutis iſinite. Et in hoc ſenſu iten dit ꝯcludẽ Ari.⁊ nõ in ꝑ. Alr tot eẽnt mo tores ṽtutis iſinite ꝙ ſũt itelligẽtie appli/cate:cũ oẽs mouẽãt tpe iſinito ſȝ Ari. Qõ

tñ ẽ falſũ:qm̃ vt diſputabiſ i.12.metᶜᵉ re pugnat dari pl̃a entia ṽtutis iſinite itẽſiue.

Quantũ ad 4ᵐ aduerte ꝙ phs ſa cit hãc ꝯñam:ſi ṽtus iſi nita mouẽs ẽ in magnitudie finita g̃ eq̃li tpe ⁊ ẽt minori mouebãt ṽtus finita ⁊ iſi/nita. Hãc ꝯñaȝ deducit ſic:ꝓbatũ ẽ i 6ᵒ ꝙ nihil mouet i iſtãti ſȝ oĩs motus necio ẽ i tpe:ſit g̃ tp̃s in quo ṽtus iſinita mouet A puta vna hora:ſumaſ alia ṽtus finita q̃ mo ueat in tpe maiori:⁊ ſit B puta tres hore: tũc ſic:cũ q̃cũqʒ ṽtute finita poſſit ſummi maior:ſumaſ ṽt⁹ finita maior ꝓcedẽti. Cer tũ ẽ ꝙ mouebit i tpe minori q̃ȝ ſint.3.ho/re:mouebit g̃ in.2.horis:⁊ ſumaſ adhuc maior:q̃ mouebit in tpe adhuc minori:⁊ moueat in vna hora:⁊ ſumaſ adhuc maior q̃ mouebit minus q̃ȝ in hora:⁊ ſic ſeqſ ꝙ virtus finita mouebit in eq̃li tpe quo mo/uet virtus infinita:⁊ ẽt in minori. Cum g̃ ex duobus impoſſibilibus ſeq̃tur de neceſ ſitate vnũ.ſ.vel ꝙ virtus iſinita moueat in inſtãti:qõ eſt impoſſe:qa repugnat motui fieri in inſtãti:vel ꝙ virtus finita moueat equali tpe cum iſinita ⁊ ẽt in minori qõ ẽt eſt impoſſe:qm̃ demonſtratũ eſt ſupra vir/tutẽ maiorem agere equalem effectũ in mi nori tpe:ſequiſ ꝙ in magnitudine finita non poſſit eſſe virtus infinita.

Sed ꝯ hanc rõnem inſurgit dubiũ: qm̃ ſi rõ pħi ꝯcludit de ṽtute iſi nita ꝙ nõ poſſit eẽ in magnitudie finita cõ cludit ẽt d̃ ṽtute iſinita extra magnitudinẽ nã nõ ẽ minoris vigoris:imo vt ita dicã ma ioris ſi nõ artaſ aliqua magnitudine:ſicut igitur ſeq̃tur ex deductione quã fecit phs motũ eſſe in iſtã ti vel ṽtutem finitã ⁊ infi nitã mouere equali tpe:Jta ſeq̃tur de vir/tute motiua infinita extra magnitudineȝ. Cum non ſit minoris virtutis.

Ad hoc rñdeſ ꝙ nõ eſt eadẽ rõ qm̃ virtus iſinita in magnitu/dine mouet nã lr:ex ꝯſequenti tantũ quã/tum põt virtus ãt infinita extra magnitu dinẽ mouet vt app̃hẽdit ꝯgruũ fini ꝑñdo propter quem mouet ⁊ non qnantum po/teſt:⁊ ideo non eſt eadem ratio. Et ſi dicas

moueat vir tus infinita extra magnitudinē toto ſuo poſſe:ergo mouebit in inſtāti vel equali tempore cū virtute finita.

Ad hoc dico ꝙ nō pōt velle mouere toto ſuo poſſe: qm̄ repugnat ex pte rei dari motū īfinite velocitatis alr velle ſuū eēt vanū:ſicut deꝰ nō pōt ꝑducere maximū effectū quē pt: qm̄ quocūqꝫ dato:pōt ꝑducere maio.ē: alr infinita virtus ſua eiſſet exhauſta.

Quantū ad qntum aduerte ꝙ pħus tacite ſupponit vnū.ſ.ſi due ſint magnitudines eiuſdem gn̄is:puta duo ignes ſicut augeſ magnitudo ſic augeſ poª:vt maior ē poª i igne maiori q̄ȝ minori:ꝛ ſi mīor adequeſ maiori adeq̄buntſ ēt poᶜ. Hoc ſuppoſito ſic arguit pħs:ſi i magnitudie īfinita ſit poª finita.Ergo dabiſ eq̄lis poª in magnitudine finita ꝛ īfinita eiuſdē gn̄is:qḋ ē falſuȝ vt pȝ ex ſuppoſito facto:ꝯña āt ſic deducitſ:ſit magnitudo īfinita in q̄ ſit poª finita A ꝛ magnitudo finita B i q̄ ſit poª finita ꝛ ſint eiuſdē gn̄is puta eltuȝ īfinitū ꝛ eltum finitū.Et poª finita magnitudis finite ſit minor potētia finita magnitudis īfinite in centū gradibus:nā inter q̄cunqꝫ duo finita dat aliq̄ ꝑportio:tunc ſic cū oī finito poſſit fieri aditio:adaſ magnitudini finite magnitudo in q̄ ſit potētia vt decē:ꝛ alia in qua vt viginti:ꝛ alia in qua vt triginta:ꝛ ſic adendo deuenie/mus ad magnitudinē finitū:in q̄ erit potētia vt cētū:ꝛ tūc erit eq̄lis potētia duarū magnitudinū eiuſdē gn̄is quarū vna eſt infinita ꝛ altera finita.Cuȝ āt hoc ſit impoſe:qm̄ in hys q̄ ſunt eiuſdē gn̄is:ſicut augetur magnitudo augeſ potentia: pȝ ꝙ in magnitudine infinita nō pōt eē potētia finita.Hec de 2° cap. ſufficiant.

¶ Caput tertium.

non datur vt ꝑbatuȝ eſt in 3° phiſicoꝝ: nec finitam qm̄ ꝑbatū eſt in capite p̄cedenti nō poſſe eē in magnitudine finita potentiā infinitā:ſꝫ motor primus īmobilis eſt poᶜ infinite cum ſit mouens tpe infinito vt dcm̄ eſt ſupra:ergo ꝯſtat ipm̄ eē penitus ſine magnitudine ꝛ incorporeum ꝛc.Hoc de 3° cap.ſufficiant.

¶ Nūc ſupeſt ſoluere aliq̄ argumēta: ꝛ pmū ꝑbat ꝙ p̄mus motor nō ſit vnus: nā primus motus q eſt pⁱ celi ē a duplici motore.ſ.ꝯiūcto ꝛ ſepato vt inqt Cōmētator i 11° metᶜᶜ:ḡ duo ſūt motores pⁱ.

Ad hoc dico ꝙ motor ꝯiūctus nō eſt ſimplr p̄mus:qm̄ ſub ordinaſ motori ſepato:a quo moueſ i rōne amati vt diceſ in.12.methᶜᶜ pt aut dici primus in ordie motoꝝ ꝯiunctoꝝ q ſūt itelligētie applicate:nō ḡ icōuenit ꝙ duo ſint motores pⁱ diuerſa rōne ꝛ diuerſo reſpectu loq̄ndo āt ſimplr ē tm̄ vnus: de quo āt itendat hic pħs declarabitur in.12.methaphiſice.

¶ Secundum probat ꝙ vnitas motus nō impediſ pp plitatem motoꝝ nam ſol ꝛ hō vna gn̄one gn̄ant hoiem ergo ꝛc.

Ad hoc di ꝙ ꝑpō pħi intelligenda ē de motore totali ꝛ īmediato: pp defectū pⁱ tractus nauis lꝫ ſit a plibus tn̄ eſt vnus:q: ſunt motores ptiales:pp defectū 2ⁱ gn̄o fortis ē vna lꝫ ſit a ſole ꝛ alijs plāetis ꝛ a platōe gn̄ante qm̄ ſūt motores nō imediati ſꝫ ſbordiati.

¶ Tertiū ꝑbat ꝙ in magnitudine finita ſit v̄tus īfinita:nā ē aliqḋ corpus puta celū qḋ ſm Ariſt.ē icorruptibile.ergo hꝫ v̄tutē vt ſit ſemp ergo eſt īfinite v̄tutis.

Ad hoc dico ꝙ intēdit pħs de īfinita v̄tute intēſiue q̄ eſt p̄ncipiū actiuū puta motiuū:cuiꝰ ſignuȝ eſt q̄a deducit ad hoc inconueniens.Cꝙ

8° lib. neceſſe ē ipm eſſe aut in medio .i. in cētro aut in circunferētia: qḋ āt determinaꝭ loco: nō vꝛ oino incorporeū g̃ ₇c.

Ad hoc dico ꝙ hec determiatio nō ē p circūſcriptionem ſue ſbe: ſꝫ p iceptionē iſluētie in corpus celi: ex quo .n. mouet celū applicādo v̄tu tē ₇ iſluēdo: neċe ē vt ex aliq̄ pte celi inciplat iſluere: ₇ qm̄ i q̄ pte appet mot^{9} ve locior vꝛ magis recipi v̄tuꝗ mouētis: apparet āt velocior i circūferētia pp maius ſpatiū ptrāſitū: idē dic̄ pħs ꝙ ꝑ^{m} mouēs ē in circūferētia rōne maioris ₇ ꝑncipalis iſlux^{9} illic recepti. Hic termiaꝭ vltius tractat^{9} 8^{i} li^{i} phiſi. Ad laudē ꝑ^{i} ₇ toti^{9} vniuerſi gubernatoris q ē de^{9} trin^{9} ₇ vn^{9}.

❡ Explicit epythoma in .8. libros de phiſica de auſcultatione ordinatum per fratrem Criſoſtomum de caſali ordinis predic. Sacre theologie profeſſorem.

❡ Hic ſcribendus eſt tractatus de primo ₇ vltimo inſtanti.

❡ Queſitum de ꝑ ₇ vltimo inſtanti.

Queritur vtꝝ deꝭ ꝑ^{m} in ſtās i quo res hꝫ eē: ₇ vlt^{m} i quo nō hꝫ eē: ₇ vlt^{m} i quo hꝫ eē: ₇ ꝑ^{m} i quo ha bet non eſſe. Pro deciſione huius dubij tria agenda ſunt.

❡ Primo declarādi ſunt ꝓpoſiti termini vt ſciamus qd ſignificēt: quo differūt: quomodo probanꝭ vel exponuntur.

❡ 2° ponēde ſūt q̄ttuor regule gn̄ales: qbus itellectis facile reſolueꝭ queſitum.

❡ 3° reſpondendū eſt ad queſitum per diſtinctiones ₇ ꝯcluſiones reſponſiuas.

Quantū ad ꝑ^{m} aduerte ꝙ ternū ptractati i hac mā ſūt 4. ſcꝫ vlt^{m} n̄ eē: ꝑ^{m} eē: vlt^{m} eē: ꝑ^{m} nō eē.

❡ Signata eoꝝ ſūt hec: vlt^{m} nō eſſe ſignificat iſtās: i quo res nō hꝫ eē: ₇ tn̄ poſt illud hēbit eē: ꝑ^{m} eē ſigt inſtās i quo res ꝑ hꝫ eē: que an̄ illud nō hēbat eē vlt^{m} eē ſigt inſtāti in quo res hꝫ eē ₇ poſt illud hēbit nō eē: ꝑ^{m} nō eē ſigt iſtās i quo res ꝑ hꝫ nō eē: q̄ tn̄ ante illud habebat eſſe:

❡ Differūt āt ſic: vltimū nō eē ₇ primū eē: ſe tenent ex pte inceptiōis rei vlt^{m} eē ₇ primū nō eē ſe tenēt ex pte deſinitiōis.

❡ Probātur āt ſiue exponunꭍ hoc mō: nā duo ꝑ^{a} exponūꭍ ſicut icipit: ₇ duo vltima ſicut deſinit. Incipit v̄o duplr̄ expo niꭍ: qm̄ alr̄ i ſucceſſiuis: alr̄ i pmanētib^{9}: nā in ſucceſſiuis exponiꭍ cū negōne de p̄ ſenti ₇ pōne de futuro: vt nūc icipit motus: ſic exponiꭍ. Nūc nō ē motus ₇ imediate: poſt hoc iſtās erit motus g̃ ₇c. In pmanētibus āt exponiꭍ cū pōne de p̄ſen ti ₇ negōne ꝺ ptō: vt nūc icipit ſortes eē ſic exponiꭍ: nūc ē ſortes ₇ imediate: an̄ h̄ iſtās nō fuit ſortes: g̃ ₇c. Notādū g̃ ꝙ vl timū nō eē exponiꭍ ſicut icipit i ſucceſſiuis: vt nūc motus hꝫ vlt^{m} nō eē ſic expo niꭍ: nūc mot^{9} nō ē ₇: imediate poſt hoc nūc erit: g̃ nūc hꝫ vlt^{m} nō eē: ꝑ^{m} eē expo niꭍ ſicut icipit i pmanētibus: vt nūc eſt ꝑ^{m} eē ſortis: ſic exponiꭍ: nūc ē ſortes: ₇ imediate an̄ hoc nūc nō fuit ſortes: g̃ nūc ē ꝑ^{m} eē ſortis. Deſinit exponiꭍ i ſucceſſiuis aie negōne ꝺ p̄ſenti ₇ pōne de ptō vt deſinit eē motus: nūc nō ē motus ₇ imediate an̄ hoc nūc fuit motus: g̃ ₇c. In pmanētib^{9} an̄ exponiꭍ cū pōne de p̄ſenti ₇ negōne de futuro vt deſinit eē ſortes: ſortes nūc ē ₇ imediate poſt hoc nūc nō erit g̃ ₇c. Fꝫ ꝑ^{m} modū exponiꭍ ꝑ^{m} nō eē: vt nūc ē ꝑ^{m} nō eē motus: ſic exponiꭍ nūc nō eſt motus ₇ imediate an̄ hoc nūc fuit motus: g̃ ₇c. Iuxta 2^{m} modū exponiꭍ vl timū eē: vt nūc eſt vlt^{m} eē ſūmi gradus: nunc eſt ſūmus gradus ₇ imediate poſt hoc nūc nō erit ſūmus gradus ergo ₇c.

Quātū ad 2^{m} aduerte .4. regulas gn̄ales ₇ firmiſſimas. ꝑ^{a} i quocūqꝫ ē repire ꝑ^{m} eē in eodē nō ē repi re vlt^{m} nō eē: ₇ ꝓbaꭍ ſic: ſumo ꝑ^{m} inſtās in quo res hꝫ ꝑ^{m} eē: ₇ voceꭍ B deide ſu mo vlt^{m} iſtāti in quo dꝫ hꝛe vlt^{m} nō eē: ₇ voceꭍ A. Manifeſtū eſt ꝙ A eſt an̄ B: Quero ergo aut A ₇ B ſūt idē inſtans: aut diſticta: ſi idēm g̃ ſequunꭍ ꝯdictoria

ſimul vā: q̄m in eodē iſtāti nō erit: ⁊ erit: ſi nō ſūt idē ſʒ diſiūcta: q̄ro aut ſūt imediata aut mediata: nō p^m vt ꝓbatū ē in 6. phiſi. ſi ſm: ḡ cadit tp̄s mediū: ſed in hoc tpe res nō hēbit eē nec nō eē. Cō p bat̄ pro pᵃ pte ſic: A ī B res nō hʒ eē: ꝙ ſupponit̄ ſm te ꝙ in B hēat pri^m ſui eē: ⁊ tp̄s eſt aū B cū nō ſit imediatū ipſi A ergo ⁊c. 2ᵃ vō pars: ſic ꝓbat̄: poſt A nō habet nō eſſe: q̄ ſupponitur ꝙ in A habeat vltimū ſui non eſſe: ſed tēpus eſt poſt A: q̄a nō eſt imediatū ipſi B: ḡ ⁊c: ſed cuʒ hec ſint impoſſibilia ſequitur ꝙ in quocūqꝫ eſt dare primuʒ eſſe: in eo nō eſt dare vltimum non eſſe.

¶ Scḋa: In quocūqꝫ eſt dare vltimum nō eſſe in eo nō eſt dare primū eſſe: ꝓbatur ſic: ſumat̄ totū tēpus menſurās adequate eſſe rei: in qua eſt dare vltimū non eſſe ⁊ vocet̄ A ſumat̄ et primū inſtās illius tpis ⁊ vocet̄ B tunc q̄ro aut in B habet vltimū nō eſſe: aut primū eē: non ſcḋm: q̄m cū loq̄mur de re in qua datur vltimū nō eſſe: ſi in B habet primū eſſe ergo in alio inſtāti an̄ B hʒ vltimū nō eſſe. Et cuʒ hec duo inſtātia nō ſint imediata in tpe medio nō hēbit eſſe: q̄m ſm te hʒ primū eē in A nec habebit nō eſſe: quoniā poſt inſtās vltimi ſui nō eſſe: nō hʒ non eſſe: pʒ ergo ꝙ in quocūqꝫ eſt aſſignare inſtans vltimi nō eſſe: nō eſt: aſſignare inſtās primi ſui eſſe: ergo in B hʒ vltimū non eſſe. Et aduerte ꝙ iſte due regule ſe tenent ex parte inceptionis.

¶ Tertia: In quocūqꝫ eſt inuenire vltimū eſſe nō inuenire primū nō eſſe ꝓbat̄ ſic: ſi dat̄ vltimū eſſe ⁊ primū nō eſſe: vltimū inſtāti in quo res hʒ vltimū eſſe ſit A. Et primū inſtāti in quo hʒ primū nō eſſe ſit B tunc pʒ ꝙ A p̄cedet B. q̄ro ḡ

¶ Quarta: In quocūqꝫ eſt dare primū non eſſe: nō eſt dare vltimuʒ eſſe: ꝓbatur ſic: ſi eſt dare primū nō eſſe: ⁊ vltimū eſſe hoc nō eſt reſpectu eiuſdē inſtāti ne ſeq̄tur ꝯdictio vt pʒ: ḡ reſpectu diuerſoꝝ inſtās ſit ḡ iſtāti primi nō eē A ⁊ vltimi eē B: cuʒ cadat tp̄s mediū ergo in tpe medio hʒ nō eē: ⁊ q̄m ſm te in B hʒ vlt^m eſſe ſeq̄tur ꝙ poſt primuʒ nō eſſe adhuc habeat eſſe: ergo in B nō hʒ vltimū eē: alr̄ ſeq̄tur ꝙ in B habeat vltimū ⁊ non vltimū eſſe: ꝙ eſt impoſſibile: pʒ ergo regulā eē verā. Et aduerte ꝙ tertia ⁊ q̄rta regula ſe tenet ex parte definitionis.

Quantū ad 3^m vt determinet̄ q̄ſitū ponūt q̄dā diſtinctiōes ſb̄nectēdo ꝯnes ſuas: q̄ꝝ diſtī pᵃ ſit hec: reꝝ alia ſucceſſiua alia ꝑmanēs.

Prima ꝯ: Rei ſucceſſiue nō dat̄ primū nec vltimū ſui eē: ſicut eſt motus ⁊ tp̄s: hāc ꝯnē diffuſe ꝓbat phūs in. 6. phiſi. ⁊ ſuū fundamentū eſt: q̄m tp̄s ⁊ motus ⁊ magnitudo eodeʒ mō ſe hn̄t quo ad diuiſionē: q̄ ſicut i magnitudine cū ſit ꝯtinua et ꝯſequenti ſit diuiſibilis in infinitum: non eſt aſſignare primā ⁊ vltimā partem: ſic nec eſt dare primā ⁊ vltimā partem in motu.

¶ Reꝝ ꝑmanentiū: q̄dam eſt depēdēs a re ſucceſſiua: q̄dā nō: 2ᵃ ꝯ: Rei ꝑmanētis depēdētis a ſucceſſiua nō dat̄ primū nec vltimū ſui eē: ⁊ ꝓbat̄ ſic: ſeq̄ret̄ dari primū ⁊ vlt^m eſſe in re ſucceſſiua: q̄d eſt falſum ꝑ ꝯnem p̄cedentē: ꝓbat̄ ꝯña: veritas huius ꝓpōnis: ſortes currit: eſt res ꝑmanēs depēs a curſu ſortis q̄ eſt res ſucceſſiua. Nā ſorte currēte ē vā: ꝯ ſinēte curſu ē falſa: ſi ḡ ꝯcomitat̄ rē ſucceſſiuā: ideʒ erit iudiciū de p̄ ⁊ vlt^o ſui eē in vtraqꝫ cū iſtā ſucceſſiua nō hēat p̄^m nec vlt^m ſui eē

qđ nõ ē aliud:ſʒ eſt dare inſtās añ qđ nõ eſt aliud inſtans in quo talis res hʒ eē. Nā verū ē dic. Hoc mutatū eē nūc eſt:⁊ ante hoc nūc nõ erat:ḡ in hoc nūc ē primū eē huius mutati eē. Qđ āt ſit dare vltimuʒ eē pbaꝛ ſic: vltimū ē poſt qđ nõ ē aliud: ſʒ eſt dare inſtās poſt qđ nõ erit aliud inſtās in quo hoc mutatū eē hēat eſſe:ḡ in hoc inſtāti hʒ vltimū ſui eē: vñ idē iſtāti eſt in quo res pmanēs durās p inſtāti hʒ primū ⁊ vltimū eē:ſʒ reſpectu pmi eē ſic exponiꝛ. Hoc nūc eſt:⁊ añ nūc nõ fuit ḡ in hoc inſtāti hʒ primū eē:reſpectu āt vltimi eē ſic exponiꝛ. Hoc nūc ē ⁊ poſt nūc nõ erit. ḡ in hoc inſtāti hʒ vltimuʒ eſſe.

¶ Reꝝ pmanentiū p aliqđ tpe:qđdā ↄſiſtūt i idiſibili:qđdā hñt latitudinē:exēplū pᵐ vt bicubitū ⁊ ſuplatiua:vt albiſſimuʒ caliſſimū ⁊c. exēplū 2ⁱ:vt albū nigꝝ ⁊c.

Quarta ↄ̇:Res pmanens cuiꝰ eē ↄſiſtit i idiſibili hʒ vltimū ſui eē:⁊ pbaꝛ ſic:ſi taꝉ res puta bicubitū aut calidiſſimū ↄ̇ꝫ corrūpi:corrūpeꝛ p alterationē alicuius agētis in ipſaʒ:⁊ cū tale agēs illi approximauerit ſtatiʒ corrūpeꝛ:qm̄ nõ pt tā modicū minui ꝙ amittet rōnē ſui eē qđ ↄſiſtit i idiuiſibilia. Nā nõ pt tā modicuʒ minui de albiſſimo:ꝙ nõ erit ampliꝰ albiſſimū:ſit ḡ ita ꝙ hoc agēs agere debeat i albiſſimū poſt hoc iſtās imediate tūc arguiꝛ ſic. In hoc iſtāti agēs non agit in albiſſimū:⁊ poſt hoc inſtās imediate aget:ḡ in hoc inſtāti albiſſimū hʒ vltimuʒ ſui eſſe: pbatur ↄña: ꝙ verū eſt dic. In hoc inſtāti albiſſimū ē: ⁊ imediate:poſt hoc inſtāti nõ erit:ergo in hoc inſtāti hʒ vltimum ſui eſſe.

Quinta ↄ̇:Res pmanens cuius eē nõ ↄſiſtit in idiuiſibili:hʒ primū ſui eē pbaꝛ duobus pſuppoſitis:pᵒ ꝙ talis res pducaꝛ p motū ſiue p alterationē vt calidū p calefactionē: 2ᵒ ꝙ terminus ipſius motus ſit ipſa res pducta:⁊ qñ ē termius motus res ipa ſit: nā ſi nõ eſt ipſa res:nūdū terminatus eſt motus niſi p accñs:qm̄ ſʒ Ariſto. pſente habitu.i.acqſita foꝛa:ceſſat motus:ſtātibꝰ hijs arguo ſic:ſit A vltimū iſtāti tpis mēſurantis motū:quo pduciꝛ res pmanēs hñs latitudinē. Et qro talis res aut hʒ eē in A aut nõ:ſi nõ. ḡ opʒ dari alium motū quo pducaꝛ in eē:⁊ ſic ſeqꝛ ꝙ ille motus nõ termiabaꝛ ad A qđ eſt ↄ̇ pſuppoſitū. Diximus.n.ꝙ A ſit vltimū iſtāti tpis mēſurātis motū:quo talis res pduciꝛ in eē ſi hʒ eē in A iteꝝ qro aut habuit eē añ A aut nõ:ſi ſic:ergo habuit eē ante terminationeʒ motus:qđ eſt falſum:qm̄ res pducta p motū eſt terminus motus: ⁊ ſic fruſtra eēt ille motus:ſi duraret pducta re:ſi nõ:tūc ſic:nõ hʒ eē añ A ⁊ hʒ eſſe in A ⁊ poſt A ḡ in A hʒ pmū ſui eē.

Sexta ↄ̇:Res pmanēs cuiꝰ eē ⁊c. nõ hʒ vltimuʒ ſui eē:pbaꝛ ſic talis res cū deſinit eē deſinit p alterationē cātum ab agēte ↄ̇rio intēdēte foꝛaʒ intruducēdā:ſumaꝛ ḡ vltimū iſtāti tpis mēſurātis hāc alterationem ⁊ vocetꝛ B ita ꝙ in B termineꝛ hec alteratio:tunc arguo ſic. In B terminātē motū eſt terminus motus vt dcm̄ ē in ↄ̇ne pcedēti: ſʒ terminus motus eſt foꝛa ſeqns:hec.n. eſt intēta ab agēte ↄ̇rio ḡ in inſtāti B eſt introducta foꝛa ſeqns. Ergo in eodē iſtāti eſt corrupta foꝛa pcedēs qm̄ cū ſint diſparate vel ↄ̇rie nõ ſe cōpatiuꝛ in eadeʒ mā vel ſbo:ſi eſt corrupta ergo hʒ in inſtātiꝰ B primū non eſſe:ſed p qrtā regulā aſſignatā ſupra. In quocūqʒ daꝛ pmuʒ non eē:nõ datur vltimum eē ergo ⁊c.

Aduerte vltio ꝙ hec 6ᵃ ↄ̇ dſeruit oībus rebus pmanētibus pductis p gñonē ſbālē q̄ eſt terminus alterationis puie. Ita ꝙ de eis verū eſt dicere. Rei permanentis gñande datur primū eē:ſed non vltimum non eſſe. Et rei permanentis corrūpende datur primū non eſſe:ſed non vltimū eſſe. Hec de queſito ſufficiant.

¶ Explicit tractatus breuis de pᵒ ⁊ vltᵒ. inſtanti:oꝛdinatus ac denuo reuiſus per fratrem Criſoſtomum Iauel. authoꝛem. 1526. placentie. Die. 18. Decēbris.